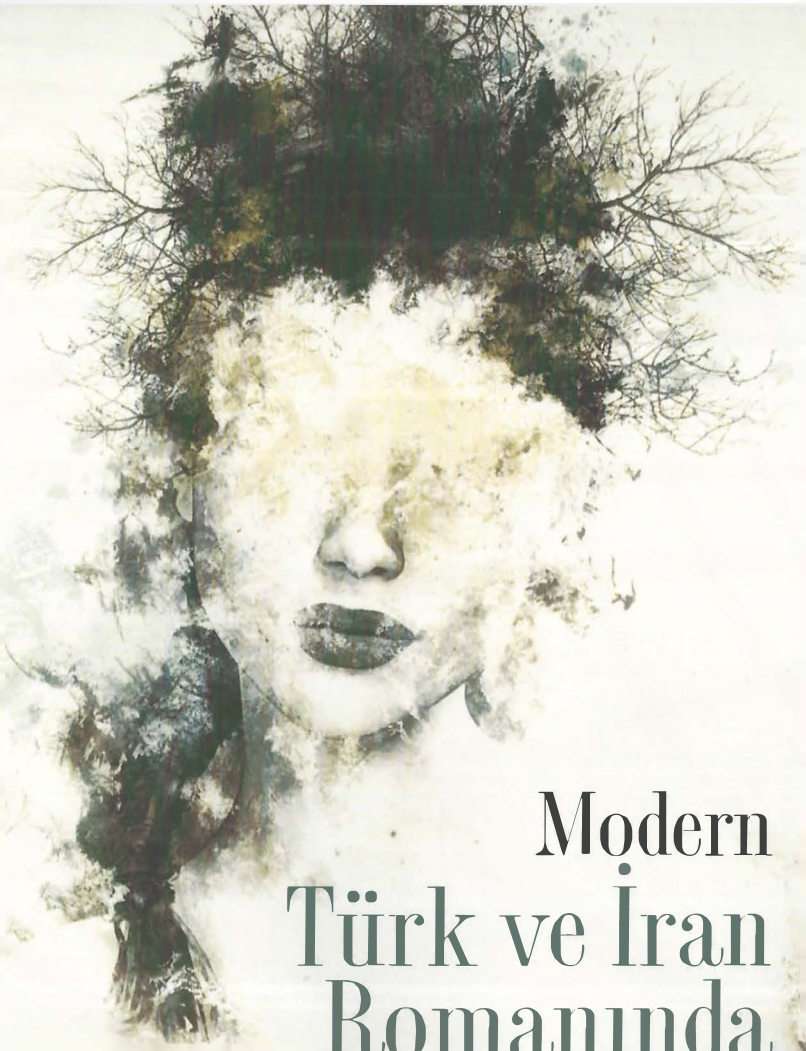

Modern Türk ve İran Romanında Kadın

Dr. Mina RANJBARİ

Modern Türk ve İran Romanında Kadın

Dr. Mina RANJBARİ

ISBN	978-605-9786-65-2
Sertifika No	13423
Yayın Sıra No	165
Yazar	Mina Ranjbari
Yayın Yönetmeni	Emek Üşenmez
Editör	Betülay Aras
Kapak Tasarımı	Setcan Arslan
Sayfa Düzeni	DBY Ajans
Baskı Tarihi	İstanbul, 2019
Baskı / Cilt	Çalış Ofset Matbaacılık Ltd. Şti. Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sok. Örme İş Merkezi No: 8 Topkapı / İst. Tel. 0212 482 11 04 (Sertifika No: 12107)

Elektronik ortam ve tüm baskı hakları
Akademik Kitaplar'a aittir. © 2019

AKADEMİK KİTAPLAR

Alemdar Mah. Taşsavaklar Sokak No: 10 Kat: 3 D: 201
Karar Han - Cağaloğlu, Fatih / İstanbul
Tel: +90 532 576 54 30
www.akademikkitaplar.com • akademikkitaplar@gmail.com

Modern Türk ve İran Romanında
KADIN

Dr. Mina Ranjbari

İstanbul, 2019

ISBN	978-605-9786-65-2
Sertifika No	13423
Yayın Sıra No	165
Yazar	Mina Ranjbari
Yayın Yönetmeni	Emek Üşenmez
Editör	Betülay Aras
Kapak Tasarımı	Sercan Arslan
Sayfa Düzeni	DBY Ajans
Baskı Tarihi	İstanbul, 2019
Baskı / Cilt	Çalış Ofset Matbaacılık Ltd. Şti. Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sok. Örnek İş Merkezi No: 8 Topkapı / İst. Tel. 0212 462 11 04 (Sertifika No: 12107)

Elektronik ortam ve tüm baskı hakları
Akademik Kitaplar'a aittir. © 2019

AKADEMİK KİTAPLAR

Alemdar Mah. Taşsavaklar Sokak No: 10 Kat: 3 D: 201
Karar Han - Cağaloğlu, Fatih / İstanbul
Tel: +90 532 576 54 30
www.akademikkitaplar.com • akademikkitaplar@gmail.com

Modern Türk ve İran Romanında
KADIN

Dr. Mina Ranjbari

İstanbul, 2019

İçindekiler

Önsöz 11

Giriş 15

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Elif Şafak'ın Romanlarında Kadın Kahramanlar 23
   1.1. Pinhan Romanı Hakkında 23
      1.1.1. Pinhan Romanındaki Kadın Kahramanlar 25
      1.1.2. Pinhan Romanında Diğer Kadın Kahramanlar 38
   1.2. Şehrin Aynaları Romanı Hakkında 43
      1.2.1. Şehrin Aynaları Romanındaki Kadın Kahramanlar 46
      1.2.2. Şehrin Aynaları Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar 51
   1.3. Bit Palas Romanı Hakkında 56
      1.3.1. Bit Palas Romanındaki Kadın Kahramanlar 60
      1.3.2. Bit Palas Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar 66
   1.4. Araf Romanı Hakkında 73
      1.4.1. Araf Romanındaki Kadın Kahramanlar 74
      1.4.2. Araf Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar 83
   1.5. Baba ve Piç Romanı Hakkında 86
      1.5.1. Baba ve Piç Romanındaki Kadın Kahramanlar 90

1.5.2. Baba ve Piç Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar....104
1.6. Aşk Romanı Hakkında....108
1.6.1. Aşk Romanındaki Kadın Kahramanlar....112

İKİNCİ BÖLÜM

1. Fariba Vafi'nin Romanlarında Kadın Kahramanlar....123
1.1. Perende-ye Men (Benim Kuşum) Romanı Hakkında..123
1.1.1. Perende-ye Men Romanındaki Kadın Kahramanlar....126
1.1.2. Perende-ye Men Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar....136
1.2. Roya-ye Tibbet (Tibet Rüyası) Romanı Hakkında....137
1.2.1. Roya-ye Tibbat Romanındaki Kadın Kahramanlar....142
1.3. Razi Der Kuçeha (Sokaklarda Bir Sır) Romanı Hakkında....148
1.3.1. Razi Der Kuçeha Romanındaki Kadın Kahramanlar....150
1.4. Mah Kamel Mişeved (Ay Tamamlanıyor) Romanı Hakkında....159
1.4.1. Mah Kamel Mişeved Romanındaki Kadın Kahramanlar....161
1.5. Baad Ez Payan (Bittikten Sonra) Romanı Hakkında....165
1.5.1. Baad Ez Payan Romanındaki Kadın Kahramanlar....169
1.5.2. Baad Ez Payan Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar....177

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin Romanlarında Kadın Meseleleri....181
1.1. Kadın ve Evlilik....181

1.1.1. Görücü Usulü Evlilik 181
1.1.2. Aşk Evliliği 184
1.1.3. Mutlu Evlilikler 186
1.1.4. Mutsuz Evlilikler 186
1.1.5. Yaş Farkı Çok Olan Evlilikler 189
1.1.6. Hiç Evlenmeyen Kadın 190
1.1.7. Boşanmak 192
1.1.8. Duygusal Boşanma 195
1.2. Kadının Evlilik Hayatında Karşılaştığı Zorluklar 200
1.2.1. Aldatmak-Aldatılmak 200
1.2.2. Eş Akrabasının Müdahalesi 204
1.2.3. Monotonlaşan Evlilik 205
1.2.4. Geçimsizlik 207
1.2.5. Yaş Farkı Çok Olan Evliliklerin Zorlukları 209
1.2.6. Dul Kadınların Karşılaştıkları Zorluklar 209
2. Çalışma Hayatı 211
2.1. Meslek Sahibi Olan Kadınlar 212
2.1.1. Çiftçiler 212
2.1.2. Öğretmenler-Akademisyenler 213
2.1.3. Memurlar 213
2.1.4. Doktorlar-Hemşireler 214
2.1.5. Din Görevlileri 214
2.1.6. Hizmetçi / Hizmetkâr Kadınlar 214
2.1.7. Diğer Meslekler 217
3. Kadın ve İnanç 218
3.1. Kadın ve Din 219
3.1.1. Dindar kadınlar 219
3.1.2. Ateist Kadınlar 221
3.2. Diğer İnançlar ve Batıl İnançlar 222
3.2.1. Nazar 223
3.2.2. Büyü 224
3.2.3. Fal 225
3.2.4. Cin 227
3.2.5. Rüyalar ve Tabirleri 230

3.2.6. Adak 232
3.2.7. Diğer İnançlar 232
4. Kadın, Cinsiyet ve Cinsellik 236
4.1. Erkek Gibi Kadınlar 236
4.2. Eşcinseller-Lezbiyenler 238
4.3. Bekâret 240
4.4. Kadın ve Karşılaştığı Cinsiyet Zorlukları 241
4.4.1. Kadın Olduğu İçin Hor Görülmek 241
4.4.2. Tecavüz 242
4.4.3. Kadın ve Şiddet 243
5. Aşk 244
5.1. Karşılıklı Aşk 245
5.2. Platonik Aşk 248
5.3. Aşka İnanmayan Kadınlar 250
5.4. Aşkla Evlenen Kadınlar 251
5.5. Kadın ve Aşk Yolunda Yaşadığı Zorluklar 251
6. Kadın ve Doğum 252
6.1. Hamilelik 252
6.2. Kürtaj 254
6.3. Evde Doğum Yapan Kadınlar 255
6.4. Erkek Çocuk Doğurmak İsteyen Kadınlar 256
6.5. Doğum Sırasında Vefat Eden Kadınlar 257
6.6. Lohusalık Dönemi ve Zorlukları 258
6.7. Kısır Olmak 259
7. Kadın ve Psikoloji 260
7.1. Psikolojik Sorunu Yaşayan Kadınlar 260
7.1.1. Agresif Kadınlar 264
7.1.2. Mutsuz Kadınlar 265
7.1.3. Kimliğini Bulmaya Çalışan Kadınlar 266
7.1.4. İntihara Sürüklenen Kadınlar 267
8. Kadın ve Eğitim 268

8.1. Okumayı Sevenler ve Teşvik Edenler....269
8.2. Eğitime Karşı Olanlar ve Eğitim Görmeyenler....271
8.3. Eğitimli Olanlar....272
9. Kadın ve Aile İlişkileri....273
9.1. Karı-Koca İlişkisi....273
9.2. Anne-Evlat İlişkisi....283
9.2.1. Anne-Kız İlişkisi....283
9.2.2. Anne-Oğul İlişkisi....287
9.3. Baba-Kız ilişkisi....291
9.4. Teyze-Yeğen İlişkisi....293
9.5. Hala-Yeğen İlişkisi....294
9.6. Gelin-Kaynana İlişkisi....295
10. Gelenekler ve Kadın....297
10.1. Evlilik Gelenekleri....297
10.2. Doğum Gelenekleri....299
11. Kadın ve Ahlaki Konular....300
11.1. Fedakâr Olanlar....300
11.2. Ahlakı Bozuk Kadınlar....303
11.3. Ağzı Bozuk Olanlar....309
11.4. Hırslı ve İntikam Peşinde Koşan Kadınlar....309
Sonuç....313
Kaynakça....323
Dizin....325

Önsöz

Seksenli yıllar tarihi ve sosyal açıdan hem Türkiye hem de İran için son derece önemli bir zaman dilimi ve adeta bir kırılma noktasıdır. İran'da, yaklaşık yirmi yıl öncesinden başlatılan isyanlar ve iç kargaşalar İslami devrim olarak nitelenen rejim değişikliğine yol açmış ve yirmi beş asırlık padişahlık geleneği sona ermiştir. Türkiye'de ise, 1980 yılında "1980 İhtilali" veya "12 Eylül Darbesi" olarak bilinen darbe girişimi gerçekleşti ve burada da ülke genelinde büyük değişiklikler ortaya çıktı. Bu dönemde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, dini anlaşmazlıklar ve bu anlaşmazlıkların peşi sıra zuhur eden kanlı olaylar, Türkiye tarihine damgasını vurdu. Bu dönemde yaşanan gelişmeler edebiyatta da karşılık bulmuş. Öncesinde başlamakla beraber yaşanan gelişmeler ışığında her iki edebiyat ölçeğinde yeni bir bakış açısıyla ele alınan konuların başında kadın meselesi gelmektedir. Diyebiliriz ki modern edebiyatın hem konu hem de teori ve eleştiri düzeyinde üzerinde durduğu konuların başında kadın meselesi gelir. Bu meselenin eskiden farklı bir şekilde edebiyatın gündeminde oturması şüphesiz modernite ile alakalıdır. Özellikle 19.yüzyıldan sonra insanı ilgilendiren her durumun yeni bir anlayışla ele almaya başlanması ve ortaya çıkan yeni hayat biçimleri her alan da olduğu gibi kadın meselesinde de kendini göstermiş, eskiden farklı bir kadın kimliği ortaya çıkmıştır. Bu

durum sadece modernitenin kaynağı ve yönlendiricisi olan batı için geçerli değildir. Modernliteye sonradan dâhil olmak isteyen ve çabalarını bu yönde yoğunlaştıran Türkiye ve İran gibi ülkelerde de aynı durum söz konusudur. Modern dönemde pek çok yazar ve şair sanatının ve edebiyat anlayışının merkezine bu konuyu almıştır. Özellikle kadın yazarların bu konuda çoğu kez erkek yazarlardan farklı bir yerde durduğunu söylemek gerekir.

Modern ve postmodern süreçleri benzer aşamalardan geçerek yaşayan Türkiye ve İran'ın kadına bakışı, onun toplumsal yapıdaki yeri, sosyalleşmesi, cinsiyeti, eğitimi, inançları, statüsü, değerleri, deneyimleri, kimliği Elif Şafak ve Fariba Vafi üzerinden eleştirel bir tavırla karşılaştırmalı olarak ele alındı. Kitapta ele aldığım yazarların her iki ülkede de tanınır ve kadın meselesini sanatının merkezine almış olmasına dikkat edildi. Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarındaki kadın karakterlerden hareketle 1980 sonrasında kadın ve kadına dair meseleler iki ülkenin edebiyatında ne şekilde ele alınmıştır sorusuna cevap arandı.

Kadın algısını ve temsilini iki farklı/benzer kültürün temsilcisi olan iki kadın yazardan hareketle ortaya koymak, ataerkil/eril dilin hâkim olduğu kültürel ve yazınsal kodları daha içerden çözebilmek açısından önemlidir; zira kadınların kadın algısı, ya toplum içinde kadına biçilen rolü eleştirel olarak ifşa etmeye yöneliktir ya da biçilmiş olan rolü kabullenici bir şekilde inşa etmeye yöneliktir.

Birinci bölümde Türk kadın yazar Elif Şafak'ın romanları ve bu romanlarda bulunan kadın kahramanlar incelendi. Her romanı hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra romanın özetiyle beraber romanda bulunan kadın karakterlerin hemen hepsi ele alındı ve genel özellikleri söylenmeye çalışıldı. Kadın kahramanlar romanda önem derecelerine göre sıralandı.

MODERN TÜRK VE İRAN ROMANINDA KADIN

İkinci bölümde İran kadın yazar Fariba Vafi'nin romanları ve bu romanlarda bulunan kadın kahramanlar incelendi. Her roman hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra romanın özetini ve daha sonra romanda bulunan kadın karakterlerin yaklaşık hepsi alınıp genel özellikleri söylenmeye çalışıldı. Burada kadın kahramanlar romanda önem derecesine göre sıralandı.

Üçüncü bölümde bu iki kadın yazarın romanlarında kadınla ilgili ele aldıkları meseleler tespit edilip üzerinde duruldu ve iki yazar arasında bir kıyaslama yapıldı.

Bu çalışma iki ülkede yaşayan kadınların konumunu, durumunu, toplumdaki yerini ve karşılaştıkları sorunları göstermesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Çalışmanın ilk gününden itibaren benden bilgisini ve desteğini esirgemeyen, beni cesaretlendiren ve moral kaynağım olan kıymetli hocam Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk'a şükranlarımı sunarım. Bana hep güvendikleri ve inandıkları için, hayattaki mutluluğumun kaynağı olan annem Mahnaz Enghelabi'ye, sevgili Babam Reza Ranjbari'ye, bana cesaret veren eşim Dr. Başar Bayatlı'ya ve kardeşlerime tüm varlığımla minnettarım.

Dr. Mina Ranjbari

Giriş

Kadın araştırmalarını antropoloji, toplum bilimi, tıp, psikoloji, edebiyat ve estetik gibi disiplinlerarası alanlarda görebiliriz. Modern dönemde bilinçlenen kadın, erkek kimliği karşısında silik kadın algısından kurtulmak için "feminizm" kavramı etrafında çeşitli kadın hareketleriyle özgürlükçü ve eşitlikçi hakları savunmaya başlamıştır.

Feminizm, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin doğasını anlamayı amaçlarken, toplumsal cinsiyet politikalarına, üstünlük ilişkilerine ve cinselliğe odaklanır. Feminizmin önemi farklılıklardan bir güç doğurmasıdır. Cinsiyetleri birbirine yakınlaştıran köprüler kurarak hem karşıt cinslerin daha iyi anlaşmasına hem de dünyaya daha eleştirel bir gözle bakmasına imkân sağlar.

Türk kadını Tanzimat'ın ilanıyla beraber sosyal hayatın içine girmeye başlar. Türk toplumunda kadın, Tanzimat döneminden itibaren toplumsal değişimin bir ölçüsü ve göstergesi olmuştur. Değişen sosyo-kültürel algılar, kılık-kıyafet, aile içi ve toplumdaki konumu bu değişimlerin izlerini sürmektedir. Ayrıca Türkiye'de 1923'te Cumhuriyet'in ilanını takip eden on yıllık reform sürecinde kadın hareketleri ivme kazanmıştır. Türk toplumunda kadın hareketlerini anlamak için tarihi süreçte kadının yerini tespit etmek gerekir. Mehmet Kaplan'ın

"Dede Korkut Kitabında Kadın" adlı incelemesinde geçmişten bugüne Türk kadınının üç sınıf içerisinde incelendiğini görürüz. Kaplan'a göre İslamiyet'ten önce göçebe dönemde Türk kadını, zamanın ideal erkek tipiyle benzerlik taşımaktadır. Kadın ata biner, ok atar, gerektiğinde düşmanlarla erkek gibi savaşır. Göçebe dönemden sonra, İslam kültürünün etkisiyle kadın erkeğe benzer; fakat toprak ve dine bağlılığın önemli olduğu bu dönemde kadın erkekten daha fazla pasifleşir. Bu çağ boyunca kadın, kahramanlık özelliklerini de kaybeder, zevk ve sevgi konuları etrafında değerlendirilir. Batı etkisinden sonraki üçüncü dönemdeyse kadın sosyal hayatta görüldüğünden daha ziyade edebiyatta görülmeye başlar; bu dönemde kadın ve erkeğin eşit haklar içerisinde olduğu düşünülerek kadın hakları savunulur.[1]

Ancak kadınların eğitim alma olanakları arttıktan ve edebiyat dünyası içerisinde kadınların varlıkları kabul edildikten sonra, kadın yazarlar daha özgün eserler vermeye başlamışlardır. Bu devre, kadın edebiyatının birçok başarılı yazar yetiştirdiği bir devredir ve günümüze kadar uzanmaktadır.

İran'da da kadının durumunu, Türk toplumunda olduğu gibi, geleneksel ve modern dönem şeklinde iki kategoride değerlendirebiliriz. Bin yıllık kadim geleneği olan İran'da da kadının toplum içindeki rolü, İslam kültürünün etkisiyle şekillenmiştir. Bu dönemde kadın tıpkı Türk toplumundaki gibi egemen, kahraman, erkek sembollerinin gölgesinde zevk ve sevgi unsuru olarak görülmüştür. İran, Türk toplumunda olduğu gibi 19.yy'da Batı kültürü ve medeniyeti ile karşılaşmış, geleneksel kurumlar, modern kültürün unsurlarıyla yüzleşmiştir. Batı'nın etkisiyle İran'da sosyal, kültürel ve politik kurumlarda değişiklikler olmuş, bu şekilde 20.yy'a hazırlık yapılmış,

[1] Necati, Gültepe, **Türk Kadın Tarihine Giriş**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2008, s. 284.

İran'da yeni bir çağ başlamıştır. Batı kültürünün değerleriyle yüzleşen İran, kimliğini korumaya çalışsa da, mevcut kurumları Batılılaşmaktan kendisini alamamıştır. Bu modern dönüşüm sonucunda İran'da da yeni bir sınıf ortaya çıkmış, Batıdan gelen fikirlere açık olan bu yeni sınıf öncülüğünde, özgürlükçü, eşitlikçi, insan haklarının birçok kavramı ülkede yayılmaya başlamıştır. Kadın hakları kavramı ile de bu dönemde karşılaşılmıştır. Bu süreç sonunda İranlı kadınlar da Batılı hemcinsleri gibi toplumsal yapıda eşitlikçi ve özgürlükçü bir yer bulabilmek için mücadeleye başlamışlardır. Kadınlar, kendileri için birçok talepte bulunmaya başlamış, 1907'de Tahran'da ilk kız okulları açılmış, bunu Tebriz, Isfahan, Mashhad gibi diğer büyük şehirler takip etmiştir. Edebiyat alanında Simin Daneshvar, ilk kadın yazar olarak kocasının adıyla (Jalal Al-e-Ahmed) ortaya çıkmış, kısa hikâyeler yazmıştır.

Beyaz Devrim olarak adlandırılan 1963-1977 döneminde kadın, sosyal ve kültürel alanda daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Roman ve hikâye gibi kurmaca eser yazan kadın yazarlar bu dönemde daha fazla görülmüştür.

İran'da "Erkeksiz Kadın" (Woman Without Men)[2] adlı roman, kadın edebiyatı açısından önemlidir. Ayrıca, Goli Taraqi ve Shahrnoosh Parsipour gibi kadın yazarlar kurmaca edebiyat açısından önemli bir konuma sahiptir. Kadın hakları bu yazarlarla birlikte semboller üzerinden dolaylı bir şekilde anlatılmış, İslam Devrimi'nden sonra erkek yazarların bir kısmı sisteme ayak uydurarak yazmaya devam etmiş, bir kısmı ise sansüre dayanamayarak yazmayı bırakmış ya da yurt dışına göç etmiştir. Buna karşın kadın yazarlar sembolik bir dil oluşturarak toplumsal sorunlara ve özelde kadına ait meselelere yoğunlaşmış, bu sayede edebiyat alanında erkekten daha fazla

[2] Shahrnoosh, Parsipoor, **Zenan Bedune Merdan**, neşr-i Noghre, Tahran, 1989.

başarı elde etmiş, eserleri yabancı dillere çevrilerek dünya edebiyatında da adlarından söz ettirmişlerdir. Fariba Vafi de diğer birkaç kadın yazar gibi dünya edebiyatında çeşitli ödüller almıştır. İran'daki sosyo-ekonomik ve kültürel devrim, kadının da değişmesine, dönüşmesine neden olmuş, İran'da "yeni kadın"ın ortaya çıkışını sağlamıştır.

Bu kitapta tarih boyunca etkileşim içinde bulunmuş, iki ayrı edebiyat geleneği olan Türk ve İran edebiyatı çerçevesinde kadın konusunun ne şekilde ele alındığını Elif Şafak ve Fariba Vafi örneğinden hareketle ortaya koymaya çalışacağım. Elif Şafak ve Fariba Vafi'yi seçme nedenlerimi açıklamak istersem, her iki kadının da 1980 sonrası yazmaya başlaması ve her iki yazarın da hem ülkelerinde hem de dünya çapında başarılı romancı olmaları etkili oldu. Aynı zamanda her iki yazarın da eserleri farklı dillere çevrilmiştir.

Türk edebiyatında Elif Şafak, günümüz Türk romanının önemli temsilcilerinden biridir. Onun başarılı olma nedenlerinden biri, romanlarının kurmaca yapısındaki modernist ve postmodernist etkileri oyun haline getirmesi, metinler arasılık, üstkurmaca, pastiş, kolaj gibi teknikleri kullanarak romanın üslup özelliklerini önemsemesidir. Elif Şafak, nasıl anlattığını önemsediği kadar ne anlattığını da önemsemektedir. Ayrıca onun hem yerli kaynaklardan etkilenen hem de geleneği dönüştüren bir yazar olduğunu söyleyebiliriz.

Annesi diplomat olduğundan çocukluğundan itibaren dünyanın çok farklı ülkelerinde bulunmuş, farklı kültürleri tanıma imkânı bulmuş, Türkiye'de özellikle tasavvuf ve mistisizm konusuna yoğunlaşarak yerli kültür unsurlarını da romanlarının eksenine taşıyarak zengin bir kaynak oluşturmuştur. Romanlarını Türkçe ve İngilizce yazarak dil konusunda da alışılagelmiş anlayışın dışına çıkmıştır.

Türk edebiyatının postmodern yazarlarından olan Elif Şafak, 1971 yılında Strasbourg'da doğar. Annesi diplomat

olan Şafak'ın eğitim süreci değişik ülkelerde geçer. Seneler sonra ODTÜ'de Uluslararası İlişkiler Bölümünde üniversiteyi bitiren Elif, Kadın Çalışmaları alanında yüksek lisans yapar. Yine aynı üniversitede Siyaset Bilimi Bölümünde doktorasını tamamlar. 1994 yılında yazarlık kariyerine başlayan Elif Şafak her kitabı ile en çok satanlar ve en çok okunanlar listesinde yer almayı başarır. 1994 yılında Kem Gözlere Anadolu adlı ilk hikâye kitabını, 1997'de ilk romanı Pinhan'ı yayımlar. Pinhan romanıyla 1998'de Mevlâna Büyük Ödülü'nü alır. 1999'da Şehrin Aynaları'nı, 2000'de Mahrem'i yayınlayan yazar, Mahrem ile 2000 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü'nü alır. 2002'de Bit Palas romanını yayınlayan yazar, 2004'te Araf'ı İngilizce olarak ve Beşpeşe adlı ortak romanını Murathan Mungan, Faruk Ulay, Celil Oker ve Pınar Kür ile birlikte yayımlar. 2005'te Med- Cezir adlı kitabında kadınlık durumu, kültürel bölünme, kimlik, dil ve edebiyat gibi konularda yazdığı yazılarını yayımlar. İngilizce olarak yazdığı Baba ve Piç romanı 2006'da yayınlanır, Türklüğe hakaret ettiği gerekçesiyle hakkında dava açılsa da suçun yasal unsurlarının oluşmadığı ve delil bulunmadığı gerekçesiyle beraat eder. Otobiyografik romanı Siyah Süt 2007'de yayımlanır. İngilizce yazdığı Aşk romanı 2009'da, kitaplarından seçilmiş paragrafların bir araya getirildiği Kâğıt Helva 2010 yılında yayımlanır. Yazarın deneme kitabı Firarperest 2010 yılında, İskender romanı ise 2011 yılında çıkar. Başka bir deneme kitabı Şemspare 2012'de ve Ustam ve Ben romanı 2013 yılında yayımlanır. Çocuk romanı olan Sakız Sardunya, 2014 yılında çıkar. Elif Şafak, çevresindeki ayrıntılara son derece dikkat eden bir yapıdadır. Yalnız ve karışık bir çocukluk geçiren Elif Şafak'ın romanlarında işlediği karakterlerin birçoğu yazarın karakterini yansıtan ve gösteren kişilerdir. Yani yazarın izi bütün romanlarında var.

"...Onların hepsi benim ruhdaşlarım. Her biri benim fikirlerimden, hislerimden ve gündelik hayatımın seyrinden izler taşıyorlar..."[3]

21 Ocak 1963'te Tebriz'de dünyaya gelen Fariba Vafi, daha gençken hikâye yazmaya ilgi duymaya başlar ve kısa hikâyelerinden birkaçı çeşitli edebî dergilerde yayınlanır. İlk hikâyesi "Rahet Şodi Peder" adıyla Adine dergisinde 1996 yılında yayımlanır. İlk resmi hikaye kitabı Der Omghe Sahne (Sahnenin Dibinde) 1996 yılında çıkar. Bu kitaptaki hikâyeler insanların, özellikle kadınların ve çocukların sıkıntılarını ve mahrumiyetlerini konu eder. Fariba Vafi'nin ikinci hikâye kitabı Hatta Vaghti Mikhandim (Hatta Güldüğümüz Zaman) 1999 yılında dört kadının ihanet konusunu ele alarak çıkar. Der Rahe Vila (Villanın Yolunda) hikâye kitabı 2008 yılında, Hemeye Ofogh (Bütün Ufuk) hikaye kitabı 2010 yılında yayımlanır. Dar Rahe Vila hikâyesi İngilizceye çevrilmiş. Fariba Vafi'nin ilk romanı Perende-ye Men (Benim Kuşum) 2002 yılında "Hoşeng Golşiri Kurumu"nun en iyi roman ödülüne layık görülür ve aynı yıl "Yelda Edebi Ödülü"nün de en iyi romanı seçilir. Ayrıca "Mehrigan-i Edeb" ve "İsfahan Edebi Ödülü" jürilerinin 2002 yılında takdirini kazanır. Bu roman İngilizce, Rusça, İsveççe, Arapça, Türkçe, Japonca ve İtalyancaya çevrilmiştir. Terlan romanı 2004 yılında, Roya-ye Tibbet romanı ise 2005 yılında çıkar. Roya-ye Tibbet adlı romanı 2006 yılında "Huşeng Golşiri Kurumu"'nun ödülünü ve aynı yıl yedinci dönem "Mehregan-i Edep" ödülünün takdir levhasını kazanır. Vafi'nin hikâyelerindeki başkahramanlar, genelde Vafi'nin kendi karakterini yansıtan kahramanlardır. Kadınlar meselesi hakkında konuşmak onun en büyük amacıdır. Razi Der Kuçeha (Sokaklarda Bir Sır) romanı 2007 yılında,

[3] http://www.metiskitap.com/Scripts/Catalog/Interview/Interview.asp?ID=985, (Erişim: 15.04.2002)

Mah Kamel Mişeved (Ay Tamamlanıyor) romanı 2010'da ve Baad Ez Payan (Bittikten Sonra) romanı 2013 yılında yayınlanır. Razi Der Kuçeha romanı Fransızca ve Norveççeye çevrilmiştir. Bi Bad Bi Paru (Rüzgârsız, Küreksiz) hikâye kitabı insanların özellikle kadınların endişeleri, korkuları ve çekinceleri üzerine durmaktadır. Bu hikâye İran dışında yaşayan ama kaderlerinden memnun olmayan kadınları ele alır. Fariba Vafi kadın ve kadın meseleleri üzerinde duran kadın yazarlarımızdandır.

Tebriz Modern'in çıkan bir yazısına göre Friba Vafi kendi anadili Türkçe ile yazabilmesiyle ilgili şöyle söyler:

> "Hikâye yazımı yeteneğimin tomurcuklanması için başkentte suskun kalmaya mecburdum ve sözlerimin başarıya ulaşabilmesi için mecburen yazılarım için Fars dilini seçtim. Ama anadilimle bir eser yaratma hasretindeyim. Bir gün bunun gerçekleşeceğine dair umudum var."[4]

Elif Şafak'ın bütün romanlarında, kadın ve kadın meselesinin en önemli temalardan biri olduğu görüldü. Annesi ile babası ayrıldığı için çocukluğundan itibaren annesiyle yaşayan Şafak, "kadın" kavramı hakkında kendi hayatında önemli bir deneyim sahibi olmuştur. Romanlarında kadın karakterlere çok fazla yer vermesi, romandaki "asıl sözü" onlara söyletmesi, kadına dair halleri mesele haline getirmesi, onların zayıflıklarını, hassasiyetlerini, uç noktalardaki tercihlerini ve zıtlıklarını ortaya koyması yazarın kadın duyarlılığının göstergesidir. Onun kadın karakterleri, gerçekçi olduğu kadar masalsı, cesur olduğu kadar korkaktır. Yazarın kadın karakterleri zaman zaman en koyu feminist, en ateşli lezbiyen veya en dindar kimliklere bürünebilen kişilerdir.

---

[4] Daghighi, Mojde: "**Otaghi Ez Ane Khod**" Tebriz Modern, 25 Temmuz 2014.

Öte yandan Fariba Vafi, Devrim'den sonra İran'da yoksul ve eğitimsiz kişilerin nasıl bir değişim geçirerek radikalleşmiş işlerde rol aldığını, kişisel özgürlükler ve dış dünya ile bağ kurmaya çalışan yeni İran'ın orta sınıfını, özellikle kadınlarını anlatır. Kadınların toplumdaki konumunu, erkeklere karşı tutumunu, evliliğe bakışlarını, ebeveynler ve çocuklar özellikle de kız çocuklarıyla ilişkisini ve genel olarak kadının sıkıntılarını anlatmaya çalışır.

Birinci Bölüm

1. Elif Şafak'ın Romanlarında Kadın Kahramanlar

1.1. Pinhan Romanı Hakkında

Elif Safak'ın ilk romanı olan Pinhan, Aralık 1997'de Metis Yayınları tarafından yayınlanır. Yazar, 1988 yılında bu ilk eseri ile Mevlana Büyük Ödülü'nü kazanır. Pinhan romanında zaman açık bir şekilde verilmediği için belli değil fakat bazı işaretlere ve olaylara bakarak 19. yüzyılın başları olarak tahmin ediyoruz. Mekân olarak önemli olan iki yer kullanılır: Denizli'de Dürri Baba Tekkesi ve (Pinhan'ın İstanbul'a gelişi ile bu şehirde özellikle) Nakş-ı Nigâr Mahallesi.

Bu postmodern eser, tasavvuf düşüncesi üzerine inşa edilen mistik bir havaya sahiptir. Ayrıca romanda fantastik öğeler kullanılır. Romanın başkahramanı olan Pinhan iki başlıdır yani çift cinsiyetlidir. Pinhan iki başlılığını sorgulayan (çift cinsiyetliğini), kendini bulmaya çalışan ve kimlik arayışında olan bir dervişin hikâyesidir.

Sonradan Pinhan adını alan bu çift cinsiyetli çocuk, Denizli'de arkadaşlarıyla oynarken tesadüf üzerine Dürri Baba Tekkesi'e girer. Bir müddet sonra orada kalmaya ve yaşamaya karar verir. Pinhan kelimesi Farsça bir sözcük olup "gizli" anlamını taşımaktadır. Tekkedeki şeyhin önerisiyle Pinhan bir

cinsel kimlik seçmek durumunda kalır ve bunun üzerine çok düşünmeye başlar.

Günün birinde bir Anka Kuşu bir inciyi Dürri Baba'ya, o da Pinhan'a verir. Fakat Pinhan inciyi çaldırır ve o inciyi bulmak için peşine düşer. Pinhan, bu tekkeden ayrılıp İstanbul'a gidecektir. Fakat İstanbul'da da birçok değişik olayların gerçekleştiğini Nakş-ı Nigâr adlı bir mahallede göreceğiz. Semiz Halil Paşa'nın kızı olan Nakş-ı Nigâr bir kara sevda yüzünden hastalanır, son nefesinde mahalleye bir hamam yaptırılmasını vasiyet edip ölür. Hamam yapıldıktan sonra mahallenin ismi Akrep Arif'ten Nakş-ı Nigâr olarak değiştirilir. Bu iki başlılık ve isim değişikliği yüzünden mahallenin huzuru kaçar ve garip şeyler olmaya başlar. Örneğin ak karınca görünür veya değişik doğumlar ortaya çıkar. Mahallede söz söyleme hakkına sahip olan yedi kocakarı vardır: Kevser Nine, İsmihan Kadın, Sidikli Safiye, Hoyrat Hacer, Şebgir Kamer, Macuncu Makbule, Bedrenk Asiye. Mahalledekiler, bu olayları Akrep Arif Mahallesi'nin adını değiştirerek ona ihanet ettiklerine bağlarlar ve bu mahallenin iki başlılığını ve yaşadıkları garip olayları buna bağlarlar.

Bir bayram sabahı Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nde felaket sayılabilecek bir olay gerçekleşir. Mahalleye gökyüzünden kırmızı karıncalar yağar. Bunun üzerine mahallenin kocakarılarından olan Kevser Nine, diğer kocakarıları evine toplar. Pinhan'ı bulurlar ve Kevser Nine, "Yaradılıştan hünsâ biri lazım idi bize." diyerek Pinhan'ı ikibaşlılığına son vermek için mahallenin Nida hamamına gelmeye ikna etmeye çalışır. Kocakarıların yardımıyla Pinhan uzun saçlı bir kadına dönüşerek kimliğini bulur ve Dürri Baba Tekkesi'ne geri dönmeye karar verir. Tekkeye varan Pinhan oranın harabeye döndüğünü görüp ağlayarak dereye iner. O derenin yanında Pinhan bir yılanın zehriyle oracığa yığılıp ölür. İstanbul'da, diğer bir çift cinsiyetli kimliğe sahip olan Karanfil Yorgaki, Pinhan'a

âşıktır ve Pinhan'ın kaybettiği inciyi bularak Denizli'ye Dürri Baba Tekkesi'ne gelir. Dere kenarında kızıl saçlı kızı (Pinhan) ölü bulur. Bulduğu inciyi mezar taşındaki oyuğa yerleştirerek Pinhan'ı defneder.

1.1.1. Pinhan Romanındaki Kadın Kahramanlar

Pinhan

Romana adını veren, aynı zamanda romanın başkahramanı olan Pinhan çift cinsiyetli bir gençtir. Pinhan ismini Dürri Baba tekkesine girdikten sonra alır. Bu ismi almadan önce çok yaramaz ve kafasına koyduğunu yapan bir erkek çocuğudur. Gündüzleri çok hareketli olan bu çocuk geceleri iki başlılığını (çift cinsiyetli) düşünerek çok sessiz ve sakin birine dönüşür. Pinhan'ın güzelliği bir erkekteki gibi yakışıklılık değil, bir bayandaki gibi suretinin güzelliğidir. Çok güzel olan gözlerine sanki sürme çekmiş gibidir.

> "Çocuk her gece bir umutla ellerini vücudunda gezdirir; ama her seferinde bu karabasanın hakikat olduğunu görerek yattığı yerde tortop olur, kendi içine kıvrılırdı. O vakit, toprağın yarılmasını, doğduğu günden bu yana kendisine musallat olan bu iki başlı illetle beraber yerin dibine geçip yok olmayı ne çok isterdi..."[1]

Çocuklarla oynarken Dürri Baba Tekkesi'ne giren çocuk orada kalmaya karar verir ve dervişlik yolunda yürümeye başlar. Yıllar önce dul kalmış annesi, çocuğun orada kalmasını 'bir boğaz eksilir' düşüncesiyle kabul eder. Tekkedeki şeyhin tavsiyesi üzerine kendi kimliğini bulmaya çalışarak yola çıkan Pinhan İstanbul'da altı kocakarı yardımıyla asıl kimliğine kavuşur ve uzun kızıl saçlı bir bayana dönüşür. Fakat kimliğini bulduktan sonra tekkeye dönme kararı alan Pinhan tekkenin yıkıldığını görür ve hüzünlenerek dereye iner.

---

[1] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 15.

İstanbul'dayken aşk yaşadığı Karanfil Yorgaki adında bir başka çift cinsiyetli Pinhan'ın çaldırdığı inciyi bulup ona vermek için Pinhan'ın peşinden gelir ve derenin yanında bir yılanın sokması sonucu ölen sevgilisi Pinhan'ı cansız bulur ve tekkenin yakınına defneder.

Nevres

Sol bacağı sağ bacağından daha kısa olan bu kız, Pinhan'ın İstanbul'da oturduğu mahallede oturmaktadır. Baştan sona kötü bir karakter olarak çizilmiş bu çocuk insanlara karşı hep nefret beslemektedir ve oldukça garip güçlere sahiptir. Annesi onları bırakıp Kabakulak Raşo diye birisi ile kaçar. O zamandan sonra Nevres hayal meyal hatırladığı bu kadını aklından çıkarıp babasıyla yaşar. Nevres'in alkolik olan babası bir gece aniden ölür ve çocuğun psikolojisi iyice kötüleşir. Babası öldükten sonra halası Nevres'i yanına alarak ona bakar. Ancak çocuk, halasının kızı Safinaz'ı kıskanır, onu mutsuz etmek ister.

Babası öldüğü gece Nevres hiç üzülmez. Sabah dışarı çıkıp karıncalarla oynarken beyaz bir karınca görür. İncinin peşinden giden Pinhan gibi Nevres de beyaz karıncanın peşinden gider.

Rüyasında sürekli mahallenin adının sahibi olan Nakş-ı Nigâr'ı görür. Nevres Nakş-ı Nigâr'ın tavsiyesiyle bayram sabahı, Pinhan'ın kılığına girmiş olan cinin (Kepoz) sol bileğindeki çuvaldızı çıkararak onu serbest bırakır. Kepoz ise mahallenin yedi kocakarısından olan İsmihan Kadın'ı öldürür.

Çok farklı güçlere sahip olan Nevres'in gözlerinde iki beyaz nokta ortaya çıkar. Bu noktalar mahallenin yaşayacağı felaket günü yaklaştıkça büyür.

"...Nevres'in kokuları hafızasına istifleme dışında pek tuhaf ve kimselerin bilmediği bir kabiliyeti daha vardı: gözleri. Bu onun küçük sırrıydı. Bir tek sulara açtığı sırrı. Nevres gözleriyle türlü türlü oyunlar oynardı. Bir keresinde kendini

sınamak için gözlerini perdenin kıvrımlarına muhlamış ve epey bir müddet ter döktükten sonra nihayet perdenin ucunu tutuşturmayı başarmıştı..."[2]

Kevser Nine

İstanbul'da Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin sözü geçen yedi kocakarısıdan biri olan Kevser Nine şifalı otlarla uğraşan yaşlı bir kadındır. Fakat çok dinç, yüzü henüz sarkmamış, süt beyaz dişlere ve pembe- beyaz bir çehreye sahip biridir.

"...İhtiyarlığına rağmen pembe-beyaz çehresi, hafif kalkık burnu, sütbeyaz dişleri ve hala sarkmamış yanaklarıyla hayli dinç görünüyordu. Eğer yaşını ele veren bir şey varsa o da her kıpırdayışında çatır çatır eden kemikleriydi..."[3]

Çevresinde çok sevilen bu yaşlı kadın herkesle ilgilendiği için herkes de ona yardımı bir borç bilirdi.

"...Tek bildikleri, Kevser Nine gibi kudretli ve düşene dostluk etmekten geri durmayan bir kadının, koskoca İstanbul şehrinde her yaştan, her fıtrattan, her dinden insanla ahbaplık ettiğiydi ki, sade bu bile, bu üç kadının ona olan vefa borçlarını izah etmek için kâfiydi..."[4]

Zamanında mahallenin adının değişmesine karşı çıkar, ama lafını dinletemez. Nitekim mahallede kötü şeyler olmaya başlar. Önce beyaz karınca görülür, dişleriyle beraber on bir bebek doğar. Kevser Nine, sebebi olarak mahallenin ikibaşlı ve çift cinsiyetli olmasında görür. Dolayısıyla mahalledeki diğer kocakarılarla birlikte çözümü Pinhan'ın iki başlılığından kurtulmasında bulurlar. Pinhan'ın kadına dönüşmesiyle birlikte mahalle tekrar huzuru ve mutluluğu kazanır.

---

[2] A.e., s. 104.

[3] A.e., s. 101.

[4] A.e., s. 200.

İsmihan Kadın

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan İsmihan Kadın mahallede herkesin çekindiği bir kadındır. İnadı yüzünden hiç evlenmemiştir.

> "...İsmihan Kadın'dan mahallede hemen herkes çekinirdi. Hiç evlenmemiş, bütün kısmetlerini geri çevirmişti. Öyle büyük bir inadı vardı ki, gençliğinde, ailesi onu evlenmeye bir türlü ikna edememişti. Aradan geçen uzun seneler bu meşhur inadı körelteceğine daha da bileylemisti..."[5]

Bu hodbin ve hırçın kadın o mahallede aslını inkâr etmeyen tek insandır. Her gittiği yerde iki sebepten ötürü saygı ve korku uyandırır: Bu sebeplerden birincisi; uzun, kalın kaşlarının altındaki çivit renkli gözleridir. Bu mavi renkli gözler kimsenin göremediği derinlikleri görür, sırları ortaya çıkarırdı. İkinci sebep ise cinleri Kişniş, Karakura ve Kepoz'dur.[6]

Felaketli bayram sabahı mahalleyi karıncalar istila edip rüzgârlar ortalığı birbirine katınca mahalle halkı bütün bunların müsebbibi olarak Hokkagülü İfakat'ın hemcinsleriyle düşüp kalkmasına bağlayarak İfakat'ın evini basarlar. İşte o zaman İsmihan Kadın onları geri püskürtür, çünkü başlarına gelenlerin sorumlusunun Hokkagülü değil, mahallenin çift cinsiyetli oluşunun neden olduğunu biliyordur.

İsmihan Kadın, o akşam ölmeye karar verir. Nevres'in, kolundaki çuvaldızı çıkararak serbest bıraktığı kötü cini Kepoz, İsmihan Kadın kılığında gelip onu öldürür. İsmihan Kadın, aklı mahallesinde kalarak ölür.

Sidikli Safiye

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Sidikli Safiye iyi ve sevimli bir kocakarıdır. Lakin bir kusuru

---

[5] A.e., s. 115.

[6] A.e., s. 116.

vardı ve gülmenin dozunu kaçırdığında altına kaçırırdı. Sidikli Safiye şu şekilde tarif edilir:

> "...Kalın karakaşlı, kara gözlü, güleç yüzlü, elma yanaklı bir kadındı. Etli dudaklarının kenarında yollar açan derin çizgilerle, gözlerini çevreleyen kırışıklıklar, suratına her zaman mütebessim bir ifade verirdi. İnsan ona bakarken, sevimli ve tombul yanaklarını sıkmamak için kendini zor tutardı. Lakin bir kusuru vardı; gülmenin dozunu kaçırdığında sidiğini tutamazdı. Ne vakit kıkır kıkır gülüp de kendini kaybetse, ellerini bacaklarının arasına götürüp sımsıkı bastırarak hacetini gidermek üzere hızla bulunduğu odadan fırlardı. Gün boyu bir bebek gibi, altı kalın bezlerle sarılı dolaşırdı. Ama hiç şikâyetçi değildi; çünkü hayatta her hadisenin müspet tarafını görmekte onun üstüne yoktu..."[7]

En yakın arkadaşı olan Hoyrat Hacer ile birlikte kahve falına bakarlardı. Hayata her zaman pozitif bakan Safiye, baktığı fallarda hep olumlu şeylerden söz ederdi. Her durumda inançlarına sığınır, kendini rahatlatır, hatta şu varlık âleminde devasız dert olmadığını söyler, kötü fikirlere karşı kendini kapatırdı.

> "... Onun nazarında, şu varlık âleminde devasız dert bulunmazdı. Aksini düşünmek, Allah'ın rahmetinden ve şefkatinden şüphe etmek demekti. Sidikli Safiye, en ufak şeyleri birer mutluluk sebebi addedebilmek için baktığı her yerden demet demet salaha dair emareler toplardı. Adeta kendini her türlü kötü fikre kapatmıştı. Ne vakit tatsız bir hadise ile karşılaşsa tombul vücudunu kucakladığı gibi mülevven bir masal diyarına taşır; orada tazelenir, kuvvet toplardı. Şu âlemde her türlü karabasandan tamamıyla azade biri varsa, o da muhakkak ki Sidikli Safiye idi..."[8]

[7] A.e., s. 113.

[8] A.e., s. 113.

Romanın sonunda diğer kocakarılarla birlikte mahalleyi iki başlılıktan ve felaketten kurtarır.

Hoyrat Hacer

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Hoyrat Hacer asık suratlıdır ve olayların kötü taraflarını gören biridir. Sidikli Safiye'nin en yakın arkadaşı olan bu kadın, onun aksine asık suratlı, hep olumsuzlukları düşünen bir kadındır. En kötü, en olmadık ihtimalleri sıralar. Ancak bu şekilde davranmasının sebebi olarak da şunu öne sürer: "Yüksek sesle bir kez telaffuz edilen kötülük, başa gelmez."

> "...Hoyrat Hacer ise gerek asık suratı, gerek menfi tabiatıyla Sidikli Safiye'nin tam zıttıydı. En basit vakada bile muhakkak bir uğursuzluk saptayıp, felaket tellallığı yapmayı bir borç bilirdi. Ortada fol yok yumurta yokken, en kötü, en olmadık ihtimalleri aklına getirir; cehennemi kargaşalıktan, fitne ve fesaddan, iflah olmaz dertlerden, onulmaz yaralardan dem vururdu. Aslında, bu bir bakıma Hoyrat Hacer'in müdafaa taktiğiydi. Nefs-i müdafaa. Zira en feci ihtimalleri düsünüp, birer birer dile getirdiğinde, bunlardan hiçbirinin başına gelmeyeceğine inanırdı. Onun nazarında, her zaman en kötüyü düşünmek tam da kötüyü defetmek için elzem olan bir tılsımdı..." [9]

Sidikli Safiye gibi çok iyi kahve falı baksa da onun gördükleri arkadaşının gördüklerinden çok farklıdır. Çünkü o, tabiatı gereği her şeyi kötüye yorar.

> "...Her ikisi de çok güzel kahve falı bakardı; elbette, aynı fincandan tamamıyla farklı manalar çıkartarak. Sidikli Safiye kahve telvelerinin içinden güzel şeyleri çekip çıkartırken, Hoyrat Hacer'in oltasına hep fena tesirli kelimeler takılırdı..." [10]

[9] A.e., s. 113.

[10] A.e., s. 114..

Romanın sonunda diğer kocakarılarla birlikte mahalleyi iki başlılıktan ve felaketten kurtarır.

Şebgir Kamer

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Şebgir Kamer kemer burunlu, uzun, sivri çeneli, sert hatlı ve gözlerinin etrafı simsiyah çukurlarla çevrili yaşlı bir kadındır. Omuzlarından aşağıya yedi saç örüğü vardır. İsmihan Kadın'ın aksine o beş kere evlenmiş ama çocuğu olmamıştır.

> "...Kemerli burunlu, uzun, sivri çeneli, sert hatlı ve gözlerinin etrafı simsiyah çukurlarla çevrili Şebgir Kamer'e gelince, şimdiye değin kaç bahar gördüğünü, kaç kış atlattığını kendi de bilmezdi. Derisi meşin gibi sertleşmişti. Tam beş kere evlenmiş; beş koca eskitmiş, hiçbirine meyve vermemişti. Çoktan ağarmış saçlarına kına yapar, omuzlarından aşağıya yedi tane saç örüğü bırakırdı. Yedisi birden ince uzun kırmızı ipler gibi sallanırdı beline doğru..."[11]

Beşinci kocasının ölümünden sonra geceleri uyuyamadığı için rüya görmez; dolayısıyla hasretle rüya dinlemekten keyif alırdı. İnsanlara tabir etmek adına rüyalarını söyletir, yaptığı rüya tabirleriyle de adeta beslenirdi. Ama başkalarının gördüğü rüyaların tabiriyle beslenir ve insanlara rüyalarını tabir etmek adına rüyalarını söyletirdi.

> "... Şebgir Kamer, beşinci kocasını da gömdüğünden bu yana geceleri devamlı ayaktaydı. Uyuyamamaktan şikâyetçi değildi; tek derdi rüya görememekti..."[12]

Macuncu Makbule

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Macuncu Makbule kocakarılarının en gencidir. Ağzı iyi laf yapar.

[11] A.e., s. 114.

[12] A.e., s. 114.

"...Macuncu Makbule ise, kocakarıların içlerinde, yarım asırlık ömrüyle, en genç olanıydı..." [13]

Her türlü macunu yapar ve adeta yapamadığı hiçbir macun yoktur. Keyfi yerindeyken sadece kendisi için yaptığı afyonlu macunları peş peşe yutar. Ama bu macunların tariflerini sır gibi saklar ve tarif isteyeni fena halde tersler. Bu konuda çok ketum ve titiz olduğunu gördüğümüz Şebgir Kamer, kendisine şifa için gelenleri geri çevirmeyecek kadar da merhametli, iyi niyetli bir kadındır. Mahalle kadınları mahrem hususlarda ona danışır.

"... Bilmediği, yapmadığı macun yoktu. Şifa niyetine yahut sırf sermestlik versin, kederi tasayı savsın diye terkip ettiği envai çeşit macunun yanı sıra, mahallenin çocukları için güllü, tarçınlı, limonlu, erikli, sakızlı, naneli macunlar da yapardı. Macunlarının terkibini bir sır gibi saklardı. Kendisine şifa için başvuranları kapısından eli boş çevirmez; ama macunlarının tarifini isteyenleri fena şekilde terslerdi..." [14]

Bedrenk Asiye

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Bedrenk Asiye bed ve cafcaflı renkler giyinip kuşandığı için bu adı almış. Çok genç yaşta ve hoppa iken evini, kocasını terk edip bu Nakş-ı Nigar Mahallesi'ne yerleşmiş ve bir daha dışarıya adım atmamış.

"...Hayatı boyunca sarı, mavi, pembe gibi bed ve cafcaflı renklerden giyinip kuşandığı için bu adı almıştı. O daha henüz genç ve pek hoppa iken evini barkını ve kocasını terk edip bu mahalleye kapağı atmıştı. Vardıktan sonra da mahalleden dışarıya bir kez olsun adımını atmamıştı..." [15]

[13] A.e., s. 115.
[14] A.e., s. 115.
[15] A.e., s. 116.

Acayip yeteneklere sahip olan bu kadının kem gözlere karşı bilmediği deva yoktu. Mahallenin her türlü nazar işlerini o halleder. Nazar için herkes onu çağırır. O da gittiği evlerde el üstünde tutulmanın zevkini ve tadını çıkarır. Bedrenk Asiye, nazar duaları okur, kurşun döker ve ateşte tuz çevirme gibi birçok yolla nazarı defetmeye çalışır.

> "...Akrep Arif mahallesindeki yediden yetmişe herkesin omzunda, kuşağında taşıdığı, yanından bir an olsun ayırmadığı nazarlıklar hep Bedrenk Asiye'nin elinden çıkmış, onun nefesiyle okunmuştu. Bedrenk Asiye'nin kem göze bilmediği deva yoktu. Yeni dükkân açan, azıcık paralanan, oğlan doğuran ya da kızına hayırlı bir kısmet bulan oldu mu, hemen Bedrenk Asiye çağrılırdı. O da gittiği yerlerde hem el üstünde tutulmanın tadını çıkartır, hem de kâh nazar duaları okuyarak, kâh kurşun dökerek, kâh ateşte tuz çevirerek envai çeşit yolla nazarı uzak tutardı..." [16]

Nakş-ı Nigâr

Semiz Halil Paşa ile zevcesi Peyveste Hanım'ın kızlarıdır. Güzelliği dillere destan olan bu kız baktığı yeri yakarmış.

Hastalanınca, kem göze deva bilen Bedrenk Asiye'nin evine götürülür. İkinci gün mahallenin altı kocakarısı Bedrenk Asiye'nin evinde toplanır. Yedinci gecenin sabahında Nakş-ı Nigâr iyileşerek merdivenlerden inince, Bedrenk Asiye'ye yabani ot taşıyan Civan Ömer'i görür ve kara sevdaya tutulur. Ama mahalleliler dışarıdan kız alıp dışarıya kız vermediklerinden, Civan Ömer Nakş-ı Nigâr'ı istemez. Nakş-ı Nigâr bu kara sevda yüzünden hastalanır, son nefesinde mahalleye bir hamam yaptırılmasını vasiyet edip ölür. Hamam yapıldıktan sonra mahallenin ismi Akrep Arif'ten Nakş-ı Nigâr olarak değiştirilir.

[16] A.e., s. 116.

Hokkagülü İfakat

Esmer güzeli, uzun kirpikli ve sütbeyaz tenli olan Hokkagülü İfakat, Nakş-ı Nigâr Mahallesi'ndeki tüm kadınlardan uzak duran birisidir. Mahalledeki kadınlardan çok farklıdır. Asla kimsenin dedikodusunu yapmaz.

"... Esmer güzeli Hokkagülü İfakat öteki kadınlardan bariz bir şekilde uzak duruyor; uzun kirpiklerini, sütbeyaz tenini gölgeleyen bir kızgınlıkla onlara bakıyordu..." [17]

Hokkagülü İfakat, yaşça kendinden çok büyük ve çok zengin olan kocasının ölümünden sonra, kocasının bütün servetini zevk ve sefaya düşkün olduğu için harcar, gününü gün eder. [18]

Hokkagülü İfakat, hemcinslerine meyleder ve kırdığı cevizlerin haddi hesabı yoktur. Evinde ahlaka mugayir işler çevirdiği için adı Hokkagülü İfakat olarak anılmaktadır. Ahlak konusunda kusurlu davranışlarından ötürü, mahalleli bir süre sonra artan dedikodulara dayanamayıp kapısına dayanır.

"... Adının başına Hokkagülü'nün eklenmesi işte o günlere rastlardı. O zamandan bu yana da evinde ahlaka mugayir işler çevirdiği yolundaki saibeler katmerlene katmerlene artmıştı. Mahalleliler bunca zamandır huyunu suyunu gayet iyi bildikleri, arkasından bol bol dedikodusunu yapıp yüzüne tebessüm ettikleri İfakat'a şimdi düşman kesilmişlerdi..." [19]

Her güçlüğün üstesinden gelebilen, kimsenin sözüyle hareket etmeyecek kadar akıllı, metanet sahibi olan bu genç kadın, çengilerden Kaymaktabağı Rana'ya âşık olur, bir tek onun karşısında bütün kudretini yitiriverir.

"...Hokkagülü İfakat oldum olası çengileri seyretmeye bayılırdı... İşin aslı, kimsenin parmağında kolay kolay oynatabileceği bir kadın değildi Hokkagülü İfakat. Dul

[17] A.e., s. 105.
[18] A.e., s. 203.
[19] A.e., s. 204.

kaldığından bu yana başına buyruk, asude bir hayat yaşamaktaydı. Her güçlügün üstesinden gelebilecek, her densize ağzının payını verebilecek kadar ahenin bir metaneti vardı. Ne var ki, bu güzeller güzeli çenginin karşısında, bambaşka biri oluyordu..." [20]

Hemcinslerine meyilli olan bu kadın, erkeklere yüz vermediği için, beğenildiği kişiler tarafından yerden yere vurulur. Onun ahlaka mugayir davranışları mahalledeki uğursuzlukların sebebi olarak görülür. Mahallede felaket olunca, Kaymak tabağı Rana ile âlem yaparken mahalleli tarafından evi basılır; ancak İsmihan Kadın mahalleliye engel olur.

Nevres'in Halası

Gençliğinde çok güzel olan ama artık saçı beyazlamış, taraveti çalınmış ve zamana yenik düşen bu kadın şöyle anlatılır;

"...Tüm ömrünü zamana havale ederek geçirdiğinden, en büyük ihaneti gene zamandan görmüştü. Umutlarının bağladığı zaman, alnında ve dudaklarının kenarlarında derin çizgiler açmış, saçlarına aklar düşmüş, gözlerinin ferine el koymuş, gençliğini ve taravetini çalmıştı. Velhasıl, dost bellediği zaman eskiden dillere destan olan ve şimdi kızına devrettiği güzelliğinden geriye pek de bir şey bırakmamıştı..." [21]

Erkek kardeşi ölünce yeğenine (Nevres'e) sahip çıkan tek kişi o olmuştu. Nevres'i evine götürüp kızı gibi ona bakan hala çok anlayışlı, sabırlı ve merhametlidir. Her zaman Nevres'i alttan alan iyi huylu ve aynı zamanda anlayışlı bir kadındır. Nevres'in yaşadığı acıların kolay olmadığını düşünüp zamanın bir merhem gibi yaralarını saracağını ümit eden hala, kendi kızının çeyizini hazırladıktan sonra ilk işi Nevres'e çeyiz hazırlamak olacaktır. [22]

---

[20] A.e., s. 204

[21] A.e., s. 180.

[22] A.e., s. 178.

Safinaz

Nevres'in halasının kızı olan Safinaz kıskanılacak kadar güzel bir kızdır. Hep yasemin kokar. Ela gözleri, kestane renkli gür ve dalgalı saçları ve beyaz teniyle hep Nevres'in kıskançlığını kabartır. Nevres iltifat almaktan mutlu olan, başkalarının ilgisinden keyiflenen bu kızı çok kıskanır.

"... Ne kadar da güzeldi. Nevres, bu müstesna güzelliği karanlığın dahi örtememesine hem gıpta hem de hayret etti. Safinaz yasemin kokardı buram buram ve yasemin kokuları bırakırdı geçtiği yahut dokunduğu yerlerde. Masmavi damarlar incecik yollar çizerdi bembeyaz teninde. Dudaklarının iki yanına dikilen iki tane ben, mehpare çehresini süslerdi. Ela gözlerini korumak ise uzun kirpiklerinin vazifesiydi. Yumuşacık ve tombul ve beyazdı elleri..." [23]

Evliliğe fazlasıyla meraklı olan bu somurtkan kız annesiyle birlikte çeyiz sandığı hazırlamaktadır. Onu tek mutlu eden şey kendi için özenle hazırlanan çeyizidir.

Kaymaktabağı Rana

Hokkagülü İfakat'ın aklını başından alan çengi bir Çerkez güzelidir. Bu bakımlı kadın Hokkagülü İfakat gibi zengin ve güzel olan bu kadının üzerine ne denli derin bir tesir bıraktığını gayet iyi bilir.

"...Hokkagülü İfakat'ın aklını başından alan bu çenginin adı Kaymaktabağı Rana idi. Bir Çerkez güzeliydi. Kaymaktabağı Rana'nın başında çepeçevre altınlarla süslü bir tepelik vardı. Kıvır kıvır, altın sarısı saçları tepeliğin altından ta kalçalarına kadar uzanıyordu. Yanakları al aldı. Yusyuvarlak, ince bir mücevher sallanıyordu alnının ortasında. İpek hilal gömleğin üstüne, mor kadifeden, kenarları sırmalı bir üstlük geçirmişti..." [24]

[23] A.e., s. 179.

[24] A.e., s. 205.

Hokkagülü İfakat ona âşıktır ve aralarında eşcinsel bir aşk yaşanır. Hokkagülü onun kimselere yüz vermesine tahammül edemez. Çok cilveli olan bu kadın raks ederken gelen misafirlerden birine açık açık cilve yaptığında Hokkagülü İfakat çıldırır.

"...Vücudundan yayılan taze menekşe kokusu, gözlerini ondan alamayan Hokkagülü İfakat'ı mest ediyordu. Ev sahibesi, ne misafirleriyle alakadar oluyor, ne de önündeki sinide sıralanan birbirinden güzel yemişlere, mezelere elini sürüyordu. Kaymaktabağı Rana da, inadına daha cilveli oynamaktaydı. Kaymaktabağı Rana, misafirlerden birine açık açık cilve yapmaya başladı bir ara. Bunu görür görmez Hokkagülü İfakat'ın yüzünü ateş bastı. Neyse ki misafir, evsahibenin korkusundan çengiye yüz vermiyordu..."[25]

Pinhan'ın Annesi

Genç yaşta dul kalmış, yıllarca yokluk ve sefalet çekmiş bir kadındır. Romanda ona çok az yer verildiği için ismi geçmemektedir. Çocukluk ve gençlik yıllarına ait bilgi verilmemiştir. Bütün bunlara bağlı olarak romanda belirgin ağırlığı yoktur. Romanın başında Pinhan'ın doğduğu ve yetiştiği ortamı okuyucuya daha iyi anlatmak adına oluşturulmuş bir kahramandır. Çektiği yokluklardan ve acılardan dolayı Pinhan'ın evden ayrılıp tekkeye yerleşme kararı karşısında sevincini belli etmekten çekinmez. 'Sofradan bir boğaz eksilmesi' annelik duygusuna galip çıkmıştır. Ancak bu duygu içinde olması oğlu için dua etmesine engel değildir:

"... Zaten, yıllar evvel dul kalmış anasının canı her daim burnundaydı. Sofradan eksilen boğazın, karnını tekkede doyurduğunu bilmek, haytalığa bir son verip günbegün, senebesene olgunlaştığını, durulduğunu görmek, kimselerin bilmediği derdinin dermanını belki de orada buluvereceğini

[25] A.e., s. 205-206.

düşünmek kadını hoşnut ediyordu. Hayır duasını eksik etmiyor, oğlunu sevdiği kullar arasına sokması için Rabbine her kuşluk vakti dua ediyor..." [26]

Sürekli gelgitler yaşayan bu kadın oğlunun tekkede daha rahat edeceğini, sofrasından bir boğaz eksildiğini düşünerek, ona geleceği için hayır duaları eder. Bununla beraber çok bunaldığında, açlık kapıya dayandığında oğlunun onu dört yetimle bırakıp gitmesine kızıp beddua etmeye başlar. Açlık ve sefalet kadının aklını iyice yitirmesine sebep olmuştur.

"...Ardından günün hayhuyu demini sürüp, açlık ve fukaralık kapıya dayandığında dualarının topunu birden geri alıyor; oğlunun, anasını bir başına, dört yetimle bırakıp gitmiş olmasına içerliyor, köpürdükçe köpürüyordu. O vakit kadın, kuşluk vakti hayır dualarını, akşam yemeği öncesi beddualarına çeviriyor, dur durak bilmeksizin söyleniyordu..." [27]

1.1.2. Pınhan Romanında Diğer Kadın Kahramanlar

Züleyha

Hezarpâre Horoz Baba Tekkesi'nin şeyhi olan Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin en büyük kızı Züleyha, annesine çok benzemektedir. Siyah dalgalı saçları, boyu posu, endamı tıpkı annesine benzer.

Çok güvenilir ve çok da fedakâr bir kızdır. Annesi öldükten sonra babası ve kız kardeşlerine tek başına kol kanat gerip, analık eder. Çünkü babası uzun bir süre kendine gelememiştir. Babası ona hem çok güvenir hem de onu her gördüğünde içi sızlar. [28]

[26] A.e., s. 18.
[27] A.e., s. 19.
[28] A.e., s. 136-137.

Emsalinur

Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin emanet kitabı Min- El-Evvel İl-El-Ezel İtikad-ı Anasır-ı Erbaa'nın içinde bulunduğu minekari kutuyu çalıp, Mısırlı İbrahim Efendi'ye para karşılığında götüren ve para için her şeyi göze alabilen bir kadındır. Bir gerdanlık için Horoz Baba Tekkesi'nin yanmasına neden olur. Ziynete pek meraklı olan Emsalinur, Mısırlı İbrahim Efendi'nin kendisinin boynuna taktığı gerdanlıktan sonra minekari kutuyu alıp çıktığını farketmez.

> "... Sonunda adam ayağa kalkıp gözde cariyesinin uzun, ince boynuna, söz verdiği gerdanlığı taktı. Ziynet ve debdebeye pek meraklı olan Emsalinur, gerdanlığın büyüsüne öylesine kaptırmıştı ki kendini, Mısırlı İbrahim Efendi'nin minekâri kutuyu alarak odadan çıktığını fark etmedi bile..." [29]

Mısırlı İbrahim Efendi, onun tamahkârlığında, kurnazlığında, yoluna çıkanları bir bir ezişinde kendini görmüştü; dişisini bulmuştu. Mısırlı İbrahim Efendi, bu özelliklerinden dolayı onu cariyesi yapar.

Düşükçene Pakize

Boynukırık Abdullah'ın karısı Düsükçene Pakize, ne konuştuğunu bilmeyen, çok fazla dedikoducu ve Nakş-ı Nigâr Mahallesi sakinlerindendir. Onu, Nevres'in babasının ölümü üzerine toplanan kadınların arasında, Nevres'in Annesi'ni çekiştirirken görmekteyiz. Dikkatleri üzerine çekmek için can atan bu kadın Nevres'in Annesi'nin çekeceğini söyleyerek Nevres'in tüm nefretini üzerine toplar.[30]

Nevres ona olan öfkesini gözlerindeki acayip güçle kusar. Onun sağ kulağındaki altın yapraklı küpesini gözlerinin gücüyle yere düşürür. Düşerken Pakize'nin kulak memesini

[29] A.e., s. 139.

[30] A.e., s. 104.

boydan boya yırttı. Odadaki bütün kadınlar gözlerinin önünde cereyan eden bu garip hadiseye bir anlam veremez ve donup kalırlar.

Sarsak Zehra

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'ndeki Nida Hamamı'nda hamamcılık yapan bu tombul kadın çöpçatanlık da yapar. Bir tek kendisine koca bulamamıştır. Nida Hamamı yapılmadan önce bohçacılıkla geçimini sağlar; girdiği evlerde beğendiği güzelleri lazım gelen yerlere, ufak bir bahşiş karşılığında yetiştirirdi. Ağzı bozuk olan bu kadın hamama kapılandıktan sonra işini ilerletir; gelin adaylarını çok daha yakından görme fırsatı bulduğundan talep ettiği bahşişi de artırır.

> "...O kadar tombuldu ki, bir kere zıplasa yeri titretir, göğü inletirdi. İri memeleri ta göbeğine kadar iniyor, memelerinin bittiği yerde ise kocaman göbeği nöbeti devralıyordu. Velhasıl gövdesi kat kat idi. Her zaman ekşi ekşi ter kokardı. Oldum olası altına meraklıydı..." [31]

Maile, Naile, Sallabaş Dürdane

Mahallenin yedi kocakarısından biri olan Kevser nineye her sene yabani otlar toplayan, renkli renkli giyinen Kıpti kadınlardır. Maile ve Naile bohçacılıkla geçinmektedirler. Sattıkları mallar değerli olduğu için her eve gitmeye tenezzül etmezler ve gittikleri zengin evlerde zaman zaman bakla fallarına bakarlar. [32]

Adı Sallabaş Dürdane olan ise diğer iki kadına göre epey yaşlıdır. Kimsesi yoktur ve susamcılık yapar. [33]

Her üç kadın da tütün tiryakisidir ve üçünün de Kevser Nine'ye geçmişten kalma vefa borçları vardır.

---

[31] A.e., s. 212.

[32] A.e., s. 199.

[33] A.e., s. 199.

Müslüman Kadın

Bu çarşaflı kadını Dertli Hagopik'in babasının sarraf dükkânında görürüz. Dertli Hagopik bu reyhan, ceviz, tarçın kokuları saçan kadını dükkânda görür, âşık olur.

Dertli Hagopik'in âşık olduğu bu Müslüman kadın, gayrimüslim birinin dükkânına girişinin hoş karşılanmayacağından ötürü fazlasıyla telaşlıdır. Kadın sevmediği bir adamla evlenmeden önce intihar etmek için, içine zehir koyacağı firuze bir yüzük yaptırmak ister. Ancak ona âşık olan Hagopik, ilk etapta bunun ne işe yarayacağını bilmediğinden, yüzüğü yapıp verir. Olayı fark ettiğinde artık çok geç kalmıştır.[34]

Üç gün sonra kadın sabah erkenden gelip yüzüğünü almıştı. Dertli Hagopik kadının ellerini tutup hasret gidermişti. Bağışlanacak suç olmadığını her ikisi de bildiğinden çok korkmuşlardı. Kadın yüzüğü neden istediğini o sırada açıklar.

> "O firuze yüzüğü kapaklı, kutulu, sırlı istiyordu çünkü içine zehir koyacaktı. Zifaf gecesinde bu zehiri bir dikişte içecek, kocasına cansız bedenini sunacaktı."[35]

Kevser Nine'nin Gelini

Kevser nineyle aynı evde oturan gelinin ismi ve fiziği özellikleriyle ilgili romanda hiçbir bilgi yok. Gelin, evin üçüncü katının Kevser Nine'ye ait olduğunu bildiğinden kendi hudutlarının dışına taşmaz. Dolayısıyla seneler boyu gül gibi geçinip giderler. Kevser Nine'nin kaynanalık hakları karşılığında evin en küçük çocuğu İdris ona verilmişti.[36]

Kerime Hanım

Kadı Felekmeşreb Ferid Efendin'in karısıdır. Bütün hayatı, altı kızdan çok daha sonra doğurduğu oğlu Recep'tir.

---

[34] A.e., s. 41.

[35] A.e., s. 45.

[36] A.e., s. 109.

Recep'i doğurduktan sonra kadıncağızın sütü kurur, bu yüzden çocuk için sütanne bulurlar.[37]

Şehla Nefise ve Gelini Vesile

Macuncu Makbule'ye gelip çocukları olmuyor diye macun isteyen gelin ve kaynanadır. Macuncu Makbule geline fazla yüklenmeden kabahatin muhtemelen onda olmadığını söylediğinde gelin utanıp kıpkırmızı olur.

> "...iki kadın konuşurken, taze gelin Vesile, gelincik tarlası gibi kıpkırmızı olmuştu. Bir an evvel yanılmasını bekler gibi sabit gözlerle yere bakıyordu. Bu esnada ellerini nereye koyacağına bir türlü karar veremediğinden, garip garip hareketler yapmaktan da kendini alıkoyamıyor..."[38]

Zişan

Hokkagülü İfakat'in evinde seneler boyu hizmet veren Zişan, hanımına sadıktır ve Hokkagülü'nün hakkında söylenen onca lafa rağmen onu bırakıp gitmez.

Rabia Hanım

Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin zevcesi Rabia Hanım, üçüncü kızını dünyaya getirdikten sonra loğusa yatağında vefat eder.

Canfeza

Pinhan'ın tekkenin bahçesindeki mezarlıkta gözüne çarpan, utanma sıkılma nedir bilmeyen, yedi düveli kendine âşık sanan ve ar u namus şişesini tuzla buz eden, baktığı yeri delip geçen bir kadındı resimdeki Canfeza kadın. Pinhan onu görmemiş, tanıyamamış olmanın hüznünü iliklerine kadar hisseder.

---

[37] A.e., s. 166.
[38] A.e., s. 188.

Karanfil Yorgaki

Karanfil Yorgaki, Meyhaneci Manol'un meyhanesinde çalışan Sakız Adalı bir ateş oğlanıdır. Karanfil Yorgaki, bir paşa konağında el üstünde, ailenin bir ferdi gibi büyütülmüştür. Bataklıkta açan bir çiçektir. Ne kimseler ona değebilir ne de o kimselere. Kendini korumayı bilir. Romanda, Deryakeş adlı bir kabadayı ile ve sonra Pinhan'la yaşadığı eşcinsel aşk anlatılır. Yani nefsini silmekten yana değil, bilmekten yana olanlardandır. Gönlü ne yana akarsa o yana gitmektedir. Çok güzel dans eden bu çocuk tam bir erkek güzelidir. Romanda homerotik biri olarak tanıtılır. Hikâyenin sonunda Yorgaki, Pinhan'ı öper ve onu içine alır.

1.2. Şehrin Aynaları Romanı Hakkında

Elif Şafak'ın ikinci romanı olan bu eser ilk olarak 1999 yılında İletişim Yayınları, daha sonra Metis Yayınları tarafından basılır. Tarihî bir hava taşıyan "Şehrin Aynaları" iç içe geçmiş iki hikâye şeklinde İspanya'dan, Engizisyon zulmünden kaçarak Aynalar Şehri'ne (İstanbul'a) sığınan insanları ve onların sırlarını anlatır.

Elif Şafak bu romanıyla ilgili farklı din ve kültürden gelen insanların bir şehirde buluşup yaşadıkları sıkıntılarını şöyle bir ifadeyle açıklar:

> "İspanya'da bir süre yaşadım. Benim için çok anlamı var İspanya'nın. Bir kere parçalanmış, birbirinden farklı ve sürekli arayış içerisinde olan bir ülke. Hikâyenin geçtiği dönemlerde Yahudiliğinden utananlar, utandıkları geçmişi silmeye çalışanlarla, kendilerine yeni bir gelecek yaratmak isteyenler iç içe geçiyor. Hepsinin ortak özelliği sınırda yaşamaları... Sınırda yaşamak biraz da hayatı tek merkezli düşünen bakış açısını kabul etmemektir. Mesela aynı dönemde yaşayan Kathar şövalyeleri, Bogomiller, Şeyh Bedreddin'in müritleri var olan merkezin dışında, kendi hayatlarını ele

geçirmeye çalışan ve bundan dolayı da devamlı sürgüne gönderilen karakterler. O insanlar İstanbul'a geldikleri zaman da yabancılar; dinini, en önemlisi gündelik hayatını bilmedikleri bir yere geliyor. Ve ben tarih kitaplarının küçük gördüğü yabancı olarak kabul ettikleri insanları anlatmayı önemsiyorum."[39]

Bu romanda olaylar iki ana mekânda gerçekleşir: Madrid ve İstanbul. Romanın ismi olan "Şehrin Aynaları" İstanbul'u kasteder. İstanbul-Hasköy, Madrid, Venedik, Avila adlı şehirler; Tordesillas ve Plasencia Del Monte adlı köyler ve Fortuna Sokağı romanda adı geçen mekânlardır. IV. Murat'ın tahtta oluşu ve Engizisyon mahkemelerinin varlığı gibi detaylara bakılırsa, roman 17. yüzyılda geçmektedir. Hatta bu zaman dilimi romanın birçok yerinde açıkça verilir. 1575, 1632, 1648, 1651, 1656 yılları romanın bazı yerlerinde tarih olarak geçer.

"Şehrin Aynaları"nda Yahudi Pereira ailesi üyelerinin İspanya'da Engizisyon'dan çektikleri anlatılırken, aile fertlerinin ve onlarla ilişkisi bulunan kişilerin sırlarından da bahseder.

Romanda, "Aynalar Şehri" ifadesi ilk kez Andres tarafından kullanılır. Çünkü romanın sonunda, anlatılan bütün olayların aslında Andres'in geçmişine yapılan bir yolculuk olduğunu anlarız. Kimliği parçalanmış olan Andres Engizisyon'dan kaçan ailesinin parçalanmasıyla İstanbul'a gelir ve hikâyenin sonunda gördüğümüz gibi bütün olaylar onun tarafından anlatılır. İstanbul'da günlerce hasta yatan Andres'e Müslüman bir kadın olan Zişan bakar. Ancak romanın sonunda Zişan ölür ve bu ölümle birlikte Andres de büyük bir ümitsizliğe kapılır.

[39] www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=175 (Erişim: 07.04.2012)

Romanın en önemli kahramanlarından olan Isabel, hekim olan Antonio Pereira ile çok mutsuz bir evlilik sürdürür. Isabel ve Antonio'nun çocuğu olan Andres, ailesinden hiç ilgi görmemektedir. Antonio'nun kardeşi Miguel, önemli kahramanlardan olan bir başka isimdir. Isabel sevmediği kocasını aldatıp Miguel ile beraber olur. Bu bir yasak aşktır. Sadece bir kez yaşanan bu birlikteliğin neticesi Andres'tir. Ama bunu ne Antonio, ne de Miguel bilir. Beatriz, Miguel'e âşık olduğu için onun sevdiği kadın olan Isabel'i kıskanarak Miguel'e büyü yaptırıp kendisiyle yatmasını sağlar. Bunun peşinden Beatriz, kendini günahkâr hissederek Engizisyon'a gider ve günahını itiraf ettikten sonra yakılır. Isabel'in komşusu olan Elena Rodriguez küçük oğlu Diego'yu kaybeder ve bu acıyı Isabel'in oğlu Andres'le ilgilenerek söndürmeye çalışır. Elena, Tanrı'nın ona çektirdiği acıların karşılığı olarak kendisine Andres'i bahşettiğine inanır. Dolayısıyla gidip Piera ailesini Engizisyon'a şikâyet eder. Bu şikâyet üzerine evlerine baskın yapılan Isabel, kocası Antonio İtalya'da iken tutuklanır. Andres ailesinden alınarak Elena Rodriguez'e teslim edilir. Miguel ise İstanbul'a gider. Daha sonra İstanbul'a gelen Isabel de IV. Murat'ın kardeşi İbrahim'i iyileştirmek için Kösem Sultan tarafından saraya alınır. İtalya'dayken her şeyi öğrenen Antonio, tüm olanlardan kardeşi Miguel'i sorumlu tutar ve bir süre sonra Venedik'te ölür. Antonio'nun ölümünden sonra, Yahudi geleneğine göre, kocasını kaybeden Isabel ile evlenme hakkı kocasının kardeşi Miguel'e geçer. Ancak Isabel, bu evliliği istemez. Çünkü Isabel, Miguel'in bir hatıra olarak kalmasını ister. Miguel, bir gece yolda yürürken bıçaklanır. Tam ölecekken Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin çirkin ve yüzü yanık olan kızı Zülfe onu kurtarır. İkisi de birbirlerini kurtarıcı olarak görür ve birlikte kayıplara karışırlar.

1.2.1. Şehrin Aynaları Romanındaki Kadın Kahramanlar

Isabel Nunez Alvarez

Romanın en önemli kahramanlarından olan bu kadın, Antonio Pereira'nın karısıdır. Isabel'in çocukluğu Tordesillas adında bir köyde Duero Nehri'nin yanında ve sonra Madrid'de geçer. Güzel bir kadın olan Isabel, evliliklerinin üzerinden çok geçmeden kocasından göremediği ilgiyi kayınbiraderi Miguel'de bulur ve onunla beraber olur. Tek gecelik yasak aşkı yüzünden hamile kalan ve içine kapanan Isabel, yaptığı günahın farkında olduğu halde yaptığından hiç pişmanlık duymaz ve utanmaz. Ama Andres'in kendi kocasında değil de Miguel'den olduğunu hiç kimseye anlatmaz ve içine kapanır.

> "Kötü rüyalar görüyor ve gördüklerini hayra yoramıyordu. Utanç değildi duyduğu. Seneler evvel işlediği günah artık muhafazasından çıkmaya karar verse bile, bunun bedelini ödemeye hazırdı. Gayet iyi biliyordu ki, son nefesine kadar utanmadan, gocunmadan taşıyabilirdi o saklı hatırayı. Son zamanlarda, kendi kendini sınamak için pek çok kez gönlünü yoklamış, orada bulduğu duyguları bir bir ayıklamıştı. Hayır. Utanç yoktu içinde. Fakat hüzün, derinden iz süren ve geçtiği yollarda nilfam ayak izleri bırakan bir hüzün peşinden ayrılmıyordu..." [40]

Isabel, oğlu Andres'i kendine yakın, aynı zamanda bir yabancı olarak görür. İyi bir anne olamadığını düşünür. Ama oğlunun canı yandığında kendi canının da yandığını hisseder. [41]

Isabel'in çocukluğuyla ilgili bilgiler, Yaşlı adı verdiği bir kadının küçük ve hasta Isabel'i tedavi etmesi ve kitap okumayı çok sevmesiyle sınırlıdır. Babası, tek kızı olan Isabel'in okuma yazma öğrenmesi için elinden geleni yapmıştı. Isabel

---

[40] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 25.

[41] A.e., s. 26.

de babasının bu ısrarlı arzusuna kayıtsız kalmadan büyük bir iştahla kitapları okumuştu. Isabel'in annesi de kitap okumayı sever fakat onun okudukları, tutku ve aşk konulu kitaplardır. Isabel de annesi gibi o kitapları okumaya bayılır.

Isabel'in kocası Antonio iş gereği İtalya'dayken, Isabel, Engizisyon mahkemesi tarafından tutuklanır ve belli bir zaman kilisede yaşadıktan sonra İstanbul'a yerleşir. Oğlu Andres ise Elena'ya verilir. En sonunda Isabel IV. Murat'ın kardeşi İbrahim'i iyileştirmek için Kösem Sultan tarafından saraya alınır ve zamanında Yaşlı'dan öğrendikleriyle onu tedaviye koyulur. İstanbul'da bulunan ama artık ismi İsak olan Miguel abisinin ölümünden sonra gerek Haham Yakup'un vasıtası, gerekse Yahudi geleneklerine göre Isabel'le evlenmelidir. Ama Isabel Miguel'le evlenmek istemez ve bir törenle serbest bırakılır.

> "Anlıyordu İsak. Onun bu evliliği istemediğini, serbest kalır kalmaz bambaşka bir kuş kafilesiyle göç edeceğini anlıyordu. Demek ki bir yerlerde ayrı düşmüştü hafızaları; aynı şeyleri hatırlamıyorlardı. Birinin yüreğinde kök salan bir hatıra, ötekinin damarlarından akıp gidiyordu. Isabel yaşlılar ve hahamların huzurunda, levirin yanına gitti, çömeldi. İsak'ın sağ ayağını sol eline aldı, bağcıkları çözdü; deri ayakkabıyı çıkarttı ve bir kenara koydu. Yere tükürdü..." [42]

Elena Rodriguez

Isabel Nunez Alvarez'in komşusu olan bu soğuk ve ketum kadın, küçücük oğlu Diego'yu babasıyla gittiği panayırda bir kaza sonucu kaybeder. Onu kaybettikten sonra psikolojisi bozulur. Küçük Diego babasıyla birlikte evden çıkıp bir daha eve dönmemişti. Elena, oğlunun babasıyla tek başına gitmesine izin verdiği için kendisini suçlar. Çünkü Diego'yu kendine benzettiği için onun tek kendi oğlu olduğunu düşünür. İnançlı bir kadın olduğu için defalarca intihanın eşiğinden döner.

[42] A.e., s. 258.

Bundan sonra Elena bütün sevgisini, ölen oğlunun yerine koyduğu, çektiği acıların bir mükâfatı olarak gönderildiğini düşündüğü komşularının oğlu Andres'e adar. Isabel ise bu kadını sevmemesine rağmen onun, Andres'i Diego'nun yerine koyduğunun farkında olup acısı hafifler belki diyerek itiraz etmez. [43]

Ancak Elena'nın sevgisi o kadar derinleşir ki Andres'in ağzından aldığı laflarla onun ailesini Engizisyon yargıcı Alonso Perez de Herrera'ya şikâyet eder ve Andres'i evlatlık olarak alır. Andres'in evlerine gelişi, Elena ile kocasının arasını daha da açar. Ancak Elena, seneler önce vazgeçtiği kocasının tepkisini umursamaz. Romanda Elena evladını kaybeden bir annenin çektiği acıları temsil eder.

Elena bir gece rüyasında mutfakta bir yaratık görür. Yaratık, kuyrukludur. Anlattıkça yeni bir kuyruk ortaya çıkar. O gecenin üzerinden yedi ay yedi gün geçer. Elena'nın karnı şişer. Kocasına, şeytanın çocuğunu taşıdığını söyleyince, kocası, evi terk eder. Dolayısıyla kadın bağırarak, şeytanın bebeğini taşıyorum diye kendini Casa Santa Manastırı'na atar. İki hafta sonra affedilir ve karnı düzleşmiş bir hâlde geri döner.

Beatriz Blasquez

Miguel'in canı bir kadınla yatmak istediğinde aklına gelen ilk kadın, güzel, kızıl saçlı olan Beatriz olurdu. Miguel onun güzelliğinin farkındadır ama onun güzelliği çekici ve tılsımlı bir güzelliğinin olmadığını düşünür.

> "...Güzel bir kadındı Beatriz. Vücudunun ve yüzünün hatları kusursuzdu. Ne var ki bu hatları usul usul yoğurup şekillendirecek bir tılsımdan yoksundu. Bu yüzden de sadece güzeldi, o kadar. Seyri keyifli ama yokluğu hasret çektirmeyen bir güzellikti onunkisi..." [44]

[43] A.e., s. 27.
[44] A.e., s. 49.

Isabel'in de arkadaşı olan bu kadın, istediği adamla evlenmediği için hayatından memnun olmayıp mutlu olan aileleri kıskanır. Arkadaşı Isabel'in hayatını, kocasının mesleği ve çocuğundan dolayı kıskanır ve bunu bariz bir şekilde dile getirir. Öyle ki onun yüz ifadesinden Isabel bu kıskançlığı çok iyi anlar.[45]

Beatriz, Miguel'e âşıktır. Ona kavuşabilmek için her şeyi yapar. Dolayısıyla Miguel'e büyü yaptırıp onun kendisiyle yatmasını sağlar. Ardından vicdan azabı duyan Beatriz, kendini günahkâr hissederek Engizisyon'a gidip günahını itiraf eder. Birkaç gün sonra da işlediği günahtan dolayı yakılır.

Zülfe

Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı olan Zülfe son derece çirkin ve değişik bir yüze sahiptir. Yüzünün bir tarafı beyaz ve güzel ve diğer tarafı çirkin ve siyahtır. Sadece alnında bir tutam kırmızı saçı olan bu kız, gördüğü ilgiden dolayı çirkin olduğunun farkında değildir.[46]

Babası Şeyh Süleyman Sedef Efendi onu kimseler görmesin ve çirkinliğini yüzünü vurarak incitmesin diye tekkenin en üst katında bir yer ayarlar ve kız orada yalnız yaşar. Kızı ziyaret eden tek kişi babasıdır.

Bir gece Miguel yolda yürürken bıçaklanır. Tam ölmek üzereyken Zülfe onu kurtarır. İkisi de birbirlerini kurtarıcı olarak görür ve birlikte kayıplara karışırlar.

Yaşlı

Romanda ismi geçmeyen, "Yaşlı" lakabı ile tanınan kadın, Amet Zambarel'in ikinci eşinden olan kızıdır. Çocukluğu, Plasencia del Monte köyünde geçer. Engizisyon askerleri geldiğinde köyün kadınları tarafından erzak kilerinde saklanır.

[45] A.e., s. 26-27.

[46] A.e., s. 231.

Uzun bir süre orada kalan çocuk, çıkarıldığında herkesi şaşırtır, çünkü çocuğun saçı bembeyaz olmuştur. Saklandığı yerden çıkan kıza bu olaydan sonra "Yaşlı" adı verilir.[47]

Camgöbeği renginde gözleri olan bu kadın, çocukken babası Amet Zambarel'in gözünden şöyle anlatılır:

> "...Kızına her bakışında, onun saçlarında, buğday teninde, uzun boylu olacağını gösteren hatlarında kansını görmüştü. Haksız da sayılmazdı hani. Küçük kız tıpatıp annesine benziyordu. Bir tek şey hariç. Bu küçük kız ne baba ne de anne tarafında benzerine rastlanan camgöbeği gözlere sahipti. Ne gariptir ki küçük kızın gözbebekleri, güneşli havalarda büyüyüp saydamlaşıyor, yağmurlu havalarda ise küçülüp masmavi bir renk alıyordu. Geceleri ışıl ışıl, gündüzleri ise boş boş bakıyordu..."[48]

Yaşlandığında yaşlılığın bütün izlerini yüzünde taşımasına rağmen dinç ve uzun boyludur.

Ebelik yapan Yaşlı, çok farklı bir kişiliğe ve inançlara sahiptir. Doğum sırasında kaval çaldırır çünkü ona göre kaval sesi kötü cinleri uzaklaştırır. Ona göre doğum yapan kadının korkularından sıyrılması lazımdır. Çocuk ise korku nedir bilmeden yaşamalıdır, der.

> "...Kadınlardan biri kaval çalıyordu. Kadınlardan biri kaval çalıyordu çünkü Yaşlı böyle isterdi. Yaşlı böyle isterdi. Kaval sesinin kötü cinlerin kulaklarını tırmaladığını ve doğacak olan bebeğe şu dünyanın yaşanılası bir yer olduğunu fısıldadığına inanırdı..."[49]

Yaşlı'nın iki cini vardır: Birinin ismi Gece (Eceg), diğerinin ismi Gündüz (Züdnüg)dür. Esir olan bu cinler doğumları pek severler.

---

[47] A.e., s. 89.
[48] A.e., s. 89.
[49] A.e., s. 37.

Zişan Kadın

Miguel'in İstanbul'daki ev işlerini çekip çeviren, yaşlı bir Müslüman kadındır. Aynı zamanda tekkenin mutfak işlerini çekip çevirir. Yaşlı olmasına rağmen tuhaf bir şekilde çalışkan ve dinç biridir. İş yaparken sürekli dua eder. Onun batıl inançları, Miguel'in korkularını yatıştırır. Ayrıca onun dindarlığı Andres'e de huzur verip onu mutlu eder. Zişan Kadın'ın sığındığı ve aynı zamanda korktuğu en büyük şey, evin karşısındaki türbede yatan evliyadır.

Andre İstanbul'a hasta bir şekilde geldiğinde ona Zişan Kadın bakar. Romanın sonunda varlığıyla Andre'yi mutlu eden Zişan'ın ölümünün ardından Andre çok üzülür ve ümitsizliğe kapılır.

1.2.2. Şehrin Aynaları Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Köyün Delisi'nin Karısı

Camgöbeği gözleri, uzun, siyah ve dalgalı saçları, kırmızı yanakları, çenesinde küçük bir dövmesi, içe gömülen bir karnı, ayak bileğinde neşeyle oynayan halhalı, iri ve bembeyaz göğüsleri olan bu kadın, Köyün Delisi'nin karısıdır. Onu romanda ismi geçmeden lakabıyla (Köyün Delisi'nin Karısı) tanırız. Yaşlı, ona sekizinci çocuğunu doğuracağı zaman yardım eder. Kadın ikiz doğurur.

Çok şişman ve uzun boylu olan bu kadın şu şekilde anlatılır:

> "...Kadın köy delisinin karısıydı. Köy ahalisinin yarısı onun kocasını delirttiğine, öteki yarısı da, adamın ezelden beri deli olduğuna, zaten aklı başında olan hiç kimsenin bu kadınla evlenmeyeceğine inanırdı. Aslında kadıncağızın tek suçu fazlaca gürbüz olmasıydı. Eni, yan yana dizilmiş üç fıçıdan daha kalın; boyu, ağaçların en üst dallarındaki meyveleri bir sıçrayışta toplamasını sağlayacak kadar uzundu. Akıl-

lara durgunluk verecek kadar iri olan memelerinin, ikide bir elbisesinden dışarı fırlamalarına aldırış etmediği..." [50]

Fiziki özellikleri dışında bazı huyları da verilir: Çok küfürbaz, sivri dilli, mahremiyet nedir bilmeyen, yüreğinde hiç kötülük olmayan, çok çabuk hiddetlenen ve çok çalışkan olan bu kadın üç kişinin yapacağı işi tek başına yapardı. Kocası ve çocukları, bu insan azmanı kadını taparcasına sevmektedir. [51]

Lucrecia

Miguel'in eski sevgililerinden olan bu kadının lakabı "La Loca" dır. Miguel Engizisyon tarafından arandığında ona sığınır. Gezici bir kumpanyada baş aktris olmasına rağmen şöhretini oyunculuktan ziyade kırdığı cevizlere borçlu birisidir. Gamsız, işvebaz ve âteşîn olan bu kadın, canının çektiği her erkeği nasıl baştan çıkaracağını çok iyi bilir.

"...Lucrecia geldi aklına. Lakabı "la Loca" (Deli, kaçık kadın) olan bu kadın, gezici bir kumpanyada baş aktristi. Fakat şöhretini oyunculuk kabiliyetinden çok, kırdığı cevizlere borçlu olduğu rahatlıkla söylenebilirdi. Lucrecia, gamsız, işvebaz, ateşin bir kadındı. Güzel olduğu söylenemezdi ama gayet iyi bilirdi canının çektiği erkeğin aklını başından almanın ince, usturuplu yollarını. Ve daha ilk görüşte bu kıvırcık saçlı genç adama kancayı takmıştı. Yaz mevsiminin ilk günlerinde tanışıp, kısa zamanda yakınlaşmışlardı..." [52]

Zühre

Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı ve Zülfe'nin kız kardeşidir. Babasını en iyi bilen ve anlayan insandır. Babasına çok düşkündür. Âlim bir insan olan Şeyh Süleyman Efendi'nin yaşadığı iç sıkıntıları ve nedenlerini merak eden Zühre, babası için çok üzülür.

---

[50] A.e., s. 40.
[51] A.e., s. 40.
[52] A.e., s. 47.

Hizmetçi Kız Ana

Isabel Nunez Alvarez'in hizmetçisi olan bu kızla sadece Isabel'in hoşlanmadığı komşusu geldiğinde karşılaşırız. Isabel'e çok bağlı ve sadık bir kızdır.

La Barbuda

Beatriz Blasquez'in Miguel'i kendine bağlamak ve âşık etmek için yanına gittiği falcı bir kadındır. Kadın aşk büyücülerinin piri olarak Madrid'de nam salmaktadır. La Barbuda, "Sakallı dişi" demektir ve kadının çenesinden sarkan uzun, siyah kılları bu lakabı fazlasıyla hak ettiğinin göstergesidir. Yüzündeki bıçak izleri onun yüzünün en belirgin diğer özelliğidir.

Ayrıca La Barbuda, çok fazla renkli ve gösterişli takılarla süslenir. Bu çirkin kadının makyajı ve kıyafetleri de bir o kadar renkli ve cafcaflıdır. Onun yüzünü süsleyen bu renk cümbüşü, onu sadece olduğundan daha heybetli göstermekle kalmıyor, gözlerini ondan ayıramayanlarda tiksintiyle karışık merak, korkuyla karışık saygı uyandırıyordu.

Falcılığa ve büyücülüğe başlamadan evvel çok zor bir hayat yaşayan bu kadın bir tesadüfle bu işe girer. Zamanında istediği evliliği yapamamıştır. Çaresiz, ezik, cahil ve sefil üç çocuk annesiyken aniden bir hastalık nedeniyle çocuklarını kaybeder. Bu büyük acı kadını hırpalasa da çocuklarının arkasından hiç ağlamaz ve hayatta kalmak için tesadüfen bulduğu paslı bir anahtar ona büyü âleminin kapısını açar. Bu yüzden bu mesleği seçer. Belki de intikamdı amacı. Büyülerle bend ettiği erkeklerin nezdinde kendisini karnında, kucağında bebeklerle terk edip giden sevgililerden, canını yakan bütün kadınlardan intikam alıyordu.

> "...Geçip gitmeden evvel mührünü vurmuş, küllenmeden evvel yakıp dağlamış bir hikâyesi olmalıydı. Fakat o, bıçak izlerinin hınzırca ima ettiği bu hikâyeyi saklamak gayretinden olsa gerek, bir boya fıçısına batıp çıkmış gibiydi. Tesadüfen

bulduğu bir anahtar ona büyü âleminin kapısını açmıştı. Kaybedecek bir şeyi kalmadığından tereddütsüz atmıştı adımını. Belki de intikamdı şiarı. Kimsenin yuvasını yıkmıyor, ahını almıyor, ciğerini sökmüyordu. Sadece birkaç tırmık, bir iki ısırık..." [53]

Amet Zambarel'in İlk Eşi

Amet Zambarel'in ilk karısı, Plasencia del Monte köyünde yaşar. Amet'in tekrar evlenmesi ve ikinci karısını çok sevmesi kadını perişan eder ve onları çok kıskanır. Kıskançlığını alnında göz şeklinde bir dövme yaparak gözler önüne serer.

"...Birbirlerine olan sevgileri, Amet'in ilk karısını derinden yaralamıştı. Kadın, acısını dile getirmek için alnına kocaman, kırmızı kirpikli, siyah bir göz dövme yaptırmıştı. O günden sonra da suratında tam üç tane göz taşıyarak yaşamıştı. Rivayete göre, Engizisyonun eline düştüğünde, alnındaki üçüncü gözden bir damla yaş akmıştı..." [54]

Engizisyon sırasında Amet'i ele geçiremeyen askerler, karısını tutuklarlar. İki sene tutuklu kaldıktan sonra on seneliğine bir manastıra gönderilir.

Amet Zambarel'ın İkinci Eşi

Amet Zambarel'in esmer güzeli olan ikinci eşi Kuzey Afrikalı bir köledir. Yaşlı'nın annesi olan bu kadın, Yaşlı'yı doğururken ölür.

Serafina

Amet Zambarel'in en küçük kız kardeşi olan Serafina, Plasencia del Monte köyünde oturur. Köydeki bir cinayeti onun planladığını ileri sürerler. Serafina ise köyün yakınında saklandığı mağarada ateşli bir hastalık yüzünden ölür.

---

[53] A.e., s. 61.

[54] A.e., s. 89.

Kaval Çalan Genç Kız

Çok zayıf ve narin olan bu genç kızı, İspanya'da Yaşlı'nın doğum yaptırdığı bir kadının evinde kaval çalarken görürüz.

Hancı'nın Karısı

El Toro Azul (Mavi Boğa) Han'ında kocasına yardım eden çok zayıf bir kadındır. Çok güzel yemekler pişirir. Kadın çok azimlidir ve hancı iplerin onun elinde olduğunu kabullenmiştir.

> "...Ne var ki, aralarındaki bu bariz farklılık, evlendikleri günden bu yana iplerin kadında olmasına mani olamamıştı. İşte hancının içindeki tek tük şüphe kırıntısını ezen de gene karısı oldu. Zira İsa ve havarilerinin hanlarına geldiğini işiten kadın hiç tereddüt etmeden, en lezzetli yemekleri, en nefis şarapları sofraya çıkartmak için harekete geçmişti bile..." [55]

Başrahibe

Santa Clara Manastırı'nın başrahibesidir. Isabel, Engizisyon mahkemesi kararıyla bu manastıra kapandığında başrahibe ile karşılaşırız. Isabel'e çok üzülür ve ona gereken desteği vermekte kararlıdır. Başrahibe de manastıra gelmeden önce büyük bir günah işlemiş, bu günahından pişmanlık duyduğu zamanlarda kendini affettirmek için dualar etmiştir. [56]

Mihrengiz Kadın

Kösem Sultan'ın olduğu sarayda ağırlığı olan Melekî Kadın'ın sağ koludur. Oldukça zengin bir İstanbul kadını olan Mihrengiz, İstanbul'un birçok yerinde konak sahibidir. Isabel ile Osmanlı sarayında Kösem Sultan tarafından Sultan İbrahim'in derdine çare bulması için görevlendirildiği esnada karşılaşırız. Evlerinden birini Isabel'e kalması için verir. Saray'da hemcinslerine olan düşkünlüğü ve aynı zamanda yardımseverliği her tarafta konuşulur.

---

[55] A.e., s. 95.

[56] A.e., s. 182.

"...Mihrengiz Kadın hakkında çıkartılan dedikodulardan haberdardı. Onun, sarayda hatırı sayılır bir ağırlığı olan Meleki Kadın'ın sağ kolu olduğunu, hemcinslerine ayrı bir alaka gösterdiğini, güzel olan her şeye düşkünlüğüyle nam saldığını duymuştu. Gözleri velfecri okuyan bu kadının böylesine misafirperver davranıp, konaklarını ve cariyelerini emrine sunmasının tek sebebinin, Kösem Sultanın emirlerine harfiyen uyma gayreti olmadığını da sezebiliyordu..." [57]

Serfiraz

Mihrengiz Kadın'ın cariyelerinden çok güzel olan Serfiraz, Isabel'e hizmet etmek için aynı konakta Isabel ile yaşar. Isabel onun davranışlarından, göründüğü kadar saf ve masum olmadığını anlar. Kendi işinin ustası olan bu kız, Mihrengiz Kadın'ın da dediği gibi kusursuz iş yapar.

1.3. Bit Palas Romanı Hakkında

Elif Şafak'ın bir diğer romanı olan Bit Palas, Metis Yayınları tarafından Mart 2002 yılında çıkar. Bu romanın yazılışı hakkında Elif Şafak şöyle der:

"Küçük bir fikirden yola çıkarak yazıldı roman. Cihangir'de tarihî bir çeşmenin üzerinde gördüğüm bir yazı. BURADA YATIR VAR, ÇÖP ATMAYIN yazısı. Sadece bir resimdi gözümün önünde yanıp sönen. Çöpler ve evliyalar. Bu fikri kafamda evirip çevirmeye başladım. Bir süre sonra tüm şehri bu gözle görmeye başladım. Çöp yazıları üzerinden, semt semt, sokak sokak dolaşarak çöp yazıları topladım. Yarısı sokakta, yarısı evde yazıldı bu romanın." [58]

Bit Palas romanında ana mekân, İstanbul'dur. Roman'da hemen hemen bütün olaylar İstanbul, Jurnal Sokak, 88 numarada

[57] A.e., s. 253.

[58] Aygündüz, Filiz: **"Elif Şafak'la Söyleşi,"** Milliyet Gazetesi Kültür & Sanat Eki, 21 Mart 2002.

bulunan Bonbon Palas'ta veya daha sonraki adıyla Bit Palas'ta gerçekleşir.

Bit Palas İstanbul'da bulunan on daireli apartmanın ve o apartmanda yaşayan insanların serüvenini konu alır. Romanın adını taşıyan bu apartmanın, Bit Palas ismi alma nedeni ise apartmanı saran böcekler ve pis kokulardır. Romanın ilk bölümünde zaman Bolşevik İhtilali, 1920, 1922, 1966 (Bonbon Palas'ın inşa edildiği yıl), 1972 yıllarını kapsarken ikinci bölüm ise 1 Mayıs 2002 yılıdır. Romanın sonunda apartmanı saran bu pis kokunun dışarıdan değil de on numaralı dairede ikamet eden ve evini bir çöplük haline getiren Madam Teyze'nin evinden yayıldığını anlarız.

Farklı zaman dilimlerinde gerçekleşen bu romanın iki bölümden oluştuğunu söylersek yanlış olmaz: Birinci bölüm General Paval Pavloviç ve karısı Agripina'nın hikâyesi, ikinci bölüm ise Bit Palas apartmanında yaşayanların hikâyesi. Bu iki bölümü birbirine bağlayan konu ise General Paval'ın karısı için yaptırdığı bu apartmandır. Bolşevik İhtilali'nden kaçıp İstanbul'a sığınan General Pavel Pavloviç ve karısı Agripina 1920 yılında İstanbul'a gelir gelmez yeni doğan bebeklerini kaybederler. Bebeğini kaybeden Agripina büyük bunalıma girer. Dolayısıyla General İstanbul'dan ayrılıp karısıyla beraber Fransa'ya kardeşinin yanına gider. Fakat Agripina burada daha da kötüleşip bir akıl kliniğine yatırılır. General bu esnada karısını yalnız bırakmayıp sürekli ziyaretine gitse de başka bir kadınla da birlikte yaşamaya başlar ve bu ilişkiden bir kızı olur. Yıllar sonra Agripina konuşmaya başlar ve General onun iyileşmesini ümit ederek onunla birlikte İstanbul'a geri döner. 1966 yılında karısı için bir apartman yaptırır ve ismini Bonbon Palas koyar. Kendileri ise on numaralı dairede otururlar. Agripina burada iyileşmez ve ölür. İki yıl sonra General de İstanbul'da ölür. Dolayısıyla 1972 yılında apartman General'in diğer karısından olan kızına kalır. Kız bir emlakçı vasıtasıyla daireleri

kiraya verip parasını İstanbul'a gelmeden banka yoluyla alır. O dairede oturan kiracıya mektup yazarak babasının eşyalarını istedikleri şekilde kullanabileceklerini söyler.

Roman'ın ikinci kısmında ise yıllar sonra Bonbon Palas'ta yaşayan kiracıların hikâyesini görürüz. Kiracıların birbirleriyle konuştukları ortak konu apartmanı saran böcekler ve pis kokulardır.

Bir numarada oturan aile Musa, Meryem ve oğulları Muhammet'tir. Apartmanın kapıcılığını yapan Musa çok sorumsuz ve etkisiz bir adamdır. Karısı Meryem bütün yükü sırtlanıp kiracıların alışverişini ve ev işlerini yaparak geçimlerini sağlar. Meryem oldukça batıl inançlara sahip birisidir.

İki numarada oturanlar Sidar ve Gaba'dır. Sidar, ölümü sorgulayan bir tıp öğrencisidir. Gaba ise Sidar'ın her zaman aç olan köpeğidir.

Üç numarada ikiz olan iki kuaför kardeş Cemal ve Celal oturmaktadır. Dedikodular ve konuşmaların büyük kısmı onların kuaför dükkânında yapılır.

Dört numarada Ateşmizacoğulları oturur. İki kızları ve bir oğulları olan bu ailenin diğer apartman sakinleriyle pek komşuluk ilişkisi yoktur. Aşağı yukarı hepsinin psikolojik sorunu vardır.

Beş numarada Hacı, oğlu, gelini ve torunları yaşar. Evin gelini çalıştığı için üç çocuk dedeleriyle birlikte kalırlar. Dedeleri ise sürekli tuhaf masallar anlatarak gelinini sinirlendirir.

Altı numarada Metin Çetin ve karısı Nadya oturur. Rus olan Nadya kocasının onu bir dizinin başrol oyuncusunu seslendiren kadınla aldattığını öğrenir. Sürekli o diziyi gizlice ve öfkeyle izleyerek zaman geçirir.

Yedi numarada romanın anlatıcısı yaşar. İsmi verilmeyen bu anlatıcı *"Ben"* olarak tanıtılır. Siyaset felsefesi öğretim

görevlisi olan anlatıcı, karısı Ayşin'le boşanıp ortak arkadaşları olan Ethel ile daha sonra sekiz numarada yaşayan Mavi Metres'le ilişki yaşar.

Sekiz numarada Mavi Metres yaşar. Bir zeytinyağı tüccarının metresi olan kadın sürekli kuaföre gidip süslenir ve güzel yemekler yapar. Dedikodusu ise sürekli aynı dükkânda yapılır. Tüccarın aniden ölmesiyle birlikte Anlatıcı ile ilişki yaşar.

Dokuz numarada Hijyen Tijen ve kızı Su yaşar. Hijyen Tijen temizlik hastalığı kızı Su ise bitlenmesiyle komşularının dedikodu malzemesi olurlar. Beşinci Sınıf öğrencisi olan Su apartmanın sırrı yani apartmanı saran kokunun kaynağını bulup ifşa eden kişidir.

On numarada oturan kişi Madam Teyze'dir. Çok süslü ve bakımlı olan bu yaşlı kadın Agripina ve kocasının oturduğu on numaralı dairede oturur. Onların ölümünden sonra kalan eşyalarını atmaya kıyamayıp evinde bir odada tutmaya devam eder. Dokuz numarada annesiyle oturan Su bir gün Madam Teyzeyi ziyaret ederken evdeki çöplüğü fark edip Anlatıcı'ya anlatır. Dolayısıyla bu kötü kokuların kaynağının o ev olduğunu herkes anlar. Madam Teyze'nin evi belediye görevlileri tarafından temizlenir fakat Madam Teyze buna dayanamayıp şeker ilaçlarını içmediği için vefat eder.

Romanın sonunda uzun bir koridor üzerine yan yana sıralanmış on ayrı hücreden yedincisinde 1 Mayıs 2002 tarihinde siyasi bir nedenden dolayı 66 gün hapis yatan kahraman "Anlatıcı Ben", bütün anlattıklarının yalan ve uydurma olduğunu söyler. Bütün bu olayların hepsi hapiste yatan birinin hayal ederek anlattıkları olduğunu öğreniriz.

> "...Bu tür yerlerde tüm komşularınız sizinle yatay bir düzlem üzerinde yan yana durur. Kök salmazsınız buralarda. Zira yatay, geçiciliğin penahıdır. Ben de yatay bir çizgi üzerinde yaşıyorum tam tamına 66 gündür. Uzunca bir

koridor üzerine yan yana sıralanmış on ayrı hücreden yedincisinde." [59]

1.3.1. Bit Palas Romanındaki Kadın Kahramanlar

Agripina Fyodorovna Antipova

Agripina ile ilk kez romanın başında ve birinci bölümde karşılaşırız. Kendisinden otuz yaş büyük olan kocası General Paval Pavloviç ve karnında taşıdığı bebeğiyle birlikte 1920 yılında Rusya'dan kaçıp yük gemisi ile ayakta İstanbul'a gelirken çektikleri acıları ve zorlukları görmekteyiz.

Fiziksel özellikleriyle ilgili romanda bir bilgi verilmez ama onun yetişme tarzından hep el üstünde tutulan, her isteği anında yerine getirilen güçsüz bir karakter olduğunu görürüz:

"...Fakat Agripina Fyodorovna Antipova, doğduğu günden beri el üstünde tutulmuş, kıymet görmeğe alışmış ve ne zaman bir isteği yerine getirilmese, bunun karşısındakinden kaynaklanan bir kusur olduğuna inandırılmıştı. Agripina Fyodorovna Antipova, gençliği ve toyluğuyla, kendi başına hiçbir şey yapmamışlığı ve de yapmaya kalkışmamışlığıyla, ilerleyen hamileliğiyle uyum içinde yusyuvarlak, tostoparlak bir sıfırdı." [60]

İstanbul'a çok zor alışan ve ilk kez hayatında kocasından medet ummadan garson olarak çalışmaya başlayan Agripina, doğurduğu, bir türlü ısınamadığı ve sevemediği bebeğini aniden kaybeder. Bu acı kaybının ardından çok büyük bunalıma giren Agripina kocasıyla birlikte 1922 yılında Paris'e gider. Ama onun bu büyük acısı orada daha da derinleşir. O kadar ki onu bir akıl kliniğine yatırırlar. Daha sonra tekrar evlendiğinden dolayı kendini suçlayan ve vicdan azabı

[59] A.e. s. 377.
[60] A.e., s. 44.

çeken kocası, 1966 yılında iyi gelebilir düşüncesiyle Agripina ile birlikte İstanbul'a geri döner ve ona, ismini Agripina'nın koyduğu bir apartman yaptırır. Agripina apartmanın adını *"Bonbon Palas"* koyar.

> "Agripina Fyodorovna Antipova, meltemin söylediklerini heyecanla dinledi. Birkaç dakika suskun kalıp iyice düşündükten sonra, gözleri ışıl ışıl cevap verdi: Bonbon! "[61]

İlk önce Agripina, iki sene sonra da General Pavel İstanbul'da Bonbon Palas'ın on numaralı dairesinde ölürler.

Madam Teyze

Agripina ve General'ın ölümünden sonra Bonbon Palas apartmanın on numaralı dairesinde yalnız yaşayan yaşlı bir kadındır. Yaşlı olmasına rağmen çok bakımlı, fakat saçının rengi ve makyajıyla çok gülünç ve ürkütücü görünen bu kadın aslında çok ciddi ve ağırbaşlı biridir.

> "...Ancak, incecik dudaklarına sürülmekten çok çıkartma gibi yapıştırılmışa benzeyen rujun turuncusu, yaprak biçimindeki altın küpelerinin şemsi sarısı, yanaklarında iç içe geçmiş kırışıklıkları yol yol belirginleştiren allığı, gözkapaklarında tortu tortu toplanan farın eflatun tonları ve boncuk gözlerinin lacivert-gri ışıltısı, tabii bir de saçlarının platin sarısı, uçan delikler, hasarlı geçitler açmıştı görünüşünde. Yaşına başına aldırmadan bu kadar çok boyanması ona görkemli bir gülünçlük bahşetmişti. Tüm görkemli gülünçler gibi, aynı zamanda ürkütücü bir yanı vardı..."[62]

İnsanlar onun gayrimüslim olup olmadığını bilmeden ve kurcalamadan ona *"Madam"* diye hitap ederler çünkü onun mayasının farklı olduğunu düşünürler. Bu ufak tefek yaşlı kadın ayda bir saçını platin sarısına boyatır ve binadaki kuaförün

[61] A.e., s. 61.

[62] A.e., s. 84.

müdavimlerinden sayılır. Komşuları sarı saç rengini ona yakıştırmazlar çünkü sarı saç için onu fazla yaşlı bulurlar. Onun bu halini Cemal Kuaför şöyle anlatır:

> "... Az evvel aniden ortalığı kaplayan nadide sessizlikten en az onundan huzur duyan biri: Madam Teyze. Bonbon Palas'ın en üst katında, on numaralı dairede tek başına yaşayan bu ufak tefek yaşlı kadın, hiç aksatmadan on beş günde bir, seyrek cılız saçlarını uçlarından aldırtıp düzgünce taratır ve ayda bir de platin sarısına boyatırdı. Kuaför salonunun gediklerinin içlerine dert, dillerine pelesenk olmuştu bu mevzu. Platin sarsı için fazla yaşlıydı kadın ya da yaşına göre fazla platin sarısı. Yetmiş sekiz yaşındaydı..." [63]

Yirmi beş sene evvel kocasını kaybeden Madam Teyze Bonbon Palas'a taşındığında dairede Agripina'nın eşyalarını bulur. Ev sahibesi yani General'in kızıyla mektuplaştığında eşyalarla ne isterse yapabileceği cevabını alır. Zamanında günlük tutan ve okumayı çok seven bu kadının annesi tarafından günlükleri ve kitaplarının atılması, daha sonra eşinin fotoğraflarının kardeşi tarafından dağıtılması onun ruhunda çok derin yaralar açmıştı. Eşyalarına sahip çıkamayan bir kişi olarak kendini suçlayan Madam Teyze, evde bulduğu eşyaları ve çöpleri atmamaya, onlara sahip çıkmaya karar verir. Dolayısıyla apartmanı böcekler ve kokular sarar. Kokunun kaynağının neresi olduğunu kimse bilmez. Ama bir gün aynı apartmanda oturan küçük kız Su, Madam Teyze'yi ziyarete gidince kokunun o eşyalardan yayıldığını fark eder. Dolayısıyla Su sayesinde bu durum ortaya çıkar. Madam Teyze'nin evi ve apartman belediye tarafından temizlenir ve bütün eşyalar alınır. Fakat bu olaydan sonra Madam Teyze fazla yaşamaz. Şeker ilaçlarını almadığından dolayı vefat eder.

[63] A.e., s. 75.

Mavi Metres

Bonbon Palas Apartmanı'nın sekiz numaralı dairesinde oturan yirmi iki yaşındaki bu genç kadın, babası yaşında olan zengin bir zeytinyağı tüccarının metresidir. Mavi Metres lakabını iki nedenden dolayı taşır: Birincisi zeytinyağı tüccarının metresi olduğu için, ikincisi ise en sevdiği rengin berrak, parlak, gök mavisi olduğu için. Fiziksel olarak çok güzel olmamakla birlikte asla çirkin de sayılmayacak bir kadındır. Anlatıcı onun giyinme tarzını bir metres için kapalı bulur.

> "... Öyle ahım şahım bir hali yoktu vücudunun. Armut olmasa bile, armudumsuydu işte askılı, uzun tiril tiril bir elbise giyinmişti; bir metres için fazla kapalı. Ama altına jüpon giymediğinden, cam kapıdan süzen güneşin altında, olduğu gibi görünüyordu bacakları. Vücudunu aynı anda hem saklamak, hem sergilemek ister gibi bir hali vardı; belki de sadece kafası karışıktı. Ve suratı ..." [64]

Onu bu yola iten nedenleri açıklamak için geçmişinden başlayarak kısaca hayatı hakkında bilgi verilir. Dört yaşındayken babasını kaybedip annesinin tekrar evlenmesiyle birlikte dedesiyle yaşamaya başlar. Dedesi öldükten sonra da annesi ve üvey babasının yanına yerleşir. Daha sonra nişanlandığı erkekten ayrılıp annesi ve üvey babasının da ilgisizliklerine tahammül edemeyip evden kaçar. İstanbul'da kendini avutmak için iki yıl durmadan farklı tarikatların sohbetlerine katılır. Ama başaramaz ve zeytinyağı tüccarıyla metres hayatı yaşamaya başlar.

Mavi Metres aynı zamanda Anlatıcıyla da ilişki yaşamaktadır. Anlatıcıya göre karısı tarafından terk edilen bir erkeğin ve başkasının kocasıyla mutsuz bir metreslik yaşayan Mavi Metres'in ortak ihtiyaçları, evlilikle ilgili hayal kırıklıklarının kendilerinden kaynaklanmadığını göstermektedir.

---

[64] A.e., s. 77.

Psikolojisi oldukça bozuk olan Mavi Metres köşeye sıkıştığı an kendine zarar verir. Ancak bunu o anda idrak edemez ve sonrasında fark eder olan biteni. Bu yüzden vücudunun çeşitli yerlerinde yara izleri mevcuttur. Onun bu davranışını, nişanlısıyla tartıştığında kendi yüzünü tokayla kestiğinde görürüz. O yaranın izi hâlâ suratında durur. Bir başka yerde zeytinyağı tüccarı kalp krizi geçirip öldüğünde bacağının birini boydan boya jiletle keser, daha sonra havluya sarar. İlişki yaşadığı Anlatıcı bunu fark edip onu kurtarır.[65]

Kendini metresi olduğu zeytinyağı tüccarına karşı sorumlu hisseder. O, eve geleceği zamanlarda kendine bakar ve onun sevdiği yemekleri yapar. Bir gün ansızın onun kalp krizi geçirip öldüğünü duyar. Kendine zarar vermek ister ama başaramaz. İlişki yaşadığı Anlatıcı, Mavi Metresi kurtarır. Onun zeytinyağı tüccarına bu kadar bağlı olmasına şaşırdığını söyler. Zeytinyağı tüccarının ölümünden kendini sorumlu tutar, çünkü Meryem'in hurafelerini dinleyip Hıdırellez'e mektup yazarak tüccara beddua etmiştir.

Su

Bonbon Palas Apartmanı'nın dokuz numaralı dairesinde annesi ve hiç ortalıkta görünmeyen babasıyla yaşayan bu kız beşinci sınıf öğrencisidir. Onu ilk defa kuaför dükkânında annesiyle birlikte görürüz. Kafasında bit olduğunu öğrenen temizlik hastası olan annesi, onu defalarca yıkamasına rağmen içi rahat etmeyince saçının kestirilmesine karar verir. Kuafördeki kadınlara, saçına okuldan bit bulaşmadığını, annesine göre babasının sürtüklerinden babasına, babasından da kızına sarılınca bulaştığını anlatır. Bu kızın bunları anlatırken biraz şımarık ve tutarsız olduğu kimsenin gözünden kaçmaz.[66]

[65] A.e., s. 294.

[66] A.e., s. 117.

Kendisine özel İngilizce dersi veren Anlatıcı'ya âşıktır ve bu aşk Mavi Metres tarafından gayet doğal ve normal bir şey olarak yansıtılır.

Romanda Su, apartmandaki gizemli ve pis kokunun kaynağını ortaya çıkarması açısından önemlidir. Madam Teyze'nin evine ziyarete giden Su, orada eski eşyaların ve çöplerin olduğunu görür ve bunu Anlatıcı'ya söyler. Dolayısıyla herkes kokunun kaynağını öğrenir ve bu pis kokuya son vermek için belediyeyi çağırıp bütün çöpleri ve eşyaları aldırırlar.

Ethel

Bonbon Palas Apartmanı'nın sakinlerinden olmayan fakat yedi numarada yaşayan Anlatıcı'nın evinde sürekli karşılaştığımız bir kadındır. Anlatıcı ilk başta üniversiteden arkadaşı, daha sonra Ayşin'le evliliklerinde sürekli cinsel ilişki yaşadığı birisidir.

Çok uzun ve ojeli tırnaklarıyla gördüğümüz Ethel'in, çirkin ve zengin bir kadın olmasının yanı sıra çok cömert ve pratik bir kadın olduğu da anlatılır.

> "...çamaşır makinesi Ethel'in boşanma hediyesi. Pratik kadındır Ethel, pratik ve cömert..." [67]

Ethel zamanında gönlünü fena halde bir neyzen Mevlevi'ye kaptırır. Onun enginliğinde boğulmamak için kitaplar okur. Fakat neyzen çocuk aniden ölür, Ethel'in kafası tekrar karışır ve acısını başka erkeklerle birlikte olarak dindirmeye çalışır.

Hemcinslerinden nefret eden Ethel, zeki erkeklere düşkündür. Nerede bir zeki ve akıllı erkek görse hemen onunla beraber olmaya başlar. Fakat bu ilişkiler Ethel'in ve beraber olduğu erkeklerin başladığı işi bitirmeme huylarından ötürü çok uzun sürmez. [68]

---

[67] A.e., s. 138.

[68] A.e., s. 145.

İlişki yaşadığı Anlatıcı'nın Mavi Metres'le de ilişkisi olduğunu öğrendiğinde ayrılması için onu ikna etmeye çalışır. Çünkü ona göre Mavi Metres çok genç, lise birden terk, ahlaksız ve kararsız birisidir.

1.3.2. Bit Palas Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Hijyen Tijen

Bonbon Palas Apartmanı'nın dokuz numaralı dairesinde kızı ve hiç ortalıkta görünmeyen kocasıyla oturan bu kadın temizlik hastasıdır. Bu hastalığı yüzünden sürekli mahallenin ve binadaki kuaför dükkânının dedikodu malzemesi olmuştur. Kızı Su'yun bitlendiğini öğrendiğinde binadaki kuaföre götürüp saçını kısa kestirir. Evine gelen gündelikçiler bile dayanamayıp belli bir süre sonra gelmemeye başlarlar.

Meryem

Bonbon Palas Apartmanı'nın bir numaralı dairesinde kocası Musa ve altı yaşındaki oğlu Muhammet ile birlikte yaşamaktadır. Apartmanın kapıcısıdır. Meryem'in fiziksel görünüşü ile ilgili çok yapılı, iri ve ela gözlü olduğu oğlu Muhammet'in gözüyle şu şekilde anlatılmaktadır:

> "Annesinin koca cüssesi yanında, ö harfinin tek noktası gibi minnacık kalıyordu. Kızmaya görsün anında kırışıveren geniş alnı, kan toplamışçasına kızarık yanaklı yusyuvarlak suratı vardı. İnadı tuttuğunda kocaman açılan ela gözleri, balon gibi şiş memeleri, etli butlu gamzeli kolları, baldırlarından taşan löp löp etleri, çocuk mezarı büyüklüğünde ayakları, bitmez tükenmez batıl inançları ve inanılmaz enerjisiyle, önüne çıkan her şeyi ezip unufak edebilecek kadar koskocamandı annesi ve hep böyle kalacaktı..." [69]

[69] A.e., s. 98.

İkinci çocuğuna hamile olan Meryem, kafasına koyduğu her şeyi yapan, kararlı ve inatçı bir kadındır. Meryem'in önemli özelliklerinden biri de çok denecek sayıda batıl inanışa sahip olmasıdır. Hurafelere, batıl inanışlara ve nazara inanan bu kadının enteresan itikatları vardır: Örneğin ona göre gece vakti nasıl ki tırnak kesilmemeliyse rüya da tabir edilmemeliydi.

Kocası Musa çok sorumsuz ve vurdumduymaz olduğundan Meryem kocasından bir şey beklemeden hayatın tüm yükünü tek başına sırtlanır. Beş aylık hamileliğine rağmen her gün dairelerin çöplerini toplar, evlerde gündelikçi olarak çalışır ve apartmandakilerin alışverişlerini yapar. Meryem kocasına ve huyları babasına benzeyen oğlu Muhammet'e çok üzülür ve onların Meryem olmadan hiçbir şey yapamayacaklarını düşünür.

> "...Meryem'in kocasından bir şey beklediği yoktu. Kendi işini kendi görürdü ve zaten uzun zamandır Musa'nın işlerini de kendi vazifesi bellemiş bulunuyordu. Her akşam, çöp kamyonunun gelmesine yarım saat kala dairelerin çöplerini toplar, sabahları da ekmeğini gazetesini dağıtırdı. Sabahki faslı erkenden yapardı ki Muhammet'le didişmeye ve kahve falına vakit kalsın. Kahvesini içmeden katiyen çalışmaya başlamaz, başladığı zaman da kolay kolay durmazdı. Bonbon Palas'ta beş ayrı eve temizliğe gidiyordu. Hafta içi her gün birine..."[70]

Son derece şefkatli bir anne olan Meryem, oğlu Muhammet'in toplumda ezik ve zayıf olmasına çok üzülür ve ona nazar değecek diye sürekli endişelenir. Meryem'in bu dünyadaki tek isteği, oğlunu biraz daha cesur ve güçlü görmektir.

Nadya Onissimovna

Bonbon Palas Apartmanı'nın altı numaralı dairesinde, kocası Metin Çetin ile beraber oturmaktadır. Bir böcek bilimci

[70] A.e., s. 191.

olan Nadya, Metin Çetin ile evlendikten sonra İstanbul'a yerleşir ve mutsuzluklarla dolu hayatını Türk yemeklerini öğrenip yapmakla geçirir. Kocası Metin Çetin ile hatalı bir evlilik yapmasını, zamanında erkekler konusunda çok tecrübesiz olmasına bağlar.

> "Ama Nadya Omissimovna erkekler konusunda o kadar tecrübesizdi ki, onunla saatlerce oturduktan sonra bile bir kadının âşık olmayı isteyeceği en son tiplerden biri ile karşı karşıya olduğunun farkın varamadı." [71]

Nadya, Metin ile evlendikten sonra bir insan olarak görülmemenin ezikliğini yaşar ve sürekli şiddet görür. Günlerden bir gün evlerine gelen düğün davetiyesinin üzerinde "Metin Çetin ve Karısı Nadya" yazısını görünce kocasının onu bir nesne olarak gördüğünü anlar ve kendini artık öyle görmeye başlar.

Aralarını düzeltmek için kocasına aşure yapıp iş yerine götürür ama Metin'i başka bir kadınla diz dize gülüşürken görür. Nadya'yı en çok üzen ve hırpalayan şey Metin'in yüzündeki ve gözlerindeki ışıltı ve yumuşak ifadedir, çünkü kendisine hep farklı bakan kocasının gözlerini hiç böyle görmemiştir. [72]

Nadya, kocasının yanında gördüğü o kadının kim olduğunu araştırmaya başlar ve kadının yabancı bir dizinin başrolünde oynayan oyuncuyu seslendirdiğini öğrenir. Dolayısıyla hafta içi her gün öğleden sonra yayınlanan *"Tutku Zakkumu"* adlı diziyi hiç kaçırmaz. Diziyi her izleyişinde sürekli başka işlerle meşgul olan Nadya böylelikle dizinin başrol oyuncusunu küçümsediğini ve önemsemediğini düşünür. Sürekli kendini o kadınla kıyaslayıp durur ve kendisinin daha üstün olduğu kanaatine varır.

> "Tutku Zakkumu'nu izlerken başka şeyler yapmadan duramamasının birkaç sebebi vardı. Birincisi, diziyi o kadar

[71] A.e., s. 183.
[72] A.e., s. 176.

sıkıcı buluyordu ki, bir yandan başka bir işle oyalanmadan seyretmeye tahammül edemiyordu. İkincisi, böyle davrandığında, açık açık küçümsediği bir dizinin müdavimi haline gelmekten duyduğu gizli rahatsızlık azalıyordu. Ama hepsinden önemlisi, başka bir şeyle meşgul olmakla, sadece diziyi değil, dizinin başrolündeki Loretta'yı da zerrece önemsemediğini ispatlayabiliyordu kendine... Öte yandan, Loretta'nın bilmediklerini biliyor olmak, Karısı Nadya'nın içten içe hoşuna gidiyordu. Bin bir talihsizlik yüzünden Loretta, ne zaman kendi hakkındaki gerçekleri öğrenmenin kıyısından hızla dönse ya da kenarından usulca teğet geçse, Karısı Nadya'nın içini kezzap keskinliğinde bir sevinç kaplıyordu. Böyle durumlarda, kendi hayatıyla dizideki hayat birbirinin içine sızıyordu usuldan." [73]

Ayşin

Bonbon Palas Apartmanı'nın yedinci dairesinde oturan Anlatıcı'nın eski karısı olan Ayşin İstanbul'da yaşamaktadır. Eski kocasının gözüyle; çok alımlı, uzun boylu, buğday tenli, inciye benzeyen dişleri ve güzel ve iri göğüsleri olan bir kadın olarak anlatılır. Ayrıca Anlatıcı onun tek kusurunun diğer kadınlar gibi hoşlanıldığı zaman doğallığını yitirip gereksiz kaprislere ve havaya girmesi olduğunu söyler.

"... Ethel'in aksine ve onunla kıyaslanamayacak kadar alımlıydı. Uzun ve düzgün bacaklar... Pürüzsüz buğday ten... Muntazam inci dişler... Diyalektiğin yasalarınca yoğrulmuş memeler: büyük bir vücutta avuç içini dolduracak kadar ufacık ve diri... Yalnız bir kusuru vardı beğenildiğini anlar anlamaz doğallığını yitiren tüm kadınlar gibi o da zoraki bir sertlik takınıyor; karşısındaki erkeği, ne fazla uzak, ne lüzumsuzca yakın olacak suretle Araf'ta bir yerlerde bekletmekle, gördüğü, göreceği ilgiyi daimi kılacağını sanıyordu. İsmini soranlara cevap verirken bile lütufta bulunur gibiydi: "Ay-şin!"..." [74]

[73] A.e., s. 171-172.

[74] A.e., s. 146.

Çok mağrur olan Ayşin üç buçuk senelik evliliğine kocası alkolik olduğu için son vermiştir. Kocası olan Anlatıcı boşandıktan sonra onu hiç aramaz. Bir gün aradığında ise Ayşin'in çok sinirli bir şekilde telefona cevap vermesi kocasını korkutup konuşmadan telefonu kapatmasına neden olur. Çünkü Ayşin uykuya düşkün olduğu için sabahları uyandığında son derece asabi kalkar ve kahve içmeden kendine gelemez.

Ayşin daha sonra Ethel'in Anlatıcı'ya anlattıklarına göre çok çirkin ve yaşlı bir adamla evlenmek üzeredir.

Valerie Germian

General Pavel Pavloviç Antipov'un gayrimeşru kızı olan Valerie Germian, Paris'te kocası ve dört çocuğuyla yaşamaktadır. Babasını hiç sevmeyen ve onu ilgisizliğinden dolayı affetmeyen bu kız, 1972 yılında babası öldüğünde mezarına bile gitmez. General Paval'ın ölümünden sonra her şey onun tek varisi olan Valerie'e kalır. Artık Bonbon Palas Apartmanı'nın sahibi olan Valerie İstanbul'a gitmeden bir emlakçı vasıtasıyla bütün daireleri kiraya verir ve parasını banka yoluyla alır.

Zeren Ateşmizacoğlu

Bonbon Palas Apartmanı'nın dört numaralı dairesinde kocası, oğlu ve iki kızıyla beraber yaşayan bu kadın elli beş yaşındadır. Emekli organik kimya öğretmeni olan Zeren'in en büyük derdi, oğlunun eğri burnudur. Oğlunun dört kez kırılan burnunu bir takıntı haline getiren Zeren, oğlunu evlendirdikten sonra sabırsızlıkla torununun burnunu görmeyi bekler. Fakat yine de ümitsizliğe kapılır. Çünkü torunun bir kaza sonucu, burnu kırılır. Zeren artık oğlundan ve onun soyundan ümidini keser.

Zeliş Ateşmizacoğlu

Bonbon Palas Apartmanı'nın dört numaralı dairesinde anne, baba, ağabey ve ablasıyla beraber yaşayan Zeliş, yirmi

üç yaşındadır. Ailenin en küçük kızı olan Zeliş Psikosomatik hastalığına yakalanır. Aşırı evhamdan ortaya çıkan bu hastalığı nedeniyle yüzü bir puantiyeli masa örtüsüne dönüşerek daha da çirkinleşir.

Zeliş kendisine acıyan birisidir. Aslında onun bütün psikolojik sorunu, ailesinden (anne, baba ve kardeşleri) kaynaklanmaktadır. Çünkü annesi, babası ve kardeşleri de kendi içlerinde psikolojik sorunlar yaşarlar. Doktorun onun evhamdan uzak durmasını söylemesi onda ters etki yaratır. Çevresinde bu kadar evhamlı insan varken nasıl olur da evhamlanmayacağını sorar. Zamanla suratındaki pütürlükler artmaya başlar.

Zeynep Ateşmizacoğlu

Bonbon Palas adlı Apartmanı'nın dört numarasında anne, baba, ağabey ve kız kardeşiyle beraber yaşayan Zeynep otuz bir yaşındadır. Çok hareketli ve girişken olan Zeynep, annesinin çalıştığı okulda müdür olmak ya da babasının kovulduğu Sular İdaresi'nin sularını bitirmek için bir itfaiyeci olmayı hayal eder. Fakat bu akıllı kız sadece hayallerle yaşamına devam eder, onları gerçekleştiremez. Herkesten daha ileride olmaya çalışan Zeynep hiçbir yere varamaz. Çok fazla sinir krizi geçiren Zeynep, ailesini, özellikle onu bütün çocuklarından daha çok seven annesini çok telaşlandırır. Fakat tez zamanda iyileşir. Zaman geçtikçe bu hastalık yeniden nükseder. En ufak kötü bir haber onun tekrar kriz geçirmesi için yeterlidir.

Nadya'nın Halası

Rusya'da yaşan bu kadını sadece Nadya'nın yazdığı mektuplardan tanırız. Yaşlı ve bacaklarında varis olan bu kadın çok iyi bir aşçıdır ve Nadya artık yemek yapmayı iyi öğrendiğini ona gururla anlatır. O, yemeğin kutsallığına inanan ve dindar bir kadındır.

Anlatıcı Ben'in Annesi

Bonbon Palas Apartmanı'nın yedinci dairesinde oturan Anlatıcı Ben'in annesini, onun bize anlattıklarıyla tanıyoruz. Romanın içinde rolü olmayan bu kadın, Anlatıcı Ben'in söylediklerine göre kocasına her zaman güzel mezeler hazırlamaktadır. Anlatıcı Ben, eski karısı Ayşin'i annesiyle kıyasladığında karısının, annesine hiç benzemediğini düşünür. Çünkü Ayşin hiçbir zaman onun için yemekler hazırlayıp masalar donatmamıştı.

Anlatıcı Ben'in annesi kocasına her gece usanmadan, birbirinden güzel mezeler hazırlayıp rakı masaları donatırdı. Kendisi de büyük oğlu (Ben) ile birlikte masaya oturup kocasına eşlik eder ve kocasının anlattıklarını hiç çıt çıkarmadan dinlerdi.

İki erkek bir kız annesi olan bu kadın, kızına çok düşkündür ve onu kendisi gibi yetiştirir. Anlatıcı Ben'in annesi, kocasını hep kıskanmaktadır ama bunu ona hiç belli etmez. Kocasının hâlâ gençliğindeki gibi yakışıklı olması, yaşlanan kadını mutsuzluğa düşürür.[75]

Kocası öldükten sonra hiç sevmediği ve beğenmediği özelliklerini silip yerine kafasında bambaşka bir koca profili çizer. Hiç sinirlenmeyen, ailesine düşkün, küfür etmeyen bir adama çevirir ölen kocasını. Kendini bu çizdiği hayalî profile öyle kaptırır ki altı ay sonra aynı kafasında çizdiği koca profiline sahip bir adamla evlenir.

Sidar'ın Kız Arkadaşı

Bonbon Palas Apartmanı'nın iki numaralı dairesinde oturan Sidar'ın barda tanıştığı bu kızı Zeliş Ateşmizacoğlu'nun gözüyle tanırız. Pencereden dışarı bakıp kızı tarif eden Zeliş, onun ufak tefek ve evhamsız olduğundan dolayı pürüzsüz bir cilde sahip olduğunu bize anlatır.

[75] A.e., s. 222.

Romanda bu kızın iki dikkat çekici özelliğinden bahsedilir; birincisi çok güzel olan gözleri, ikincisi ise sünger gibi bira içmesi.

Ceza Mahkemesi Kâtibesi

Ceza Mahkemesi Kâtibesi ile sadece Bonbon Palas'ta bulunan kuaför dükkânında karşılaşırız. Bilgili ve aynı zamanda kendinden çok emin olan bu kadın, buraya ayda bir saçını boyatmaya gelir. İnsanlar bu kadını mesleğinden dolayı dikkate değer bulur ve yaptıkları dedikoduları bile onun onaylamasını beklerler.[76]

1.4. Araf Romanı Hakkında

Elif Şafak'ın diğer romanı olan Araf, orijinal adıyla "The Saint of Incipient Insanities" İngilizce olarak yazılır. Nisan 2004'te Metis Yayınları tarafından çıkarılan bu eseri Aslı Biçen Türkçeye çevirir.

Aslında romanın ismi İngilizceden Türkçeye çevrildiğinde "Araf" anlamını tam karşılamaz ama Elif Şafak romanın adının Araf şeklinde çevrilmesini kendisi istemiştir.

Araf'ta ana mekân Boston'dır. Boston şehrindeki Pearl Sokağı, 8 numaralı daire yabancı olan üç gencin kesiştiği bir noktadır. Hikâye Boston'da başlayıp İstanbul Boğaz Köprüsü'nde biter. Zaman ise 2002 yılının Haziran'ıdır.

Araf, farklı ülkelerden ve dinlerden doktora yapmak için Boston'a gelen üç gencin ve bu üç gençle irtibatta olan kişilerin hikâyesidir. Romanın başkahramanı olan Ömer Özsipahoğlu Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun olup doktora yapmak için Boston'a giden bir gençtir. Ömer kendi kültürü ve dinine yabancıdır ve çok değişik huylara sahip biridir. Mesela hiç saat kullanmaz ve zamanı dinlediği yabancı müziklerin

[76] A.e., s. 286.

süresine göre tahmin eder, içkiye ve kızlara fazlasıyla düşkündür. Kendine ev ararken bir ilan vasıtasıyla ilandaki adrese gider. Bu adresteki yer, romandaki en önemli mekân Pearl Sokağı'ndaki evdir. O evde iki yabancı çocuk yaşamaktadır. Ömer'e bir test uygulayarak onu evlerine Kabul ederler ve üç genç beraber yaşamaya başlar. Ev arkadaşlarının biri İspanyol Piyu, diğeri Faslı Abed'dir. Üç genç Boston'da doktora yapmak için bir arada bulunmaktadırlar. Piyu temizlik hastasıdır, Abed ise dinine (İslam) fazlasıyla düşkündür. Piyu'nun kız arkadaşı Alegra bu üç gencin sürekli yemeklerini yapar. Ömer her gün eve farklı kızlar getirse de sonunda Piyu'nun kız arkadaşı Alegre'nin doğum gününde Gail ile tanışıp ona âşık olur. Gail psikolojik sorunlar yaşayan lezbiyen bir Yahudi kızdır. Ömer'le Gail Boston'da, ailelerine haber vermeden evlenirler ve daha sonra Ömer, Gail'i ailesiyle tanıştırmak için İstanbul'a götürür. Birkaç kez intihara teşebbüs eden ama başaramayan Gail, İstanbul'dan Boston'a dönecekleri gün trafiğe takılan taksiden inip kendini Boğaz Köprüsü'nden aşağı atarak intihar eder. Köprüden atlayan Gail'in arkasından Ömer sadece bakakalır.

1.4.1. Araf Romanındaki Kadın Kahramanlar

Gail

Romanın en önemli kadın karakteri olan Gail veya romanın başında geçen orijinal adıyla Zarpandit on dokuz yaşında, Massachusetts doğumlu ve yarı Yahudi bir kızdır. Kilolu ve uzun boylu olan bu kız, kıvırcık kuzguni saçları ve buz mavisi gözleriyle dikkat çeker.

"...Kız buz mavisi gözlerini Alegre'nin boynundaki altın İsa'ya dikmişti ama hâlâ kıpırdamadan nefesini tuttuğu için bu konuda ne düşündüğünü anlamak zordu. Alegre'yse

onun saçlarına odaklanmıştı, nasıl bu kadar gür ve siyah olabildiklerine şaşıyor, boyayıp boyamadığını merak ediyordu..."[77]

Gail'in bir başka dikkat çekici özelliği ise simsiyah saçlarına sürekli taktığı gümüş kaşıktır. Bu da onun ruh halinin bozuk oluşunun bir göstergesidir. Her gece çıkarttığı, tekrar sabah saçını bozmadan taktığı o kaşıkla kocası Ömer'i fazlasıyla şaşırtır.

Sürekli isim değiştiren Gail'in romanın başında ismi Zarpandit'tir. Daha sonra kaç defa isim değiştirdiyse de sonrasında sürekli Gail adıyla karşımıza çıkar. Bu isimlerin değişimi onun ruh halinin de değişimine neden olur. Öyle ki daha önce utangaç ve asosyal olan Gail daha sonra kendi ayakları üstünde duran, kimseden çekinmeyen bir kişi olur. Sürekli olarak çikolata ve muz yer ve yediği muzların kabuğuna bakıp muzun kabuğu içinde harf arar. Benzettiği harfin ise ona bir şeyler çağrıştırdığına inanır. İnsanları, özellikle de kızları hiç sevmez. Kaldığı kolejde kızların fazla olması onu son derece rahatsız eder.

> "Kuşkusuz çok daha iyi olabilirdi bundan, eğer insanlar olmasaydı, hep aynı sorun. Sorun hep insanlardı, bu sefer tesadüfen hemen hepsi kızlardan müteşekkil şu insanlar. Mount Holyoke College kız ve sincap kaynıyordu."[78]

Gail psikolojik olarak kötü olduğunu kabul ederek bir psikoloğa gider ve daha sonra terapiye başlar. Terapide tanıştığı ve sonrasında aynı evde yaşamaya başladığı Debra Ellen Thompson bir lezbiyendir. Gail ile ilişki yaşayıp yaşamadıkları ve Gail'in de lezbiyen olup olmadığı net bir şekilde romanda verilmemektedir. Debra ile birlikte bir çikolata dükkânı işletmeye başlarlar.

---

[77] Şafak, Elif, **Araf**, çev. Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 145.

[78] A.e., s. *48-49*.

Sürekli intihara teşebbüs eden Gail'in intihar düşüncesi iki yaşındayken boğazına kaçan mamayı hatırlaması ve sekiz yaşına geldiğinde bunun tekrar etmesiyle başlar.

> "...İlk anısının genel çerçevesi zihninde daima tazeydi. Çünkü bu hayattaki ilk anısı aynı zamanda ilk intihar girişimiydi. Mutfağı hayal meyal hatırlıyordu, masanın üzerinde duran kâsedeki kusmuğumsu püreyi, çenesindeki püremsi kusmuğu ve başka başka detayları..." [79]

Bir diğer intihar denemesi ise bir partide kafasını fırına sokup gazdan zehirlenmek istemesidir. Fakat Alegre onu kurtarır. Başka bir intihar teşebbüsü de Debra ile tartışıp tren raylarına yatmasıdır. Fakat bir adam oradan geçmesiyle yine intihar edemez.

Daha sonra Alegre'nin doğum gününde Alegre'nin erkek arkadaşı Piyu'nun ev arkadaşı Ömer ile tanışır. Aralarındaki aşk gittikçe artar ve evlenmeye karar verirler. Ömer'in arkadaşlarının bu evliliğe karşı çıkması bir işe yaramaz ve evlenip başka bir eve taşınırlar. Ömer onun evlendikten sonra değişeceğini düşünür ama durum çok daha kötüye gider. Gail'in psikolojik sorunları daha da artar ve Ömer, Gail'i hem havası değişsin hem de ailesiyle tanışsın diye İstanbul'a götürür. Gail'in son intihar teşebbüsü orada gerçekleşir. Türkiye'den Boston'a dönmek için taksiyle köprüden hava alanına giderken sıkışan köprü trafiğini fırsat bilir ve müzik dinlemekte olan Ömer'in de dalgınlığından yararlanarak arabadan inip kendini Boğaz'ın mavi sularına atar. Burası tam bir araftır ve hikâye bu olayla biter.

Alegre

Zayıf, ufak tefek ve Katolik bir İspanyol olan Alegre, sürekli Ömer'lerin evinde karşımıza çıkar. Piyu'nun kız arkadaşı

[79] A.e., s. 56.

olan bu kız, gençlere çok güzel yemekler yapar. Ergenlik dönemiyle birlikte rejime giren Alegre, yediği içtiği her şeyin kalorisini hesaplar. Çocukluğunda, özellikle ergenliğinde sürekli annesi tarafından kilolu diye eleştirilen Alegre, bu psikolojik sorununu yediği her yemekten sonra tuvalete gidip onu çıkartmasıyla göstermektedir.

Anne ve babasını bir kazada kaybeden Alegre teyzeleri ve halalarıyla yaşar. Hiçbir zaman kendisi olarak davranamaz. Alegre'nin kendi gibi olmasını engelleyen nedenlerden biri en büyük teyzesi Las Tias'dır. Teyzesi Alegre'yi çok sever ve onu hep koruyup kollar. Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu Alegre'nin sülalesi şu şekilde anlatılır:

> "Kısacası Alegre, kadınların çoğunluğu oluşturduğu, daha çok acı çektikleri ama hayatta daha sağlam tutunabildikleri, tia dolu geniş bir aileye mensuptu. Asla görülmeyen hesapların, ateşi-sönmüş, dumanı-tüten çekişmelerin, İngilizce konuşmayı başaramayınca ağzına badem sabunu sürülen, sabun işe yaramayınca konuşma terapistlerine gönderilen çocukların sülalesiydi bu. Kendi çocuklarıyla iletişim kurmayı başaramayan ama İngilizce kelimeleri yanlış telaffuz ettiklerinde onların kendileriyle nasıl dalga geçtiğini gayet iyi sezebilen kırgın annelerin sülalesi." [80]

Teyzesi Piedad çok değerli ve tek bir parçası dahi zarar görmemiş 87 parça porselen takımını Alegre'ye verir. Alegre, uzun süreli mutsuzluğuna Debra'yı evlerine yemeğe götürüp porselen takımlarla ona yemek sunmasıyla ara verir. O gün mutluluğu ilk kez hisseden Alegre kadın olduğuna da ilk kez sevinir.

Alegre, daha Piyu ile tanışmadan önce Ukraynalı bir gençten hamile kalır ama bunu teyzesi dışında kimseye söylemez. Bu olay onun erkeklerle olan ilişkisini etkiler. Piyu

[80] A.e., s. 156.

karşısına çıkana kadar hiçbir erkekle beraber olmaz. Zaten Piyu ile de hep ayrılıp barışmaktadırlar. Piyu ve ev arkadaşlarının neredeyse bütün yemeklerini karşılık beklemeden ve şikâyet etmeden o yapar. Piyu onunla hiç yatmaz ve her defasında onu reddeder, bu da Alegre'yi çok üzer ve onu düşündürür. Piyu Alegre'nin biraz daha kadınsı, zarif olmasını, kadınlar gibi ağlamasını ve hatta dırdır etmesini sürekli hayal eder. Alegre, Piyu'yla evlenmek istemesine rağmen Piyu'dan bir teklif alamaz. Alegre'nin kadın ağırlıklı ailesinden hoşlanmayan Piyu, Alegre'ye soğuk davranır. Bu durum da Alegre'nin lezbiyen olan Debra'ya yönelmesine neden olur ve yemekleri hemen çıkartma huyunu bir tek Debra'ya söyler. Romanın bir kısmında Debra'nın bu ilişkiyi kafede herkesin içinde onun dudağını öpmesiyle başlattığını görürüz.

> "...Debra Ellen Thompson'ın bunun ardından yaptığı da beklenmedik bir iki saniye Alegre'ye baktı ve aniden onu dudağından öptü... Alegre, Debra Ellen Thompson'un gözlerine bakmaktan kaçınarak ayağa fırladı. Ne diyeceğini bilemediğinden çantasını alıp koşarak dışarı çıktı..." [81]

Debra Ellen Trompson

Debra Ellen Trompson beyaz teni, kocaman kulakları ve kırmızı saçlarıyla çok farklı ve asabi bir görünüme sahiptir.

Aşırı feminist olan bu kız aynı zamanda feminist bir grubun lideridir. Dolayısıyla erkek egemenliğini yıkmak için elinden geleni yapmaktadır.

> "...Erkek egemen kültürün erkek egemen söylemiyle karşılıklı duvar tenisi oynayacağız, ataerkilliğin taşaklı söylemini taşlayacağız"..." [82]

[81] A.e., s. 354.

[82] A.e., s. 58.

Debra Ellen Thompson'a göre lezbiyen olmak esasen bir cinsellik ya da cinsiyet meselesi değil, daha soyut, zihinsel bir şeydi: *ZİHİN BERRAKLIĞI.*[83]

Erkeklerden nefret eden bu kız kadınlarla daha samimi ilişkiler kurar. Psikolojik terapi esnasında Gail'le tanışan Debra, lezbiyen olduğunu da açıklar. Gail'le birlikte yaşamaya karar verip birlikte çikolata mağazası işletmeye başlarlar. İlk başlarda fazlasıyla Debra'ya muhtaç olan Gail, daha sonra değişir ve çok daha güçlü bir karakter olur. Bu Debra'yı içten içe üzer. Daha sonra Gail'in Ömer'le evlenmesine her ne kadar engel olmaya çalışsa da bir şey yapamaz ve Gail ile Ömer evlenirler. Gail'in evlenmesi onu çok yıpratır ve psikolojisini bozar. Bunun üzerine o, Alegre'yle derdini paylaşmaya başladığı gibi onunla olan ilişkisine ağırlık verir ve giderek ilişkileri farklı bir hal alır. Öyle ki, herkesin önünde bir kafede Alegre'yi dudağından öper. Alegra bu durumdan hoşlansa da dile getirmez, çünkü o Debra gibi güçlü, istediklerini kolaylıkla dile getiren biri değildir ve Debra'yı iterek oradan uzaklaşır. Debra'nın bu ilişkiyle ilgili düşünceleri çok önemlidir:

> "...Debra Ellen Thompson bir bakıma alışıktı bu acıya ama hiç bu kadar şiddetlisini yaşamamıştı. Hetroseksüel bir kadın âşık olup reddedilirse kendini kötü hissederdi ama sadece ediminin sonucu, yani reddedilme yüzünden. Öte yandan eşcinsel bir kadın, normal bir kadına âşık olup onun tarafından reddedilirse, sadece ediminin sonucundan değil, böyle bir şeyi talep etme cüreti yüzünden de kötü hisseder kendini..."[84]

Zehra

Abed'in annesi olan Zehra'yla, Fas'tan Amerika'ya oğlunu görmek için geldiğinde karşılaşırız. Fiziksel özellikleriyle ilgili

[83] A.e., s. 66.

[84] A.e., s. 355.

kısa ve şişman olması dışında çok fazla bilgi verilmemişse de onun giyim tarzının müslüman bir kadının giyim tarzına uyduğunu görürüz. Abed'le havaalanında karşılaştığında ne kadar duygusal ve sevgi dolu bir anne olduğunu anlarız:

> "...Sanki on saattir uçakta hiç kıpırdamadan oturan, bir müddet sonra durumu kanıksayıp sonsuza kadar uçsalar dahi yadırgamayacak kıvama gelen kendileri değilmişçesine gümrük kuyruğunda on dakika ayakta durmaktan aciz ve mızmız yolcular arasındaydı annesi. Ama onların aksine göz alıcı bir dinginliği vardı Zehra'nın. Krem rengi eşarbı ve ipeksi, uzun, gri mantosu ya onu olduğundan daha kısa ve şişman gösteriyordu ya da aradan geçen süre zarfında biraz kilo almış biraz da kısalmıştı. Ama o gizli kokusunun hep aynı olduğunu çabucak teyit etti Abed..." [85]

Romanın birkaç kısmında Zehra'nın geleneksel bir anne tipine sahip olmasına karşın çok anlayışlı ve modern olduğunu görürüz. Kızların o eve gelip gitmelerini çok doğal karşılar ve hatta ilk başta Abed'in Debra ile daha sonra ise Gail ile evlenmesini ister. Oğlu Abed'in Amerika'ya gelmesine iki ay kala kocasını kaybeden Zehra, "Babadan sonra erkek çocuğun annesine bakması lazım." gibi söylemlerin hepsine karşı çıkıp zorla oğlunu Amerika'ya gönderir ve "Bir oğulun varlığı babasının yokluğunun yerini dolduramaz." der.[86] Her ortama uyum sağlamaya çalışan bu kadın, evde yapılan Cadılar Partisi'nde oğluna "Sen niye katılmıyorsun?" demesiyle Abed'i inanılmaz şaşırtır.

Zehra çok inançlı bir Müslüman kadındır. Abed'e hamileyken reçel pişirdiği bir günde kapı çalar. Kapının arkasında olan aç ve susuz bir kadın Zehra'dan yemek ister. Zehra bu acayip varlıktan korkup kapıyı suratına kapatır. Abed dünyaya

[85] A.e., s. 200.

[86] A.e., s. 206.

gelince karnında kocaman bir lekeyle doğar. Zehra o kadının cin olduğuna, üstelik Abed'i lanetlediğine inanır. Dolayısıyla her sene oğlunu korumak adına koç kurban eder. Amerika'da bulunduğu zaman ise dediğini yaptırarak oğlunu korumak için sadaka olarak koç kestirir. Abed ise kasaptan parça etler alıp Zehra'ya gösterir ve kurbanın kesildiğini söyler. Zehra Ömer'in bu yalanına inanır ve etleri yedi kapıya dağıtma derdine düşer.

Zehra'nın inançlarına üçüncü bölümde daha detaylı bir şekilde yer vereceğim.

Defne

Ömer'in Amerika'ya gelmeden önce, İstanbul'da iki sene beraber olduğu eski sevgilisidir. Defne'yle romanın iki yerinde karşılaşırız: Biri Ömer'in onun hakkında anlattıklarıdır. Son aylarda bozulan ilişkileri, Defne'nin Ömer'i kıskandırmak için başkasından hamile kaldığı yalanını söylemesiyle iyice kopar. Daha sonra kürtaj yaptıran Defne ne yaparsa yapsın bir türlü Ömer'i inandıramaz.

Defne'yle ikinci karşılaşmamız Boston'da, Ömer'in evinde olur. Her şeyden habersiz olan, Ömer'i garanti gören, onun kendisini unutabileceğini tahmin dahi etmeyen ve Ömer'in başkasına âşık olduğuna inanmayan Defne, Ömer'e sürpriz yapmak için Amerika'ya gider. Fakat o gün Ömer ile Gail'in evlendiği gündür. Bu sahneyi gören Defne pişman bir halde İstanbul'a geri döner.

Teyze Piedad

Dini bütün bir Katolik olan Piedad, Meksika kökenli bir Amerikalıdır. Alegre'nin en büyük teyzesi olan Piedad çok yaşlı olmasına rağmen oldukça dinç ve kararlı görünür. Annesi ve babasını kaybeden yeğenine (Alegre) karşı çok ilgili ve sevgi doludur. O kadar ki en değerli varlığı olan 85 parçalı porselenlerini Alegre'ye verir. Ailenin reisi olan bu kadının kaç

yaşında olduğunu herkes merak eder. Birçok yaşanmış olaya şahit olan teyze çok yaşlı olduğunun farkında olsa da çok gururundan dolayı bunu dışarı yansıtmaz.

> "...Alegre'nin durumunda da talihin ona bol bulamaç ihsan ettiği bir şey vardı: Teyzelerle halalar! Önce en büyükleri vardı: Büyük büyük teyze, Piedad, o hep vardı, herkesten ve her şeyden önce. Alegre için Piedad oldum olası seçilmiş, gizemli bir varlıktı. Sonsuzluğun, geçmişin, şimdinin, geleceğin numunesi, başka bir boyuttan, besbelli kâinatın dışından kazara bu gezegene düşmüş yılmaz bir kadın savaşçı. Yine de Piedad hep buradaydı, bu dünyaya sıkı sıkı bağlı, kazık çakmışçasına. İkinci Dünya Savaşı'ndan ya da Sırbistan veliahdına yapılan suikasttan, San Francisco depreminden hatta İspanyol - Amerikan Savaşı'ndan çok önce buradaydı..." [87]

Temizlikçi Kadın

Mount Holyoke College Kampusundaki meymenetsiz, sakin ve pimpirikli olan bu kadın yurt odalarını temizleyen yan kahramanlardandır. Adı romanda geçmeyen bu kadınla, Gail'in kendini odada asmaya çalıştığı an karşılaşırız. Kadının, Gail'in intihar girişiminde olduğunu görmesine rağmen sakin ve kaygısız bir şekilde ondan aşağı inmesini istemesi Gail'i hayli şaşırtır.

> "...Bu sefer elinde bir atlama ipiyle yatakhane odasında yalnızdı. "Sen orada ne yapıyorsun?"..."Ben bu duvarlarda not kâğıdı yapıştıracak yer bile göremiyorum şekerim, sen iyisi mi aşağı in!"..." [88]

[87] A.e., s. 153.
[88] A.e., s. 64.

1.4.2. Araf Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Ava O'connell

Gail'in tedavi için yanına gittiği psikoterapist olan bu kadın, genç, çırpı bacaklı ve hiç güven vermeyen birisidir.

İlk bakışta profesyonel görünmese de, aksine oldukça iyi bir psikoterapisttir. Sürekli kullandığı "Kulağına nasıl geliyor?" sorusu, Gail'in her gittiğinde ondan duyacağı cümledir.[89]

Helen Lehman

Northampton yerel gazetesini çıkaran bu kadınla, Gail, psikoterapist Ava vasıtasıyla çalışmak için yanına gittiği zaman karşılaşırız. Ava'ya çok benzeyen bu kadın sert bir çehreye sahiptir:

> "...Tıpkı Ava gibi kemikli, kısa boyluydu ama onun aksine sertti çehresi. Bakışları deliciydi, sesiyse tersine alabildiğine yumuşak..."[90]

Daha önce altı ay yanında çalışan İlena adında bir kızdan bayağı memnun kalmasına rağmen kız onu ortada bırakıp haber vermeden işten ayrılır. Dolayısıyla o kız hakkında çok küfürlü cümleler sarf eder. İşini fazlasıyla önemseyen ve ahbaplığa değer veren bu kadın, İlena'nın yerine gelen Gail'i sırf arkadaşı Ava gönderdiği için işe alır.

Connie

Terapik okuma grubunda olan bu kız psikoloji mezunudur. Aslında terapi grubu fikri ondan çıkar. Connie, Nöropsikoloji kariyerine devam edip yeme bozukluğu olan kadınların en büyük sorununun "yemek" değil "yalnızlık" olduğu düşüncesini savunur.

---

[89] A.e., s. 69.

[90] A.e., s. 78.

"...Bu proje, nöropsikoloji kariyerine devam etmeden önce itibarlı bir Psikoloji Ödülü almayı kafasına koymuş psikoloji mezunu Connie tarafından geliştirilmişti. Yeme bozukluğu olan kadınların yüz yüze kaldığı en büyük sorunun "yemek" değil "yalnızlık" olduğu savından hareketle, onlar için yalnız bir edimdi yemek yemek. Çoğunlukla çevrelerinde pek fazla kimse olmuyor, tek başlarına yemek yiyorlardı..." [91]

Gail'in Annesi

Gail'in annesi hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Romanın bir kısmında Gail, annesinin berbat bir aşçı olduğunu ve kendisine zorla yemek yedirdiğini söyler. Onunla ilgili bir başka bilgi Gail'in anlattıklarına göre, kitap okuma alışkanlığıdır.

Amy Alberts

Terapik okuma grubunun en çalışkan öğrencisi olan Amy, hırslı bir ev hanımıdır. Terapiye katılmadan önce evinde köpek bisküvileri yaparak nâm ve para kazanan Amy, daha sonra iflas eder. Bisküvi rengi veya malzemesini içeren hiçbir şeyi ağzına süremediği için delirmek üzereyken, yemek yeme terapisi programlarına katılarak tedavi görmeye başlar. Kızıyla arası bozuk olan bu kadın Connie'nin hayran olduğu birisidir.

"...Amy Alberts evinde yaptığı köpek bisküvilerini satarak hem şöhret hem de epeyce para kazanmış, sonra biricik kızı tarafından acımasızca piyasadan silinmiş ve sinir krizi geçirerek hastaneye kaldırılmış hırslı bir orta sınıf ev hanımıydı. O gün bu gündür buğday, kepek, çavdar.., kendisinin bir zamanlar yapmaktan gurur duyduğu köpek bisküvilerinin rengine benzeyen ya da malzemesini içeren hiçbir şey yiyemiyordu. Bu yiyecek-terapisinin iyileşmesini sağladığını söylüyordu ama Alegre genelde

[91] A.e., s. 117.

onun insanların hayatlarına burnunu sokmak için geldiği fikrindeydi. Tek kızı da muhtemelen bu yüzden ona sırt çevirmişti..." [92]

Tracey

Ömer'in günlük yahut haftalık beraber olduğu kızlardan biri olan Tracey, Ömer'in aksine, ne sigara ne de alkol kullanır. Sağlığına düşkün olan bu kızın Ömer'le ilişkisi fazla sürmez. Sevişme sırasında kızın Ömer'le dalga geçmesi, Ömer'in hiçbir zaman unutamayacağı bir olay olacaktır. Ömer'e kullandığı prezervatifin Türk malı olup olmadığını sormasının ardından, kızın prezervatifte delik var mı diye Ömer'den bakmasını istemesi onu tedirgin eder.

"...Bir ara Ömer hâlâ kızın üzerindeyken cebinden bir prezervatif çıkarmış ve kulağına fısıldayarak takmasına yardım etmesini istemişti. Ama kız birden geri çekilip suratını asmıştı: "Türk prezervatifi mi bu? Takmadan önce deliği var mı kontrol et." " [93]

Ömer'in Annesi

Ömer'in annesini Ömer'in anlattığı bir iki cümleyle tanırız. Ömer Amerika'ya gelmeden önce annesinin onun odasında porno koleksiyonunu ele geçirmesi, onun konuyu hiç açmaması ve hiçbir şey olmamış gibi davranması Ömer'i annesinden uzaklaştırır. Oğlunu sık sık arayıp fazla ilgisiyle usandıran bu kadın, kendi oğlunun tespitiyle ikiyüzlü birisidir:

"Annesinin her türlü pisliği kiri böyle çiçekli yamalı örtülerle kaplayıp örtmesi, bu ahenkli ikiyüzlülüğü Ömer'in canını sıkardı." [94]

---

[92] A.e., s. 122-123.

[93] A.e., s. 130.

[94] A.e., s. 365.

Bir başka yerde ise Gail, Ömer'in annesini, İstanbul'da çekilen bir aile yemeği fotoğrafında; bronz teni ve havalı saç kesimiyle gayet ince, yaşının çok altında gösteren, çekici ve zarif bir kadın olarak tarif eder.

Mariam

Feminist grubun üyesi olan bu kız, Debra ile birlikte Gail'e (Zarpandit) yardım etmek ister. Ama Gail onların amacının sadece meşhur olmak olduğunu hisseder ve durumunda hiçbir ilerleme görmediğinden gruptan ayrılır.

Pearl

Ömer'in günlük yahut haftalık kız arkadaşlarından biri olan Pearl, azimli ve planlı bir kızdır. Ömer'in de kendisi gibi programlı hareket etmesini ister ama yapamaz. İlişkileri kısa sürer.

1.5. Baba ve Piç Romanı Hakkında

Elif Şafak'ın bir başka romanı olan *"Baba ve Piç"* Metis Yayınları tarafından Mart 2006'da çıkar. İngilizce olarak kaleme alınan eser, Aslı Biçen tarafından Türkçeleştirilir. Baba ve Piç, İstanbul ve Amerika arasında iki aile üzerinden, Türk -Ermeni ilişkileri üzerinde de durur. Romanda mekân İstanbul'da eski bir konak, Amerika'nın Arizona eyaleti ile San Francisco şehridir. Yaşanılanlar, 1915 - 2005 yılları arasında geçen doksan yıllık bir zaman diliminde gerçekleşir.

Baba ve Piç romanı Elif Şafak'ın diğer eserlerinde de olduğu gibi geçmiş ve sırlar etrafında gerçekleşir. Burada da geçmiş, şimdiyi belirleyen bir öneme sahiptir. Yazar, kahramanlarının bireysel dünyalarını anlatırken, 1915 ile 2005 yılları arasında gerçekleşen bu olayların tamamen birbirine bağlı olduğunu vurgular:

> "Hikâyeler birbiriyle öyle iç içedir ki nesiller önce vuku bulmuş hadiseler şimdiki zamanın tümüyle alakasız gelişmelerine

etki eder. Geçmiş geçip gitmez kolay kolay. Levent Kazancı o kadar otoriter ve baskıcı bir baba olmasa, tek oğlu Mustafa bambaşka biri olmaz mıydı? Nesiller önce 1915'te Şuşan yetim kalmasa, 2005'te Asya diye bir piç olur muydu?"[95]

Baba ve Piç romanı, dünyanın iki farklı ucunda yaşayan, Armanuş isimli bir kızın Amerika'dan İstanbul'a gelmesiyle, İstanbul'da eski bir konakta yaşayan Kazancı ailesi ve Amerika'da yaşayan Çakmakçıyan ailesinin birbirlerini hiç tanımamasına rağmen, aslında akraba olduklarının ortaya çıktığı bir sırrın hikâyesidir. Bu sır, postmodern bir romanda olduğu gibi, olayların gelecekten geçmişe veya geçmişten geleceğe gidip gelme tekniği ve romandaki diğer kahramanların hayatlarının ortaya serilmesiyle anlatılır. 1915 yılında Rıza Selim (Kazancı ailesinin büyüğü) isimli bir çocuğun yetim kalmasının ardından, kazancı ustası olan Leon ona sahip çıkar. Yıllar sonra Rıza Selim, ustasına vefa borcunu ödemek için ustasının İstanbul'da bir yetimhaneye Şermin adıyla yerleştirilen yeğeni Şuşan İstanbuliyan ile evlenir ve Levent adında bir oğulları olur. Fakat Şermin (Şuşan), kocasını ve çocuğunu terk ederek Amerika'ya gider. Levent Kazancı öz annesi tarafından terk edilerek babasının ikinci karısı yanı bir Cicianne tarafından büyütülür. Daha sonra Levent Kazancı, Gülsüm ile evlenir. İlk üç çocuklarının kız olması sebebiyle Gülsüm, dördüncü çocuğu Mustafa'yı doğurduğunda rahatlar. Ancak Mustafa'dan sonra erkek çocuk beklenirken, Zeliha dördüncü kız çocuğu olarak dünyaya gelir. Fakat babaları Levent anne şefkati görmeyen bir çocuk psikolojisini, kendi çocuklarına karşı sert ve mesafeli davranmakla gösterir. Levent'in tek oğlu olan Mustafa, küçük kız kardeşi Zeliha'nın babasına karşı dik kafalı ve itaatkâr olmamasından dolayı Zeliha'ya öfke duyar

[95] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 186.

ve babasının ölümünden sonra evde yalnız oldukları bir gün kız kardeşi ile kavga edip ona tecavüz eder.

> "Mustafa kız kardeşinden bu kadar nefret ettiğini bilmiyordu.(...) Mustafa'nın söyleyemediklerini söyleyen, dayak yedikçe sineceği yerde daha da dillenen ve ağabeyinin itaatkârlığını kendine örnek alacağına, tam tersine, bu mücadeleyi veremediği için içten içe onu da hor gören, tek kalemde yargılayan, kimseleri takmayan, bazen nasıl da küstahlaşan, ayaklı isyan Zeliha... Aniden Mustafa'nın içindeki mahzenin kapağı kırılmıştı. Ardında çiğ, gün ışığı görmemiş bir atavet vardı. Birikmiş kin, şarap gibiydi. Seneler geçince eskimiyor, sadece yıllanıyordu. Serbest kalır kalmaz akmak istiyordu; öylesine taşkın. Kız kardeşinin canını yakmak istediğini fark etti. Vurup da geçmek değil, vurup da iz bırakmak... Öyle bir iz ki ömür boyu geçmesin, geçemesin." [96]

Levent Kazancı'nın oğlu Mustafa, Baba ve Piç romanının adında bulunan *"baba"* olan kişidir. Kazancı ailesinin erkekleri eskiden de olduğu gibi kırklı yaşları geçemeden ölürler. Bu sebepledir ki Gülsüm kocasını kaybettikten sonra oğlu Mustafa'nın ölümüne engel olmak için ondan kaçmasını ister. Onu Amerika'ya gönderir.

Yukarıda sözü edilen sır, Levent ve Gülsüm'ün kızı olan Zeliha Kazancı'nın on dokuz yaşındayken abisi Mustafa'dan hamile kalarak ve babasız olarak doğurduğu, şimdi on dokuz yaşında olan kızı Asya'nın babasının kim olduğudur. Asiye bu romanın adında bulunan *"piç"* olan kızdır. Bu sır, Amerika'da yaşayan Ermeni Çakmakçıyan ailesinin torunu Armanuş Çakmakçıyan'ın, ailesinin yaşamından izler aramak üzere İstanbul'a, Kazancı ailesinin yanına misafir gelmesiyle ortaya çıkar.

---

[96] A.e., s. 105.

İstanbul'da yaşanan olaylar bu şekilde devam ederken Amerika'da yaşayan Çakmakçıyan ailesine geçiyoruz: Amerikalı genç kadın Rose, Ermeni kökenli Amerikalı Barsam Çakmakçıyan ile evlenir ve Armanuş adında bir kızları olur. Ermeni Çakmakçıyan ailesinin aşırı müdahalesi yüzünden boşanan Rose bu boşanmayı hazmedemez ve kocasının ailesinden intikam almak için bir Türk olan Mustafa Kazancı ile tanışıp evlenir. Çünkü Ermeni aile, Türklere karşı büyük kin ve nefret besler. Ermeni aile, evlilik haberiyle çılgına döner ve torunları Armanuş'un bir Türk üvey baba tarafından büyütüleceğini düşünerek öfkelenirler. İki aile arasında kalan Armanuş, büyükannesinin İstanbul'da yaşadığı dönemi anlattığı anılarından etkilenerek, kökenini nesnel olarak değerlendirmek amacıyla, ani bir kararla ve kimseye haber vermeden üvey babasının ailesinin yanına İstanbul'a gider. İstanbul'da üvey babasının ailesi onu büyük bir sevgi ve ilgiyle karşılar. Annesi Rose durumu öğrenince, Mustafa ile birlikte hemen İstanbul'a hareket eder. Mustafa'nın ailesi bu haberi duyunca çok sevinir. Gülsüm Nine, Amerika'dan yıllar sonra ilk defa gelecek olan oğlu için yemekler hazırlamaya girişir ve Mustafa çok sevdiği için aşure de hazırlar.

> "Aşure devamlılığın ve istikrarın simgesiydi; ne kadar sarsıcı, nasıl da vahim olursa olsun, her fırtınadan sonra elbet gelecek olan güzel günlerin, açacak olan güneşin simgesi."[97]

Mustafa, ablası Banu vasıtasıyla Asya'nın kendi kızı olduğunu anlar ve yaşadığı vicdan azabına Asya'nın varlığı da eklenir. O güne kadar yaptığı hatanın bedelini kendisi yerine sadece kardeşi Zeliha'nın ödediğinin farkına varır. Banu ablası, Mustafa'nın bu günahın bedelini ödemesi gerektiğini düşünür. Ona, içine zehir koyduğu bir kâse aşure götürür. Ancak yiyip yemeyeceğine kendisinin karar vermesini ister.

[97] A.e., s. 302.

Mustafa, bu günahla daha fazla yaşayamayacağına karar verir ve aşureyi yiyerek ölür. Asya yıllar boyu babasının kim olduğunu bilmeden yaşayıp, dayısının ani ölümüyle annesi Zeliha tarafından babasının kimliğini öğrenme fırsatı bulur. Başta annesine inanmayarak tepki veren Asya, annesinin yıllardır bu sırrı saklamasının nedeninin ancak kabul edilemez bir durumdan kaynaklı olduğunu düşünerek, çirkin olan bu gerçeğe inanır.

"Dayısı... babası... dayısı... babası...

Asya başını kaldırıp, Zeliha Teyze'ye baktı. Birden onun bunca zaman kendisine neden "teyze" denmesine itiraz etmediğini anladı. Teyzesi... annesi... teyzesi... annesi...

Asya ölmüş babasına doğru bir adım attı. Bir adım daha. "Baba..." diye mırıldandı Asya. Evvela kelâm vardı, der İslamiyet, her türlü varoluştan ve varlıktan evvel kelâm vardı. Ne var ki Asya'nın indinde babasıyla ilişkisi-ilişkisizliği bunun tam aksini içerir gibiydi. İlk başta kelâmın kendisi değil, bizzat yokluğu vardı. Telaffuz edilmemiş bir kelimeydi baba. Yoktu. Yokluğu geliyordu her tür varoluştan ve varlıktan önce."[98]

1.5.1. Baba ve Piç Romanındaki Kadın Kahramanlar

Asya

Romanın başkahramanı ve romanın adında geçen "Piç" karakteriyle karşımıza çıkan on dokuz yaşındaki Asya; Zeliha'nın, abisi Mustafa'dan olan gayrimeşru kızıdır. Asya; İstanbul'da eski bir konakta annesinin babaannesi (Cicianne), anneannesi, annesi ve üç teyzesi ile birlikte yaşar. Fiziksel özellikleri, onun kendi hakkında düşündüğü ve gördüğü şekilde gösterilir. Kendini dikkat çekecek kadar çirkin ve yapılı gören Asya,

[98] A.e., s. 400.

ailedeki bütün kadınların en kötü özelliklerini almanın yanı sıra, onlardan bazı hoş şeyler aldığını da düşünür. Saçlarını ve gözlerini beğenen Asya, gözlerinin güzelliğini teyzelerinden aldığını düşünür:

> "...Uzun boyluydu. Bu şehirdeki çoğu kadından çok daha uzun, tıpkı Zeliha Teyze gibi; Cevriye Teyze'nin kemikli, ince damarlı parmaklarına sahipti; Feride Teyze'nin sinir bozucu ölçüde sivri çenesine; Banu Teyze'nin fil kulaklarına. Aşırı kemerli burnunun benzeri dünyada sadece iki kişide vardı: biri Fatih Sultan Mehmet diğeri de Zeliha Teyze... Gerçi haksızlık etmemeli. Asya'nın akrabalarından miras aldığı hoş şeyler de vardı. En başta saçları. Kıvırcık, siyah ve gür saçları vardı — teorik olarak ailedeki bütün kadınlarınki gibi ama pratikte sadece Zeliha Teyze'ninki gibi. Olumlu genetik özellikler listesine Asya Kazancı, badem gibi kahverengi gözlerini (Banu Teyze'den), yüksek alnını (Cevriye Teyze'den) ve çabucak patlamasına sebep olan ama tuhaf bir biçimde onu canlı ve cevval kılan mizacını (Feride Teyze'den) katabilirdi..."[99]

Asya'nın kendinde gördüğü fiziksel özelliklerinin yanında, bir de Anlatıcı'nın onu tarif ettiğini görürüz. Güzel bir dış görünüşe sahip olduğunu düşünen ve Asya'yı çok çirkin bulmayan Anlatıcı Ben, onun çok sıradan bir yüze sahip olduğunu anlatır:

> "...Aslında ayrı ayrı bakıldığında her yeri biçimliydi; boyu, kilosu, kıvırcık kuzguni saçları, çenesi... Ama hepsi bir araya geldiğinde, toplamda bir bozukluk vardı. Çirkin de değildi, hem de hiç değil. Vasat bir boşluğu vardı, bakması güzel ama bakanın aklında yer etmeyecek türden. Yüzü öyle sıradandı ki onunla ilk kez karşılaşanların Çoğu daha önce karşılaştıkları hissine kapılıyordu. Şu aşamada "güzel"den ziyade, "hoş" iltifatını koparabilirdi olsa olsa...."[100]

[99] A.e., s. 79-80.

[100] A.e., s. 145.

Ailede sadece ve sadece Cicianne'yi seven Asya, ailedeki kadınların aksine çok mantıklı ve kararlıdır. Kendi kendisine onlara hiç benzemeyeceğine dair söz veren Asya, hiçbir şekilde mantıksız olmak istemez. Hayatındaki bütün olumsuzluklar bazen onu intihara yöneltir. Hatta bir kez teşebbüs eder fakat kurtarılır.

Dik başlı ve huzursuz olan Asya, babasız olmasından kaynaklanan bireysel ve toplumsal sıkıntıları içten içe yaşar ve kendine "Şahsi Nihilizm Manifestosu" oluşturur. Asya'nın sığınağı olan Kafe Kundera, annesinin oraya gitmesini istemediği bir yerdir. O kafeye gelen insanların hepsi Asya'dan yaşça daha büyüktür. Asya evli bir adam olan Alkolik Karikatürist ile ilişkisine orada başlar. Artık on dokuz yaşına giren Asya olgunlaştığını ve kendisine çocuk muamelesi yapılmaması gerektiğini düşünür.

> "...Bugün, on dokuzuncu yaşına basıyordu ve kendisini hiç olmadığı kadar olgun hissediyordu. Ne de olsa, git gide kendisini yakından ilgilendiren bir başka olguya varmıştı artık: annesinin onu doğurduğu yaştaydı. Bu durumda kimse kalkıp da çocuk muamelesi yapamazdı artık ona. Kız çocukları annelerinin kendilerini doğurduğu yaşa gelince kadın sayılmalıydılar..." [101]

Yıllarca babasının kim olduğunu bilmeyen ve annesine "teyze" diyen Asya, Amerika'da yaşayan dayısının üvey kızı olan Armanuş'un evlerine misafir gelmesiyle, yıllar sonra Armanuş'u almak için iki günlüğüne gelen dayısının ani ölümü üzerine annesi Zeliha vasıtasıyla babasının kimliğini öğrenme fırsatı bulur. Ve ölen adamın sadece dayısı değil, babası da olduğunu öğrenir.

[101] A.e., s. 78.

Zeliha

Romanın ana kahramanlarından olan Zeliha, Asya'nın annesi ve Kazancı ailesinin en küçük kızıdır. İstanbul'da babaannesi, annesi, üç ablası ve kızı Asya ile eski bir konakta yaşar. Kızının aksine çok güzel ve alımlı olan Zeliha, on dokuz yaşında olmasına rağmen gerçek yaşının çok üzerindeymiş gibi davranmaya alışıktır. Siyah ve kıvırcık saçları, çok biçimli güzel ve hızmalı burnu, zümrüt yeşili gözleriyle ailenin en güzel kadınıdır. Zaman geçtikçe daha da güzelleşen Zeliha, çok daha gösterişli giyinmeye başlar.

> "... Zeliha Teyze'ye gelince, öyle gösterişli ve etkileyiciydi ki, burnunun biçimine dikkat çekmeden insanları genel görünümüyle hipnotize ederdi... Kapıda dikilmişti Zeliha Teyze, olanca alımı ve güzelliğiyle. Omuzlarında fitilli kadife som yeşil bir ceket, ayaklarında yüksek topuklu ayakkabılar. Onu iç burkacak kadar güzel gösteren bir ifade suratında, öylesine çekici ki su gibi. Gençliğinde kısa etek ve yüksek topuktan hevesini almış nice Türk kadının aksine Zeliha yaşlandıkça elekten uzatıp topukları kısaltmamıştı. Giyim tarzı eskisi kadar gösterişliydi. Yıllar ablalarından çok şey alıp götürdüğü halde onu daha da güzelleştirmişti. Zamana rüşvet yedirmiş olmalıydı..." [102]

Bir dövmeci dükkânına sahip olan Zeliha, bu mesleği, hem yaratıcı ve bağımsız oluşundan hem de çocukluğunda yaşadığı acılardan dolayı başka insanların da acı çekmesinden hoşlandığı için seçer.

> "...Mevcudiyetinin nasıl bir etki yarattığını bilircesine tebessüm etti Zeliha Teyze. Manikürlü tırnaklarına bakarak kapıda dikildi bir süre. Ellerine çok ihtimam gösterirdi, ne de olsa mesleğini onlarla icra ediyordu. Bürokratik kurumlardan ya da komuta zincirlerinden hazzetmediği için kendine göre bir meslek seçmişti. Hem bağımsız hem yaratıcı olabileceği,

[102] A.e., s. 88.

bir de içinde az biraz acı barındıran, müşterilerine usul usul acı çektirmesine izin veren bir meslek: dövmecilik..." [103]

Ailede herkes ağlamayı sevdiği için ağlamaktan nefret eden Zeliha, aynı zamanda ağlayan kadınları hiç sevmez ve kendi kendisine, kimsenin karşısında ağlamayacağına dair söz verir. Babasının mezarına bile gitmeyen Zeliha, o korkunç tecavüz olayını, herkesin mezara gittiği gün yaşar. Onun ağladığına, bir tek kürtaj yaptırmak için doktora gittiğinde rastlarız.

"...Ağlamaktan ölesiye korkuyordu Zeliha. Sevmiyordu zırıl zırıl ağlayan hatunları. Hele hele başkalarının önünde ağlama düşüncesi dehşetengiz geliyordu. O sulu gözlü zırlak kadınlara, bilhassa ailesindeki kimi simalara çekmeyeceğine dair daha yeni söz vermişti kendine. Olur da ağlama ihtiyacı duyarsa, bunu tek başına halledecekti. Bu yüzden de, yirmi yıl kadar önce o bulutsuz yağmursuz günde Zeliha Teyze, diğer Kazancı kadınlarıyla mezarlığa gitmek yerine evde kalmayı tercih etmişti..." [104]

Zeliha Kazancı kural tanımayan, açıktan açığa dinsiz, dişil şakraklıktan mahrum, son derece ağzı bozuk ve sokakta sigara içecek kadar rahat bir kadındır. Giyimine çok dikkat eden, sürekli mini etek ve topuklu ayakkabılarıyla gezen, göz alıcı olmayı seven, sivri dilli, güçlü karakterli ve çok inatçı bir kadındır. Annesi Gülsüm, onun böyle rahat giyinmesinden rahatsızlık duyar, "Namussuz!" diyerek Zeliha'ya ithamlarda bulunur. Ailede erkek olmamasının bir yandan iyi olduğunu vurgular. Çünkü ona göre ailede bir erkek olsaydı Zeliha'yı bu şekilde giyindiğinden dolayı sağ bırakmazdı. Tabii ki kendi oğlu Mustafa'nın Zeliha'ya tecavüz ettiğinden haberi yoktur:

"..."şu hızmaya bak, şu hallere... Boya küpüne düşmüş gibi makyaj, avuç kadar etekler, bir karış topuklar! Böyle... Böyle

[103] A.e. s. 88.

[104] A.e. s. 345.

orospular gibi giyinirsen olacağı budur. Beyoğlu'ndaki kaldırım yosmaları bile senden daha namusludur ya. Yat kalk Allah'a şükret. Şükret ki bu ailede erkek yok. Yoksa seni sağ komazlardı bilesin"..."[105]

Babasının ölümünden sonra ailesinin mezarlığa gittiği bir gün abisi Mustafa ile evde yalnız kalan Zeliha, bir tartışma nedeniyle abisinin tecavüzüne uğrar ve bu olaydan sonra alt üst olan Zeliha, hamile olduğunu öğrenince çocuğu doğurmaya karar verir.

Zeliha'nın dünyaya getirdiği piç çocuk olan Asya, annesine teyze der. Asya annesinin aksine çok çirkindir. Zeliha, kızı Asya'nın güzelliğini bu kadar önemsemesine içten içe üzülür, ona acır ve güzelliğin hiçbir öneminin olmadığını ona anlatabilmeyi düşünür. Ona göre güzellik sadece yanlış erkekleri kendine çekmek demektir. Çirkinlerin çok şanslı olduklarını ve hayatı daha kolay ve rahat yaşadıklarını düşünür. Onun bu konudaki düşünceleri önem arz etmektedir:

"... Fiziksel sönüklüğünün, kızının genç kalbini sızlattığını açıkça görebiliyordu Zeliha Teyze. Keşke güzelliğin o kadar da arzulanası bir şey olmadığını anlatabilseydi ona. Güzelliğin sadece en yanlış erkekleri çeken bir muknatıs olduğunu ona söyleyebilseydi. Keşke güzel doğmamakla ne kadar şanslı olduğunu; çirkin kadınlara hem hemcinslerinin hem erkeklerin daha cömert davranacağını, hayatının daha kolay olacağını anlatabilseydi..."[106]

Daha sonra Amerika'dan birkaç günlüğüne gelen Mustafa, olayı bilen tek kişi, yani en büyük ablaları Banu'nun içine zehir kattığı aşureyi yiyerek ölür. Mustafa'nın ölümü ile Zeliha her şeyi kızı Asya'ya anlatır ve romanın sırrı açıklanmış olur.

---

[105] A.e., s. 40.

[106] A.e., s. 145.

Armanuş

Baba ve Piç'in bir diğer asıl karakteri olan Armanuş (Amy), Rose ile Ermeni Barsam'ın kızıdır. Armanuş, sırrı ortaya çıkardığı için romanda çok önemli bir yere sahiptir. Anne ve babası boşanmış olan Amy, çocukluk yıllarını annesinin yanında Arizona'da, daha sonra babasının yanında San Francisco'da geçirir. Sürekli bu iki yer arasında mekik dokur.

Fiziksel olarak koyu sarı dalgalı saçlar, orantılı vücut, mavi gözler ve ince hatlarıyla çok güzel ve alımlı biz kızdır.

> "...Armanuş güzel bir kızdı, fazla güzel. Orantılı vücudu, ince hatlı yüzü, koyu sarı dalgalı saçları, iri gri-mavi gözleri ve başkalarında bir kusur gibi görünebilecek ama ona kendine güvenli bir hava veren hafif kemerli burnuyla fiziksel cazibesi zekâsıyla da birleştiğinde delikanlıları ürkütüyordu..." [107]

Fiziksel cazibesinin yanında çok da zeki olan Armanuş, kitap okumayı çok sever. Erkeklere karşı ilgisizdir. Bir erkekle vakit öldürmektense evde oturup kitap okumayı tercih eder. Gerçi bu özelliğiyle de erkekleri kendinden uzaklaştırdığını çok iyi bilir. Ona göre aşk, vakit harcamak dışında başka bir şey değildir.

Babasına hayranlık duyan Amy'nin babasıyla ilişkisi çok iyidir. Babası Barsam'ı adeta bir kahraman gibi görür. Annesi boşandıktan sonra tekrar evlenmesine rağmen, babası hiç evlenmemiştir. Babasının bencillikten uzak bir insan oluşuyla gurur duyan Amy, onun geçmişte annesiyle evlenmesini çok yadırgar. Çünkü annesi ve babasının her açıdan çok zıt karakterlere sahip olduğunu düşünür. Sürekli bir internet sitesinde zaman geçiren Armanuş, orada Baron adında bir çocuktan hoşlanır ama onu bile babasıyla kıyaslayamaz.

[107] A.e., s. 111-112.

"Hiçbir erkeğe böylesine hayranlık duymamıştı, tabii babası hariç ama o farklıydı." [108]

Annesi Rose, babasının koyu Ermeni ailesinden intikam almak için Mustafa ile evleneceğinin farkında olsa da buna ses çıkarmaz. Babaannesi Şuşan'ın İstanbul'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yıllarını merak edip kendi soyunu araştırmak adına üvey babası Mustafa'nın ailesinin yanına İstanbul'a gider.

Elif Şafak'ın romanlarının hemen hemen hepsinde kimlik arayışında olan birileri vardır. Bu romanda arayış içinde olan kişi ise Armanuş'tur. Romanda onu artık Asya'ların eski konağında görürüz. Onu almak için İstanbul'a gelen annesi Rose ve üvey babası Mustafa, onu almadan hikâyenin sırrı açığa çıkar ve Mustafa ölür. Diğer yandan babaannesinin geçmişini araştırmak için İstanbul'a gelen Amy, babaannesi Şuşan'ın da öldüğünü öğrenir.

Banu Teyze

Kazancı ailesinin en büyük kızı Banu, İstanbul'da eski bir konakta babaannesi, annesi, üç kız kardeşi ve yeğeni Asya ile birlikte yaşar. Fiziksel olarak kahverengi gözleri, siyah kıvırcık saçlara sahiptir ve ailedeki en kilolu kadındır.

"...İncecik bir parıltı tabakası vardı Banu'nun dudaklarında. Salt dudakları değil, tüm yüzü, hatta kahverengi gözleri dahi nasibini almıştı bu parıltıdan, yediği tavuğun yağı her yere bulaşmışçasına. Zeliha'dan on iki yaş büyük ve on beş kilo ağır olduğundan, ablasından ziyade annesi gibi duruyordu. Banu'ya sorsanız, yediği her şeyi anında depolayan bir sindirim sistemine sahip olduğunu iddia ederdi. Su içse yarıyordu..." [109]

[108] Şafak, *a.g.e.*, s. 134.

[109] A.e., s. 32.

Mutlu bir evliliği olan Banu, hastalık yüzünden ikiz olan oğlanlarını kaybeder. Onun ardından evine dönemez ve çok iyi bir insan olan kocasını bırakıp annesinin evine yerleşir. Ara sıra evini ve eşini ziyarete gider.

Falcılık yapan Banu, bir gün kendini odasına kapatır ve inzivaya çekilir. Kırk gün boyunca yıkanmadan, ekmek dışında bir şey yemeden odasından dışarı çıkmaz. Çıktığında ise başı örtülü bir şekilde ermiş olarak çıkar. Ailesine "Dinim gereği kapandım ve namaz kılmayı ihmal etmeyeceğim." der. O zamandan sonra Banu'nun iki cini olur: Şekerşerbet Hanım ve Ağulu Bey.[110]

Onun bu yeni kimliğine herkes itiraz etse de o bu itirazlara hiç aldırış etmeden yoluna devam eder. İki cinine geçmişe dair soru soran Banu, cinleri sayesinde erkek kardeşi Mustafa'nın, kız kardeşleri Zeliha'ya yaptığı kötülüğü öğrenir. Dolayısıyla adaletli olmak ve onun bu dünyada cezasını çekmesini sağlamak amacıyla Mustafa için yaptığı aşurenin içine zehir koyar ve onun ölümüne sebep olur.

Rose

Armanuş'un annesi olan Rose, Ortabatı'da doğmuş beyaz, Protestan bir Amerikalıdır.[111] Rose, Ermeni olan Barsam ile aşk evliliği yaptıktan sonra San Francisco'da yaşar. Daha sonra Barsam'ın koyu Ermeni olan ailesi yüzünden kocası Barsam'dan boşanan Rose, Arizona'ya yerleşir. Fiziksel olarak mavi gözlere, altın sarısı saçlara ve geniş kalçalara sahip bir kadındır.

> "...Kendine baktı. Genişleyen kalçasını, yayılan baldırlarını üzüntüyle süzse de çıkık elmacık kemiklerine, altın sarısı saçlarına, buğulu mavi gözlerine ve mükemmel kulaklarına gülümsemeyi başardı..."[112]

[110] A.e., s. 83-84.

[111] A.e., s. 112.

[112] A.e., s. 49.

Kocası Barsam'dan boşandıktan sonra tam bir Ermeni düşmanı olan kadın, kocasının ailesinin Türklerden nefret ettiğini bildiği ve onlardan intikam almak istediği için bir Türk olan Mustafa Kazancı ile evlenir. İçi fesat olan Rose, kayınvalidesi Şuşan'ın bu haberi duyduğu andaki tepkisini hayal ederek güler ve mutlu olur.

> "...Ah intikamın tatlı tadı!.. Yeniden bir hayat kurmak ve yepyeni bir kadın olmak uzun vadeli planlardı, karşılığı zaman içinde alınacak bir yatırım. Oysa o kadar beklemeye tahammülü yoktu Rose'un, çabucak istiyordu intikamını. Öyle bir şey yapmalıydı ki sabık kayınvalidesi çileden çıksın, eski kocasının tüm sülalesinin uykuları kaçsın. Rose'un aklına hinoğluhin bir fikir gelmişti. Dünya üzerinde Çakmakçıyan sülalesini bir Odar'dan bile daha fazla çileden çıkaracak bir şey varsa, o da bir Türktü!" [113]

Bu evliliğin kocasının ailesini sinir küplerine bindirmek için yeterli bir sebep olduğunu bilir. Ermeni kadınlarını ve yemeklerini her fırsatta karalayan Rose, boşandıktan sonra karşılaştığı her aile ona mutluluk tablosu çizdiğinden bu durum onu bunalıma sürükler. Rose'un tek çocuğu olan Armanuş, annesinden habersiz Türkiye'ye gittiğinde onu getirmek için kocası Mustafa ile İstanbul'a giden Rose, orada kocası Mustafa'yı kaybeder.

Suşan

Armanuş'un babaannesi olan Şuşan'ın hayatı, çocukluğundan ölümüne kadar kısa bir şekilde verilir. İyi bir aşçı olmasına rağmen az yemek yemesinden ötürü çok zayıf bir kadın olduğu anlatılırken, onun yaşlandıkça çok daha az yemek yemesinin kızlarını endişelendirdiği de aktarılır.

> "...Harika bir aşçı olduğu halde hiçbir zaman iştahlı olmamıştı, hele son zamanlarda günde bir tastan fazla yemeden

[113] A.e., s. 61-62.

yaşamanın yolunu bulduğundan endişe ediyordu kızları... Kısa boylu, kemikli yapılı, sert hatlı, dal gibi incecik bir kadındı..."[114]

Abraham'ın kızı olan Ermeni Şuşan anne ve babasını kaybedince yetimhaneye yerleştirilir. Amcasının çırağı olan Rıza Selim, ustasına vefa borcunu ödemek için onun yeğeni olan Şuşan'ı yetimhaneden alıp onunla evlenir. Yetimhanedeyken ismi Şermin olan Şuşan, asla bir Ermeni olduğunu unutamadığı için eşini ve tek oğlu Levent'i terk ederek Amerika'ya kaçar. Çocukluğu ve ilk evliliğinin sürdüğü 1915'e kadar İstanbul'da yaşar. Daha sonra San Francisco'da yaşamaya başlar ve orada bir Ermeniyle evlenir. Kendi evladını yani Levent'i bırakıp kaçması ve onu hiç arayıp sormaması, bir anneye yakışmayan bir sıfat olmakla birlikte, onun ne kadar çok katı yürekli olduğunu da gösterir. Fakat diğer kocasından olan dört çocuğuna oldukça bağlıdır.

Şuşan tam bir Türk düşmanıdır. Oğlu Barsam'ın eski karısı Rose boşandıktan sonra bir Türk ile evlenerek kayınvalidesinden intikam alır. Torunu Armanuş'a çok bağlı olan Şuşan, bu evliliğin ardından torununun bir Türk tarafından büyütülmesine çok üzülür ve onu kurtarması gerektiğini düşünür.

Torunu Armanuş, Şuşan'ın anlattıklarını merak ederek Ermeni kimliğini bulmak adına İstanbul'a gidip babaannesinin eski yaşadığı evin fotoğrafını çeker. Armanuş, babaannesinin bu fotoğrafları gördüğünde çok heyecanlanacağını düşünürken babası Barsam vasıtasıyla babaannesinin ölüm haberini alır ve derin bir üzüntü yaşar.

Feride Teyze

İstanbul'da Kazancı ailesine ait olan eski konakta babaannesi, annesi, kız kardeşleri ve yeğeni Asya ile birlikte yaşar.

[114] A.e., s. 66.

Çocukluğundan beri psikolojik rahatsızlığı olan Feride Teyze, büyüdüğünde de aynı şekilde asosyal ve psikolojik problemleri bulunan bir kişilik olur. Kendisine "Stress Ülser", "major depresif bozukluk", "sınırda kişilik", "Hebephrenik şizofreni" gibi teşhisler konur. Hiç dışarı çıkmayan Feride, takıntılı bir kadındır. Aklındaki şeyleri hastalığından dolayı insanların gözünün içine bakarak değil de nesnelere bakarak söyler. Çok dengesiz biri olan Feride, çocukken okulda öğrencilere ayak uydurmada zorluk çekmiştir. Okulda coğrafya dersinin bir iki konusu dışında başka hiçbir şeyle ilgilenmemiş ve öğrenememiştir.

Gittikçe coğrafya merakı azalır yerini kötü haber ve havadislere bırakır. Her gün gazetelerin havadis bölümünü okur ve onları diğerlerine anlatır. Hastalığı iyice ilerleyen Feride, deliliğe son derece yaklaşır ve doktorlar onun ruh halini saçlarının şeklinden keşfetmeye başlarlar. Hastalık safhalarını saç şeklinden takip ederler. Feride bazen saçlarını kazıtıp bazen saç ekleyerek uzatır. Her renge boyadığı saçlarını bazen dik dik Punk stili yapar.

> "...Delilik seyr-ü seferinin her aşamasında Feride saçının rengini ve biçimini değiştirdiğinden, psikolojisindeki değişiklikleri takip etmeye çalışan doktorlar bir saç çizelgesi tutmaya başlamışlardı. Saçlarını kâh kısacık, kâh orta boy, kâh saç eklemek suretiyle beline kadar uzun tutmuş, bir keresinde tümüyle kazıtmıştı; diken diken, kıvırcık, örgülü; tonlarca saç spreyi, jölesi, şekillendirici kreme bulanmış; tokalar, mücevherler ya da kordelalarla süslenmiş; punk stili dik dik, balerin topuzu, meçli denemişti. Akla hayale gelen her renge boyanmıştı şimdiye değin saçları. Hastalığının safhalarını saçlarının hallerinden takip etmek mümkündü..." [115]

[115] A.e., s. 36.

Zehir gibi bir hafızaya sahip olan Feride, çok duyarlıdır fakat hastalığından dolayı her şeyi parçalar halinde algıladığından bu parçaları bir arada bütün olarak tutamaz aklında. Tamamen bir hayal dünyasında yaşayan Feride, bazen bir sevgilisi olduğunu hayal eder.

> "... Zihni zehir gibi. Yaratıcı bir kadın o, bir kolaj kadını. Bir de parçaları bir arada tutabilse. Bunca duyarlı olmak olağandışı, bunca duyarlı olmak külfet, bunca duyarlı olmak korkutucu. Çünkü her an her şey olabilir, ayağını bastığı toprağın sağlamlığından asla emin olamaz. Ne bir emniyet ne de süreklilik hissi var. Hayat birleştirilmeyi bekleyen parçalar halinde yağıyor üstüne üstüne ama bir türlü bir bütünlük kuramıyor. Zaman zaman Feride Teyze bir sevgilisi olduğunu hayal ediyor..." [116]

Gülsüm Nine

Dört kız ve bir erkek (Mustafa) annesi olan Gülsüm, Levent Kazancı'nın eşidir. İstanbul'da Kazancı ailesine ait olan eski konakta kayınvalidesi, dört kızı ve torunu Asya ile birlikte yaşar. Çocukluğu Ege kıyısında, şirin bir kasabada, yoksulluk içinde geçer. Bin bir umutla evlendiği zengin ve soylu ailenin kısmetsiz olduğunun farkında olamaz çünkü bu ailenin erkekleri fazla yaşamadan ölmektedirler. Dolayısıyla o ailedeki erkekler çok kıymetlidir ve erkek çocuğu doğurmak bu aile için çok önemlidir.

Kocası Levent çok disiplinli ve şiddete meyilli bir insan olduğundan çocuklarına ve eşine karşı sert ve sevgisizdir. Kansı erkek çocuk doğurmadığı için, ondan uzaklaşır. Levent Kazancı genç yaşta vefat eder ve Gülsüm dul kalır.

Gülsüm, sevgi yoksunu kocası Levent'in hayattayken onun uyguladığı şiddetten, ölümünden sonra ise onun yokluğundan canı yanarak katı bir insana dönüşür. Bunun üzerine

[116] A.e., s. 242-243.

tek oğlu Mustafa'nın Arizona'ya gitmesi kadını iyice yıpratır, psikolojisini bozar. Kendini kıymetsiz terkedilmiş hisseder.

"...Mustafa'nın, Arizona'ya gittikten sonra düzenli kartpostallar ve iki satırlık mektuplardan ibaret kalmıştı varlığı. Ailesini ziyaret etmek için İstanbul'a dönmemişti hiç. Gülsüm Nine terk edilmiş hissediyordu kendini; kederin yanı sıra utanç veriyordu terk edilmek, utanılacak bir şey yapmış gibi hissediyordu terk edilen ve bunu düzeltmek için elinden bir şey gelmeyen..." [117]

Cicianne

Babaanne olan Cicianne, Levent Kazancı'nın üvey annesi ve Rıza Selim'in ikinci karısıdır. İstanbul'da Kazancı ailesine ait olan eski konakta üvey oğlunun sadece kadınlardan müteşekkil olan ailesi ile birlikte yaşar. Selanik'te doğan Cicianne, babasının vefatı üzerine 1923 yılında, yani Cumhuriyet ilan edildiğinde annesiyle beraber İstanbul'a gelir.

"...Cicianne yüzyılın başlarında Selanik'te doğmuştu. Genç yaşta dul kalan annesiyle İstanbul'a göç ettiklerinde çocuktu daha. Sene 1923'tü. Tüm tarihlerin ve hadiselerin karıştırılabildiği şecerede bir tek Cicianne'nin bu şehre geliş tarihinin karıştırılmasına imkân yoktu..." [118]

Gençliğinde çok güzel olan Cicianne, kendisinden on beş yaş daha büyük olan Rıza Selim ile evlendiğinde çeyizsizdir ama mavi gözleri, uzun saçları ve beyaz teniyle gelin gelir.

"...Cicianne öyle şen şakrak ve ak pak bir kızdı ki, on beş yaşına geldiğinde taliplilerini sıraya dizsen Galata Köprüsünün bir ucundan diğerine uzanırdı... Çeyizi olmayan, onun yerine uzun tüylü, kar gibi bir kediyle çıkıp gelen bu beyaz tenli, gri-mavi gözlü kadın hayatının neşesi olacaktı..." [119]

---

[117] A.e., s. 240.

[118] A.e., s. 156.

[119] A.e., s. 156.

Cicianne'nin konağın birinci katında bulunan odasında, kiraz ağacından yapılan komidin üzerinde Kuran-ı Kerim, tesbih, evliyalar hakkında kitap ve takma dişleri durur ve odası hep lavanta kokar. Onun da bir dönemki ihtişamlı görüntüsünden ve hafızasından eser kalmamıştır. Cicianne'nin yaşından dolayı hayatında ilerleme diye bir şey kalmadığı şöyle anlatılır:

> "...Birinci katın sağ köşesinde, yaz kış lavanta kokan bir odada Cicianne yatıyor. Yatağın yanında kiraz ağacından bir komodin, üzerinde Kuran-ı Kerim, evliyalar ve hayatları hakkında bir kitap ve yosun yeşili ışık saçan koca bir lamba var... İstediği istikamete gidebilir, ister ileri ister geri, şerit değiştirebilir, ister sağa ister sola. Yahut mesela yolun tam ortasında aniden durup gitmeyi hepten reddedebilir. Çünkü onun hayatında ilerleme diye bir şey yok artık. Güzergâh kalmamış, sadece tek tek, kopuk kopuk anların ebedi tekerrürü var..." [120]

Nazara çok inanan Cicianne sıhhatliyken yaptığı kurşun dökme görevini, son on yılda Alzheimer hastalığına yakalandığından dolayı Zeliha'ya devreder.

1.5.2. Baba ve Piç Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Cevriye Teyze

Kazancı ailesinin kızlarından ikincisi olan Cevriye, İstanbul'da bulunan eski konakta babaannesi, annesi, üç kız kardeşi ve yeğeni ile birlikte yaşar. Daima sağlıklı beslenen, her türlü kötü alışkanlıktan kaçan, çok disiplinli biridir. Özel bir lisede tarih öğretmeni olan Cevriye, bir kazada çok sevdiği kocasını kaybettikten sonra, annesinin evine yerleşip sürekli ağlar ve hayata küser. Sadece eşinin hatıraları ve fotoğraflarıyla yaşar. Annesi ve kardeşleri, ona kocasını her ne kadar unutturmak isteseler de başaramazlar.

[120] A.e., s. 240-241.

"...Cevriye Teyze kocasını kaybettikten sonra evini satmış ve Kazancı hanesine kesin dönüş yapmıştı. İlk aylarda tek yaptığı durmadan ağlamaktı. Kocasının eski fotoğraflarına bakarak, onlarla konuşarak geçirdi günlerini. Gözleri iki kırmızı kasavet torbası halinde şişmiş, burnu silmekten soyulmuş vaziyette dolaşmıştı ortalıkta, ta ki bir gün mezarlıktan dönüp de bütün fotoğrafların yok olduğunu görene kadar..." [121]

Senarist'in Kız Arkadaşı

Romanın asıl kahramanı olan Asya'nın annesinden gizli gittiği Kafe Kundera'da karşılaştığımız bir kızdır. Romanda ismi verilmeyen ve sadece "Ultra Milliyetçi Filmlerin Gayri Milliyetçi Senaristi'nin sevgilisi" olarak tanıtılan bu kız, senaristin geçici sevgililerinden biridir. Esmer ve seksi olan bu kız tam bir cep telefonu müptelasıdır ve onu Armanuş'un bize tarif ettiği şekilde tanırız. Masada oturup sadece cep telefonuyla uğraşan bu kız, Armanuş ile konuşabilmek için göbeğine yaptırdığı dövmeyi konusu açılmadan aniden açıp gösterir.

Alkolik Karikatürist'in Karısı

Roman'ın asıl kahramanı olan Asya'nın annesinden gizli gittiği Kafe Kundera'da karşılaştığımız bu kadının, romanda ismi verilmemekle birlikte "Alkolik Karikatürist'in Karısı" diye tanıtılır. Bu kumral kadın, kocasıyla birlikte Kafe Kundera'ya gelir. Hayata karşı öfkeli, istediğini hiçbir zaman elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamanın kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu karı koca, her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

[121] A.e., s. 242.

"...Karikatürist'in hayatla kavgalı karısı, dişlerini sıktı. Çok fazla güceniklik biriktirmişti içinde. Hayatta istediklerini bir türlü yerine getirememiş, devamlı kendinden feragat ede ede en nihayetinde kendisi dışında her şeye ve herkese kırgınlık besler olmuş, çok çabuk parlayan, çok çabuk insan harcayan ve kocasından çok daha iyi karikatür çizdiği halde onun kadar takdir görmemenin acısını zehir gibi damarlarında taşır. Bu kadın, şimdi kocası yanında konuşurken, on iki yıllık hayat arkadaşını içinden geldiği gibi paylaşsın mı, yoksa ideal bir eş gibi her şeye rağmen taşkınlığına destek mi olsun, karar veremiyordu... Birbirlerinden nefret ederlerdi ama yine de bunca yıldır evliliklerini sürdürmüşlerdi; kadın gün gelir intikam alırım ümidiyle, adam da gün gelir her şey düzelir ümidiyle..." [122]

Surpun Hala

Armanuş'un halası olan Surpun, Çakmakçıyan ailesinin en küçük kızıdır. Beşerî Bilimler profesörü olan Surpun, tam bir feministtir. Kendine güveni tam, çok ılımlı, akıllı ve mantıklı bir akademisyendir. Surpun da ailedeki herkes gibi içinde Türk düşmanlığı taşır fakat o diğer aile fertlerine göre bu konuya biraz daha ılımlı ve yumuşak yaklaşır. Zamanında kardeşi Barsam'ın Ermeni olmayan Rose ile evlenmesi konusunda tek destek veren kişi o olur. Dolayısıyla onlar boşanınca kendini kötü hisseder.

"...Ailede Barsam'ın Rose'la evlenmesini açıktan açığa destekleyen tek kişi olarak tüm bu olan bitenden sonra kendini suçlu hissediyordu. Oysa zerre kadar alışkın değildi kendi kendine kızmaya. Kaliforniya Berkeley Üniversitesi'nde Beşeri Bilimler profesörü olan Surpun Çakmakçıyan, dünya üzerindeki her meselenin taraflar arası diyalog, sükûnet ve düz mantıkla müzakere edilebileceğine inanan, kendine güveni tam, feminist bir akademisyendi..." [123]

[122] A.e., s. 100.

[123] A.e., s. 64.

Zaruhi Hala

Zaruhi, Çakmakçıyan ailesinin kızlarından biri ve Armanuş'un halasıdır. Anaokulu öğretmeni olduğundan dolayı evde de herkese bir öğretmen gibi davranır ve sürekli insanların hatalarını düzeltir.

> "...'Eski karısının!" diye düzeltti Zaruhi Hala. Gün boyu birbirinden haylaz çocuklarla boğuşan tecrübeli bir anaokulu öğretmeni olarak, etrafta duyduğu her hatayı anında düzeltmek gibi bir huyu vardı..." [124]

Varsenig Hala

Varsenig, Çakmakçıyan ailesinin kızlarından biri ve Armanuş'un halasıdır. Yeni ikiz çocuk doğuran ve sürekli yiyen Varsenig, her şeye rağmen çok zayıf ve zariftir.

> "...Annesinin aksine onun iştahı her daim yerindeydi ve her gün tükettiği yiyecek miktarının yanı sıra daha yenilerde ikiz bebekler doğurmuş olmasına rağmen bu kadar ince kalabilmesi ancak mucize eseri olabilirdi..." [125]

Akademi dilini sevmeyen ve gündelik konuşma dilini tercih eden Varsenig, ailedeki herkes gibi tam bir Türk düşmanı olduğundan çok mantıklı soru ve cevapla Barsam'ı ikna etmeye çalışır. Ona göre yeğeni Armanuş'un bir Ermeni düşmanı olması ihtimaliyle Türk Mustafa'nın yanında kalmaması gerekir.

Bayan Grinnel

Rose'un komşusu ve ona çok yakın olan arkadaşıdır. O da Ermenileri sevmez. Bu yüzden bir araya geldiklerinde onların dedikodusunu yaparlar.

---

[124] A.e., s. 66.

[125] A.e., s. 73.

1.6. Aşk Romanı Hakkında

Elif Şafak'ın bir diğer romanı *"Aşk"*, Doğan Kitap tarafından Mart 2009'da çıkar. Aslında İngilizce olarak yazılan eser, Kadir Yiğit Us tarafından Türkçeleştirilir.

Aşk romanında, hem ilahi aşk hem de beşerî aşk teması işlenir. Roman içinde roman tekniği ile yazılan bu eser, Zahara ve Ella'nın aşkını ele alarak Zahara'nın yazdığı "Aşk Şeriatı" adlı kitabı üzerinden Mevlana ve Şems'in ilahi aşkını anlatır.

Bu postmodern romanın iç içe anlattığı iki hikâyeyi ayrı ayrı ele alacağız. Birinci hikâye, Ella adında bir kadının, editörlüğünü yaptığı kitabın yazarı olan Zahara ile tanışıp âşık olmasını ve bu aşkın etkisi altında kocasını ve üç çocuğunu bırakıp Zahara'ya gidişini anlatır. Bu hikâyede mekân, Boston, Northampton ve Amsterdam'dır. Zamanı ise Mayıs, Haziran, Ağustos 2008 ve Eylül 2009'dur. İkinci hikâye ise Zahara'nın "Aşk Şeriatı" kitabı vasıtasıyla Mevlana ve Şems'i konu aldığı tasavvufi hikâyedir. Burada ana tema tasavvuftur. Şems, kırk kuralla tasavvufi görüşlerini açıklar. Bu hikâyede romanın mekânı Semerkant, Bağdat ve özellikle Konya'dır. Zaman ise 1244 ve 1247 yılları arası ile 1252 ve 1260 yılları, yani 13. yüzyıldır. İki hikâyenin de ortak mekânı Konya'dır. Çünkü Ella ve Zahara da Konya'ya gidecek ve Zahara orada ölecektir.

Elif Şafak, 4 Mart 2009 günü Zaman gazetesinde yeni romanından şu sözlerle bahseder:

> "...Bu romanda okura yüreğimi açtım. Tasavvuf benim sırrımdı, o sırrı aşikâr ettim. Şems ve Mevlânâ hakkında bir kitap yazayım arzusuyla kaleme almadım bu kitabı. Ben "aşkı" anlatmak istedim. Buydu çıkış noktam. Hem dünyevî hem manevî boyutlarıyla aşkı yazdım. Zıt gibi görünen karakterleri yan yana getirerek evrensel bir öz yakalamayı arzuladım. 2008 senesinde Boston'da yaşayan üç çocuk annesi mutsuz bir Yahudi Amerikalı kadın için Mevlânâ ne ifade ediyor, bu sorunun cevabını kovaladım.

> Son tahlilde, beşerin tabiatı şaşmaktır. Elbette hatalar, kusurlar olabilir. Yoksa Şems'i, Mevlânâ'yı yazmaya kalkıp da her şeyi anladığını iddia etmek "kibir" olur. Ama şunu samimiyetle söyleyebilirim: Ben bu romanı aşkla yazdım, aşkla okunmasıdır temennim." [126]

Birinci hikâyenin asıl kahramanı olan Ella Rubinstein, kırk yaşında, evli ve Yahudi bir Amerikalı hanımdır. Üç çocuk annesi olan Ella, bütün hayatını doktor olan eşine ve üç çocuğuna adar. Evlilik onun için alışılmış ve katlanılması gereken kutsi bir müessesedir. Kocası tarafından aldatılan Ella bütün bunları görmezden gelerek hiçbir problemi yokmuş gibi davranır ve kocasından görmediği ilgi ve sevgiye karşılık, kendini sadece evine ve çocuklarına adadığı için kadınlığını ikinci plana atar. Bir gün Rubinstein Ailesi yemek yerken evin büyük kızı Jeannette, sevgilisi Scott ile evlenmeye karar verdiklerini açıklar. Ella aşka olan inancını kaybettiği için kızının bu kararına karşı çıkıp evlilik için daha küçük olduğunu söyler. Ama kızı ona şiddetle tepki vererek annesinin evliliğinde mutsuz olduğu ve pasif davrandığı için onun kendisini kıskandığını söyler. Ella ise kızının bu sözlerinden çok etkilenip üzülür.

> "Demek böyle görüyordu onu öz kızı? Mutsuz, pasif, can sıkıntısından bunalmış bir ev hanımı" öyle mi? Yolun yarısını geçmiş, çökmeye yüz tutan bir evlilik içinde mahpus kalmış, sıradan bir kadın? Demek buydu imajı! Kocası da böyle mi görüyordu onu? Peki ya dostları, komşuları?" [127]

Ella kızının sevgilisi Scott'ı arayarak kızından uzak durmasını rica eder. Bunun üzerine kızı Jeannette ve kocası David evi terk eder. Ella o dönemde kocasının kendisi için bulduğu

---

[126] Şafak, Elif: **"Nasıl Yazar Olunur,"** (Çevrimiçi) www.elifsafak.us/yazilar, Mart 2002.

[127] Şafak, Elif, **Aşk**, çev. K. Yiğit Us, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 23.

editörlük işini kabul ederek yayınevinden bir kitap alır. "Aşk Şeriatı" adındaki bu kitabı okumaya başlar. Belli bir zaman sonra bu kitaptan çok etkilenir ve kitabın yazarı Aziz Zahara'ya mail atarak onunla irtibata geçer. Zamanla daha sık mektuplaşmaya başlayan Ella ile Zahara arasında aşk başlar. Bir süre önce büyük kızına aşkın geçici ve inanılmayacak bir duygu olduğunu dile getiren Ella, kendi iç çatışmalarından kurtularak âşık olur. Hem de nasıl bir aşk, hiç tanımadığı ve görmediği bir adama:

> "Âşık oldu Ella hiç beklenmedik bir biçimde, beklenmedik bir adama. İkisi ne aynı şehirde yaşıyordu ne de aynı kıtada. Aralarındaki fersah fersah uzaklık bir kenara, kişilikleri en az gündüz ile gece kadar farklıydı. Yaşam tarzları ise alabildiğine başkaydı. Arada tam bir uçurum vardı. Normal şartlar altında birbirlerine tahammül etmeleri bile zor iken, aşk odu'nda yanmaları beklenmedik bir hadiseydi. Ama oldu işte. Hem de öyle çabuk oldu ki, Ella başına ne geldiğini anlayıp, kendini koruyamadı bile. Tabii şayet insanın kendini aşktan koruması mümkünse! Aşk Ella'nın ömrünün o durgun gölüne gaipten düşüveren bir taş misali indi. Ve onu sarstı, silkeledi, darmadağın etti." [128]

Aziz Zahara bir mektubunda Ella'ya hayat hikâyesini anlatır. Zamanında bir kadına âşık olur. Bir müddet sonra âşık olduğu kadın, trafik kazasında ölür ve Zahara ondan sonra değişip uyuşturucuya başlar. Fotoğraf çekmek için Kuzey Afrika'ya giden Zahara, Mekke ve Medine'ye gizlice girer, orada müslüman olup Aziz Zahara ismini alır.

Ella'nın kocası David, Ella ve Zahara'nın mektuplarını okuduğu zaman her şeyi anlar ve konuşmak için karısını yemeğe götürür. Kocasının bu olaya karşı tutumu çok dikkat çekicidir. O, Ella'ya karşı ilgisiz olduğundan dolayı Ellan'nın

[128] A.e., s. 14.

kendisini bir başkasıyla aldattığını düşünür ve olayın müsebbibinin kendisi olduğunu düşünerek onu affeder ama Ella, Aziz'e âşık olduğunu söyler. Konu bu şekilde kapanırken, Zahara, Ella'yı görmek için Amerika'ya gider. Birbirlerini ilk kez gören Ella ve Zahara, Ella'nın isteği üzerine birlikte yaşama kararı alırlar, Ella, kocasını ve üç çocuğunu terk ederek Zahara'yla gider. Annesinin mutsuzluğuna tanık olan büyük kızı bu durumu normal karşılarken diğer iki küçük çocuğu annelerine kızar ve onunla konuşmazlar. Ancak Ella - Zahara aşkı uzun sürmez. Çünkü Zahara hastadır. Hayatlarını beraber bir yıl dolu dolu yaşayan Ella ve Zahara, Konya'ya gelirler ve Zahara burada ölür. Kendi isteği ile Konya'ya gömülür. Aziz Zahara öldükten sonra evine dönmeyen Ella, Zahara'nın memleketi olan Hollanda'ya gider. Evliliği boyunca sadece çocukları ve evi için yaşayan Ella, bundan sonraki hayatında sadece kendi hayatını yaşamaya başlar.

İkinci hikâye, Şems-i Tebrizi'nin Mevlana ile nasıl tanıştığını, birlikte yaşamalarını ve nihayetinde onun ölümünü anlatır. Şems, İranlı bir abdaldır. Rüyasında sürekli onu anlayacak ve yoldaşı olacak birini görür. Bu nedenle rüyasındaki ruhdaşının peşine düşen Şems Bağdat'a gider, oradaki dervişlerin ve abdalların derslerine katılarak kendini yetiştirir. Orada kendisine gönüldaşının Konya'da olduğu söylenir ve Şems Konya'ya hareket eder. Şems, bir vaazdan çıkan Mevlana'yı atın üstünde görür ve onun, aradığı gönüldaşı olduğunu anlar. Şems'i bekleyen Mevlana, Mevlana'yı arayan Şems birbirine kavuşur. İki dost tüm vakitlerini birbirleri ile sohbet ederek geçirir. Mevlana ve Şems-i Tebrizi'nin muhabbeti ilerledikçe etraftan bu durumu hazmedemeyenler olur. Çünkü Mevlana bütün vaktini Şems ile geçirir. Dolayısıyla eşi Kerra'yı, çocuklarını ve öğrencilerini ihmal eder. Özellikle küçük oğlu Alaaddin, Şems'e fazlasıyla kin ve nefret duyar ve onun evlerinden gitmesini ister. Şems-i Tebrizi, Mevlana'nın

yanında işinin bittiğini düşünür ve Alaaddin'in de isteği üzerine Konya'yı terk eder. Ancak Mevlana bu ayrılığa dayanamaz ve büyük oğlu Sultan Veled'i, Şems'i bulup geri getirmesi için ikna eder. Oğlu Sultan Veled, Şems'i bularak onu Konya'ya dönmeye razı eder. Yıllar önce bir fakir köylünün zeki kızını evlatlık olarak kabul eden Mevlana, onu kendi kızı gibi görüp bu kızla Kuran-ı Kerim ve din dersleri işler. Alaaeddin bu kıza, yani Kimya'ya âşıktır. Diğer taraftan Şems'i görür görmez âşık olan Kimya, babası Mevlana ile konuşarak Şems ile evlenmek istediğini söyler. Mevlana, Şems'in orada kalmasını çok istediğinden bu evliliğe hayır demez ve Kimya ile Şems evlenirler. Fakat Kimya, ilk gece Şems'in evliliğe göre bir insan olmadığını ve sadece ilahi aşk adamı olduğunu anlar. Altı ay boyunca karısı Kimya'ya hiç yaklaşmayan Şems, geceleri dahi Kimya'nın yanında kalmaz. Dolayısıyla Kimya büyük bir hayal kırıklığına uğrar ve sonra hastalanarak yataklara düşer, bir süre sonra da ölür.

Şems-i Tebrizi'yi sevmeyen Alaaddin ve diğer kişiler bir araya gelip kiralık katil tutarak Şems'i öldürmeye karar verirler. Bir gece Şems'in kaldığı eve gidip onu öldürür ve kuyuya atarlar. Şems'in kötü niyetli bir büyücü olduğunu düşünenler, onun ortadan kalkmasıyla Mevlana'nın eskisi gibi olacağını sanırlar ancak yanıldıklarını anlarlar. Çünkü Mevlana bir köşeye çekilir, "Suskun" ve "Şems-i Tebrizi" mahlaslarını alarak Mesnevi'yi yazmaya başlar ve yaşamının geri kalan kısmını Şems'e duyduğu hasretle geçirir.

1.6.1. Aşk Romanındaki Kadın Kahramanlar

Elle Rubinestein

Romanın başkahramanı olan Elle Rubinestein, Boston-Northampton'da, krem rengi Viktorya tarzı kocaman bir evde doktor eşi David ve üç çocuğuyla yaşar. Kırk yaşlarında olan

Elle, Yahudidir ve üniversitede İngiliz Dili ve Edebiyatı okumasına rağmen düzenli bir iş hayatı olmayan bir ev hanımıdır. Evin bütün sorumluluklarını üstlenen Ella, faturaları ödemek, çocukların okuluyla ilgilenmek, alışveriş ve evle ilgili bütün işleri halleder ve tüm hayatını kocası ve üç çocuğuna adar.

Uzun seneler evine bağlı bir anne olan Ella, yirmi senelik evliliğinden ve ev hanımı olmaktan en ufak bir rahatsızlık duymaz.

> "..."Ella'cığımızın tüm yaşamı, kocası ve çocuklarından ibaretti. Kaderin türlü zorluklarına tek başına kafa tutacak ne bilgisi vardı ne tecrübesi. Hiçbir zaman risk almayı bilmezdi. Tedbiri elden bırakmazdı. İçtiği kahvenin markasını değiştirmek için bile uzun uzun düşünmesi gerekirdi. O kadar utangaç, öylesine munis ve ürkekti; tabiri caizse, pısırığın tekiydi.""[129]

Çocukluk yılları çok iyi geçmeyen Ella, babasının kendisini asmasına şahit olur ve bu olaydan annesini sorumlu tutarak annesine karşı öfke ve nefret duyar.

> "Ella ile annesinin aralarının düzelmesi uzun zaman almıştı. Aslında yakın zamana kadar annesine nefreti devam etmiş, ancak birkaç sene önce maziyi deşmeyi bırakabilmişti. Artık yorulmuştu öfke duymaktan. Geçmişe öfkelenmek ağır bir yüktü."[130]

Ella uzun zamandan beri kocasından hiç sevgi ve ilgi görmez. Nadir sevişmeler dışında birbirlerine hiç dokunmazlar. Bazen haftalarca, bezen aylarca sevişmedikleri olur. Ella kocasının sadakatsizliğinin kokusunu alır. Özellikle sekreterinden şüphelenir. Kendisine de hiç güvenmeyen aşağılık duygusu içinde dış görünüşünü yadırgamaya başlar:

---

[129] A.e., s. 14.

[130] A.e., s. 124.

"Aldatılmak, Ella'da hem aşağılık kompleksi, hem suçluluk duygusu yaratıyordu. İçten içe kendine kızıyordu. Artık ne genç ti, ne alımlı. Şu son altı sene içinde hem çok kilo almış, kendini salmıştı. Geçen her ay cazibesi biraz daha eksilmiş, pırıltısı tavsamıştı. Haftada bir katıldığı aşçılık dersleri kilolarını vermeyi iyice zorlaştırmıştı.[131]

Ella'ya göre evlilikte, aşk ve sevgiden ziyade affedebilmek ve saygı daha önemlidir:

"...aşktan ve tutkudan daha önemli şeyler vardı bir evlilikte: karşılıklı hoşgörü, şefkat, anlayış, saygı ve sabır gibi... ve tabii bir de evlilikte elzem olan bir başka nitelik: affedicilik! Geliyorsa şayet elinizden ki gelmeli, kusur etti mi kocanız -ki edebilir- ne yapıp edin, affedin!"[132]

Ella çocukluğundan beri hep itaatkâr ve değişiklikten korkan biridir. Saçını yıllarca değiştirmeyen, makyajı hep aynı kullanan biridir ve sürekli bir yerlerde bir şeyleri hep yanlış yaptığına inanır.

Hayatındaki bu boşluğu doldurmak ve aynı zamanda sıkıntılardan kurtulmak için evli olmasına rağmen Tanrı'dan aşk diler.

"...Allah'ım ya aşkı öğret bana, ya da aşkın yokluğuna üzülmemeyi."[133]

Çocuklarına çok düşkün olan ve sürekli onların en çok sevdiği yemekleri yapan Ella'nın, çocuklarına bu kadar düşkün olması onları rahatsız eder. Ella monoton geçen hayatından çok sıkıldığı için bir iş aramaya başlar. Kocası David'in arkadaşı -ki Ella'ya göre kocasının metresi- tarafından, Boston'da bir yayınevinden ona cazip bir teklif gelir ve editör asistanı

[131] A.e., s. 169.
[132] A.e., s. 12.
[133] A.e., s. 171.

olarak işe başlar. Yayınevinden hiç tanımadığı bir yazarın kitabını edit için alan Ella, yirmi yıllık evli olup da aşka inanmazken, Aziz Zahara'nın yazdığı "Aşk Şeriatı" kitabını okuyunca etkilenir ve Aziz Zahara ile yazışmaya başlar. Elle, Zahara ile yazışmalarından sonra birkaç hafta içerisinde değişir. Bunun zararsız bir flört olduğuna inansa da vicdan azabı çeker. Ama bu aşkın platonik kalacağına ve tenselliğe dökülmeyeceğine inanan Ella, bu ilişkinin masum bir günah olduğunu düşünür.

> "Birkaç hafta içerisinde durağan, tekdüze bir hayat süren kadın olmaktan çıkıp, geçiştirmeler, kaçamaklar ve sırlarla dolu bir başka kadına dönüşmüştü. İşin tuhaf yanı bu değişimden hiç rahatsız değildi. Garip bir sükûnet gelmişti üzerine. Sabırla önemli bir şeyler olmasını bekliyordu. Yeni ruh hâlinden şikâyetçi değildi." [134]

Bir akşam kocası David, onu yemeğe götürmek için ısrar eder. Yemek esnasında Ella'ya gizli kaçamaklarından ve onu aldattığından haberi olduğunu söyler. David bütün kabahatin kendinde olduğunu, karısına göstermediği ilgi ve sevgiden ötürü karısının aşkı dışarıda aradığını söyleyerek Ella'dan özür diler. Ondan kendisine bir şans tanımasını ister. Ella, Zahara'ya âşık olduğunu onu daha yakından tanımak istediğini ve artık kendisi için yaşamak istediğini söyler. Bu olayı bu şekilde kapatıp geride bırakarak eve dönerler.

Tüm bu olanların üstüne Zahara, Ella'yı görmek için Boston'a gelir. *(Tıpkı Şems'in Mevlana'yı görmek için Konya'ya gitmesi gibi.)* Ella, onu kaldığı otelde ziyaret eder. Zahara, Ella'nın kafasının karışık, kendisinin de hasta olmasından dolayı Ella'ya dokunmaz. Zahara kanser hastası olduğu için yakında öleceğini söylese de, Ella yine de onunla gitmek ve yaşamak ister. Ella artık yenilenmenin mümkün olduğuna inanır. Zahara'nın Konya'ya gömülmek istemesinden dolayı

[134] A.e., s. 222.

bir yıl dolu dolu yaşadıktan sonra Konya'ya giderler ve Zahara vefat eder ve oraya defnedilir. Ella artık evine dönmek istemez. Zahara'nın şehri Amsterdam'a yerleşip orada yaşamaya başlar.

Kimya

Mevlana'nın manevi ve üvey kızı olan Kimya, romanın önemli kadın kahramanlarından biridir. On iki yaşından beri Mevlana'nın evinde yaşadığından dolayı onu roman boyunca hep o evde görürüz. On iki yaşına kadar küçük bir köyde annesi ve babasıyla yaşar. Kimya'nın kendi ağzından evlat edinilmesi ve ailesi şöyle anlatılır:

> "Beni evlatlık edindiklerinde on iki yaşındayım. Hakiki anam babam basit, köylü insanlardı; gündoğumundan günbatımına tarlada bağda çalışıp, vaktinden evvel yaşlanan kimseler. Ufacık, tek göz bir evde yaşardık." [135]

Bir gün bilgenin birisi onların köyünden geçerken Kimya'nın zeki olduğunu ve ilim yolunda ilerleyebileceğini söylemesinin üzerine babası ders alma için Kimya'yı alıp Mevlana'nın yanına götürür. Annesi, Kimya'nın gitmesine sert bir şekilde karşıdır. Çünkü ona göre kızlar okumamalı ve ev işlerine yardım etmelidirler.

Kimya'nın ruhları görme ve onlarla konuşabilme kabiliyeti vardır. Bu sayede Mevlana'nın vefat eden eşi Gevher Hatun'un söylediklerini Mevlana'ya iletir. Mevlana çok şaşırır ve karısının ruhunun isteğine göre Kimya'yı evlatlık olarak kabul eder. Haftada üç dört defa birlikte Kur'an okurlar. Mevlana'nın küçük oğlu Alaaddin Kimya'ya âşıktır ama Kimya onu abisi gibi görür. Kimya, Şems'i görür görmez ona âşık olur ve Mevlana yokken onunla karşılaştığında Şems'e yaklaşmaya çalışır. Şems onun yanağına ve dudağına dokunduğunda

[135] A.e., s. 214.

Kimya, Şems'i arzuladığını anlar ama Şems ona "Hadi git." der. Bir gün Gevher Hatun'un ruhu ile konuşurken Gevher Hatun, Mevlana hakkındaki dedikoduları azaltmak ve Şems'i burada tutabilmek için Şems'in evlenmesi gerektiğini söyler. Ardından Kimya'ya "Sen onunla evlenmek ister misin?" diye sorar. Kimya bunu kabul eder ve babası Mevlana'ya Şems ile evlenmek istediğini söyler. Mevlana hiç tepki vermeden onların evliliğini onaylar. Çünkü Şems'in orada kalabilmesi için, evlenmesinin en iyi yol olduğunu düşünür.[136]

Şems ile evlendikleri gece gerdekte beyaz elbiseyle Şems'in ona yaklaşmasını beklerken Şems onu sadece öper ve gider. Kimya Şems'in gitmesine her ne kadar engel olmak istese de Şems kabul etmez ve gider. Odadan giderken de Kimya'nın bakire kaldığı düşünülmesin diye avucunu keser ve Kimya'ya "Dedikoducuların ağzını bununla kapat!" der. Kimya çok büyük bir hata yaptığını o an anlar. Çünkü altı ay evli kalmalarına rağmen bir kere bile beraber olmazlar. Kimya onun yaradılışında evlilik olmadığını anlar, bu acıya daha fazla dayanamayıp hastalanır ve birkaç gün sonra da ölür.

Çöl Gülü

Romanın yan kahramanlarından olan Çöl Gülü, Konya'da bir kerhanede çalışan genç ve güzel bir fahişedir. Güzel olduğundan gül, kısır olduğundan da çöl denmiş ve "Çöl Gülü" olarak tanıtılmıştır. Asıl ismi tam olarak verilmez. Şems onunla karşılaştığında Çöl Gülü'nün fiziksel özelliklerini şöyle anlatır:

> "...İncecik çenesi, sedef gibi pürüzsüz teni, derin ama dertli bakan ceylan gözleri vardı. Görenin aklını başından alacak kadar güzeldi. Kadına bakınca büyük bir dönüşüm geçirmekte olduğunu sezinledim..." [137]

[136] A.e., s. 363.

[137] A.e., s. 147.

Genç bir kadın olan Çöl Gülü, dokuz yıl boyunca Konya'daki kerhanede çalışır. Bize geçmişini anlatmasıyla çocukluğunun da çok zor geçtiğini öğreniriz. Nikea yakınlarında bir köyde doğar. Fırıncı bir anne ve babanın kızı olan Çöl Gülü, çok inançlı bir Hristiyan aileye mensuptur.

Ebenin de fark edemediği üçüz hamilelik yaşayan annesi, doğumda iki bebekle birlikte ölür. Sadece bebeklerin biri hayatta kalmayı başarır. Babası bu çocuğa karşı kin besleyip ona ters davranır çünkü karısının ölümüne sebep olarak o çocuğu görür.

> "...Annem ölüp, babam asık suratlı, haşin bir adama dönüşünce hayatın tadı tuzu kalmadı. Fırında işler çarçabuk kötüye gitti. Günün birinde fırına gelen dilenciler gibi olacağımızdan korkuyordum. Yatağımın altına ekmek somunları saklamaya başladım; orada kuruyup bayatlarlardı. Ama esas sıkıntıyı benden çok kardeşim çekti. En azından ben bir zamanlar sevgi, alâka görmüştüm. Kardeşim bunları hiç tatmadı. Bu kadar fena muamele görmesi beni kahrediyordu. Ama doğrusu, babamın gazabına uğrayan ben olmadığım için kendimi şanslı sayıyordum. Keşke kardeşimi kollasaymışım. O zaman her şey farklı olurdu. Ben de bugün Konya'da bir kerhanede olmazdım. Hayat ne tuhaf!" [138]

Bir yıl sonra babalarının tekrar evlenmesiyle, üvey anneleri de onlara çok kötü davranmaya başlar ve çocuğun psikolojisi iyice bozulur. Çünkü hem anne sevgisinden, hem de baba sevgisinden yoksun bir çocuktur. Dolayısıyla bir gün hem babasını hem de onun karısını öldürüp kaçar. On üç yaşındadır o sırada. Kardeşiyle bir daha görüşemeyen Çöl Gülü İstanbul'da halasının yanına gelmek istediğinde yolda haydutlara yakalanıp bir köye götürülür. Haydut çetesinin reisi tifoya yakalandığı için biri ona *"Bir*

[138] A.e., s. 155.

bakireyle yatarsan hastalığın senden çıkıp ona geçer.", der. Bunun üzerine orada Çöl Gülü'ne tecavüz eder. Daha sonra oradan kaçan kız başka adamlarla da yattığından peş peşe hamile kalır ve yaptığı kürtajlardan dolayı genç yaşta gebe kalamaz hâl gelir. Daha sonra Çakal Kafa diye biri onu bulup Konya'daki kerhaneye getirir. Yattığı erkekleri anlatırken bazı erkeklerin çok saşkin, bazılarının da çok vahşi olduğunu söyler ve hatta bir erkeğin onla sevişirken sürekli yüzüne tükürüp küfrettiğini anlatır.

Bir gün Mevlana'nın vaazını dinlemek için erkek kıyafetine bürünüp camiye girer. Baybars onu fark edip herkesin içinde dövmeye ve küçümsemeye başlar. O sırada Şems o yoldan geçerken kızı kurtarır ve ona *"Sen bir gün her şeyi bırakıp temiz birisi olacaksın."* der. Çöl Gülü kerhaneden kaçarak Mevlana'nın evine gider ve kalan ömrünü Allah'a adayarak geçirir ve Kimya'nın en yakın arkadaşı olur.[139]

Jannette

Başkahraman Ella'nın en büyük kızı olan Jannette, çok güzel bir üniversite öğrencisidir. Romanın başında onu ailesine yemek masasında erkek arkadaşı Scott ile evlenme kararı aldıklarını açıklarken görürüz. Annesi Ella'nın şiddetle karşı çıkıp, evlilik için daha genç olduklarını ve aşk diye bir şeyin olmadığını söylemesi üzerine Jannette küplere biner. Jannette, annesinin onun mutluluğunu kıskandığını düşünür. Bunu annesine söylediğinde Ella çok üzülür ve kendini sorgulamaya başlar.

> "...Sen benim mutluluğumu kıskanıyorsun anne, gençliğimi çekemiyorsun. Benim de tıpkı senin gibi olmamı istiyorsun. Mutsuz, pasif, can sıkıntısından bunalmış bir ev hanımı."[140]

[139] A.e., s. 155.

[140] A.e., s. 23.

Jannnette, annesinin gençliğinde yaptığı hatayı yapmak istemez. Çünkü o aşk evliliği yapmak ister ama Ella ona âşık olduğu insanla değil, iyi baba ve koca olabilen biriyle evlenmesi gerektiğini söyler:

> "...Şunu kafana sok bir kere, bir kadın âşık olduğu adamla evlenmez. Baktı ki bıçak kemiğe dayandı, geleceği için bir tercih yapması lazım, o zaman tutar iyi baba ve iyi koca olacağını tahmin ettiği, sırtını yaslayabileceği adamı seçer. Anladın mı? Yoksa aşk dediğin, bugün var yarın yok cici bir histen ibaret." [141]

Küsüp evden giden Jannette, daha sonra annesini affedip eve geri döner. Annesinden artık onu rahat bırakmasını ister. Annesinin başka birine âşık olduğunu görür. Babasına çok düşkün olmasına rağmen annesine kızmaz, çünkü annesinin babasıyla mutlu olmadığını en iyi bilen odur. Zahara ile kaçtığında annesi ile telefonda konuşarak onun hata yapmadığını ve Zahara öldükten sonra eve geri dönmesini istediğini söyler. Ella ise artık geri dönmek istemediğini ama çocuklarıyla hep görüşmek istediğini söyler.

Margot

Romanın en önemli erkek kahramanı olan Craig Richardson'ın (daha sonra aldığı ismiyle Aziz Zahara'nın) vefat eden karısıdır. Margot'la romanda hiç karşılaşmayız. Sadece Aziz Zahara, Ella'ya yazdığı mektupta Margot'tan bahseder. Margot, Zahara'nın anlattıklarına göre bohem, idealist, radikal, entelektüel, biseksüel, solcu, özgürlükçü, çok kültürlülük yanlısı, azınlık ve insan hakları savunucusu, sarkaç bir kadındır. Zahara, yirmi yaşındayken fotoğraf makinesini alarak Avrupa'ya gezmeye gittiğinde kendisinden sekiz yaş daha büyük olan Margot ile tanışıp Amsterdam'a gider ve onunla evlenir. Margot bir gece trafik kazasında ölür. Zahara ondan sonra değişir

[141] A.e., s. 23.

ve uyuşturucuya alışır. Daha sonra Müslüman olur ve Aziz Zekeriya Zahara adını alır.

Kerra

Mevlana'nın ikinci eşi olan Kerra, Mevlana'nın ilk eşi olan Gevher Hatun öldükten sonra Mevlana'yı tekrar hayata bağlayan kişidir. İlk başta Hristiyan olan ama daha sonra din değiştirip Müslüman olan Kerra'nın kendi çocuğu yoktur fakat Mevlana'nın iki oğluna kendi çocukları gibi bakar. Şems'in evlerine gelmesiyle, Mevlana Kerra'dan uzaklaşıp karısını fazlasıyla üzer. Kerra artık sadece geceleri uyurken âşık olduğu kocası Mevlana'yı görebilmektedir.

Hadis ve fıkıhla hiç alakası olmayan Kerra, bir kadının sadece evde çalışıp hizmet etmesi gerektiğini düşünür. Meşhur bir bilginin karısı olmasına rağmen âlimlere fazla değer verilmemesi gerektiğini söyler. Çöl Gülü kerhaneden kaçıp onlara geldiğinde Kerra, fahişe olmasından dolayı onu eve almak istemese de, gözlerini Meryem Ana'ya benzettiğinden onu evine alır. Şems'in gitmesine en çok sevinen kişi odur. Kerra bir kadının yaşayabileceği en zor ikilemlerden birine rastlar:

> "...Kocamın mutsuz olmak pahasına benim yanımda kalmasını, gözümün önünde olmasını mı isterim, yoksa benim mutsuzluğum pahasına özgür ve bağımsız olmasını mı?.." [142]

Kimya ile Şems'in evlilik haberini ilk alan kişi Kerra, Kimya'ya evlilik için daha küçük olduğunu ve Şems'in bir gezgin abdal olduğunu, dolayısıyla da ev hayatına alışmasının zor olduğunu söylese de Kimya âşık olduğunu söyler. Kerra Şems'e o yörenin geleneklerini öğretip gelinin duvağını açtığında altın takması gerektiğini söyler.

---

[142] Şafak, *a, g, e,* s. 351.

İkinci Bölüm

1. Fariba Vafi'nin Romanlarında Kadın Kahramanlar

1.1. Perende-ye Men (Benim Kuşum) Romanı Hakkında

Fariba Vafi'nin ilk romanı olan Perende-ye Men, 2002 yılında İran'm en iyi yayınevlerinden biri olan Merkez Yayınları'ndan çıkar. Romanın Türkçe karşılığı "Benim Kuşum"dur. Perende-ye Men romanı, 2002 yılında "Hoşeng Golşiri Kurumu"nun en iyi roman ödülüne layık görülür ve aynı yıl "Yelda Edebi Ödülü"nün de en iyi romanı seçilir. Ayrıca "Mehrigan-i Edeb" ve "İsfahan Edebi Ödülü" jürilerinin 2002 yılında takdirini kazanır. Bu roman İngilizce, Rusça, İsveççe, Arapça, Türkçe, Japonca ve İtalyancaya çevirilmiştir.

Romanda, ismi olmayan evli bir kadının gündelik hayatında yaşadığı zorluklar ve çocukluğundan beri taşıdığı ruh sıkıntıları kendi ağzından anlatılır. Çocuklukta yaşadığı korkuları ve acıları gençlik hayatında da taşıyan bu kadının en büyük korkusu kızının da onun gibi aynı korkuları yaşamasıdır. Kimlik arayışı içinde olan bu kadın, kocası Emir ve iki çocuğu (Şadi - Şahin) ile birlikte Tahran'nın kalabalık bir mahallesinde elli metrekarelik bir evde yaşar. Çok kalabalık bir mahallede bulunan bu eve yıllar sonra sahip olmak ve artık kiracı olmamak, onu dünyanın en mutlu insanı yapar. Ama

bu mutluluk kocasının evi satma kararı almasıyla son bulur. Kadın, mahallesini şöyle anlatır:

> "Burası Komünist Çin. Ben Çin'i görmedim ama bizim mahallimize benzediğini düşünüyorum. Aslında bizim mahallimiz Çin'e benziyor. Çok kalabalık. Çin'in caddelerinde hiçbir hayvan görülmez diyorlar. Her nereye baksan insan görürsün. Bu durumda bizim mahallimiz Çin'den biraz daha iyi. Çünkü bahçenin köşesinde hep oturan bir kedimiz var ve üçüncü katta oturan komşu da papağan besliyor. Caddenin başında bir kuşçu da var."[1]

Hikâyenin zamanı tam belli olmasa da yakın dönemde geçtiği anlaşılır ve iki zaman diliminden bahsedilir. İki dönemin anlatıldığı bu romanın birinci döneminde kahramanın çocukluğu, ikinci döneminde ise kahramanın evlilik sonrası aile yaşantısı anlatılır ve yazar hikâyeyi geçmişle bugün arasında mekik dokuyarak anlatır.

Anlatıcı Ben (başkahraman) yaşadığı psikolojik sorunlarını romanın başından sonuna kadar okuyucuya yansıtır. Sürekli olumsuz şeyler düşünen, dengesiz, ne istediğini bilmeyen ve kendi ayakları üzerinde duramayan bir kadındır. Kadın, hikâyenin her yerinde huzursuzluğunu aşırı derecede belli ederek, bu huzursuzluğu okura aktarmayı bile başarır. Anlatıcı çocukken annesi, babası ve iki kız kardeşi Şehla ve Mehin ile bahçeli bir evde yaşar. Annelerinin babalarına karşı umursamaz tavırlar sergilemesi çok zoruna gider.

Çocukluk hayatında sürekli olarak annesinin mutsuzluğunu görerek büyüyen Anlatıcı Ben, babası evdeyken annesinin daha kötü olduğunu, babası evde olmadığı zamanlarda annesinin çok daha iyi olduğunu anlatır. Babası yaşlandığında, annesi onu evin alt katında bulunan karanlık bir odaya yerleştirir ve onu hiç umursamaz. Bu karanlık oda Anlatıcı Ben'in

[1] Vafi, Fariba, **Perende-ye Men**, Merkez Yayınları, Tahran, 2002, s. 7.

mecaz olarak ruh halini gösterir. Evin alt katında can çekişirken çıkardığı sesi annesinin duymasına rağmen babasını kurtarmaya gitmemesi, Anlatıcı'nın psikolojisini alt üst eder ve bu ruh halinin etkisini bütün hayatı boyunca taşır.

Sır gibi saklama ve suskunluk, kadının tüm kırgınlıklarına ve davranışlarına gölge düşürmüştür. O güne kadar söyleyemediği sözlerini ve görüşlerini okuyucuyla paylaşır. O karanlık odadan korkan ve oraya gidemeyen kız, aslında korkularının üzerine gidemez ve evlendikten sonra ise hep kocasını kaybetme korkusu ile ona bağımlı bir şekilde yaşar. Evliliğe zor alışan ve hatta bundan pişmanlık duyan kocası Emir, sürekli Kanada'ya gitme hayali ile yaşar. Öyle ki, daha yeni aldıkları evi satmak ister ancak kadın onunla Kanada'ya gitmek istemez. Onun Kanada'ya gitmek istememesinin nedenini kocası şöyle anlatır:

> "...Tam da bu tavırlar sana kutup ayısı dememe sebep oluyor. Sen değişmekten korkuyorsun. Hareket etmekten korkuyorsun. Kalmayı seviyorsun..." [2]

Romanın odak noktasını Ravi'nin geçmişle ve kocasıyla ilişkisi oluşturur. Benim Kuşum isminde kastedilen kuş, mecaz olarak hayalleri temsil etmektedir. Anlatıcı, herkesin bir kuşunun olduğunu ve istediği zaman o kuşun oradan uçup gittiğini anlatmaya çalışır. Çünkü Anlatıcı Ben ve romandaki diğer kişiler de sürekli memnun olmadıkları yerden kaçıp başka yerlere gitmek isterler. Kocası Emir Azerbaycan'a gider ve anlatıcı bunu annesine, Emir'in içindeki kuş uçtuğunu için, kendisinin de gidip kendi kuşunu bulması gerektiğini söyler.

Romanın sonunda Anlatıcı evin alt katındaki karanlık odaya girme cesareti bulur. Daha önce de söylediğimiz gibi o karanlık oda aslında kahramanın hayattaki korkuları ve huzursuzluğunun simgesidir. Kocası Emir, kadının mutluluk

[2] A.e., s. 37.

kaynağı olan evlerini satışa çıkardığında, hikâyenin adsız kahramanı sadece evi değil, rutinleşmiş hayatını, eşini ve çocuklarını da terk eder ve bağımsız bir hayat kazanmak için yeni bir mahalleye ayak basar. Yasemin ve gül kokularıyla dolu, ağaçlık, yemyeşil bir mahalle... Daha doğrusu içindeki kuş oraya uçar. Böylece hem herkese benzeyen hem de onlardan farklı bir kadın olarak kendi evinin içinde yaşadığı gurbetten, yeni bir bakışa ve anlayışa ulaşır. Kendi içinde yaşayan kuşu bulup onu sorgulamaya başlar.

> "Yürüyerek kavşağı geçiyorum ve sessiz bir sokakta buluyorum kendimi. Bu sokak mahalledeki hiçbir sokağa benzemiyor. Hem ağaç var bu sokakta hem güzel kokular, yasemin, gül kokusu gibi. Evlerin penceresi daha büyüktür ve avizeleri tül perdelerin arkasından görünüyor. "kuşu bir yerden uçup gidenin, bir daha o yerde kalması çok zordur. Kendi evinde bile gurbette hisseder kendini."
>
> Acaba benim de bir kuşum var mı? Kendi kuşum. Kuşu olmayan kimse yok ki zaten. Mahallenin delisi Cafer'in bile kuşu var..."[3]

1.1.1. Perende-ye Men Romanındaki Kadın Kahramanlar

Anlatıcı Ben

Romanın başkahramanı, aynı zamanda romanın râvisi olan bu kadının ismi romanda verilmez. Kocası Emir ve iki çocuğu ile birlikte Tahran'ın kalabalık bir mahallesinde elli metrelik bir evde yaşayan bu kadının çocukluğunu kendi anlatımıyla öğreniriz. Aslında romanın başından sonuna kadar yazar bir olayı anlatmak değil de bir kadının (Anlatıcı Ben) ruh halini ve iç dünyasını anlatır. Geçmişinden nefret eden bu kadın, burnunun büyüklüğünün ve biçimsizliğinin babasının burnuna

[3] A.e., s. 140-141.

benzediğini ve estetiğe ihtiyacı olduğunu anlatır. Kız kardeşinin ona estetik yaptırmak yerine güzel kıyafetler alıp, biraz kendine özen göstermesini söylemesi bu kadının bakımsız olduğunu da gösteriyor.

Çocukken, sürekli sessiz ve içine kapanık bir çocuk olduğundan ailedeki bütün kadınların takdirini kazanan râvi, babası öldükten sonra artık sessizliğine son verip bağırmak ister. Erkek çocuk hayaliyle doğurulduğunu anlayan Anlatıcı, kendini her şeye hep geç kalmış hisseder. Babası vefat ettikten sonra annesi ile bir sır taşımaktadır: Evin alt katında ağrıdan ve sızıdan bağırıp ağlayan babasının sesini annesi duysa da, o gece adamı kurtarmak için gitmez ve babası o gece vefat eder. Çocukken annesinin onunla kuramadığı arkadaşlığı, kendi kızı üzerinden telafi etmeye çalışır. Şadi'ye, ondan büyük olan erkeklere karşı dikkatli olmasını ve ona dokunmak istediklerinde sessiz kalmayıp bağırması gerektiğini nasıl anlatacağını çok düşünür. Anlatıcı Ben, annesine hiç bağlı olmasa da hep onu düşünür.

Geçmişini sevmeyen bu kadın, Emir ile evlenirken bir kadının bakireliğini rahatça kaybedebildiği gibi, geçmişini de rahatça bırakıp terk edebileceğini düşünür. Ama her zaman öyle olmadığını, geçmişinden kaçmaması gerektiğini ve tek başına yaşayabileceğini öğrenir. Anlatıcı, monoton hayattan, çocuklara bakmaktan, küçük evlerde yaşamaktan, evde gezen böceklerden, sürekli bozuk olan kombiden ve her gece ağlamaktan son derece usanmış bir kadındır.

> "...Sıkıldım, sürekli çocuklara bakmaktan yoruldum. Bozulmuş duvarlardan, bozuk kombiden, hiçbir ilaçla ölmeyen böceklerden yoruldum artık. Çok zor gecelere varan gündüzlerden ve hep ağlamakla geçen gecelerden usandım. Boşuna çocuklara hep bağırmaktan..."[4]

[4] A.e., s. 79.

Kendisini sürekli yetersiz bulup, ona verilen hiçbir işi doğru düzgün yapamadığını düşünür. Ne iyi bir anne, ne iyi bir eş, ne iyi bir evlat ve ne de iyi bir kardeş olduğuna inanan bu kadın, annesinin onu erkek çocuğu olabilme ihtimali ile doğurduğunu, babasının da onu hep erkek çocuğu gibi gördüğünü ve ona hep erkek işleri verdiğini anlatır.

> "Günahlarım bir iki değil.. Ben ne anneyim, ne kadınım, ne de kızım. Hiçim. Bana yüklenen hiçbir adı taşımıyorum."[5]

Evlendikten sonra da aynı mutsuzluğu taşıyan kadın, kocasına çok bağlı olduğundan dolayı kendini yapışkana benzetir ve artık kocasına karşı öyle bir tutumu sergilemeyeceğine ve ona yapışıp kalmayacağına söz verir kendi kendine.

> "...Gecenin bu saatinde neden dışarıya çıktığımı şimdi anladım. Yalnız kalabilmek için dışarı çıkmışım. Kendi sesimi duymak için yalnız kalmak için dışarı çıkmışım. Artık yapışkan olmayacağıma yemin ederim. Artık yapışkan bir kadın olmayacağıma yemin ediyorum. Kalkıp eve doğru gidiyorum."[6]

Ayrılık kokusunu aldığında her anı kocası ve çocuklarıyla mutlu geçirmek ister. Kocasının ona öküz gibi kilo aldığını söylemesine hiç aldırış etmez. Hatta kocasının zayıf kadınları sevdiğini söylediğinde ve onları övdüğünde bile. Ona göre evlilik insanın umursamaz ve duyarsız davranmasını sağlar. Evlendikten yıllar sonra bağırıp çağırmanın hiçbir şeyi çözemeyeceğini anlayan Anlatıcı, kocasının söylediklerine karşı sessiz kalıp zamanının gelmesini bekler ama kocası onun bu tutumunu kadın kurnazlığı olarak adlandırır. Rüyasında kocasının onun aldattığını gördüğünde kocasına sımsıkı sarılır. Kocası Bakü'ye gittiğinde onu bir kadınla el ele hayal eder ve hayalinde kocasından intikam alır.

---

[5] A.e., s. 45.

[6] A.e., s. 96.

Râvi zaman zaman Emir'in ona doyduğu, ondan sıkıldığı anlarda, onu ayıya benzettiğini, şişko olduğunu ve çocuklarının da anneleri gibi zeki olmadığını söyler. Hâlbuki kendisinin Emir'den sıkıldığı anlarda ona sarılıp böyle düşündüğü için, içten içe ondan özür diler. Kocasının söylediklerine kızmayıp hatta gülüp geçen Ben, kendindeki özgüvene hayran kaldığını ve bu özgüvenin her kadını zenginleştirdiğini düşünür. Ayrıca kendisini artık olgun hissettiğinden çabuk kızmadığını da düşünür.

> "Evlilik devam ederse şayet, kadının cildi kalınlaşmaya başlar. Görünüşte hassas ve zarif ama aslında kalın olan bir cilt. Böyle olan bir kadın ne güler, ne bayılır. Ne gece gündüz hüzünlenir ne de kızar, ne geceleri aç yatar ne de kendinden ince kadınları kıskanır... Her kadını zenginleştiren bir mutluluk var üzerimde: Özgüven."[7]

Kız kardeşi Mehin, onun Allah'tan çok az şey dilediği için Allah'ın da ona hep az şey verdiğini düşünür. Çünkü Mehin'e göre ablası büyük hayaller kurma özürlüsüdür.

Kocası Emir, yurtdışına çıktığında birkaç günlüğüne annesinin yanında kalan Ben, annesinin onun varlığından çok rahatsız olduğunu düşünür ve kendi evine döner. "Ortak hayat" dedikleri kavramın bir saçmalık olduğunu anlar. İlk kez kendi hayatının gerçekleriyle yüzleşen Ben, artık kendini güçlü bir kadın olarak görür, bütün sorumluluklarını taşıyacağına dair kendine söz verir.

> "...Sanki ilk kez hayatın gerçeğiyle karşılaşmışım, sanki sadece bu gece ortak hayat, sıcak yuva ve bu tür saçma kelimeleri atmaya gücüm yetti. Bu benim hayatımdır ve bu iki çocuk sadece benimler. Artık gözyaşlarımı siliyorum. Sanki daha güçlüyüm, öyle hissediyorum."[8]

---

[7] A.e., s. 110.

[8] A.e.,. s. 115.

Kocası onları bırakıp Bakü'ye çalışmaya gittiğinde, ona bu kadar bağlı kalıp hayatını mahvetmemesini tavsiye eder. Bu durum onun gururuna dokunur. Kocası kendisinden bu kadar kolay vazgeçebilirken, kendisinin kocasına haddinden fazla bağlı olduğunu fark eder. Kocasının onu "Hoy" diye çağırması Anlatıcı'nın, kocası için ölüm dilemesine neden olur. Çünkü ona göre insanlar öldüğünde değerli olurlar:

> "...Karısını Hoy diye çağıran erkek neden ölmesin diye düşünüyorum? Ölüm onu daha değerli kılmaz mı? Babamı nasıl kıldıysa? Mehin, babamı kocasına öyle bir anlatıyor ki sanki Jean Valjeaan'ı anlatıyor; çok şerefli ve dürüst birisi. Annem de haymna bir şeyler dağıtıyor hep..."[9]

Kızı ona büyüdüğünde ne iş yapmak istediğini sorduğunda "Dansözlük!" diyerek cevap veren Anlatıcı kalkıp oynar ve bir anlığına olsa bile kendini olmak istediği gibi hisseder. Arkadaşının neden kendine özen göstermeyip dışarı çıkıp eğlenmediği sorusuna, bunları yaparak insanın ölü ruhu dirilmez, sadece âşık olmak lazım cevabını verir. Yani aşk istemektedir. Romanın bir yerinde Ben, kocası Emir'i her gün bin defa aldattığını söyler. Bu aldatma Emir'in onu toplumda umursamadığında, başka kadını beğendiğini söylediğinde, tek başına bir şeylerden zevk aldığında ve onu yalnız bıraktığında, hayallerinin uçup başka yerlere gitmesini ihanet olarak görür. Bunu "Kocamın düşünemeyeceği yerlere gidip sonra tövbe edip tekrar olduğum yere uçarım." şeklinde ifade eder:

> "...Günde yüz kere onu aldattığımdan haberi yok. Günde yüz kere bu birlikte yaşamanın dışına çıkıyorum. Hiçbir zaman evden uzaklaşmamış bir kadının korkusuyla, yavaş, sakin, sessiz ve ölüm kadar gizli bir şekilde Emir'in hiç

[9] A.e., s. 64-65.

tahmin edemediği bir yerlere gidiyorum. O zaman, tövbe etmiş bir kadının pişmanlığını taşıyarak, bu gece gibi bir gecenin karanlığında Emir'in evine dönüyorum." [10]

Anlatıcı kahraman sıcakta çalıştığını düşünüp klimayı açmaz, öğlen uyumaz ve arkadaşlarıyla buluşmaz. Çünkü kocasının sıcakta bir köle gibi çalıştığını düşünüp vicdan azabı duyar. Bu onun vefalı bir eş olduğunu gösterir. Kocasına çalışmak istediğini ve ona yardımcı olmak istediğini söylese de kocası bunu kabul etmez ve ona oturup çocuklarını düzgünce terbiye etmesini söyler. Bir gün yurtdışında çalışan kocasından onları özlediğine ve artık eve dönüp bir daha onları bırakmak istemediğine dair bir mektup alır ve bu onu fazlasıyla mutlu eder.

Romanın sonunda ise artık Anlatıcı korkularının üzerine giderek babasının öldüğü karanlık olan alt kata inip, korkularını ve şüphelerini yenmeye karar verir. Otuz beş yıl korktuğu, kiracı gibi yaşadığı mekânın artık ev sahibesi olduğunu düşünür. Artık, korku ve perişanlık ormanında esir olmak yerine, kendi çevresindeki koruyucu karanlıkla savaşır ve güçlü birisi olarak hayatına devam eder.

"Yürüyerek kavşağı geçiyorum ve sessiz bir sokakta buluyorum kendimi. Bu sokak mahalledeki hiçbir sokağa benzemiyor. Hem ağaç var bu sokakta hem güzel kokular, yasemin, gül kokusu gibi. Evlerin penceresi daha büyüktür ve avizeleri tül perdelerin arkasından görünüyor. Kuşu bir yerden uçup gidenin bir daha o yerde kalması çok zordur. Kendi evinde bile kendini gurbette hisseder.

Acaba benim de bir kuşum var mı? Kendi kuşum. Kuşu olmayan kimse yok ki zaten. Mahallenin delisi Cafer'in bile kuşu var..." [11]

[10] A.e., s. 41-42.

[11] A.e., s. 140-141.

Anlatıcı'nın Annesi

Anlatıcı'nın annesi olan bu kadının romanda ismi geçmez, sadece "Anne" olarak hitap edilir. Gençken kocası ve üç kızıyla birlikte yaşar. Kocası vefat ettikten sonra diğer iki kızı evlendikleri için büyük kızı Şehla ile yalnız yaşarlar. Annesini fazla sevmeyen, ona bağlı olmayan ve zaman zaman ona acıyan Ben, annesinin hem gençliğini hem yaşlılığını anlatır.

Bazı cümlelerden güzel ve şişman olduğunu anlarız. Kocası onun güzel ama sevimsiz olduğunu söyler. Kocasını daha önceden tanımadan görücü usulü ile evlenen bu kadın, kocasını ilk başta ikinci babası olarak düşünür. Daha sonra kocasından yediği dayakla kendine gelip artık evli olduğunu anlar. Erkek çocuk sevdalısı olan bu kadın, her çocuk doğurduğunda erkek doğacak ümidiyle doğum yapsa da, üç kızı olur. Bunu kızlarının üçü de bilir. Onlara göre en çok Şehla kendini ne tam bir kız ne de tam bir erkek olarak gördüğünden annesinin isteğine karşı boyun eğmiştir.

Bu kadın ne kocasına, ne evine ve ne de çocuklarına bağlı birisidir. Gençken çocuklarına sarılmayı, kocasının yanında yatmayı sevmeyen bu kadın, yalnız başına yürümeyi tercih eder. Kocası ile mutlu olmayan ve üç kız annesi bu kadın, Anlatıcı'nın söylediğine göre ağrısı olduğunda değil de gürültü fazla olduğunda, üşüdüğünde, uykusu varken ve kocası eve davetsiz misafir getirdiğinde bağırıp ağlar. Kocası evdeyken kadın hep dertlidir. Kocası evden çıkıp başka şehre gittiğinde derdi sona erer ve kendini rahat hisseder. Kocası emekli olduktan sonra kadının sesi daha da artar ve adamcağız bu sesten kaçmak için evin alt katında bulunan odaya yerleşir. Kadın kocasına doyduğunda ve ondan sıkıldığında evin eşyalarını bahçeye boşaltır, her yeri temizler ve o şekilde rahatlar.

> "...Annem, doyduğunda evin bütün eşyalarını bahçeye döküp kaç gün peş peşe ağlayarak her tarafı temizlerdi. Kapıları, duvarları, yerleri ve her tarafı silip temizlerdi.

> Her şeyi defalarca yıkardı, evin alt katındaki odaya Şehla dışında kimsenin girmesine izin vermezdi..." [12]

Anlatıcı'ya göre annesi sadece kendine karşı vicdanlı olan, ancak kocasına karşı hiç ama hiç vicdanlı olamayan biridir. Çünkü kocası bir gece ağrıdan bağırıp ağladığında kocasının sesini duymasına rağmen aşağı kata yardım için inmemiş, aynı gece kocası vefat etmiştir. Bu olayı, Anlatıcı (başkahraman) kardeşi Mehin'e anlattığında öğreniriz.

> "...Emir çok iyi biliyor ki ben anneme hiç bağlı değilim. Onu düşünmeden ve onsuz çok rahat yaşayabildiğimi de biliyor ama onu hep düşündüğümü bilmiyor. Onu düşünmeden yapamadığımı bilmiyor. Annemin bir sır mahiyetinde olduğunu hiç bilmiyor." [13]

Şehla

Hiç evlilik yapmayan ve annesiyle birlikte yaşayan Şehla, Anlatıcı'nın ablasıdır. Memurdur. Babası hayattayken diğer kız kardeşleriyle birlikte yaşayan Şehla, çok mükemmeliyetçi ve kuralcıdır. Fiziksel olarak annesine çok benzeyen, şişman; yuvarlak ve büyük gözlere, kocaman gıdık ve çok güzel bir buruna sahip bir kadındır. Annesinin en yakın ve en samimi olduğu kızıdır. Şehla aynı zamanda babasına da çok bağlıdır ve babası alzheimer olduktan sonra kaybolmaması için sürekli evin adresini yazıp babasının cebine koyar. Daha sonra babası rahat etsin diye annesiyle birlikte babasını evin alt katındaki odaya yerleştirir ve orayı adeta bir hastaneye dönüştürür. Babası vefat edince hayata karşı kayıtsız kalan Şehla, bundan sonra dünyaya küser.

> "Şehla'nın hiçbir şey ile işi olmaz. Diğer insanların duyguları da onun terzilik kalıplarına uyabilirse sadece dikkatini

[12] A.e., s. 62.

[13] A.e., s. 37.

çekebilir. Şehla'ya göre her şeyin bir âdabı ve mantığı vardır. Şehla'nın kız kardeşi olmak isterseniz ilk başta onun kurallarına uymalısınız. Bir zamanlar çok dindar birisi, bir ara demokrasi yanlısı ve bir ara da vejetaryendi. Babamız öldüğünde ise her şeyi bıraktı. Hiç işe yaramayan bir insan oldu. Ama işe yaramazlık bile onun ellerinde devasa bir şey oldu ve değişti. Ona yaklaşmak için tamamen kusursuz olmak gerekir." [14]

Şehla, erkeklerden hoşlanmadığı için hiç evlenmez ve annesiyle birlikte yaşar. Temizliğe çok önem veren Şehla, her ne kadar bu yaşantıdan mutluluk duysa da annesini fazla temiz bulmaz ve bu sebepten dolayı artık annesiyle birlikte yaşamayacağını kardeşine anlatır. Çok fazla yaşlanmadan ve sürekli temiz kalabileceği bir yaşa kadar yaşamak ister.

Titiz bir kadın olan Şehla, yastığının boyuna çok önem veren, kendi battaniyesi olmadan uyuyamayan; sinirlendiğinde yüzündeki sivilceleri patlatan, tırnaklarını çok fazla törpüleyen ve sürekli kaşlarını alan biridir. Hiç anı anlatmaz çünkü hayat felsefesi "anı yaşamak"tır.

Anlatıcı'nın eşi Emir'e göre, Şehla'nın sorunları hep sondan başa doğru çözülür. Ona göre Şehla'nın ilk sorunu onun bu yaşa kadar evlenmemesi, son sorunu ise göz çevresi kırışıklıklarıdır:

"...Emir diyor ki Şehla kadınların çoğu gibi sorunlarını en sondan çözmeye başlar. Emir'e göre Şehla'nın evlenmemesi ilk sorunu ve yüzündeki kırışıklıklar da son sorunudur." [15]

Mehin

Anlatıcı'nın iki kız kardeşinden birisi olan Mehin, Amerika'da yaşar. Mehin'i kardeşi Anlatıcı ile mektuplaşırken

[14] A.e., s. 90.

[15] A.e., s. 71.

ve onun çocukluk hatıralarından tanırız. Annesine göre en zeki ve akıllı kızı Mehin'dir. Çocukken hep yaramaz olan bu kız, büyük hayaller kurar. Onun Amerika'dan gönderdiği her mektup, yurt dışına çıkmaya özenen Emir'in (Analatıcı'nın kocası) dertlerini tazeler ve ona kötü bir hayat yaşadığını hatırlatır. Hayata her zaman olumlu bakan Mehin, her fırsatı değerlendirir.

Mehin, Amerika'dan hediyeler gönderdiğinde yakışıklı genç bir Amerikalı ile çektirdiği fotoğrafı da gönderir. Ayrıca İranlı kocasından ayrılıp onunla yaşamaya başladığını da mektupta anlatır:

> "...Mehin çok yakışıklı bir Amerikalı gençle yaşıyor. Fotoğrafı kıyafetlerin içinde yollamış. Hiçbir sorunları yok. Ancak bazen birbirlerinin dilinden anlamadığını yazıyor. İranlı kocasından hiçbir şey yazmamıştı. Galiba birkaç ay birlikte yaşayıp ayrılmışlar..." [16]

Mektuplarında Amerikalıların hayatlarını sorunsuz, sıkıntısız ve herkesin sürekli mutlu olduğu bir şeklinde anlatır ve anlattıkları, kardeşi Anlatıcı'ya hiç inandırıcı ve gelmez.

Anı yaşamayı seven Mehin, kardeşi Anlatıcı'nın sırdaşıdır. Anlatıcı mektuplarında o gece babasının ağrıdan inlediğini, annesinin duyduğu halde yardımına gitmediğini ve aynı gece babasının öldüğünü anlatır ve bu şekilde sırrını birisine açıklamış olur.

> "...Şehla neredesin diye sordu bana. "Mehin'in yanındayım. Onu özledim." Dedim. Şehla'ya sana çok iyi tanıdığım annemi tanıttığını söylemiyorum." [17]

---

[16] A.e., s. 137.

[17] A.e., s. 123.

1.1.2. Perende-ye Men Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Mehbub Teyze

Kısır olan bu kadın, Anlatıcı'nın teyzesidir. Fiziksel özellikleri ile ilgili bir şey anlatılmaz fakat onun çok hamarat olduğu, falda, büyüde ve dansta iyi olduğundan bahsedilir:

> "...Teyzem çok becerikliydi. Tedaviden tut, fal, dua ve büyüye kadar. Şarkı söylemeyi ve dans etmeyi de iyi bilirdi. Komşular hep onu görmeye gelirlerdi, hatta annem de aşlamayı bırakıp onun yanına gidip kendini genç ve neşeli hissederdi. Teyzem, Kadir enişteni bazen öyle bozardı ki adam kıpkırmızı kesilirdi... Mehbub Teyzem, annemin tersine istediği her yere gidebilirdi..." [18]

İlk kocasından sırf makyaj yapmasına izin vermediği için boşanan Mehbub, kızdığında ikinci kocası Kadir Amcayı döver. Adam karısından çok korkar ve onun sözünün üstüne söz söylemez. Otoriter olan Mehbub Teyze, istediği her yere gider. Çok cömert ve cesurdur. Kısır olan Mehbube, çocuk eksikliğini ara sıra yeğenlerinden birini yanına alarak giderir. En fazla da Anlatıcı'yı tercih eder. Banyoya sokup yıkayacak kadar onunla ilgilenir. Kızı kendi istediği gibi terbiye etmek ve giyindirmek ister ama kız enişteşinden çekinir, rahat edemez.

Hüseyni'nin Karısı Menije

Anlatıcı'nın kocası Emir'le aynı yerde çalışan Hüseyni Bey'in karısı olan Menije, Anlatıcı'nın da arkadaşıdır. Menije'nin kocası, Emir'e karısının onun aldattığını söyler. Emir bunu karısına, Menije'nin sürekli telefonunun meşgul olduğundan dolayı kocasının böyle düşündüğünü anlatır ve Anlatıcı bunu çok tuhaf karşılar. Anlatıcı'ya göre ihanet eden kadın herkese benzeyebilir, Menije dışında.

---

[18] A.e., s. 34.

"İhanet eden kadın herkese benzeyebilir Menije dışında. İhanet eden kadın hiçbir şeyin farkında olamaz Menije kadar. İhanet eden kadın kızının saçını koklayıp onu öpemez Menije'nin öptüğü gibi."[19]

Menije, Anlatıcı'ya neden kendine bakmayıp gezip tozmadığını sorduğunda Anlatıcı, onun ağzını aramaya çalışır ama hiçbir şekilde Menije'nin böyle bir şey yapacağına (ihanet) inanmaz. Romanın sonuna kadar da Menije'nin ihanet edip etmediği hakkında hiçbir bilgi verilmez.

Komşu Kadın

Anlatıcı'nın komşusu olan bu kadını sürekli ses duyunca cama koşarken görürüz. Kocasından on yaş daha büyük olan bu kadına, mahallede "Civcivci" derler. Araba alım-satım işi yapan kocasıyla sürekli kavga seslerini herkes duyar.

1.2. Roya-ye Tibbet (Tibet Rüyası) Romanı Hakkında

Fariba Vafi'nin diğer romanı olan Roya-ye Tibbet, 2005 yılında İran'ın çok iyi yayınevlerinden biriolan Merkez Yayınları'ndan çıkar. Bu roman 2006 yılında "Huşeng Golşiri Kurumu"'nun ödülünü ve aynı yıl yedinci dönem "Mehregan-i Edep" ödülünün takdir levhasını kazanır.

Roman, zamanı düz bir seyiri olmadan yakın ve uzak geçmişlerden bahsederken, dağınık ve farklı dilimlerde gerçekleşir. Ama romanın günümüze yakın zamanda geçtiğini söylemek gerekir. Bu roman farklı nesillerden oluşan bazı kadınların yaşamını anlatır. Bu yaşamlar zaman farklılığına rağmen birbirine çok benzer. Mekân hikâyenin başından sonuna kadar Şule'nin uyuyan kardeşi Şiva'nın yatağının başucudur. Romanın bütün bölümleri aslında o yatağın yanında Şule'nin anlatımıyla gerçekleşir ve aynı zamanda diğer kahramanların

[19] A.e., s. 81.

da hayatlarından böylelikle bahsedilir. Bir başka mekân ise Şule'nin kendini güvende hissettiği bir eski arabanın içidir ki bu mekânı Şule'nin kardeşine anlattığı anılardan tanırız.

Roya-ye Tibbet, erkek toplumunun egemenliğinde kendi kadınlığını inkâr etmeye karar veren bir kadının hikâyesidir. Romanın başkahramanı olan Şiva doğmadan önce, babası rüyasında bir erkek evladı olacağını görür ve ona Hüseyin adını koyar. Şiva dünyaya gelince babası bu gerçek ile karşılaşınca düşüncesini değiştirmeden Şiva'ya Hüseyin diye hitap eder. Şiva erkeksi davranışları sayesinde daha çok alkış ve takdir aldığından kadınlık duygularını unutup, kuru mantıkla bir erkek çocuğu rolü oynar. Vücudunda kadınlık belirtileri görünce vücudundan nefret etmeye başlayan Şiva, göğüslerini görünce ağlamaya başlar. Evlendikten sonra kocası Cavit de aynı düşüncelere sahip birisi olduğundan, dişi Şiva'dan ziyade erkek Şiva'yı daha çok beğenir.

Hikâyenin başkahramanı Şiva olsa da aslında hikâyeyi kardeşi Şule anlatır. Romanın başından sonuna Şule'nin, Şiva'nın yatağının yanında anlattığı hikâyeleri ve itirafları onun ağzından öğreniriz.

Bu romanda yazarın çok farklı ve başarılı bir teknikle olayı anlatması, Anlatıcı'nın romandaki olaylardan ve sırlardan habersiz olması, aslında Anlatıcı'nın değil de kız kardeşinin başkahraman olması romanın farklılığını ortaya koymak için yeterli sebeplerdir. Şule her an bir hatıradan yola çıkarak romanın gidişatını sağlar. Örnek olarak üşüdüğü için kapıyı kapatmak istediğinde eski sevgilisinden ayrıldıktan sonra da hep üşüdüğünü hatırlar ve eski sevgilisini anlatmaya başlar.

> "Odanın kapısını kapatıyorum, üşüyorum, Mehrdad'dan sonra da her zaman üşüyordum." [20]

[20] Vafi, Fariba, **Roya-ye Tibbet**, Merkez Yayınları, Tahran, 2005, s. 54.

Yazar hikâyenin sonuna kadar bu sırları Anlatıcı Şule'den ve herkesten saklamak için çok çaba harcar ve romanın sonunda Şule, kız kardeşinin de Sadık'la irtibatta olduğunu anlar. Bu teknik özelliğinden ötürü roman çok başarılı bulunmuştur.

İki çocuk annesi olan başkahraman Şiva, kocası Cavit ile on altı yıl boyunca çok mantıklı ve mutlu bir hayat yaşadıklarını göstermeye çalışsa da aslında hiç mutlu değildir. Bu karı-koca her şeyi mantık çerçevesinde çözüp mutlu olacaklarını düşünürler fakat Şiva'nın artık bu hayata ve bu oyuna takati kalmamıştır. Hikâyeyi bize anlatan Şule bunu fark ederek şöyle söyler:

> "...Çok sâde ve kolay el ele tutuşmuşsunuz ve engelsiz bir çatı altında yaşamak istiyorsunuz. Bu sözleşmeli mutluluktan midem bulanıyor. Bu on altı yıl boyunca bir reklama benziyordu hayatınız, her zaman memnun, hep akıllı.
>
> Ama bu gece bütün engeller kalktı. Açıkçası içim serinledi. Hiçbir zaman size kanmadım. Siz vefalı, dürüst, şerefli ve binlerce başka sıfattınız ama mutlu değildiniz." [21]

Başka bir yerde onların yatak odalarına gidişlerini, karı-kocadan ziyade iki rahibin gidişlerine benzeterek şöyle anlatır:

> "...Sen ve Cavit eski bir töreni yapmak için hazırlanan iki keşiş gibi yatak odasına gidiyordunuz. Belki de mum yakmak için gidiyordunuz ki eğer Yelda ve Nima olmasaydılar ikincisine inanmak daha kolaydı..." [22]

Cavit 'in çok yakın dostu olan Sadık'ı onların evinde sürekli görürüz. Aynı zamanda bir zamanlar Şiva, Cavit ve Sadık siyasi faaliyetlerden dolayı birlikte hapse girmişler. Aslında bütün bu karakterler özgürlük ve adalet peşinde olan tiplerdir. Onun o eve girip çıkması yavaş yavaş

[21] A.e., s. 11.

[22] A.e., s. 2.

Şiva'ın duygu ve düşüncelerini etkiler. İster istemez onun zihin meşguliyetine sebep olur. Aynı zamanda Sadık, bu hikâyeyi anlatan Şule'yle de birliktedir ve bir nevi Şule'yi, Şiva'nın yerine koymuş durumdadır. Çünkü Şiva onun en yakın arkadaşıyla evlidir ve onun hayatını bozmak istemez. Aslında biz Şule'nin beraber olduğu kişinin Sadık olduğunu romanın sonunda anlarız. O ana kadar onu Şule'nin kendini güvende hissettiği eski bir arabanın içinde tanıştığı Sâkin Adam olarak tanırız.

> "Şiva, sonraki günlerde de o Sakin Adam'ın süt renkli arabasına bindiğimi sana söylemedim, yeni değil. Hurdalıktır ama bir ev gibi güvenlidir ve dünyadaki diğer arabalardan farklıdır. Hatta Mehrdad'ın hızlı giden arabasından da farklı. Sakin Adam'ın arabasında müzik sistemi yok ve küçük aynasının mat olduğunu sana söylemedim. İçi boş bir ev gibi sakindir. Sana devamlı ayakkabı kokan bu arabanın içinde her şeyden konuşabildiğimi söylemedim. Merak etmeden konuşabilirim, arabası kendisi gibi sakindir, sığınabilecek ve dışarıdaki dünyayı unutturabilecek bir animasyon ev gibidir. Onun arabasında Mehrdad'ı düşünmeden duramıyorum, kıyaslamayı bırakamıyorum..."[23]

Bu arabada ilk zamanlarda kendini güvende hissedip daha sonra güvenini kaybeden Şule, arabadan her iseferinde kafasında bir sürü soru işaretiyle indiğini anlatır.

Bu romanda üç ana karakterin, yani Şule, Şiva ve Sadık'ın iç çatışmalarını görüyoruz. Sadık'ın gitmek için hazırlandığı mekân Tibet'tir. Hikâyenin sonunda Şiva'nın da bu plana ortak olduğunu öğreniriz. Hayal kırıklıklarından ve hayattaki acı gerçeklerden kaçmak isteyen bu karakterler, uzak bir yerde yaşamlarını sürdürdüklerini düşünerek aşkı, empatiyi, ümidi, güveni ve anlayışı aramak için Tibet'i hayal ederler. Yaşamak

[23] A.e. s. 75-76.

ve sevmek için daha iyi bir dünyan arayışındadırlar. Ayrıca Tibet, Doğu'nun manevi, irfanı ve sakin bir ortamı olarak da onların zihinlerinde çağrı yapmış olabilir.

> "Tam da bu geceydi Şiva. Şimdi anlıyorum ki o gün böyle bir geceye gelmekten korktuğunu. Hâlbuki ben bunu senin soğukkanlılığına ve özensizliğine veriyordum. Her zaman gerçekle yüzleşmeye hazır olduğunu düşünüyordum. Görülmeyecek hâle getirirsen cezasını ödemelisin diyordun. Biliyorum hep benim için söylerdin bunları. Gerçeği göremiyordum. Paranoyaktım. Hâlâ karşılaştığımın yalan olduğunu ümit ediyordum. Her an Mehrdad'ın dönüp her şeyin bir şaka olduğunu söylemesi mümkündü. Eğlenceli bir şaka." [24]

Bir gece Cavit her sene evlilik yıl dönümlerinde yaptığı gibi karısı Şiva'ya teşekkür etmek için konuşma yapmak ister. Fakat çok sarhoş olan Şiva, herkesin önünde gitmek istediğini söyler. Cavit onu dünyanın neresine gitmek isterse götüreceğini söylese de Şiva ağlayarak Tibet'e gitmek istediğini söyler. Şule o an her şeyi anlayıp onları kıskanır. Romanın bütün sırları Şiva'nın Tibet'te gitmek istediğini söylemesiyle açığa kavuşur.

> "...Tibet demekle gözyaşını tutamadın. Hepimiz çok şaşırdık. O ana kadar kimsenin karşısında ağladığını görmemiştik. İdamdan önce son sözünü söyleyen bir mahkûmun sakinliği vardı yüzünde. Cavit bir şey diyemedi. Sadık hareket etmeden elini senin elinin üstüne koydu. Kıskançlık acısı kalbimi sıkıp yüzümü kızarttı. Resmen felç geçirmiş gibiydim. İnanamıyordum. Adım atamıyordum. Sen ve Sakin Adam aynı rüyaya dalmıştınız." [25]

---

[24] A.e., s. 40.

[25] A.e., s. 174.

1.2.1. Roya-ye Tibbat Romanındaki Kadın Kahramanlar

Şule

Şule, romanı anlatan (râvi) ve aynı zamanda romanın en önemli kahramanlarından biridir. Hemşire olan Şule, romanı baştan sona kadar uyuyan kız kardeşi Şiva'nın yatağının yanında anlatan kişidir. Fiziksel olarak sadece çok güzel bir vücuda sahip olduğu anlatılır. Daha önce Mehrdad isminde bir çocukla ilişki yaşar. Fakat Mehrdad'ın ailesi, asil bir ailenin kızını bulup oğullarıyla evlendirdikleri için bu ilişki son bulur. Fakat Şule, Mehrdad'ı bir türlü unutamaz ve çalıştığı hastanede sürekli ağlar. Mehrdad ona evlilikten sonra da ilişkilerine devam edebileceklerini söylediğinde Şule çok kızar ve metres hayatı yaşamak istemediğini söyler. Mehrdad'sız bir hayat düşünemeyen Şule, bir ara Mehrdad'ın arabasını bile yakmayı düşünür. Depresyona giren kız, evli olan kız kardeşi Şiva'nın evinde bir müddet kalıp eniştesi ve kardeşine sürekli Mehrdad'ın anılarını anlatır. Mehrdad'ı unutmak için Sakin Adam dediği başka bir erkeğin- hikâyenin sonlarında romanın önemli kahramanlarından olan Sadık'ın- eski arabasında rahat rahat konuşup içini boşaltır.

> "...Dedim: "O hayatını yaşıyor ama ben yapamıyorum." Farkında olmadan gözümden bir damla düştü. Adam çok yavaş araba kullanıyordu ve beni çok iyi dinliyordu. Bana gençliğinle, zekânla ve uyarlılığınla yapabilirsin dedi.
>
> Dedim: "Eğer zeki olsaydım aldatılmazdım."
>
> Dedi: "Gerçekten böyle mi düşünüyorsun? Bence sen çok zeki bir bayansın. Uzun zamandır fark ediyordum değiştiğini. Ama iradesiz olduğumdan geri çekilemiyordum. Zannederdim ki insanlar geldikleri gibi kalırlar ve gitmezler. Zannediyordum ki evlenip hoşuma gitmezse boşanıp tekrar evlenebilirim. Yani bu kadar kolay. Ama öyle değilmiş." [26]

[26] A.e., s. 54-55.

O arabanın içinde bile Mehrdad'ı unutamayan Şule, Sâkin Adam dediği sevgilisinin yanında kendini huzurlu ve güvende hisseder. Fakat zamanla bu güven yerini güvensizliğe verir çünkü Sakin Adam'ın (Sadık) başka birini sevdiğini hisseder. Aslında Sadık, Şule'nin kız kardeşi Şiva'ya yani eşine âşıktır ama Şiva ile olan evliliğinde onun hayat çerçevesi ve kurallarını aşamadığı için, kardeşi Şule'ye sığınır. Kimsenin anlamaması için de çok dikkatli davranır. Şule, Sâkin Adamla görüştüğünü defalarca Şiva'ya anlatmak istese de Şiva bir türlü vakit bulup dinleyemez. Şule, bunu Şiva'nın yatağının yanında anlatır.

> "Şiva, sonraki günlerde de o Sakin Adam'ın süt renkli arabasına bindiğimi sana söylemedim, yeni değil. Hurdalıktır ama bir ev gibi güvenlidir ve dünyadaki diğer arabalardan farklıdır. Hatta Mehrdad'ın hızlı giden arabasından da farklı. Sakin Adam'ın arabasında müzik sistemi yok ve küçük aynasının mat olduğunu sana söylemedim. İçi boş bir ev gibi sakindir. Sana devamlı ayakkabı kokan bu arabanın içinde her şeyden konuşabildiğimi söylemedim. Merak etmeden konuşabilirim, arabası kendisi gibi sakindir, sığınabilecek ve dışarıdaki dünyayı unutturabilecek bir animasyon ev gibidir. Onun arabasında Mehrdad'ı düşünmeden duramıyorum, kıyaslamayı bırakamıyorum..." [27]

Sâkin Adam Şule'ye, insan sevdiğine kavuşamayınca ya onun çevresinde yakın bir yerde durur ya da ona en çok benzeyen kişiye yaklaşır dediğinde Şule bu lafın ne anlama geldiğini anlamasa da şüphelenmeye başlar.

Daha sonra Sâkin Adam'a alışan Şule, ona artık bu ilişkiye bir isim koyalım der, fakat o, biz çok normal iki arkadaşız der. Şule hiçbir kadın ve erkeğin normal bir ilişkisi olduğunu düşünmez. Bir müddet sonra Sâkin Adam artık ilişkilerinin

[27] A.e., s. 75-76.

uzamasının ikisi için de doğru olmadığını düşünüp Şule'den ayrılır. Zaten o arada Şule, onun Şiva'yla aşk yaşadıklarını anlar ve içinde kıskançlık duygusunu hisseder.

> "...Sadık, hareket etmeden elini senin elinin üstüne koydu. Kıskançlık acısı kalbimi sıkıp yüzümü kızarttı. Resmen felç geçirmiş gibiydim. İnanamıyordum. Adım atamıyordum. Sen ve Sâkin Adam ayrı rüyaya dalmıştınız." [28]

Şiva

Romanın başkahramanı olan Şiva, aslında kardeşi Şule'nin (Anlatıcı) anlattıklarının başkahramanıdır. Kocası Cavit ve iki çocuğu Nima ve Yelda ile birlikte yaşar. Babası Şiva daha doğmadan, rüyasında ona ilham gördüğü ismin etkisinde kalır ve bir kız olmasına rağmen Şiva'ya Hüseyin diye hitap eder. Şiva'nın bir kadından ziyade erkek gibi yetişmesi, onu kadın kimliğini kabullenmesinde çok zorlar. Daha sonra göğüsleri büyüyen Şiva, vücudundan nefret etmeye başlayıp hep ağlar. Şiva, kendi vücudundan iğrenen ve kadınlık kimliğini kabullenmekte çok zorlanan bir kızdır. Çünkü çocukluğunda ona hep erkek kimliği yüklenir. Kardeşi Şule'ye bu durumu şöyle anlatır:

> "...Annemin karnında olduğum zaman babacığım ismimi Hüseyin koydu. Erkek olmadığımı bilmesine rağmen bana Hüseyin Bey diye seslenmeyi severdi. Yedi, sekiz yaşıma kadar Hüseyin Bey kaldım. Saçlarım hep kısaydı ve dam duvardan yukarı tırmanırdım. Göğüslerim büyümeden Hüseyin Bey'dim. Şiva olmaktan nefret ediyordum, vücudumda değişiklikler olmaktaydı ve ben bundan iğreniyordum. İlk defa o meşhur işareti elbisemde gördüğümde, çok ağladım." [29]

[28] A.e., s. 175.
[29] A.e., s. 67-68.

Büyüdükten sonra da bir kadın gibi davranmayan Şiva'yı annesi şöyle tarif eder:

"...Hep çoraplıydı ve uyurken de hafif kıyafet giymezdi. Sanki gerektiği zaman yataktan sokağa atlamaya hazırdı." [30]

Şiva'nın eşi Cavit de kadınlık duygularını küçük görür ve Şiva'nın erkek hallerinden dolayı onu teşvik eder. Yani Cavit Şiva'nın erkek gibi olan yönünü sever. Üvey annesinin çok cilveli ve babasını aldatan bir kadın olduğunu bilen Cavit Şiva'nın böyle olmasından memnundur. Cavit'in eş seçiminde birinci ve son kriteri sadâkattir. Şiva ona neden kendisini eş olarak seçtiğini sorduğunda güzel, hamarat, gururlu olduğundan değil de onun sâdık olup kendisine ihanet etmeyeceğini düşündüğünü söyler.

" ...Dedi: Sen, hep arzu ettiğim kadındın. Dedim ki: Ben nasıl bir kadınım?" Ve bir erkeğin gözünden nasıl bir kadın olduğunu bilmek ilginçtir diye düşündüm. Söyleyene kadar kendime kaç sıfat verdim. Sade, gururlu, mütevazı... Bunlardan hiçbiri değildi. Sana her zaman güvenebilirim, asla bana ihanet etmezsin, dedi."" [31]

Kocası Cavit'in yakın arkadaşı olan Sadık, sürekli Şiva'ların evine gelip gider. Fakat bir zamandan sonra aralarında aşk oluşur. Sadık Şiva'nın hayatını bozmamak için onun kardeşi Şule'ye sığınır ve onunla ilişki yaşar. Çünkü Şiva'ya en çok benzeyen kişi kardeşi Şule'dir. Tabii hikâyenin sonuna kadar bu olaylardan habersiz romanı okuruz. Sadık Tibet'e gitmek için hazırlanıyordur. Şule, Sadık'a nasıl kadınlardan hoşlandığını sorduğunda o hep Şiva'yı tarif etse de Şule o kadının Şiva olduğunu anlayamaz.

---

[30] A.e., s. 22.

[31] A.e., s. 60-61.

Şiva basit hayatı değil de kültürlü ve sosyal hayatı sever ve herkese bu konuda örnek olmak ister.

"...Hep başkalarına örnek olmak isterim. Hâlâ argo ve basit bir kadından iş öğrenmek durumuna düşmedim."[32]

Kardeşi Şule onun hep neşeli olduğunu ve onunla alışverişe gitmenin çok zevkli bir iş olduğunu şöyle ifade eder:

"...Seninle pazara gitmek çok neşelidir. Pazar senin için birbirine benzeyen ve çeşitli mallarla dolu olan birkaç mağazadan ibaret değildi. Pazar keşfedici yeni imkânlarla dolu, kalabalık ve enteresan bir mekândı senin için. Sen normal bir müşteri değildin. Enteresan, düzensiz ve komik konuları bulmak için özel dedektiftin..."[33]

On altı yıl evlilikten sonra Şiva artık çok değişir. Eviyle ve çocuklarıyla hiç ilgilenmez, en ufak şey için kavga çıkarır. Hayatında bir sıkıntısı olduğunu herkes ve en çok da kocası fark eder. En sonunda yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder. Şule ve okuyucu da en sonunda Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını ve beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.

"...Sadık hareket etmeden elini senin elinin üstüne koydu. Kıskançlık acısı kalbimi sıkıp yüzümü kızarttı. Resmen felç geçirmiş gibiydim. İnanamıyordum. Adım atamıyordum. Sen ve Sâkin Adam aynı rüyaya dalmıştınız."[34]

Şiva'nın Annesi

Romanın başkahramanı Şiva ve romanı anlatan Şule'nin annesi olan bu kadının hikâyede ismi geçmez. Yıllar önce kocasını kaybeden bu kadın kızı Şule ile yaşar. Fiziksel olarak

[32] A.e., s. 23.
[33] A.e., s. 22.
[34] A.e., s. 175.

zayıf, sürekli dizlerinin ağrısından şikâyetçi olduğu anlatılır. Kızlarının içki içmelerine tepki gösterip kızar ve kızı Şule'nin birisiyle çıktığını hissedip diğer kızı Şiva'ya anlatır. Bu kadın mutlu olmayı pek sevmeyen ve mazlum insanları seven biridir. Dünürü Furugh hastalanınca kızının ona bakmasını kıskanır ve kızının kendisi hariç herkesi sevip koruyup kolladığını düşünür ve bundan şikayetçidir.

Furugh

Romanın başkahramanı olan Şiva'nın kocası Cavit'in üvey annesidir. Romanda Furugh'la Şiva'nın evinde karşılaşırız ve onun Şule'ye anlattığı anılardan, gençliğini ve hayat hikâyesini öğreniriz. İlk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen, kısır olduğundan dolayı Muhammet Ali'nin annesi, oğlu için başka birini bulur ve ayrılmalarına neden olur. Fizik olarak şişman, güzel ve cilveli bir bayan olduğu anlatılır. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, ona âşık olan mahallenin bakkalı yani Cavit'in babasıyla evlenir fakat kocası ona karşı hep şüphelidir ve bu şüphede de gayet haklıdır.

> "...Tekrar evlendiğimde her şey değişecek dedim. Bakkalın çocuklarına bakıp kafamı dağıtacağım dedim. Ama olmadı. Bakkal peynir kokuyordu ve ben Muhammet Ali'nin kokusunu özlüyordum. Muhammet Ali hep temizdi ve dişlerini hep fırçalardı. Ayaklarını eve gelir gelmez yıkardı. Benim yanıma gelirken sanki misafirliğe gidiyormuş gibi özenirdi." [35]

Erkeklerle konuşurken cilve yapan ve sesini incelten Furugh, ikinci kocasının iki çocuğuna (Cavit ve İran) bakar. Furugh sürekli onun evde olmadığı saatlerde süslenip evden çıkar. Kocası dönmeden eve döner. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp

[35] A.e., s. 119.

bıçakla tehdit eder. Dolayısıyla Muhammet Ali'den tamamen ayrılır ve ikinci kocası da bir müddet sonra ölür.

Bir süreliğine üvey oğlu Cavit ve eşi Şiva'yla yaşasa da onları rahatsız etmemek için ve Cavit'in onu sevmediğini bildiğinden üst kattan pek aşağı inmez. Cavit onun evinde kalmaktan pek hoşnut olmasa da bir şey söylemez, fakat kızı Yelda'ya makyaj yaptığı için üvey annesinin ona kötü örnek olduğunu düşünüp kızar. Yaşlanmasına rağmen sürekli ilk kocası Muhammet Ali'yi anlatıp durur. Romanın bir kısmında onun beyin felci geçirdiğini görürüz. Dolayısıyla Şiva onu aşağıya kendi evine getirip kadına bakar.

1.3. Razi Der Kuçeha (Sokaklarda Bir Sır) Romanı Hakkında

Fariba Vafi'nin bir başka romanı olan Razi Der Kuçeha, 2007 yılında İran'ın en iyi yayınevlerinden biri olan Merkez Yayınları'ndan çıkar. Razi Der Kuçeha'nın Türkçe karşılığı Sokaklarda Bir Sır'dır. Adından da anlaşıldığı gibi bir mekân romanı olan Razi Der Kuçeha, dar ve sakin bir sokağın ve o sokakta yaşayanların hikâyesini anlatır. Mekân Humeyra'nın (başkahraman) çocukluğunun geçtiği sokak, annesinin ve babaannesinin yattığı mezarlık ve babasının yattığı hastanedir. Zaman ise tam belli olmamakla birlikte geçmiş ile bugün arasında gidip gelen, yani başkahramanın çocukluğuyla babasının hastanede ölümü beklediği bir zaman dilimidir.

Romanın başkahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı olan Humeyra, ölümü bekleyen babasının hastanedeki yatağının yanında, çocukluğuna ve çocukluğunun geçtiği sokaklara yol alarak okuyucuyu da geçmişe götürür. Humeyra, annesi, babası, babaannesi, ablası Mestane ve abisi Mesut ile eski bir evde yaşar. Okur Humeyra ile birlikte evden sokağa çıkıp hayatı büyük küçük maceralarla tecrübe eder. Humeyra'nın annesi Mahrokh sürekli evinde çalışan, sessiz bir kadındır. Kocasının

ona âşık olması ve onu sürekli kıskanması onu iyice hayattan soğutur ve kocasından önce genç yaşta ölür. Mahrokh bu romanda çok değişik bir kadın tipidir. Humeyra'nın ablası olan Mestane, mahallede komşularının oğlu olan Muhsin'e âşıktır ama Muhsin aynı zamanda evli olan komşu kadın Monir'le birliktedir. Bunu öğrenmek Mestane'yi çok yıpratır. O mahallede yaşayan komşu kadınların- Aliye ve Monir- da hayatları kısaca anlatılır. Humeyra ve mahalleden arkadaşı olan Âzer, birlikte sokakları, sokaktaki evleri ve o evlerde yaşayan insanları keşfederek büyürler. Fakat sokak yükseklere uçma cesareti vermeyip değişime açık değildir. Âsi bir kız olan Âzer, sokakta bulunan en yüksek ağacın başında tesadüf üzere çıkan yangında yanarak ölür.

> "...Ağaç da Âzer gibi. Şuh, zarif ve çılgın. Uzun zaman sonunda koza örmüşüm ağaca. Belki de ağaç koza ördü bana. Bazı vakitler boş verir gibi beynimin duvarına yapışıyor ve tam burada yeşeriyor. Güneş her taraftan ışıyor ona ve ağaç sanki hava gibi yükseliyor. Mahallenin her evinden görülebiliyor. Sonra sakince ve sessizce oradan dumanlar yükseliyor. Sanki üzerine büyüteç tutmuşsun ve yakmışsın gibi ya da üzerine yıldırım düşmüş gibi. Yağmursuz bir yıldırım gibi, o da güneşli havada, bilerek, sessizce. Ağaç kararıyor." [36]

Yıllar sonra babasının hastalığından dolayı o şehire geri dönen Humeyra, hatıraları tekrar yaşamaktan korktuğu için annesi Mahrokh öldükten sonra o mahalleye hiç gitmez. Ablası Mestane'nin ısrarı üzerine o sokağa gidip oranın çok değiştiğini, evlerin kocaman apartmanlara dönüştüğünü ve artık o insanların orada olmadığını görür. Artık sokakların hiçbir sırrı kalmamış. Roman geçmişte gerçekleşen bir anıyla sona erir. Depresyona giren Mahrokh (Humeyra'nın annesi) kocasının ısrarıyla uçakla Meşhed'e gider ve dönüşte havaalanında o

[36] Vafi, Fariba, **Razi Der Kuçeha**, Merkez Yayınları, Tahran, 2007, s. 68.

eve artık dönmek istemediğini fark ederek sandalye üzerinde oturur ve bu şekilde roman biter.

"...Mahrokh durduğumuz yere bakıyor. Sanki bizi tanımıyor gibi bakıyor. Belki de camın arkasından bizim onun ailesi olduğunu fark edemiyordur. Bizim taraf hariç her tarafa bakıyor. Belki tekrar bizim annemiz, babamın karısı ya da Eziz'in gelini olmak istemiyor. Aniden durup, kendine doğru adrese gelip gelmediğini sorgular gibi bakıyor..."[37]

1.3.1. Razi Der Kuçeha Romanındaki Kadın Kahramanlar

Humeyra

Romanın başkahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı olan Humeyra, babasının hasta yatağının yanında hastaneden geçmişe ve çocukluğuna yolculuk yaparak hikâyenin akışını sağlar. Çocukluğuna seyahat eden Humeyra, annesi Mahrokh, babası, babaannesi, kız kardeşi Mestane ve abisi Mesut'la yaşar. Onun bebekliğini-onun doğmasının istenmediğini ve çok sessiz bir bebek olduğunu- ne annesi ne de babaannesi hatırlar. Fiziksel olarak kendini çirkin bulan bu kız, burnunun armuta benzediğini ve kardeşinin ona bıyıklı dediğini söyler. Ona güzel diyen tek kişi, görme engelli olan komşu adam Şems'tir. Babasından sürekli dayak yiyen Humeyra'nın adını kimse fazla kullanmaz ve herkes ona Kız ya da Keçi diye hitap eder. Dolayısıyla ona Humeyra diye seslendiklerinde isminin Humeyra olup olmadığını düşünür. Onu en çok mutlu eden kişi, onunla sürekli sokakta oynayan çocukluk arkadaşı Âzer'dir. Âzer ile birlikte o sokağı gezip insanları keşfederler. Humeyra, ablası Mestane'nin âşık olduğu komşu çocuğu Muhsin'e, sürekli mektuplarını götürüp getirir. Çok saygın bir kişi olan dayısının onu hep evlatlık alıp, annen baban senin değerini

[37] A.e., s. 181.

bilmiyorlar diyerek el üstünde tutacak şekilde ona bakacağını hayal eder. Bu, Humeyra'nın ailesi tarafından değer görmeyip yaşadığı eksikliği doyurmak istemesinden kaynaklanır.

Kendinin anısız bir insan olduğunu şöyle anlatır:

> "...Ben anısız ve insanların aklında kalmayan birisi olmak istedim. Yıllarca anılarımın bir kısmını hep unutmak istemişim. Bir şeyleri hepten unutmak. Hep kendime şimdi ne olduğun önemlidir demişimdir. Nereden geldiğimin hiçbir önemi yok ki." [38]

Humeyra üniversite bahanesi ile evden ayrılıp Tahran'a gider ve evlendikten sonra kocası Bijen ve oğlu Puya ile yaşar.

Humeyra için babanın bir anlamı yoktur. Babası hastalandığında hiç vicdan azabı duymaz. Onun cansız bedeninin yanında hastanede bekler. Humeyra kendisini hiç eleştirmeyen ve çocukluğunda sokağa çıkmasına hiç engel olmayan babasına karşı çok duygusuzdur.

Humeyra, annesi Mahrokh'un çocuklarına hiç sarılmayan bir kadın olduğunu ve ona sadece bir kere hamamda sarıldığını anlatır. Annesi Mahokh'u hep evde çamaşır yıkayıp temizlik yaparken hatırlar ve babasının annesine zulüm ettiğini düşünür. Özellikle annesinin erken yaşta ölmesi, Humeyra'nın bu düşüncesini daha fazla tetikler. Romanın sonunda, yıllar sonra çocukluk evlerinin anahtarının kendisinde olmasına rağmen, oraya gidip eve girmek istemese de kendisine engel olamaz ve kimsenin o evde yaşamadığını bildiği halde gidip kapıyı çalar.

Mahrokh

Romanın başkahramanı Humeyra'nın annesi olan bu kadına, anne değil de hep Mahrokh diye hitap edilir. Romanın anlatıcısı Humeyra annesine hep Mahrokh diye hitap ettiğinden, okuyucu romanın sonuna kadar Mahrokh'un aslında

[38] A.e., s. 134.

Humeyra'nın annesi olduğunu anlamakta zorlanır. On yedi yaşında evlenen bu kadın üç çocuk annesidir. En küçük kızı Humeyra onu bahçede çamaşır yıkarken hatırlar. Annesini sürekli çalışırken hatırladığı gibi onu hiçbir şekilde gelinlikle hayal edemez.

"...Bir şeyleri yeni anlıyorum. Mahrokh bulaşık yıkıyor, Mahrokh tuvaleti fırçalıyor, Mahrokh bahçede çamaşır yıkıyor. Bunun dışında başka bir tasvir yok kafamda..." [39]

Fiziksel olarak Humeyra onun incecik, kıvırcık saçlı ve beyaz tenli olduğunu anlatır. Aynı zamanda Mahrokh'un çocukluğundan da kısa bir bilgi verilir. Mahrokh daha çocukken önce annesini sonra da babasını kaybedince iki erkek kardeşine bakar ve onların her işini yapar. Kardeşleri evlendikten sonra Mahrokh ile irtibatlarını keserler ve bu Mahrokh'un psikolojisini kötü etkilemekle birlikte, kimsesizliğinin ona bahşettiği sessizliği yaşatır.

"Mahrokh'un annesi vefat etmişti. Babası da torunlarını görecek kadar yaşamamıştı. İki öğrenci olan erkek kardeşi vardı. Evlenmeden önce bütün işlerini Mahrokh'a yaptıran kardeşleri ise evlendikten sonra ortalıkta hiç görünmediler." [40]

Mahrokh, kendi çocukluğunu ve çocuklarının bebekliğini anlatmayı sever. Özellikle oğlu Mesut'un doğumunu büyük bir hevesle anlatır. Kocası onu çok sevdiğinden karısı onu hep konuşturmak ister. Bazen onu kızdıracak şeyler söylese de Mahrokh hiç tepki vermeden işine devam eder. Onu herkesten ve her şeyden kıskanan kocası, onu markete kadar bile göndermez. Yeni komşuları olan Monir'in ona makyaj yaptığında kocasının makyaja karşı olduğunu bildiğinden o gelmeden hemen makyajını silmeye koşar. Yan komşularının kocasıyla

[39] A.e., s. 9.

[40] A.e., s. 38.

konuştuğunda kendini kapatmadığı ve bir gün onunla beraberken güldüğünden dolayı kocası evde huzursuzluk çıkarır ama Mahrokh sessizliğini koruyarak kendini savunmaz. Hâlbuki komşuları olan adam kördür ve kocası bunu bilmemektedir. Humeyra bunu babasına söylediğinde babası bir erkeğin kadını hissetmesi için göze ihtiyacı olmadığını söyler. Mahrokh gece uyurken kocasının haklı olduğunu düşünür ve adamın gerçekten yakışıklı olduğunu ve hamam işlettiğinden dolayı, sürekli koktuğu sabunun kokusuna âşık olduğunu hisseder.

> "Gece Mahrokh uyuyamadı. Kocasının söylediklerini ve komşunun kocasını düşünürdü. Şems'in onu görmek için göze ihtiyacı yoktu ki. Neden kendisi hiç bu konuyu düşünmemişti. Şems bütün erkekler gibi bir erkekti. Yapılı ve kaslıydı, sanki padişahların kafasını taşıyordu vücudunda. Babasından kalan hamamı işletiyordu. Hep temizdi ve sabun kokardı. Mahrokh bu kokuya âşıktı. O kokuyu dünyanın hiçbir kokusuna değişmezdi."[41]

Kocası onu çok sevdiğinden sürekli onu görebileceği, göz göze gelebileceği şekilde oturur ama Mahrokh bundan hoşnut olmaz. Mahrokh'un elleri bahçede çamaşır yıkamaktan kıpkırmızı ve yaralıdır. Ama kocası bir kere bile olsa onun elini avucunun içine alıp okşamaz. Çünkü kocası öyle bir kültür ve davranışı hiç görmediğinden böyle davranmayı bilmez ve bir elin sadece yıkamak ve çalışmak için olduğunu düşünür. Kaynanası da iki çamaşırı yıkamanın hiçbir şey olduğunu söyleyerek tepkisini koyar.

> "...Elleri kıpkırmızıydı. Ellerinin ağrısından şikâyet ettiğinde kaynanası ona, görmeyende zanneder ki bir kışlanın çamaşırlarını yıkamış der. İki üç çamaşırı yıkamak nedir ki der. Babamın aklına hiç Mahrokh'un elini avucuna alıp da okşamak gelmedi. Yıllar sonra kendi ellerim öyle bir duy-

[41] A.e., s. 71.

guya ihtiyaç duyunca o akşam aklıma geldi. Babam bunu yapmadı. El sadece yıkamak ve pişirmek içindi ona göre."[42]

Mahrokh'un kocası onu bahçede inşaat yapan işçilerden kıskandığında, ilk kez ona işçilerin önünde dayak atar ve Mahrokh hiçbir şey söylemeden evden çıkıp Humeyra ile hamama gider. Orada ilk kez kızı Humeyra'ya sarılır. O günden sonra Mahrokh bir daha konuşmaz ve kocası onun bu sessizliğini kırmak için elinden geleni yapar. Kocası yaptığı hatayı telafi etmek için Mahrokh'un gezmeyi çok sevdiğini bildiğinden onu uçakla Meşhed'e gönderir. Meşhed'den döndüğünde onu çiçeklerle karşılamaya gelen ailesi Mahrokh'u beklerken o, tereddütle bakıp durur. Çünkü artık o eve ve o ortama geri dönmek istediğinden emin değildir. Daha sonra genç yaşta ve sessizlik içinde ölür.

"...Mahrokh durduğumuz yere bakıyor. Sanki bizi tanımıyor gibi bakıyor. Belki de camın arkasından bizim onun ailesi olduğumuzu fark edemiyordur. Bizim taraf dışında her tarafa bakıyor. Belki tekrar bizim annemiz, babamın karısı ya da Eziz'in gelini olmak istemiyor. Aniden durup kendine doğru adrese gelip gelmediğini sorgular gibi bakıyor..."[43]

Mestane

Romanın başkahramanı Humeyra'nın ablası ve Mahrokh'un kızıdır. Kocası ve çocuklarıyla birlikte Şiraz'da yaşar. Anlatıcı geçmişe yolculuk yaparken onun çocukluğunu da bize anlatır. Mahallede komşu oğlu Muhsin'e âşık olan Mestane, bu aşkı kız kardeşi vasıtasıyla mektuplaşarak yaşar. Fiziksel olarak güzel ve esmer olduğu anlatılır. Evin en büyük çocuğu olan Mestane huysuz ve kibar bir kızdır ve annesi Meşhed'e gidince evin işlerinden sorumlu olduğu için çok sinirli davranır. Sokağa hiç

[42] A.e., s. 39.
[43] A.e., s. 181.

çıkmaz ve mahalle haberlerini kız kardeşi Humeyra'dan alır. Mahallelerine yeni gelen komşuları Monir, onların evlerine gelip giderek Mestane'yi etkiler. Artık sürekli oje sürer, spor yapar ve dişlerini fırçalamaya başlar. Babası Monir'in evlerine gelip gitmesine karşıdır. Çünkü Monir'in, kansını ve kızlarını kötü etkilediğini düşünmektedir. Mestane, Muhsin'in arabasına Monir ve Humeyra ile birlikte binip gezdiğinde ilk kez Muhsin'in aşkından şüphe eder.

> "Mestane bir şey hakkında şüphelenmez. İlk kez şüphelendiğinde onun ne olduğunu anlayamadı. Her zamankinden daha neşeli görünüyordu. Muhsin'in arabasından inince ilk başta sersem gibiydi. Uykusuz olduğunu düşündüm. Eve geldiğimizde bayağı çekirdek çıtladı." [44]

Artık o günden sonra Monir ve Muhsin'in arasında bir şeyler olduğunu anlayarak bunalıma girip çok huysuz olur.

> "Mestane huysuzdu daha da huysuz olmuştu. Kimseyi istemiyordu. Saçını artık taramayıp ağaca sarılmıyordu ve şiir okumuyordu." [45]

Romanın başında Şiraz'dan kız kardeşini sürekli arayıp babasının halini sorar. Humeyra'nın gelmesinden önce babasının yanında bulunur, fakat çocukları ve kocasından dolayı tekrar Şiraz'a döner. Humeyra'nın babasının yanında olması onu rahatlatır. Humeyra'ya eski evlerine gidip o mahalleyi tekrar görmesi için çok ısrar eder.

Eziz

Romanın başkahramanı Humeyra'nın babaannesidir. İran'da büyükannelere bazı yörelerde Eziz denilir. Oğlu, gelini ve torunlarıyla birlikte aynı evde yaşar. Kocasının son eşi olan bu kadının bir tek oğlu vardır. Dolayısıyla kocası öldükten

[44] A.e., s. 114.

[45] A.e., s. 116.

sonra oğlu ve onun ailesiyle yaşar. Kulakları iyi duymayan Eziz'i Humeyra ile birlikte kocasının mezarına giderken mezarlıkta da görürüz. Yürümekte zorlanan kadın bazen yanlış mezarlarda kocasının mezarı diye oturup ağlar. Humeyra bunun farkında olsa da çok karışmaz. Eziz, Humeyra ile mezara gittiğinde onun ağlamamasına tepki verir ve bir damla yaş döksen ölmezsin diye sitem eder. Gelini Mahrokh'un elleri çamaşır yıkamaktan yara olduğunda ona sanki bir kışlanın çamaşırlarını yıkamış gibi şımarıyor der ve gelinine hak vermez. Mahrokh bunalıma girince kocası onu Meşhed'e gönderdiğinde oğluna gelin anneden daha önemli mi diye sitem eder ve kendi sorusuna cevap olarak tabii ki Havva zamanından böyledir diye cevap verir.

> "Eziz söyleniyordu. Ne zamandan beri kan anneden daha değerli olmuş? Kendisine cevap vererek: ilk günden, Havva zamanından böyleydi ama anne yoktu o zaman." [46]

Gelinine hak vermese de Mahrokh hastalanınca evin işleri geri kaldığı için çok ağlar ve ona şifası vermesi için Allah'a dua eder.

Âzer

Romanın başkahramanı Humeyra'nın çocukluk arkadaşı olan Âzer, aynı zamanda karşı komşularının da kızıdır. Fiziksel olarak saçı uzun ve dağınık olan bu kız, hiç çorap giymez ve ayakkabısı olmadığından hep terlikle gezer. Humeyra'dan bir yaş daha büyük olan Âzer, sürekli sokakta oynar. Çok dağınık bir ailenin kızı olan Âzer'in babası uyuşturucu kullanan birisidir. Annesi ise bir fırında çalışarak evi geçindirir. Gholameli adında olan topal abisi, Âzer'i hiç sevmez yaptığı her şeye tepki gösterir. Çünkü ona göre bütün kadınlar ya iffetsiz ya da annesi gibi zavallıdırlar.

[46] A.e., s. 11.

"...Âzer, Gholameli'nin onu neden sevmediğini hiç anlayamazdı. Her yaptığına tepki verirdi. Yakınında oturduğunda burnunu kapatır, onun pis koktuğunu söyleyip uzakta oturmasını söylerdi. Hiçbir zaman Âzer'in yüzüne bakarak konuşmazdı. Âzer'den ve onun bütün hemcinslerinden nefret ederdi. Çünkü ona göre bütün kadınlar ya Monir gibi iffetsizdi ya da anası gibi zavallı."[47]

Babasını polisler gelip götürdüklerinde Âzer çok ağlar. Humeyra keşke benim de babamı alıp götürseler diye dua eder. Komşuları Murat, Âzer'i çok beğendiğinden onu ve Humeyra'yı evine götürüp resimlerini çizer. Fakat Âzer'in abisi Gholameli, kızı o eve gittiği için döver.

Babası uyuşturucu parası için kızı Âzer'i kandırarak onu Meşhed'e gezmeye götüreceğini söyler ve ondan abisinin sakladığı paraları bilet alabilmesi için getirmesini ister. Paraları Meşhed'e gideceğim sevinciyle babasına veren Âzer, abisinden yine dayak yer. Ama bu sefer Âzer, mahallenin en yüksek ağacına çıkarak abisinin geceleri işlediğini söyler. Abisi ona "seni yakarım" diye tehdit ederken yanlışlıkla benzin bidonu elinden düşer ve ağaç alevlenerek yanar. Dolayısıyla Âzer orada yanarak ölür.

Monir

Romanın başkahramanı Humeyra'nın çocukluğunda komşuları olan bu kadın, o mahalleye sonradan kiracı olarak gelir. Süslü ve makyaja çok düşkün olan bu kadın, kocası Murat ile yaşar. Humeyra'ların evlerini çok sever ve sürekli oraya girip çıkar. Monir'in mahallede isminin kötüye çıkması nedeniyle onun o eve gelip gitmesinden Humeyra'nın babası ve babaannesi hiç hoşnut olmayıp hep kızarlar. Çok heyecanlı ve hayat dolu olan bu kadınla hep Humeyra'ların evinde kızlara dans öğretirken ya da makyaj yapıp onları süslerken karşılaşırız.

[47] A.e., s. 176.

Kendisi ve kocasını dünyanın en mutlu çifti olarak anlatsa da bir gün Mahrokh'a aslında hiç mutlu olmadığını ve kocasının onu hiç kıskanmamasından usandığını anlatır. Mahrokh ise herkesin onun hayatına imrendiğini ve onun gibi özgür yaşamak istediğini söyler.

"...Monir kendisi ve kocası hakkında öyle bir konuşurdu ki sanki dünyanın en mutlu, en eğlenceli ve en neşeli çiftleriymiş gibi. Mahrokh ve Mestane bu konuşulanların aşk ve eğlenceli hayatın kendilerinde hiç olmadığını hissederek üzüldüler..." [48]

Hâlbuki Monir'in en büyük sıkıntısı kocası tarafından kıskanılmamaktır.

"...Monir yüksek sesle ağlamaya başladı ve konuşmaya başladı:

"Keşke o kadar adam olsaydı da bir tokat atıp neden geç geldin diye sorsaydı? Ya da neden o adama bakıyorsun deseydi? Ya da ne bileyim nereye gittiğimi merak etseydi. En azından o zaman kadın olduğumun farkına varırdım diğer kadınlar gibi. Evimde bir erkeğin olduğunu hissetseydim..." [49]

Hikâyenin sonunda Monir'in kendinden daha küçük olan komşularının bekâr oğlu, aynı zamanda Mestane'nin âşık olduğu Muhsin ile ilişki yaşadığını öğreniriz. Muhsin'in evinden çıkarken Muhin'in babası tarafından yakalansa da kaçmayı başarır. Mestane bunu anlayınca çok yıpranır ve hayata küser.

Aliye

Romanın başkahramanı Humeyra'nın çocukluğunda yan komşuları olan Aliye, görme engelli olan kocası Şems ve oğlu Muhsin ile yaşar. Aliye sürekli sokakta konuşur ve hiç sır tutamaz.

---

[48] A.e., s. 49.

[49] A.e., s. 126.

"...Aliye'nin sesi sokaktan geliyor. Sokağın eksilmeyen müziğidir zaten. Hiçbir zaman susmaz. Babam ona Seyyar Radyo der. Aliye susmadan konuşur. O kadar küçücük kalbi var ki bırak sırrı en ufak lafı bile tutamaz..." [50]

Çok saf bir kadın olan Aliye, çocukluğunun çok zor geçtiğini, dolayısıyla o sıkıntılardan ve sorumluluklardan kaçmak için kör kocasıyla evlendiğini anlatır.

1.4. Mah Kamel Mişeved (Ay Tamamlanıyor) Romanı Hakkında

Fariba Vafi'nin diğer romanı olan Mah Kamel Mişeved, 2010 yılında İran'ın en iyi yayınevlerinden olan Merkez Yayınları'ndan çıkar. Mah Kamel Mişeved'in Türkçe karşılığı Ay Tamamlanıyor'dur.

Romanın mekânı Tahran ve İstanbul'dur. Belli bir tarih verilmese de, hikâyenin yakın zamanda geçtiği anlaşılır. Romanın başkahramanı, aynı zamanda râvisi, otuz beş yaşında Bahare, her şeyden şüphe eden yalnız bir kadındır. Bahare geleneksel ailesinden ayrılıp kimliğini bulmak için erkek kardeşi Bahadır ile Tahran'da yaşamaya başlar. Bu iki bekâr kardeşin çok has bir yaşam tarzları vardır. Bahare çok yakın arkadaşı Ferzane'nin yardımı ile onun arkadaşının şirketinde çalışmaya başlar. Şirketin patronu Aziz Dost dedikleri genç bencil bir adamdır. Bahare hep yanında olan iki arkadaşı Ferzane ve Şehrnuş ile konuşup dertleşir. Tüm hikâye boyunca yansıtılan duygu, Bahare'nin yalnızlığı ve onun ilişki kurmakta ve devam ettirmekteki yeteneksizliğidir. Ferzane ve Şehrnuş, Bahare'nin âşık olması ve yalnızlıktan kurtulması için çok uğraşırlar. Dolayısıyla Ferzane onu, Almanya'da yaşayan Behram adındaki bir arkadaşı ile tanıştırmak için onların Türkiye'de buluşmalarını sağlar. Bu yolculuk Bahare'nin kendisine daha fazla güvenmesine sağlayacaktır.

[50] A.e., s. 100.

"Yolculuk bizi yeni bir yere getirmiyor. Önceki yerlerden daha taze olduğunu bize hatırlatır. Yolculuktan sonra yaşadığın evlerde yeterince aydınlık olmadığını anlıyorsun. Eşyalar iyi düzenlenmemiş, fazla sıkış tıkışlar. Perdelerin rengi kötü. Gözün duvardaki saate takılıyor. Eşantiyondur. Bedavaya kafatası verseler de duvara çivilersin misali. Odanın duvarındaki tek tabloya bakıp nasıl yıllardır bu kötü renkli dağ ve orman manzaralı tabloya baktığına ve bir kez bile onu değiştirmediğine hayret ediyorsun. Lavabonun sabunu kaliteli değil. Eğer yeni ve hoş kokulu sabun koysaydın ne olurdu ki. Geri döndüğünde kötü yaşadığını anlıyorsun. İçinden her şeyi değiştirmek geçiyor." [51]

Fariba Vafi'nin bu romanı, akışından ziyade kahramanların karakterlerini analiz eden bir romandır. Yani bu tür romanlarda olaylardan ziyade karakterler daha önemlidir.

Bahare'ye göre evlilik bir sözleşmeden ibarettir. Dolayısıyla evliliği çok ciddiye almaz. İstanbul'da Behnam ile görüşen Bahare, Behnam'ın önceden evlendiğini ve hala o kadını sevdiğini öğrense de tepki vermez. En sonunda Behnam, Bahare'nin Almanya'ya gitmesi için ona davetiye gönderdiğini söyler ama Bahare İran'a döner. Çok sade ve soğuk bir şekilde birbirinden ayrılan bu çiftin gelecekte yaşadıkları hakkında bilgi verilmeden roman biter. Burada en önemli detay kahramanın oraya gitmesiyle kendini daha iyi tanıyıp kendiyle barışmasıdır.

"...Bir yabancı gibi dönüp kendime baktım. Gece olmuştu. Kimse bana bakmıyordu... Kendime daha dikkatli baktım. Sırtımı dik tuttum. Kendimden hoşlandım. Aslında kendime bakmaya doyamıyordum. Görüntüm değildi beni mutlu eden belki daha önce kendimde hiç görmediğim

[51] Vafi, Fariba, **Mah Kamel Mişeved**, Merkez Yayınları, Tahran, 2010, s. 1.

ya da görüp unuttuğum bir şey vardı. Sanki kırık dökük parçalarım birbiriyle birleşip tamamlanmıştı..." [52]

1.4.1. Mah Kamel Mişeved Romanındaki Kadın Kahramanlar

Bahare

Bahare romanın başkahramanı ve aynı zamanda ravisidir. Otuz beş yaşında olan Bahare, ailesinin gelenekselliğinden bıkıp onların yaşam tarzını beğenmediğinden yaşadığı küçük şehirden ayrılır ve Tahran'da kardeşi Bahadır'la yaşamaya başlar. İlk başta annesi Tahran'a gitmelerine karşı çıksa da daha sonra Bahare orada uygun bir eş, Bahadır ise uygun bir iş bulur ümidiyle razı olur. Fiziksel olarak hiçbir özelliği anlatılmaz ama romanda onun sürekli karar değiştiren ve ne istediğini bilmeyen biri olduğunu birkaç yerde görebiliriz

Bu iyi anlaşan iki bekâr kardeş çok samimidirler ve Bahare her şeyi şair olan erkek kardeşine rahatlıkla anlatır. Hatta evlerine sürekli gelip giden Bahadır'ın arkadaşı Ferid ile aşk yaşadığını da kardeşine söyler. Sürekli Ferid'in yaşadığı gelgitlerle mücadele eden Bahare, Bahadır'a bu konuyu şöyle anlatır:

"...Diğer günler işim hep beklemekti. Bu hastalığımın başlangıç noktasıydı. Telefonum hayatımın en önemli parçasına dönüşmüştü. Bir anda ruh halimi tamamen değiştirmeye kâdirdi. Telefonumu atarsam bütün sıkıntılarımı atmış olurum diye düşündüm. Telefon artık hep laldı. Artık hiç çalmıyordu... Tekrar başladım kendimle konuşmaya. Ben nerede hata yaptım? Onu neden kaçırdım kendimden ama hiçbir soruma cevap bulamadım." [53]

[52] A.e., s. 98-99.

[53] A.e. s. 46-47.

Bahare'nin çok samimi olduğu iki arkadaşı Ferzane ve Şehrnuş hep onun yalnızlığına ve âşık olmamasına kızarlar ve bunun için ellerinden geleni yaparlar. Ferzane ona bilgisayar işlemleriyle ilgili bir iş ayarlayıp çalışmasını sağlar. Daha sonra Ferzane birkaç kere kocasının arkadaşlarıyla Bahare'yi tanıştırsa da bir türlü sonuç alamaz. En sonunda Almanya'da yaşayan arkadaşı Behnam ile onu tanıştırmak için İstanbul'a gitmesini sağlar.

"...En sonunda buna âşık olman gerekir dedi.

" Bu senin tanıştıracağın adama mı?"

"Hiç fark etmez. Görücü usulü evlilik sana göre değil. Senin âşık olman lazım."

"Peki, bu görücü usulü değil mi?"

" O sana bağlıdır. Kendi istediğin şekle çevirebilirsin. Bu adam geldiğinde konuş onunla. Yani onun senin hakkında bir şeyler öğrenmesi senin ona anlatacaklarınla mümkündür. Merak ettiğin her şeyi ona sor."" [54]

Bahadır (kardeşi) onun, yurt dışına biriyle tanışmak için gitmesini çok saçma bulur ve kardeşine onun öyle bir kişi olmadığını ve iradesini başkalarına bırakıp evlenemeyeceğini söyler. Ayrıca onun kendini denemek için böyle bir oyuna girdiğini düşünür. Bunların hepsine rağmen Bahare İstanbul'a gidip Behnam ile tanışır. Kendi hayatlarıyla ilgi birbirlerine bir şeyler anlatıp birbirlerine ısınırlar. Behnam Almanya'ya döner dönmez ona davetiye göndereceğini ve evini değiştireceğini söyler ancak romanın sonunda Bahare'nin kararı açıklanmaz.

Şehrnuş

Romanın başkahramanı Bahare'nin yakın arkadaşı olan Şehrnuş elli yaşında, şık bir bayandır. Fiziksel olarak saçının

[54] A.e. s. 30-31.

beyaz olduğu, yaşını göstermediği, kaşlarının çok güzel olduğu, bakımlı ve şık giyinen biri olduğu anlatılır. Ümidini hiç kaybetmeyen, olumlu, sabırlı ve hiç kimseyle tartışmayan biridir. Fal bakıp rüya tabirleri yapar.

> "...Şehrnuş elli yaşındaydı. O yaşını göstermeyen şık elli yaşındaki kadınlardandı. Saçları bembeyaz olsa da yaşlılığın yüzüne yansımasına izin vermemişti. Çok güzel kaşları vardı. Çok güzel renkli rujlar sürerdi ve tırnakları hep ojeliydi. Yoga yapardı ve bizi her gördüğünde düz otur kambursuz derdi. Beni ilk defa gördüğünde öyle bir sarıldı ki annem bile bana hiç öyle sarılmamıştı. Onun sıcak ve samimi kucağından etkilendim." [55]

Daha önce Amerika'da yaşayan ve âşık olduğu için tekrar İran'a dönen bu kadın, bir daha İran'dan ayrılmak istemez. Aşk evliliği yapsa da kocasıyla sürekli sorun yaşayan Şehrnuş, ısrarla boşanmak ister. Fakat daha boşanmadan televizyon karşısında kocasının hiç hareket etmediğini görüp öldüğünü fark eder. Dört beş yıl ağır bir bunalım geçiren Şehrnuş, bu olayın şokunu çok zor atlatır. Daha sonra kendini yoga, meditasyon ve tasavvufla sakinleştiren bu kadın, hayata çok pozitif ve olumlu bakan birine dönüşür. Amacı yoga salonu açmaktır ve hiç ümidini kaybetmeden hedefinin peşinden koşar. Bahare zor anlarında hep Şehrnuş'u dinleyip onun öğrettiği rahatlama tekniklerini uygular.

Ferzane

Romanın başkahramanı Bahare'nin çok yakın arkadaşı olan Ferzane, kocası Mühendis Naci ile yaşar. Fiziksel özelliği hiç anlatılmaz ama onun iyi kalpli, emir vermeyi seven, iradeli, sessiz, hiç yalan söylemeyen, hümanist ve insanları bir araya toplamayı seven biri olduğu anlatılır. Hep Bahare'yi birileriyle tanıştırıp onun yalnızlığını bitirmek ister. Hatta Bahare'ye iş

[55] A.e. s. 16.

bulan kişi de odur. Girdiği her ortamı değiştirip heyecanlandırır. Üniversite diplomasını alıp işe başlayışını şöyle anlatır:

> "...Daha yeni lisans almıştım ve mütercim olmak istiyordum. Aziz Dost'un yanına gittim. Daha yeni karısından ayrılmıştı. Bu kadar sakallı değildi o zaman. Elime bir kitap verdi iki sayfa çevir getir dedi. Sonra yüzüme bakıp bana, sen niye yolculuk yapmıyorsun dedi. Zannettim ki İngilizcemi geliştirmek için yola çıkmamı istiyor. Yolculuğa çık havan değişsin dedi. Çocuk sahibi ol ya da dünyayı gez, ne yapmak istersen yap ama Allah aşkına bir daha çeviri yapma dedi."[56]

Ferzane'nin eşi Mühendis Naci'den kaynaklanan sorundan dolayı çocukları olmaz. Evliliklerinin ilk yıllarında çaba gösterseler de daha sonra bırakırlar. Ferzane, Bahare'yi Almanya'da yaşayan arkadaşı Behnam ile tanıştırmak için İstanbul'a gönderir. Behnam onun hakkında Bahare'ye şöyle söyler:

> "...Biz onun yanında erkek değildik. O da bizim yanımızda muhtemelen kadın olduğunu hissetmezdi. O zamanlar her şey daha farklıydı. Sadece birbirimizin kafasıyla ilgilenirdik. Beden diye bir şey yoktu."[57]

Bahare'nin Annesi

Romanın başkahramanı Bahare'nin annesi olan bu kadın, kocası ve iki çocuğuyla (Bahare ve Bahadır) yaşar. Hayattan bir şey anlamayan ve dışarı çıkmayan bu kadını kızı şöyle tarif eder:

> "...Annem de hayattan bir şey anlamazdı. Hiç dışarı çıkmazdı. Bir kere Suriye'ye gitti. Değişik bir gidiş. Sokağın başından otobüse bindi ve birkaç gün sonra otelin önünde indi. En büyük hayat hikâyesi fakirlik ve küsmekti. Alın yazısı fakirlikti. Bazen babamın cebinden ona söylemeden

[56] A.e. s. 13.

[57] A.e. s. 87.

para alırdı. Bir kere çarşafını takıp evden küsüp gitti. Hep babam onu almaya gidecek diye bekledi ama öyle olmadı. En sonunda kendi geri döndü. Şişman bir kadının fırfırlı etekle ben ve Bahadır'a çorba yaptığını görünce onu dövdü. Kadın çarşafını alıp kaçtı. Babam hiç müdahile etmedi."[58]

Çocukları Tahran'a gitmek istedikleri zaman onlara karşı çıksa da daha sonra kızı Bahare'nin koca bulmak, oğlu Bahadır'ın da iş bulmasını ümit ederek onların gitmesine izin verir. Çocuklar gittiklerinde ilk başta sürekli onları görmeye Tahran'a gider ama daha sonra kadınlarla birlikte hayır işlerine katılıp yetim kızlara çeyiz hazırlamak, hayır yemekleri ve dini konuşmaları düzenleme sorumlusu olur. Kocasıyla iyi anlaşmayan ve sürekli beddua eden bu kadın, hep hayata karşı mutsuz bir tavır sergiler. Bedduaya başladığı zaman kocası evden çıkar ve onu dinlemek istemez.

1.5. Baad Ez Payan (Bittikten Sonra) Romanı Hakkında

Fariba Vafi'nin en son romanı olan Baad Az Payan, 2013 yılında İran'ın önde gelen yayınevlerinden olan Merkez Yayınları'ndan çıkar. Baad Ez Payan'ın Türkçe karşılığı *"Bittikten Sonra"*dır.

Baad Ez Payan, sıradan hayatın içinde kaybolmamak için kendi şehirlerinden göçüp giden iki kadının (Roya ve Menzer) hikâyesidir. Roya, sıradanlıktan kurtulmak için kendi şehri Tebriz'den Tahran'a gidip oraya yerleşen bir kadındır. Aynı zamanda hikâyeyi anlatan kişi de odur.

Tahran İmam Humeyni Havaalanı, Tebriz, Tahran-Tebriz Otoyolu ve Tebriz'in bazı özel yerleri (örneğin Tebriz'in kapalı çarşısı ya da Eynâli Dağı) romanda geçen mekânlardır. Hikâyede tarih verilmemekle birlikte sürekli geçmişe gidip günümüze dönen bir zamanda yolculuk yapılmaktadır. Anlatıcı

[58] A.e. s. 22.

Roya çocukluk günlerini anlatmak istediği zaman yirmi yıl önceye gider. Diğer kadın kahraman Menzer ise Bocnurd'lu (İran'ın bir şehri) ama İsviçre'de yaşayan bir kadındır. Menzer İsviçre'den Tahran'a arkadaşının teyzesi olan Roya'nın yanına gelip birlikte Menzer'in bir işi için Tebriz'e giderler. Geçmişe dönüş sayılacak olan üç günlük yolculukta, Roya ve Menzer bir şeyin peşinde olmakla birlikte sanki yıllardır kaybettikleri bir şeyi de aramaktadırlar. Bu iki kadının yolculuklarındaki ortak maksatları, sıradan olan hayatlardan kaçmak, kendi ayakları üzerinde durabilmek ve hayatın yükünü kendi omuzlarında taşıyabilmektir. Roya, İran Türk'lerinden olduğu için romanın hemen hemen her bölümünde Türkçe kelimeler ve deyimler yer alır.

Will Durant'ın *"İnsanın memleketi orada yaşamaması şartıyla iyidir."* cümlesi Menzer tarafından söylenir. Roya, daha küçükken sıradan bir kadın olmaktan, gelecekte sürekli yemek pişirip elbise yıkamaktan, eşine ve çocuğuna bakmaktan kaçmak için elinden geleni yapar. Dolayısıyla yakın arkadaşı Nesrin ile birlikte hep yabancı kitaplar okuyup kendini geliştirmek ister. Babasının onu bu konuda desteklemesi ama yabancı kitaplar değil de Zeynep Paşa gibi yerli kahramanların hayat hikâyelerini okumasını istemesi romanın önemli kısımlarındandır. Babası onun da annesi ve kız kardeşi Fateme gibi "kör kuş" olmasını istemez. Kör kuş lakabı babası tarafından evde oturup dış dünyadan haberi olmayan annesine verilir. Hatta annesi bile ölüm döşeğindeyken kızından bir kör kuş olmamasını ister:

> "Benim gibi bir kör kuşu değil, akıllı ol." Kendisi de kör kuş olduğuna inanmıştı. Dedi ki ne zaman evlendiğimi ve ne için evlendiğimi anlayamadım. Hayattan bir şey anlayamadım ki zaten. Siz ikiniz için yaşadım hep. Gerçi ben bu konuda bile iyi değildim."[59]

[59] Vafi, Fariba, **Baad Ez Payan**, Merkez Yayınları, Tahran, 2013, s. 93

Roya ve arkadaşı Nesrin ortak arzularına erişebilmek için lise dönemi bittikten hemen sonra çalışmaya başlarlar. Nesrin bir şirkette sekreter, Roya da bir anaokulunda çalışmaya başlar. Roya'nın hayatını ve düşüncelerini değiştiren, büyük şehre gidip kendini yetiştirmesini isteyen kişi anaokulunun sorumlusu Suri'dir. Suri cesur ve bağımsız yaşamayı Roya'ya öğretip onu bu yolda teşvik eden kişidir. Romanda geçen bu kadınlar, her şeyi, gençliklerini ve yaşama enerjilerini sıradanlıktan kaçmak için sarf ederler.

Vafi, kadın davranışlarını bu romanda o kadar iyi çizer ki her kadın okuyucu kendini hikâyenin içinde bulabilir. Roya'nın ablası olan Fateme, Roya ile aynı anne baba tarafından yetiştirilse de karakteri Roya'dan çok farklıdır. O kadar ki bir türlü birbirlerine yaklaşamazlar. Romanın bir kısmında abla kardeş battaniyenin üstünden birbirlerine sarılma cesareti bulurlar. İki kız kardeşin arasındaki ilişki şu şekilde anlatılır:

> "...Ansızın delicesine kalktı. Bir battaniye alıp altında büzüştü ve bana arkasını döndü. Kendisini öyle bir battaniyeye doladı ki başının ne tarafta olduğu belli değildi. Sanki böyle daha iyiydi. Battaniye yine Fateme'den ve taştan daha iyiydi. Ona yaklaştım. Elimi battaniyeye koydum. Konuşamadığımı fark ettim. Elimi çektim ve bir an öylece kalakaldım. Sonra Farsça olarak annen bana emanet etti diyen kendi sesimi duydum. Farsça konuşan sesimden utandım. Bir süre sonra battaniyeden ses geldi. Ne dedi? diye sordu battaniye. Eğer bırakırsanız Fateme'm biraz üzülsün dedim. Battaniye hareket etmedi. Farsça kalk artık dedim. Böyle onun ruhuna acı çektiriyorsun dedim. Battaniye sallandı. Yavaş yavaş ağlıyordu. Eğer bu battaniye olmasaydı Fateme'ye sarılamazdım diye düşündüm. Battaniyeye sarıldım, öptüm. Sonra battaniyeyle ağlaştık."[60]

[60] *A.e*, s. 66.

Vafi, romanını ana ve yan karakterlerin hayatlarında, geçmişle bugün arasında gidip gelerek oluşturur. Roya, sonunda Tebriz'den göçüp Tahran'da tek başına çalışmaya ve yaşamaya başlar. Nesrin ise altı kız kardeşine bakmak zorunda olduğu için orada kalıp bir yere gidemez. Menzer ise yıllar önce eşinden boşanıp kızı Meryem ile İran'dan kaçıp İsviçre'ye gider. Dil bilmeyen ve parasız kalan Menzer'e, Ati adında bir kadın yardım eder ve ona iş bulur. Bir müddet sonra Ati'nin uzak akrabası ve sürekli evine gelip giden Esat ile Menzer'in arasında aşk kıvılcımları görülmeye başlar. Diğer taraftan Ati de Esat'a âşık olduğu için bu ilişki bir şekilde bozulur.

Esat'a âşık olan Menzer, onun geçmişini öğrenmek ve abisiyle barıştırmak adına İran'a gelir. Arkadaşı Aysan'ın teyzesi olan Roya'nın yardımıyla Tebriz'i gezmeye başlarlar. Bu roman küslüklerle dolu bir romandır. Menzer ile Esat, Fateme ile babası, Esat ile kardeşi Ahmet ve Rüya ile dostu Nesrin birbirlerine küstürler. Menzer ise bunların hepsini barıştıran kişi olacaktır.

> "Sen kütüphanede Gandi kitaplarının peşindeyken, ben Che Guavera'nın peşindeydim diye düşünüyorum. Çok acı çektik. Hepimiz orda burda dünyanın bir yarındaydık. Durum böyleyken eğer arzularımızı sorarsan, sakin bir hayat deriz. Bir apartman, bir koca ve bir çocuk." [61]

Romandaki bütün kahramanlar hemen hemen hayatlarını farklı olmaya vakfeden, sessiz bir sevgiyle ilişkilerini boş yere bozan ve anneleriyle ya da kız kardeşleriyle her zaman kavga eden tiplerdir.

Menzer, romanın son paragrafında okuyucunun zihninde yer alan her şeyi bozar. Esat ile erkek kardeşinin barışmasını sağladığı için üzerinde tatlı bir mutluluk olsa da sesli bir şekilde ağlamaya başlar ve Esat'a karşı sevgisini sorgular:

[61] A.e., s. 48.

"Kaç dakika hiç konuşmadan birbirimize baktık. Sence Esed seni seviyor mu yoksa saygıdan mı?", diye sordum.

"Bilmiyorum."

"Sende onu seviyorsun bence.", dedim.

"Bunu da bilmiyorum. Belki."

"Uzun bir ah çekip gökyüzüne baktı."

"Artık çok fark etmiyor." [62]

1.5.1. Baad Ez Payan Romanındaki Kadın Kahramanlar

Roya

Romanın asıl kahramanı, aynı zamanda anlatıcısıdır. Yirmili yaşlarına kadar Tebriz'de yaşayan, sonraki yıllarını Tahran'da geçiren bu kadın hiç evlenmemiştir. Onu ilk kez yeğeni Aysan'ın İsviçre'den gelen arkadaşı Menzer'i havaalanında karşılamaya gittiği zaman görürüz. Aslında Tebriz'i sevmez ama yeğenini kırmayıp onun misafirini gezdirmek için kendi arabasıyla Menzeri, Tahran'dan Tebriz'e götürür. İlk kez kendi arabasıyla Tahran'dan Tebriz'e giden Roya, tüm yola araba bozulacak endişesiyle devam eder.

Tahran - Tebriz yolu boyunca geçmişe bir yolculuk yapıp onun çocukluğunu öğreniriz. Çocukluğunda çok iyi dans eden ve sürekli farklı olmak isteyen bir çocuktur. Annesi, babası ve ablası Fateme ile birlikte yaşayan Roya, liseyi bitirir bitirmez bir anaokulunda işe başlar. Kendisine hep sevdiği işleri yapacağına dair söz verir. Roya az konuşan ve kendini güzel bulmayan bir kadındır. Ablası Fateme'nin hemen evlenip evden gitmesini çok ister. Çünkü özgür olması, odayı tek başına kullanabilmesi ve istediğini yapabilmesi için bunun gerçekleşmesi şarttır. Ailesinde herkesin çok sıradan olduğunu düşünür. Sıradan biri olmamayı ve meşhur olmayı

[62] A.e, s. 226-227.

çok ister. Evlenip çoluk çocuğa karışmayı hiç düşünmez. Dolayısıyla annesi ona evlenmek istemediği için kesinlikle okuması gerektiğini söyler.

Bir süreliğine çalıştığı anaokulun sorumlusu Suri onun hayatını çok etkiler ve ona "Sen çok iyi yerleri hak ediyorsun, Tahran'a git ve kendi ayaklarının üstünde dur." der. Daha sonra işten ayrılıp Tahran'a çalışmaya giden Roya küçük bir evde tek başına yaşamaya başlar. Eşini kaybeden Roya'nın babası kızı Fateme'lerle yaşamaya başlar. Babasına karşı duygusal olan bu kız babasının tekrar evlenmek istemesine hiç tepki göstermezken, ablası babasına karşı nefret ve kin duymaya başlar. İki yeğeniyle de çok samimi olan Roya, sürekli ablası ve yeğenlerinin arasında kalır. Yeğeni Aysan, annesinin teyzesi Roya gibi olmasını çok istediğini Menzer'e anlatır:

> "...Aysan annesini çok anlatır. Bence enteresan bir insandır ama Aysan, annesinin senin gibi olmasını ister. Teyzem özgürdür ve kimseye bağlı değildir der. Onun yaşında olduğundan beri ne istediğini bilen birisisin." [63]

Menzer

Menzer ile ilk kez İsviçre'den gelirken Tahran İmam Humeyni Havaalanı'nda karşılaşırız. Menzer çok neşeli, heyecanlı, bakımsız ama kendine çok güvenen bir kadındır. Roya onu ilk gördüğünde şöyle anlatır:

> "Menzar'ı İmam Havaalanı'nda gördüm. Pembe gömlek ve cin pantolonla, spor ayakkabıyla, alında saçlar... Dudaklarda geniş bir gülümseme, hızlı yürüyüş ve dağcılık." [64]

Saçının beyazlamasına rağmen boyatmaması Fateme'nin eşi Daryuş'un hoşuna gider. Dolayısıyla İran'da yaşayan

[63] A.e., s. 19.

[64] A.e, s. 2.

kadınların ne olursa olsun saçlarını boyatmadan evden çıkmadıklarını Menzar'a anlatır.

Yıllar önce kocasından boşanıp kızı Meryem ile İsviçre'ye giden Menzer, orada dil bilmediğinden ve parasızlıktan ötürü zor durumda kalır. Fakat Ati adında bir kadın ona çok yardım eder. Çocuğuna bakarak Menzer'in işe gidebilmesini sağlar. Belli bir zaman sonra Ati'nin akrabası olan ve sürekli evine gelip giden Esat ile aralarında aşk başlayınca, kızının ve kendinin Esat'a bağlanmasından korkmaya başlar. İlişkileri defalarca başlayıp sona erer. Evlenme kararı alan çift aralarındaki yaşanan problemlerden ötürü bu evliliği gerçekleştiremezler.

Menzer, Esat'a olan vefa borcunu ödemek için, onu çok sevdiği kardeşi Ahmet ile barıştırmak isteyerek İran'a gider. Esat'ın akrabalarıyla irtibata geçen Menzer, sonunda onları barıştırmayı başarır. Menzer, Roya ile birlikte Tahran'a giderken birbirlerine hayatlarını anlatırlar ve Roya onun bunca şey yaşadıktan sonra bu kadar hayat dolu olmasına şaşırır. Menzer, zaruri bir durum olmadıkça kızı Meryem ile konuşmaz. Ancak eskiye göre Menzer'in artık kızıyla arasının iyi olduğunu ve o eski günlerin bir daha geri dönmemesini temenni eder.

> "Aysan çok iyi bir kızdır. E-mail ve Skype ile annesiyle sürekli konuşur. Ben böyle irtibatta olmayı sevmem ve Meryem ile de öyle olamam. Hep özgür olsun istedim. Ama bunlara rağmen bazen bu anne kızın ilişkisini kıskanıyorum. Aysan annesini çok anlatır. Bence enteresan bir insandır ama Aysan annesinin senin gibi olmasını ister. Teyzem özgürdür der ve kimseye bağlı değil der. Onun yaşında olduğundan beri ne istediğini bilen birisin." [65]

Roman boyunca onu hep yeşil renkli hatıra defteriyle görürüz. Her şeyi o deftere kaydetmenin yanında bir de sürekli fotoğraf çeker. Roya'ya göre gözlük, defter ve kalem ona

[65] A.e., s. 19.

farklı bir hava katmaktadır. Çok bakımlı ve güzel olmasa da her zaman dikkat çekmeyi başaran Menzer, yürürken herkesin ona bakmasını sağlar.

Annesi, ne olursa olsun kocasından ayrı yatmaması ve yatağını ayırmaması gerektiğini Roya'ya anlatır. İlk kocasının sürekli küsmesini, küstüğünde yatağını ayırdığını ve annesinin bu konuyla ilgili kızına tavsiyesini şöyle anlatır:

> "...Benim kocama gözünün üstünde kaş deseydin alınıp yorganını alır iki metre uzakta yatardı. Çabuk peşinden giderdim. Çünkü annem başına ne gelirse gelsin yatağını kocandan ayırma derdi. Anneme göre en önemli hayat savaşı buydu. On yıl çift kişilik yatağınızı korudum ama daha sonra kendi yatağımı da ona vermeye razı olup kendim yerde yattım." [66]

Ona göre geçmişe bakmak insanı güçlendirir. Geçmişinden kaçan Esat'ın geçmişini araştırmak ve onu kardeşi Ahmet ile barıştırmak için elinden geleni yapar. Esat'ın kız kardeşi ona Esat'ın geçmişini neden merak ettiğini sorduğunda, Esat'ın kendisine yapmış olduğu iyiliklere karşılık ona iyilik yaparak borcunu ödemek istediğini söyler. Sonunda Esat'ın kardeşi Ahmet'le barıştıklarını telefonda kız kardeşlerinden öğrenir. Sonra Roya ile birlikte Tahran'a döner.

> "Kaç dakika hiç konuşmadan birbirimize baktık. Sence Esed seni seviyor mu, yoksa saygıdan mı.", diye sordum.
>
> "Bilmiyorum.", dedi.
>
> "Sende onu seviyorsun bence.", dedim.
>
> "Bunu da bilmiyorum. Belki."
>
> Uzun bir ah çekip gökyüzüne baktı.
>
> "Artık çok fark etmiyor." [67]

[66] A.e, s. 59.

[67] A.e, s. 226-227.

Fateme

Romanın başkahramanı olan Roya'nın kendinden beş yaş büyük olan ablasıdır. Fateme Tebriz'de kocası Daryuş ve küçük kızı Aylar ile lüks bir evde yaşar. Büyük kızı Aysan, İsviçre'de üniversite okumaktadır. Çocukluğunda hep hanım hanımcık olan Fateme, tül elbise ve atkuyruğu saçıyla prenses gibi yürüyüp her iltifata karşı işveyle "Mersi" derdi. Türk olmasına rağmen evde sürekli Farsça konuşan Fateme, duygularını sadece Farsça konuşarak rahat bir şekilde ifade eder. Fateme, kardeşi Roya ile farklı karakterlere sahiptir. Annesiyle çok iyi anlaşan ve ona çok bağlı bir kızdır. Çok güzel bir kadın olan Fateme, güzelliğinin farkında olmasından mütevellit çok havalıdır.

> "Fateme o kadar havalıydı ki sanki gökyüzü yanlmış o düşmüş. Güzelliğinin farkındaydı ve havaya giriyordu hep. (Anne tam tersine hiç güzelliğinin havasını atmazdı. İkisinin de boyunları uzun, ciltleri mermer gibi düz ve pürüzsüzdü.) Babam onlar konuşmadıklarında general hanımlarına benziyorlar derdi. O zamanlar general olmak çok havalı bir şeydi tabii. İkisi de çok havalıydı ya..." [68]

Sürekli topuklu ayakkabıyla gezen ve sürekli saçı fönlü olan Fateme, Menzer'i ilk gördüğünde onu özensiz bulduğundan hiç beğenmez, saçını sade bir tokayla toplamayı Avrupa'dan gelen bir kadına yakıştırmaz. Fateme sadece güzellere, zenginlere, şık giyinenlere, doktor ve mühendislere hayranlık duyar. Diğer insanlar ona göre fazlalıktır.

> "...Saçının boyasını herkesin beğenmesini ve hangi kuaföre gittiğini sormaları onun en çok keyif aldığı şeydi. Birisi ona mobilyan çok güzel dese hemen bacak bacak üstüne atıp bunlar Türk malı diyerek hava atardı." [69]

---

[68] A.*e*, s. 23.

[69] A.*e*, s. 52.

Annesine çok düşkün olan Fateme, annesi hastalanınca çok üzülür ve annesinin başından ayrılmaz, hep ağlar. Daha sonra annesini kaybedince Daryuş ile tanışıp evlenmesi, kendini toparlamasını sağlar. Daryuş, Fateme'yi sürekli şımartır, el üstüne tutar. Daryuş'un bakımlı olması Fateme'nin onunla evlenme nedenlerinden biridir:

> "Daryuş güzel giyinirdi, hep parfüm kokardı, saçı hep düzenli ve yüzü hep tıraşlıydı, hepsinden daha önemlisi güzel konuşuyordu. Onla konuştuğumda o hüzünlü evden uzaklaşırdım. Onunla sabahtan akşama kadar konuşmak isterdim çünkü dertlerimi unutturuyordu bana. Daryuş sadece koca değildi benim dermanımdı."[70]

Evlilikten belli bir zaman geçtikten sonra annesini özleyen Fateme yine depresyona girip psikoloji tedavisi görür. Kocası da Fateme'nin kendisini daha iyi hissetmesi için ona sürekli makyaj yapıp gezip eğlenebileceğini söyler.

Annesinin vefatından sonra babasına bakan Fateme, babasının tekrar evlenmesine karşı çıkar ve sürekli babasını takip eder. Babası kızından çok usandıysa da ona muhtaç olduğu için bir karşılık veremez. Nihayetinde babasının tekrar evlenmesine razı olur fakat babası kalp krizi geçirip vefat eder. Fateme, babası tekrar evlenmek istediği için, kalbinde ona karşı kin ve öfke besler. Dolayısıyla içinde taşıdığı bu kin yüzünden babasının mezarına hiç gitmez. Babasına olan öfkesi biraz dindikten sonra son model siyah arabasıyla kardeşini de yanına alıp babasının mezarına gider.

Nesrin

Romanın başkahramanı Roya'nın en samimi çocukluk ve arkadaşıdır. İri ve güzel gözlere sahip olan bu kız çok hareketli ve yaramazdır. Kendinden küçük altı kız kardeşi daha vardır.

[70] A.e, s. 164.

Ev ortamları sürekli neşeli ve samimi olsa da Nesrin ailesini cahil bulur ve ilk fırsatta evden ayrılmak istediğini söyler.

> "Kız kardeşleriyle farklıydı. Ciddiydi, kız kardeşleri gibi gülmezdi. Ahmak kız kardeşlerinden, hayalsiz annesinden, kıskanç ve kendi bildiğini okuyan babasından nefret ediyordu, kaçmak için uğraşıyordu. Bir gün çıkıp gideceğini ve arkasına bakmayacağını söyledi." [71]

Uzak akrabası olan genç bir çocuk ile sürekli iletişim hâlinde olan Nesrin, onu aydın biri olarak görür ve devamlı onun kitaplarını alıp okur. Nesrin'e göre çalışmaya başladığında özgürleşip evde daha fazla saygı görür ve evdeki bütün işlerden muaf olur. Bu sebeple Nesrin bir şirkette sekreter olarak işe başlar ve uzak akrabasıyla daha samimi bir ilişki kurar. Roya, Nesrin'in kendinden uzaklaştığını hissederek onu kıskanmaya başlar.

Düzenli olarak uzak akrabası olan çocukla dağa tırmanan Nesrin, sürekli çocuğun onun elini tutacağını düşünür fakat o bir kere bile onun elini tutmaz. Nesrin platonik bir aşk yaşadığını yıllarca anlayamaz. Nesrin, Roya'yı sürekli başından atarak arkadaşlıklarının bitmesine neden olur. Roya ise bu duruma çok üzülür, çalışmak için Tahran'a gider ve Menzer gelene kadar ondan hiç haber alamaz. Nesrin evliliği düşünmez, hayatını kız kardeşlerine feda eder. Yıllar sonra görüşen iki arkadaş eskiyi anıp hatıralarından bahsederler. Nesrin uzak akrabasının yurt dışına çıkıp evlendiğini, daha sonra Nesrin'i arayıp onunla Türkiye'de görüşmek istediğini söyler. Onun isteği üzerine Nesrin Türkiye'ye gider fakat uzak akrabasının onunla sadece boş vaktini geçirmek istediğini ve Nesrin'e karşı hiçbir şey hissetmediğini anlar, İran'a geri döner.

---

[71] A.*e*, s. 32.

Sıradan bir kadın olmaktan hep kaçan Nesrin, sonunda aşk değil, aile ve çocuk sahibi olmak istediğini fark etse de artık geç olmuştur.

> "...O kaç gün içinde çok düşündüm. Anladım ki düzgün bir hayat istiyorum. Çocuk da istiyorum. Aşk yeterli değilmiş. Evlenmek istiyorum. Zannedersem oraya gittiğimde bunların hepsini içimde tutarak gittim ve hiçbirinin olmadığını fark ettim. İlk başta kendimi kandırarak çok mutlu olduğumu imâ etmeye çalıştım. Özgür bir kadın jesti ile. Ama orada anladım ki hayır öyle değil..." [72]

Aysan

Romanın başkahramanı Roya'nın yeğeni olan Aysan, İsviçre'de üniversite öğrencisidir. Fateme ve Daryuş'un kızı ve Aylar'ın ablası olan Aysan, Eset ile İsviçre'de tanışır. Daha sonra Eset'in sevgilisi Menzer ile de tanışan Aysan, Menzer'in ona yaptığı iyiliklerin altında kalmamak için İran'a gittiğinde teyzesinden Menzer'e yardım etmesini ister. Onu kırmayan teyzesi Roya, Menzer'i havaalanında karşılayıp evinde ağırlar ve daha sonra onunla birlikte Tebriz'e giderek hikâyeye devam eder. Annesiyle sürekli iletişim hâlinde olan Aysan, annesiyle yakın irtibatta olsa da teyzesinin bazı hoşuna giden huylarından dolayı onu annesine tercih eder.

> "Aysan çok iyi bir kızdır. E-mail ve Skype ile annesiyle sürekli konuşur. Ben böyle irtibatta olmayı sevmem ve Meryem ile de öyle olamam. Hep özgür olsun istedim. Ama bunlara rağmen bazen bu anne kızın ilişkisini kıskanıyorum. Aysan annesini çok anlatır. Bence enteresan bir insandır ama Aysan annesinin senin gibi olmasını ister. "Teyzem özgürdür ve 'kimseye bağlı değildir." der. Onun yaşında olduğundan beri ne istediğini bilen birisisin." [73]

[72] A.e., s. 206.

[73] A.e., s. 19.

1.5.2. Baad Ez Payan Romanındaki Diğer Kadın Kahramanlar

Aylar

Romanın başkahramanı Roya'nın yeğeni Aylar, Fateme ve Daryuş'un küçük kızıdır. Saçları kıvırcık olan bu kızı, her defasında annesiyle tartışırken görürüz. Ergenlik çağında olan bu kız annesinin baskısından usanıp sürekli teyzesinin vasıtasıyla annesinden dışarı çıkmak için izin ister. Fateme'ye göre kızı Aylar şefkatsizdir ve kimsenin onunla evlenmek istemediğini düşünür.

> "Aylar şefkatsizdir. Gördün mü odasının durumunu nasıl da dağınıktı. Hiç önemsemiyor ki odasında misafir var. Sinir kaynağım oldu resmen. Kocaya versem rahatlarım artık. Gerçi koca nerden bulacağım ki? Bunu ne yapsın koca. Kendi bardağını bile kaldırmayanı iki günde boşayıp başımıza gönderirler."[74]

Fateme ve Roya'nın Annesi

Romanın başkahramanı olan Roya'nın ve kardeşi Fateme'nin annesi olan bu kadın, güzel ve beyaz tenlidir. Kocası ona iltifat etmek için ona generallerin eşine benzediğini söyler. Kızı Fateme kadar olmasa da havalı bir kadındır.

> "Fateme o kadar havalıydı ki sanki gökyüzü yanılmış o düşmüş. Güzelliğinin farkındaydı ve havaya giriyordu hep. Annem tam tersine, güzelliğinin havasını atmazdı. İkisinin de boyunları uzun, ciltler mermer gibi düz ve pürüzsüz var. Babam, onlar konuşmadıklarında general hanımlarına benziyorlar derdi. O zamanlar general olmak çok havalı bir şeydi tabii. İkisi de çok havalıydı ya..."[75]

Hayatından çok memnun olmayan, kızı Fateme'ye çok bağlı olan ve kızlarının okumasını çok isteyen bir annedir.

---

[74] A.e, s. 74.

[75] A.e, s. 23.

Kocasının akrabalarını çok sevmediği için onların evine gelmelerini istemez. Kocasının bir sürü eski eşyasını o evde yokken hurdacıya bedava verdiği için kocası buna çok kızar ve yatağını ayırır. Makyaj yapınca çok daha güzelleşen bu kadının kocası, yeteri kadar güzelliğiyle dikkat çektiğini düşünerek makyaj yapmasını hiç istemez. Sürekli ailesiyle gurur duyan ve onları öven bir kadındır.

> "Annemin bütün gururu asker babasıydı. Bir de dişçi kardeşi ki babama göre o doktor değildi sadece tecrübe üzerine çalışandı. Tabii öğretmen kardeşi ve onun zengin kocası da vardı işin içinde..."[76]

Anneleri hasta yatağındayken, ona çok düşkün olan Fateme ile birçok şeyi konuşamadığı gibi Roya ile çok rahat konuşur ve onun okumasını ister:

> *"..."Dersini sakın bırakma. Güzel yerlere gelmeni istiyorum. Bizler gibi sıradan bir hayat yaşamak istemiyorsan buradan git." Kendisi de nereye ve nasıl gitmem gerektiğini hiç bilmiyordu. Sadece beni mutlu etmek için söylüyordu."Babana sana çok karışmasın diye tembih ettim. Baban iyi bir adamdır özünde"..."*[77]

Fateme hastanede ölen annesinin vefatını bir türlü kabullenemez ve sürekli onun mezarına gidip ilk günki gibi ağlar ve annesine rüyasına girmediği için sitem eder.

Meryem

Romanın başkahramanlarından Menzer'in kızı olan Meryem, sekiz yaşındayken annesi ve babasının boşanmasıyla annesiyle birlikte İran'dan İsviçre'ye gider. Oraya gittiklerinde sürekli babasını isteyerek ağlayan kız, psikolojik sorunlar yaşar. Ancak büyüdükçe bu sorunların birçoğunu kendi içinde

[76] A.e, s. 89.
[77] A.e, s. 94.

çözer. Daha sonra onlara yardım eden Ati'nin uzak akrabası olan Eset'e çokça bağlanıp onu babasının yerine koyar. Menzer, kızıyla çok samimi olmamaya çalışır. Menzer'e göre kızının ona bağlı olmadan özgürce yaşaması gerekir.

> "Allah'ım o günleri tekrar bana göstermesin. Artık dayanamam. Kalbim yaşlanmış. Meryem artık çok akıllı bir kızdır ve artık hareketlerine dikkat ederek, yanıma gelerek saçlarımı okşar. Ellerinin bana aktardığı duyguyu çok seviyorum..." [78]

Suri

Romanın başkahramanı Roya'nın hayatında büyük katkıları olan ve onu hep yükselmeye teşvik eden güçlü kadın Suri, Roya'nın çalıştığı anaokulunun sahibidir.

> "...O güne kadar gördüğüm bütün kadınlarla farklıydı. Çok güçlü bir kadındı. Armut şeklindeki vücudu hep bakımlıydı. Konuşurken öyle güzel konuşurdu ki herkes ondan korkardı. Akşamları üst katta oturan kızı ve damadıyla çay ve tatlı eşliğinde güzel muhabbetler ederlerdi. Konuştukları konulara ve kelimelere çok yabancı kalıyordum..." [79]

Kocasını yıllar önce kaybeden Suri, okulun üst katında kızı, damadı ve torunuyla birlikte çok güzel, lüks bir evde yaşar. Boş durmayı hiç sevmeyen ve sürekli bahçedeki çiçeklerle meşgul olan Suri, okulu kapatmak zorunda kaldığında Roya'ya, Tahran'a gidip kendi ayaklarının üstünde durmasını tavsiye eder. Çok hastalanan ve ardından vefat eden Suri'nin okulunu ondan sonra kızı ve damadı işletir.

Ati

Romanın başkahramanlarından olan Menzer'in, kocasından boşanıp İsviçre'ye gittiğinde ona yardım eden Ati, çok iyi

[78] A.e, s. 146.

[79] A.e, s. 37.

bir Türk kadındır. Uzak akrabası olan Eset'e âşıktır ama bu sevgiyi ve ilgiyi hiçbir zaman söylemeden içinde yaşar.

> "...Ati çocuğumun annesi olmuştu resmen. Çocuğuma benden daha iyi bakıyordu. Evine sürekli gelip giden uzak bir akrabası da vardı. O da Ati gibi Türk'tü. Ati'nin ondan hoşlandığını hissediyordum, kendisinin anlattığı ilgiden daha farklı bir ilgiydi. O zamandı anladım Türkler çok içe dönük insanlardır. Gösterdiği ilgiden anladım ki Eset'i seviyor."[80]

Menzer işe başlayınca onun kızı Meryem'e bakar; Menzer'in sigarayı bırakmasına yardımcı olur. Menzer'in Eset ile ilişkisini fark edince çok kıskanıp Menzer'den tamamen kopar.

Eset'in kız kardeşi

Romanın önemli kahramanlarından olan Eset'in kız kardeşiyle romanın sonlarında karşılaşırız. Abisi Eset'e kırgın olan bu kadın, onun ricası üzerine sevgilisi Menzer'i görmeye gider.

Spor ayakkabılı ve beyaz saçlı olan kadın, Menzer'e karşı son derece soğuk ve duyarsız davranıp, geçmişte olanları anlatmaya başlar. Babasının çok cahil olduğundan kızlarının dışarıya çıkmasına izin vermediğini ama erkekleri çok serbest bıraktığını anlatır. İki ablası da evlendikten sonra diğer iki kardeşi Esat ve Ahmet'e o bakmak zorunda kalır. Anneleri hastalanınca Ahmet kendi ailesine döner, Esat ise yurtdışına çıkıp ara sıra onlara para gönderir fakat bu durumlardan dolayı yalnız kaldığından çok üzüntü duyar.

---

[80] *A.e*, s. 131.

Üçüncü Bölüm

1. Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin Romanlarında Kadın Meseleleri

1.1. Kadın ve Evlilik

Evlilik bütün kültürlerde ve milletlerde önemli bir mevzudur. Bir kadın veya bir erkek hayatı yalnız yaşamamak, âşık olduğunda, çocuk sahibi olmak veya başka nedenlerden ötürü karşı cinsle kurduğu ilişki kutsal bir aile kurumuna sahip olmasını sağlar. Birçok kültürde evlilik bir zorunluluk olarak mevcuttur fakat artık bu zorunluluk kalktı ve yerini isteyerek evlilik aldı. Yazarlar bu kutsal kurumu romanlarının birçoğunda işlerler. Elif Şafak ve Fariba Vafi'de de evliliğin bütün yönlerini görmekteyiz. Aşağıdaki bölümlerde bu iki kadın yazarın romanlarında, evliliğin çeşitlerini ve evlilikten kaynaklanan sorunları inceleyeceğiz.

1.1.1. Görücü Usulü Evlilik

Görücü usulü, aile bireyleri tarafından ya da aracılar vasıtasıyla uygun bir eş bulunarak yapılan evlilik türüdür. Türkiye de olduğu gibi İran'da da özellikle kırsal kesimlerde çoğunlukta olmak üzere hâlâ yaygın olan bir evlenme çeşididir. Zoraki evlilikler ise genellikle aile büyüklerinin isteği ile gerçekleşmektedir. Kimi zaman da aileler ticarî çıkarları için çocuklarını evlendirmektedir. Evlilik kadının kariyer planlarını

etkilediği gibi, pek çok kadın evliliği için ideallerinden vaz geçmektedir.

Elif Şasak'ın **Pinhan** romanında Nevres'in kuzeni Safinaz sürekli somurtmasına rağmen bir tek çeyizini açtığında mutlu olur. Artık çeyizi tamamlanmıştır ve yakında kendisini istemeye görücü gelecektir. Kendisini oğullarına isteyecek olan aile çok zengin bir ailedir. Bu nedenle de Safinaz, gün boyu başkalarına anlatıp durduğu bu aileye dâhil olacağı için son derece mutludur.[1]

Romanda görücü usulü ile oluştuğunu sandığımız bir başka evlilik ise Hokkagülü İfakat'ın evliliğidir. Çünkü Hokkagülü İfakat çok küçük yaşta, kendisinden hayli yaşlı ve zengin olan bir adamla evlenmiştir.

Bu romanda bir diğer görücü evliliği Dertli Hagopik'in babasının sarraf dükkânında karşılaştığı çarşaflı Müslüman kadının evliliğidir. Bu kadın sevmediği bir adamla evlenmeden önce intihar etmek için, içine zehir koyacağı firuze bir yüzük yaptırmak istemektedir. Ancak ona âşık olan Hagopik, ilk etapta bunun ne işe yarayacağını bilmediğinden, yüzüğü yapıp verir. Olayı fark ettiğinde çok geç kalmıştır.

Aşk'ta Şems, bir gün evi terk edip gider ve Mevlâna'nın ısrarı üzerine Sultan Veled, onu Şam'da bulur ve tekrar eve dönmeye ikna eder. Şems eve geldikten sonra Mevlâna, onun evlenmesi durumunda Konya halkının kendisini benimseyeceğini, hakkındaki ithamların biteceğini ve Şems'in bir daha bu şehirden gitmeyeceğini düşünür. Şems'i Kimya ile evlendirmek ister. Zaten Şems'i seven Kimya, Mevlâna'ya onunla evlenmek istediğini söyler ve nihayetinde evlenirler.

Vafi'nin **Perende-ye Men** romanında başkahramanın annesi, kocasını daha önceden tanımayıp görücü usulü evlenir.

---

[1] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 92.

Bu kadın, kocasını ilk başta ikinci babası olarak görür. Daha sonra yediği dayakla kendine gelip artık evlendiğini anlar. Bu kadın ne kocasına, ne evine ve ne de çocuklarına bağlı birisidir. Daha gençken çocuklarına sarılmayı, kocasının yanında yatmayı sevmeyen bu kadın, hep yalnız yürümeyi tercih eder. Kocası ile hiç mutlu değildir.

Mah Kamel Mişeved romanında, romanın başkahramanı Bahare'nin çok samimi olduğu iki arkadaşı Ferzane ve Şehrnuş hep onun yalnızlığına ve âşık olmamasına kızıp bunun için ellerinden geleni yaparlar. Daha sonra Ferzane birkaç kere kocasının arkadaşlarıyla Bahare'yi tanıştırsa da bir türlü olmaz. En sonunda Almanya'da yaşayan arkadaşı Behnam ile onu tanıştırmak için İstanbul'a gitmesini sağlar. Bahare'nin kardeşi Bahadır onun yurt dışına gidip biriyle tanışmasını çok saçma bulur ve ona ben ve sen irademizi başka birine bırakmak istemediğimizden, böyle bir evlilik yapamayız der. Ve onun kendini denemesi için böyle bir oyuna girdiğini düşünür. Bunların hepsine rağmen Bahare İstanbul'a gidip Behnam ile tanışır. Kendi hayatlarıyla ilgi birbirlerine bir şeyler anlatıp birbirine ısınırlar. Behnam Almanya'ya döner dönmez ona davetiye gönderdiğini ve evini değiştirdiğini anlatsa da romanın sonunda Bahare'nin kararını açıklamadan roman biter.

Görücü usulü evlilik konusu Fariba Vafi'ye oranla Elif Şafak'ın romanlarında daha fazla karşımıza çıkan bir konudur. Romancıların bu mesele hakkındaki düşünceleri genellikle olumsuzdur ve mutsuz evliliklerin sebebi olarak görülür. Kendi rızaları dışında görücü usulüyle evlenen kahramanlar büyük sıkıntıya uğrarlar. Romanlarda bu evliliği yapan çiftlerin birçoğunun mutsuz olsalar da evliliklerine devam ettikleri gösteriliyor.

1.1.2. Aşk Evliliği

Günümüzde yaygın bir evlenme çeşidi olan bu evlilik, Elif Şafak'ın ve Fariba Vafi'nin romanlarında görülen evliliklerin çoğunluğunu oluşturur.

Bit Palas'ta anlatıcı konumundaki Anlatıcı, üniversite yıllarında son derece varlıklı olan Ethel'in kurduğu bir sohbet evinde Ayşin diye bir kızla tanışır. Anlatıcı, çok güzel bir kız olan Ayşin'e âşık olur. Bir süre flört eden çift, iki ay iki hafta sonra da evlenirler. Ama daha sonra bu çift boşanmaya karar verir ve ayrılırlar.

Yine aynı romanda Metin Çetin ile karısı Nadya'nın da severek evlendiklerini görüyoruz. Bir böcekbilimci olan Nadya Onissimovna, bir kız arkadaşının zoruyla ilk kez gittiği bir diskoda Metin Çetin ile tanışmıştır. Dört saat süren sohbetten sonra âşık olup evlenmeye karar verirler. Nadya'nın halası ise bu evliliğe Metin Çetin'in Türk olmasından dolayı şiddetle karşı çıksa da halasının tüm itirazlarına rağmen işini ve şehrini bırakıp Metin Çetin'le beraber İstanbul'a gelip evlenirler. Ama bu aşk evliliği de Metin Çetin'in Nadya'yı aldatmasıyla sona erecek.

Araf'ta Ömer, ev arkadaşı Piyu'nun kız arkadaşı Alegre'nin doğum gününde tanıştığı Gail ile birbirlerini severek evlenirler. Ömer'in arkadaşlarının bu evliliğe karşı çıkmaları hiçbir işe yaramaz ve evlenip yeni evlerine taşınırlar. Ömer onun evlendikten sonra değişeceğini düşünür ama durum çok daha kötüye gider. Nihayetinde İstanbul'a gezmeye gelen çiftin aşkı, Gail'in kendini boğazdan aşağı atarak intihar etmesiyle sona erer.

Baba ve Piç'te Rıza Selim Kazancı, karısı Şermin'in kendisini ve oğulları Levent'i terk ettikten sonra Cicianne'nin talibi olmuştur. Cicianne, dul bir adamla evlenmesini istemeyen

annesinin itirazlarına karşın çeyizini de almadan Rıza Selim ile evlenmiştir.

Yine aynı romanda Rose ile Barsam birbirlerini severek evlenirler. Rose ve Barsam, evliliklerine Barsam'ın ailesinin müdahale etmeleri sonucunda, evliliklerinin üzerinden bir yıl sekiz ay geçtikten sonra boşanırlar.

Aşk'ta da "Aşk Şeriatı"nın yazarı Aziz ile Margot'un severek evlendiklerini görmekteyiz. Aziz, Hollandalı, kendisinden çok farklı ve sekiz yaş büyük bir kadın olan Margot'a âşık olup onunla evlenirler. Fakat evlenmelerinin üzerinden çok geçmeden Margot bir trafik kazasında ölür ve Aziz de kendini sokaklara atıp yanlış insanlarla vakit geçirerek kötü alışkanlıklar kazanır.

Aynı romanda Jannnette annesinin gençliğinde yaptığı hatayı yapmak istemez. Çünkü o aşk evliliği yapmak ister ama Ella ona âşık olduğu insanla değil, iyi baba ve koca olabilen biriyle evlenmesi gerektiğini söyler:

> "...Şunu kafana sok bir kere, bir kadın âşık olduğu adamla evlenmez. Baktı ki bıçak kemiğe dayandı, geleceği için bir tercih yapması lazım, o zaman tutar iyi baba ve iyi koca olacağını tahmin ettiği, sırtını yaslayabileceği adamı seçer. Anladın mı? Yoksa aşk dediğin bugün var yarın yok cici bir histen ibaret."[2]

Mah Kamel Mişeved romanında, romanın başkahramanı Bahare'nin yakın arkadaşı olan Şehrnuş daha önce Amerika'da yaşamaktadır ama âşık olduğu için tekrar İran'a döner. Aşk evliliği yapsa da kocasıyla sürekli sorun yaşayan Şehrnuş, ısrarla boşanmak ister. Fakat boşanamadan, televizyon karşısında kocasının hiç hareket etmediğini görüp öldüğünü anlar.

---

[2] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 23.

Dört beş yıl ağır bir bunalıma giren Şehrnuş, bu olayın şokunu çok zor atlatır.

Yazarların bazı romanlarından örnek vererek görüyoruz ki Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarındaki aşk evliliklerinin hepsinin sonu hüsranla biter. Yani her iki yazara göre sadece aşk üzerine kurulan mantıksız evlilikler her seferinde mutsuzluk ve ayrılık ile son bulur.

1.1.3. Mutlu Evlilikler

Baba ve Piç romanında Mutlu bir evliliği olan Banu Teyze, bir hastalık yüzünden ikiz olan oğlanlarını kaybeder. Onun ardından evine dönemez ve çok iyi bir insan olan kocasını bırakıp annesinin evine yerleşir. Ara sıra evini ve eşini ziyarete gider.

Rose, Ermeni olan Barsam ile aşk evliliği yaptıktan sonra San Francisco'da yaşar. Daha sonra Barsam'ın koyu Ermeni olan ailesi yüzünden kocası Barsam'dan boşanan Rose, Arizona'ya yerleşir

Hem Elif Şafak, hem de Fariba Vafi'nin romanlarında hiçbir şekilde mutlu evlilik görünmemektedir. Bu iki yazarın da romanlarında hep mutsuz evlilikler ya da çok monoton ve düz evlilikler konu edilir. Yukarıda örnek verdiğimiz Banu Teyze ve Rose ilk başta mutlu evlilikleri olsa da o mutluluğu başka nedenlerden dolayı kaybederler ve bu mutlu evlilikler çok kısa sürer.

1.1.4. Mutsuz Evlilikler

Bit Palas romanında Bonbon Palas apartmanın altı numaralı dairesinde, kocası Metin Çetin ile beraber yaşayan Nadya, Metin Çetin ile evlendikten sonra İstanbul'a yerleşir ve hiç mutlu olmadığı hayatını Türk yemekleri yapmayı öğrenmekle

geçirir. Kocası Metin Çetin ile hatalı bir evlilik yapmasını, zamanında erkekler konusunda çok tecrübesiz olmasına bağlar.

Baba ve Piç romanında romanın asıl kahramanı olan Asya'nın annesinden gizli gittiği Kafe Kundera'da karşılaştığımız "Alkolik Karikatürist'in Karısı" kocasıyla birlikte Kafe Kundera'ya gelir. Hayata karşı öfkeli, hiçbir istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamasının kin ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu karı koca her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alabileceğini düşünür.

Perende-ye Men romanında romanın başkahramanı olan kadın geçmişinden kaçmak ister ve geçmişini sevmez. Emir ile evlenirken bir kadının bakireliğini rahatça kaybedebildiği gibi, geçmişini de rahatça bırakıp terk edebileceğini düşünür ama her zaman öyle olmadığını, geçmişinden kaçmaması gerektiğini ve tek başına yaşayabileceğini öğrenir. Anlatıcı monoton hayattan, çocuklara bakmaktan, küçük evlerde yaşamaktan, evde gezen böceklerden, sürekli bozuk olan kombiden ve her gece ağlamaktan son derece usanmış bir kadındır. Kendisini sürekli yetersiz bulup ona verilen hiçbir işi doğru dürüst yapamadığını düşünür. Evlendikten sonra da aynı mutsuzluğu taşıyan kadın, kocasına çok bağlı olduğundan dolayı kendini yapışkana benzetir ve artık kocasına karşı öyle bir tutumda bulunmayacağına dair kendisine söz verir. Râvi zaman zaman eşi Emir'in ondan sıkıldığında onu ayıya benzettiğini, şişko olduğunu ve çocukların onun gibi zeki olmadığını sürekli olarak söylemesini anlatır. Kocası onları bırakıp Bakü'ye çalışmaya gittiğinde, karısına(Anlatıcı) ona o kadar bağlı kalıp hayatını mahvetmemesini tavsiye etmesi kadının gururuna dokunur. Kocasının ondan bu kadar kolay vazgeçtiğini, fakat kendinin

ona fazlasıyla bağlı olduğunu anlayınca kocasını kıskanır. Arkadaşı kendine neden bakmadığını, dışarı çıkıp eğlenmediği sorduğunda, böyle şeylerle insanın ölü ruhunun dirilmediğini ve âşık olması gerektiğini söyler. Yani aşk istemektedir. Romanın bir bölümünde Anlatıcı, kocası Emir'i her gün bin defa aldattığını söyler. Emir onu toplum içinde umursamadığında, başka kadınları beğendiğini söylediğinde, tek başına bir şeylerden zevk alıp onu yalnız bıraktığında, hayallerinin uçup başka yerlere gitmesini ihanet olarak görür. Kocasının düşünemeyeceği yerlere gidip daha sonra tövbe edip tekrar olduğu yere uçtuğunu anlatır.

Aynı romanda başkahramanın annesi, kocasını hiç tanımadan, görücü usulü evlenir. Bu kadın, kocasını ilk başta ikinci babası olarak görür. Daha sonra yediği dayakla artık evlendiğini anlar. Bu kadın ne kocasına, ne evine ve ne çocuklarına bağlı birisidir. Kocası ile mutlu olmayan ve üç kız annesi olan bu kadın, Anlatıcı'nın söylediğine göre gerçek anlamda ağrısı olduğunda değil de fazla gürültü olduğunda, üşüdüğünde, uyuduğunda ve kocası eve davetsiz misafir getirdiğinde bağırıp ağlar.

Roya-ye Tibbet romanında çiftlerin neredeyse tamamı, örneğin Şiva'nın babası ve annesi, Cavit'in babası ve Furugh, Cavit ve Şiva çiftlerinin iyi bir evliliği yok. Şule, Cavit ile Şiva'nın evliliklerini şöyle anlatır:

> "...Sen ve Cavit eski bir töreni yapmak için hazırlanan iki keşiş gibi yatak odasına gidiyordunuz. Belki de mum yakmak için gidiyordunuz ki eğer Yelda ve Nima olmasaydılar ikincisine inanmak daha kolaydı..." [3]

Bu roman mutlu olmayan ya da mutluluğu bulmak ümidiyle evliliğe devam eden çiftlerin hikâyesidir.

[3] Vafi, Fariba, **Roya-ye Tibbet**, Merkez Yayınları, Tahran, 2005, s. 2.

Razi Der Kuçeha romanında bir diğer karı-koca ilişkisi komşu kadın Monir ve kocası Murat'ın arasındadır. Monir, kendisi ve kocasını dünyanın en mutlu çifti olarak anlatsa da bir gün Mahrokh'a hiç mutlu olmadığını ve kocasının onu hiç kıskanmadığını anlatır. Mahrokh ise herkesin onun hayatına imrendiğini ve onun gibi özgür yaşamak istediğini söyler. Hâlbuki Monir'in en büyük sıkıntısı kocası tarafından kıskanılmamaktır. Hikâyenin sonunda Monir'in kendinden daha küçük olan komşularının bekâr oğlu Muhsin ile ilişki yaşadığını öğreniriz.

Fariba Vafi romanlarının birçoğunda mutsuz evliliklere yer verilir. Ama bu mutsuz evliliklerin neredeyse tamamı bir gün düzelir ümidiyle hep devam eder. Aynı şekilde Elif Şafak romanlarında da mutsuz evliliği sürdüren birçok çiftle karşılaşırız. Bu mutsuz evlilikleri romanlarına konu edinen her iki yazarda da, evli çiftlerin ayrılmamalarının nedeni olarak gerek çocukları gerekse toplum baskısı örnek olarak gösterilebilir.

1.1.5. Yaş Farkı Çok Olan Evlilikler

Evliliklerde iki tarafın da yaşlarının birbirine uyması en önemli faktörlerdendir. Çünkü kadının kocasından çok büyük olması ya da kocanın karısından çok daha büyük olması bu farklı iki nesil arasında birçok anlaşmazlığa ve fikir ayrılıklarına neden olabilir.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında esmer güzeli Hokkagülü İfakat ve kocası arasındaki yaş farkı çok fazladır. Hokkagülü İfakat yaşça kendinden çok daha büyük olan zengin kocasını evliliğinin ilk yılında kaybeder. Öldükten sonra kocasının servetini zevk ve sefa içinde harcar. Hemcinslerine meyl eden bu kadın, evinde ahlaka mugayir şeyler yaptığından Hokkagülü İfakat adını alır.

Bit Palas romanında Agripina kendisinden otuz yaş daha büyük olan kocası General Paval Pavloviç ile İstanbul'a gelir

ve kocasının yaşından dolayı çalışamadığını görür. İstanbul'a çok zor alışan Agripina, hayatında ilk kez kocasından medet ummadan garson olarak çalışmaya başlar.

Görüldüğü gibi eşlerin arasında yaş farkı birçok soruna neden olabilir. Elif Şafak bunu bazı romanlarında anlatmaya çalışır. Vafi romanlarında bu konuyla pek karşılaşmadık.

1.1.6. Hiç Evlenmeyen Kadın

Bir kadının mutlaka bir erkeğin koruması altına girmesinin şart olduğu, genç kızların çok geç kalmadan evlenip yuva kurmalarının gerekli olduğu fikrini iki yazarın da bazı romanlarında eleştirel bir gözle ya da doğrulayıcı bir şekilde görmekteyiz.

Elif Şafak bu konuyu bazı romanlarında ele almıştır. **Pinhan** romanında İsmihan Kadın hiç evlenmeyen bir kadındır. Mahallede herkesin çekindiği bir kadın olan İsmihan Kadın inadı yüzünden hiç evlenmemiştir.

> "...İsmihan Kadın'dan mahallede hemen hemen herkes çekinirdi. Hiç evlenmemiş, bütün kısmetlerini geri çevirmişti. Öyle büyük bir inadı vardı ki, gençliğinde ailesi onu evlenmeye bir türlü ikna edememişti. Aradan geçen uzun seneler bu meşhur inadı körelteceğine daha da bileylemişti..."[4]

Aynı romanda Sarsak Zehra, Nida Hamamı'nda hamamcılık yapan bir kadındır. Aynı zamanda çöpçatanlık da yapmaktadır. Bir tek kendisine koca bulamamıştır.

Perende-ye Men romanında hiç evlilik yapmayan ve annesiyle birlikte yaşayan Şehla, çok mükemmeliyetçi ve kuralcıdır. Annesinin en yakın ve kardeş sayılacak kadar samimi olan kızıdır. Şehla erkeklerden hoşlanmadığı için hiç evlenmez. Annesiyle birlikte yaşamaktan mutlu olsa da temizliğe çok önem verdiğinden ve annesini de fazla temiz

[4] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 115.

bulmadığından artık birlikte yaşamak istemediğini kardeşine anlatır. Amerika'da yaşayan kız kardeşi Mehin'e kırışıklıklara karşı bir çözüm sorduğunda enişteşi, Şehla'nın sorunlarını hep sondan başa çözdüğünü söyler. Ona göre onun bu yaşa kadar evlenmemesi ilk sorunu ve göz çevresi kırışıklıkları son sorunudur.

Mah Kamel Mişeved romanında romanın başkahramanı Bahare otuz beş yaşında olmasına rağmen hiç evlenmemiştir. Arkadaşlarının ona sürekli koca bulma isteklerine hiç tepki vermez.

Baad Ez Payan romanında, romanın asıl kahramanı, aynı zamanda anlatıcısı olan Roya Tahran'da tek başına yaşar. Roya hiç evlenmemiştir. Az konuşan ve kendini güzel bulmayan bir kadındır. Zamanında ablası Fateme'nin hemen evlenip evden gitmesini çok ister. Çünkü özgür olabilmesi, odayı tek başına kullanabilmesi ve istediğini yapabilmesi için bunun gerçekleşmesinin şart olduğuna inanır. Evlenip çoluk çocuğa karışmayı hiç düşünmez. Dolayısıyla annesi ona "Bunun için okumalısın!" der.

Aynı romanda Roya'nın kız arkadaşı Nesrin, hiç evlenmez ve hayatını kız kardeşlerine bakarak onlara feda eder.

Elif Şafak'ta İsmihan Kadın ve Sarsak Zehra (Pinhan) artık yaşlanmış katı kadınlarken, Fariba Vafi'de Şehla (Perende-ye Men), Bahare (Mah Kamel Mişeved), Roya ve Nesrin (Baad Ez Payan) daha genç, hareketli, özgür ve bakımlı kadınlardır. Fariba Vafi romanlarında evlenmemiş kadın tipine Elif Şafak'a göre daha fazla yer verilir. Elif Şafak'ta evlenmemiş kadınlar olumsuz yönde ele alınmışken, Fariba Vafi'de bu konu olumlu yönde ele alınır. Fariba Vafi'deki evlenmeyen kadınlar modern, özgür, mükemmeliyetçi ve mutlu tiplerdir. Hâlbuki Elif Şafak'taki evlenmeyen tipler tam tersi karakterlerdir.

1.1.7. Boşanmak

Bazı evliliklerin ayrılıkla sonuçlanması her iki eşi de olumsuz şekilde etkiler. Son zamanlarda evliliklerin çoğunun boşanmayla bitmesine şahit olmaktayız. Eşlerin ayrılması en çok çocukları etkiler. Üstelik ne kadar medeni bir ayrılık olursa olsun, bu durum çocukta muhakkak olumsuz bir etki bırakacaktır.

Küçük yaşta anne ve babası boşanmış olan Elif Şafak'ın hayatında baba figürü hep eksik kalır. Dolayısıyla romanlarında bunun etkisini bariz bir şekilde görebiliriz.

Bit Palas romanında, Bonbon Palas apartmanın sekiz numaralı dairesinde yaşayan yirmi iki yaşındaki Mavi Metres, anne ve babası boşandıktan sonra pek çok zorluklarla karşılaşmış bir karakterdir. Mavi Metres babası yaşında olan zengin bir zeytinyağı tüccarının metresidir. Bu kadın aynı zamanda romanın kahramanı Anlatıcı ile de ilişki yaşamaktadır. Anlatıcıya göre, karısı tarafından terk edilen bir erkeğin ve başkasının kocasıyla mutsuz bir metreslik yaşayan Mavi Metres'in ortak ihtiyaçları, evlilikle ilgili hayal kırıklıklarının kendilerinden kaynaklanmadığını göstermektedir. Daha dört yaşındayken annesi ve babası boşanan Mavi Metres, anne-baba sevgi ve ilgisine en çok ihtiyacı olduğu dönemde bundan mahrum kalmıştır. Bu boşanma olayı onun için bunalımlı ve sorunlu bir hayatın başlangıcının işareti olur. Çünkü kendisine ortalıklarda heba olmasın diye sahip çıkan dedesiyle bir süreliğine mutlu bir hayat sürmüş olsa da, dedesinin ölümüyle hayatının gidişatı olumsuz yönde seyretmeye başlar. Kendisine gerçek anlamda ebeveynlik yapan dedesinin ölümüyle annesinin yanına geri dönmek zorunda kalan Mavi Metres, boşandıktan sonra kendisini ihmal eden anne ve babasına karşı da duygusal olarak uzaklaşmış olduğunu fark eder.

Aynı romanda Anlatıcı, Ayşin'le evlendikten hemen sonra tıpkı babası gibi içkiye düşkünlük göstermeye başlar. Kocasının bu düşkünlüğünden hayli rahatsız olan Ayşin, eşine küserek,

evi terk hatta Anlatıcı'yı tehdit ederek onu içkiden uzaklaştırmaya çalışır. Ayşin ilk zamanlar Anlatıcı'nın sağlığı için içkiyi bırakmasını isterken, sonraları işi inada bindirir ve içkiyi kendisi için bırakmasını ister. Bu esnada Anlatıcı, Ayşin'i onun arkadaşı Ethel ile aldatır. Onunla defalarca beraber olur ve onunla içki içmeye devam eder. Nihayetinde Ayşin Anlatıcı'ya boşanma davası açar ve tek celsede boşanırlar. Ayşin boşanmadan sonra eski eşine karşı tepkisiz kalır. Kendine yeni bir sevgili bulur ve bir süre sonra da evlenir.

Baba ve Piç romanında Rose ve Barsam, birbirlerini severek evlenirler. Evliliklerine Barsam'ın ailesinin müdahale etmeleri sonucunda, evlenmelerinin üzerinden bir yıl sekiz ay geçtikten sonra boşanırlar.

Boşandıktan sonra Rose, üç buçuk ay süresince kendine gelemez. Rose'u yaralayan en büyük şey ise boşanmaya kendisinin karar vermemiş olmasıdır. Rose böylece evliliğe geri dönüş umutlarını da tamamen yok eder. Kendini yenileyip bambaşka bir kadın olmak isteyen Rose, böylece eski kocasına ve onun ailesine kendini farklı bir kadın olarak göstermeyi hedefler. Anne ve babası boşanmış olan Armanuş, bu ikili arasında yaşanan gerginliklerden olumsuz bir şekilde etkilenir. Armanuş'un boşanmış anne ve babası arasındaki dengeyi kurabilmesi için bazı şeyleri onlardan saklaması gerekmektedir. Bu durum Amy'de bazen bölünmüşlük bazen de yorgunluk hissi uyandırır.

Yine aynı romanda Rıza Selim Kazancı ile Suşan'ın farklı kişilerle yeniden evlenmelerinden dolayı aralarında bir boşanma geçtiğini anlıyoruz. Suşan, Ermeni kimliğinin ağır basması üzerine Rıza Selim'i ve oğlu Levent'i terk ederek Amerika'ya gider ve orada yeni bir yuva kurar. Rıza Selim ise bir süre evlenmeyi istememekte ayak diretse de çok güvendiği Cicianne ile evlenir.

Aşk romanında Ella, Aziz için evini, eşini ve çocuklarını terk edip onunla yaşamaya başlar. Bu esnada Ella boşanma davası açar, fakat David boşanmak istemediği için işleri zorlaştırır.

Perende-ye Men romanında, Mehin Amerika'dan hediyeler gönderdiğinde yakışıklı Amerikalı bir genç çocuğun fotoğrafını da gönderir. Ayrıca İranlı kocasından ayrılıp artık Amerikalı çocukla yaşamaya başladığını da mektupta anlatır.

Aynı romanda ilk kocasından sırf makyaj yapmasına izin vermediği için boşanan Mehbub, ikinci kocası Kadir Amca'yı kızdığında döver.

Mah Kamel Mişeved romanında, romanın başkahramanı Bahare'nin yakın arkadaşı olan Şehrnuş, daha önce Amerika'da yaşayıp âşık olduğu için tekrar İran'a döner. Aşk evliliği yapsa da kocasıyla sürekli sorun yaşayan Şehrnuş, ısrarla boşanmak ister. Fakat boşanmadan evvel televizyon karşısında kocasının hiç hareket etmediğini görüp öldüğünü anlar. Dört beş yıl ağır bir bunalım geçiren Şehrnuş, bu olayın şokunu çok zor atlatır.

Baad Ez Payan romanında, Menzer yıllar önce kocasından boşanıp kızı Meryem ile İsviçre'ye gider. Menzer, orada dil bilmediğinden ve parasızlıktan ötürü çok zor durumda kalır. Fakat Ati adında bir kadın ona çok yardım edip çocuğuna bakarak Menzer'in işe gidebilmesini sağlar. Belli bir zaman sonra Menzer ile Ati'nin akrabası olan ve sürekli evine gelip giden Esat ile arasında aşk başlayınca, kızının ve kendisinin Esat'a bağlanacağından korkmaya başlar. Evlenmek isteseler de bazı nedenlerden dolayı evlenemezler.

Elif Şafak romanlarını incelediğimizde, boşanmış eşlerden ziyade o eşlerin çocuklarının daha fazla hırpalandığını görmekteyiz. Bit Palas romanındaki Mavi Metres'in metreslik hayatına başlamasının en büyük nedeni olarak onun anne ve babasının ayrılması gösterilir. Dolayısıyla bu kadın kendi hayatında da düzgün bir ilişki yaşamadan metresliği tercih eder.

Aynı romanda Anlatıcı, babasını örnek alarak içkiye başlar ve bu Ayşin'le evliliklerinin bitmesine neden olur.

Yine Baba ve Piç romanında, Rose ve Barsam'ın boşanmasında çocukları Armanuş'un onlardan daha fazla etkilendiğini görürüz. Aynı romanda, boşanan Rıza Selim ve Suşan'ın çocukları olan Levent, bütün hayatı boyunca sevgisiz, katı bir adam olarak yaşar. O da çocuklarına bu ruh halini yansıtır.

Aşk romanında mutlu bir evliliği olmadan bu evliliğe devam eden Ella ve kocası Ella'nın tekrar başka birine âşık olmasıyla biter. Ella'nın kızı Jannette annesinin mutsuz evliliğini görerek yanlış adama âşık olup evlenmek ister.

Fariba Vafi'nin romanı Perende-ye Men'de ise Mehin, kocasından ayrılıp başka biriyle evlenmesini çok mutlu bir şekilde anlatır. Mah Kamel Mişeved'de ise Şehrnuş çok olumlu ve enerjik bir kadındır. Baad Ez Payan'daki Menzer ise karşımıza çıktığı zaman çok hareketli, pozitif ve neşeli bir insandır.

Elif Şafak romanlarında eşlerin boşanması eşlerden ziyade o evlilikten doğan çocukları çok derin yaralar ve bunu bütün romanlarında göstermeye çalışır. Hâlbuki Fariba Vafi'deki kadınlar, boşandıktan sonra mutsuz fakat daha sonra hayata bağlanan, neşeli ve olumlu insanlara dönüşürler.

1.1.8. Duygusal Boşanma

Bazı ayrılıklar resmi olarak boşanma olmasa da eşler arasında oluşan soğukluk ve ilgisizlik resmi boşanmaya göre çok daha olumsuz etki bırakabilir. Aynı evde yaşayan ama birbirine çok uzak olan eşlerin sayısı günümüzde bile azımsanmayacak kadar fazladır.

Pinhan'da Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Bedrenk Asiye çok genç yaşta ve hoppa iken evini ve kocasını terk edip Nakş-ı Nigar Mahallesi'ne yerleşmiş ve bir

daha dışarıya adım atmamıştır. Resmi olarak kocasından ayrılmamış olsa da aslında bir nevi boşanmış sayılır.

Şehrin Aynaları romanında Isabel evliliklerinin üzerinden çok geçmeden kocasından göremediği ilgiyi kayınbiraderi Miguel'de bulur ve onunla beraber olur. Kocası Antonio'nun sürekli işiyle ilgilenmesi ve karısına zaman ayırmaması bu karı kocayı birbirinden tamamen ayırmıştır.

Aynı romanda oğlunu bir kazada kaybeden Elena, komşusunun oğlu Andres'in ağzından aldığı laflarla onun ailesini Engizisyon yargıcı Alonso Perez de Herrera'ya şikâyet eder ve Andres'i evlatlık olarak alır. Andres'in evlerine gelişi, Elena ile kocasının arasını daha da açar. Ancak Elena, seneler önce vazgeçtiği kocasının tepkisini umursamaz. Zaten bir evde yaşasalar da senelerdir birbirlerinden ayrıdırlar.

Bit Palas romanında temizlik hastası olan Hijyen Tijen'i sadece kızı Su ile görürüz. Kocası yalnızca gece uyumak için eve gelir. Temizlik hastası karısına bir tek o değil, kimse tahammül edemez. Onun başka kadınlarla beraberlikleri bize kızı Su tarafından anlatılır.

Baba ve Piç'te mutlu bir evliliği olan Banu, bir hastalık yüzünden ikiz olan oğlanlarını kaybeder. Onun ardından evine dönemez ve çok iyi bir insan olan kocasını bırakıp annesinin evine yerleşir. Ara sıra evini ve eşini ziyarete gider.

Aynı romanda Alkolik Karikatürist'in Karısı hayata karşı öfkeli, istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamanın kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu kan koca, her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

Fariba Vafi'nin **Perende-ye Men** romanında başkahraman Anlatıcı, ayrılık kokusunu aldığında her âru kocası ve

çocuklarıyla mutlu geçirmek ister. O ve kocasının duygusal ayrılıklarını birkaç yerde görürüz. Kocasının ona öküz gibi kilo aldığını söylemesine hiç aldırış etmez. Hatta kocası zayıf kadınları sevdiğini söylediğinde ve onları övdüğünde bile. Ona göre bir evlilik insanın umursamaz ve duyarsız davranmasını sağlar. Evlendikten yıllar sonra bağırıp çağırmanın hiçbir şeyi çözemeyeceğini anlayan Anlatıcı, kocasının bazı söylediklerine karşı sessiz kalıp zamanını bekler ama kocası onun bu tutumunu kadın kurnazlığı diye adlandırır. Râvi zaman zaman Emir'in ona doyduğunu, ondan sıkıldığı anlarda onu ayıya benzettiğini, şişko olduğunu, çocuklarının onun gibi zeki olmadığını söyler. Zamanla "ortak hayat" dedikleri kavramın bir saçmalık olduğunu anlar. Kocası onları bırakıp Bakü'ye çalışmaya gittiğinde karısı Anlatıcı'ya, kendisine bu kadar bağlı kalıp hayatını mahvetmemesini tavsiye etmesi onun gururuna dokunur ve kocasının kendinden bu kadar kolay vazgeçtiğini ama kendisinin ona çok bağlı olduğunu düşünür. Kocasının onu "Hoy" diye çağırması, kocasının ölümünü dilemesine neden olur. Çünkü ona göre insanlar öldüğünde değerli olur:

> "...Karısını Hoy diye çağıran erkek neden ölmesin diye düşünüyorum? Ölüm onu daha değerli kılmaz mı? Babamı nasıl kıldıysa? Mehin, babamı kocasına öyle bir anlatıyor ki sanki Jean Valjeaan'ı anlatıyor; çok şerefli ve dürüst birisi. Annem de hayrına bir şeyler dağıtıyor hep..."[5]

Romanın bir yerinde Anlatıcı, kocası Emir'i her gün bin defa aldattığını söyler. Bu aldatma Emir'in onu toplumda umursamamasını, başka bir kadını beğendiğini söylemesini, tek başına bir şeylerden zevk almasını ve onu yalnız bıraktığında kendi uçup başka yerlere gitmeyi hayal edişini ihanet olarak görür.

---

[5] Vafi, Fariba, **Perende-ye Men**, Merkez Yayınları, Tahran, 2002, s. 64-65.

Aynı romanda Anlatıcı'nın annesi, kocası ile önceden tanışmadan, görücü usulü evlenir. Gençken kocasının yanında yatmayı sevmeyen bu kadın, yalnız başına yürümeyi tercih eder. Kocası ile mutlu olmayan ve üç kız annesi olan bu kadın, Anlatıcı'nın söylediğine göre ağrısı olduğunda değil de gürültü fazla olduğunda, üşüdüğünde, uykudayken ve kocası eve davetsiz misafir getirdiğinde bağırıp ağlar. Kocası evdeyken kadın hep dertlidir. Kocası evden çıkıp başka şehre gittiğinde de derdi sona erer, kendini rahat hisseder. Kocası emekli olduktan sonra kadının sesi daha da artar ve adamcağız bu sesten kaçmak için evin alt katında bulunan odaya yerleşir. Anlatıcı'ya göre annesi sadece kendine karşı vicdanlı olan, ancak kocasına karşı hiç ama hiç vicdanlı olamayan bir kadındır. Çünkü kocası bir gece ağrıdan bağırıp ağladığında kocasının sesini duymasına rağmen aşağı kata yardım için inmemiş ve aynı gece kocası vefat etmiştir.

Roya-ye Tibbet romanında Şiva'nın eşi Cavit kadın duygularını küçük görür ve Şiva'nın erkeksi tavırları ve hallerinden dolayı onu teşvik eder. Cavit'in eş seçiminde birinci ve son kriteri sadakattir. Kocası Cavit'in yakın arkadaşı olan Sadık, sürekli Şiva'ların evlerine gelip gider. Fakat bir zamandan sonra aralarında aşk oluşur. Sadık, Şiva'nın hayatını bozmamak için onun kardeşi Şule'ye sığınır ve onunla ilişki yaşar. Şiva ise ona kadınlığını hissettirdiği için Sadık'ı sevmektedir. On altı yıllık evliliğin ardından Şiva artık çok değişir. Eviyle ve çocuklarıyla hiç ilgilenmez, en ufak bir şey için kavga çıkarır. Hayatında bir sıkıntı olduğunu herkes ve en çok da kocası fark eder. En sonunda yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder ve Şule ve okuyucu da en sonunda Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını ve beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.

Aynı romanda Şiva'nın kocası Cavit'in üvey annesi Furugh, ilk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen,

çocuğu olmuyor bahanesiyle kayınvalidesinin baskısı üzere kocasından boşanmak zorunda kalır. Fakat bir müddet sonra ona hayran ve âşık olan mahallenin bakkalı yani Cavit'in babasıyla evlenir. Furugh sürekli onun evde olmadığı saatlerde süslenip evden çıkar ve kocası dönmeden eve döner. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp bıçakla tehdit eder. Dolayısıyla Muhammet Ali'den tamamen ayrılır ve ikinci kocası da bir müddet sonra ölür. Furugh ikinci kocasıyla resmi olarak evli olsa da aklı hep Muhammet Ali'dedir.

Razi Der Kuçeha romanında on yedi yaşında evlenen Mahrokh'un kocası onu çok sevdiğinden hep kansını kızdıracak şeyler söyler fakat Mahrokh hiç tepki vermeden işine devam eder. Onu herkesten ve her şeyden kıskanan kocası, Mahrokh'u markete kadar bile göndermez. Yan komşularının kocasıyla konuştuğunda kendini kapatmadığı ve onunla güldüğü için kocası evde huzursuzluk çıkarır ama Mahrokh sessizliğini koruyarak kendini savunmaz. Hâlbuki komşuları olan adam kördür ve kocası bunu bilmemektedir. Humeyra bunu babasına söylediğinde babası bir erkeğin kadını hissetmesi için göze ihtiyacı yok der. Mahrokh gece yatarken kocasının haklı olduğunu düşünür ve adamın gerçekten yakışıklı olduğunu ve hamam işlettiğinden dolayı sürekli koktuğu sabunun kokusuna âşık olduğunu hisseder.

Daha sonra kocası onun gönlünü almak ve onu mutlu etmek için onu Meşhed'e uçakla gönderir. Meşhed'den döndüğünde onu çiçeklerle karşılamaya gelen ailesi Mahrokh'u beklerken o, tereddütle bakıp durur çünkü artık o eve ve ortama geri dönmek istediğinden emin değildir.

İki kadın yazar Eli Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarına baktığımızda, duygusal boşanmanın resmi boşanmadan daha fazla olduğunu görürüz. Normal hayatta da bunun böyle

olduğu muhtemeldir. Fariba Vafi, romanlarında resmi boşanmadan ziyade duygusal boşanmayı işler ve Vafi'nin romanlarında Şafak'a kıyas daha fazla bu durum görülmektedir. Elif Şafak'ta Bedrenk Asiye (Pinhan) ve Banu (Baba ve Piç) ortada hiçbir sorun olmazken eşlerini bırakıp başka yere yerleşirler. Isabel, Elena (Şehrin Aynaları) ve Hijyen Tijen(Bit Palas) kocalarıyla aynı evde yaşayan fakat eşleriyle aralarında hiçbir duygusal bağ olmayan kadın kahramanlardır. Bu kadın kahramanlar kocaları tarafından önemsenmedikleri için bu mesafe oluşmaktadır. Alkolik Karikatürist'in Karısı (Baba ve Piç) kocasından ayrılmayıp intikam almak isteyen kadın karakterdir. Elena (Şehrin Aynaları), Agripina (Bit Palas) ve Banu (Baba ve Piç) çocuklarını kaybettikleri için kocalarından duygusal olarak ayrılan kadın kahramanlardır.

Fariba Vafi'de Anlatıcı (Perende-ye Men) ve Şiva (Roya-ye Tibbet) kocalarından saygı ve sevgi görmedikleri için duygusal olarak kocalarından ayrılırlar. Şiva aşkı kocasının arkadaşı Sadık'ta bulur. Anlatıcı'nın Annesi (Perende-ye Men), Furugh (Roya-ye Tibbet) ve Mahrokh (Razi Der Kuçeha) kocalarının aşırı sevgisi ve kıskançlığından bunalıp onlardan duygusal olarak ayrılan kadın kahramanlardır.

1.2. Kadının Evlilik Hayatında Karşılaştığı Zorluklar

1.2.1. Aldatmak-Aldatılmak

İhanet konusu romanlarda yaygın olarak ele alınan bir konudur. Eşlerden herhangi birinin diğerini aldatması evde huzursuzluk, kavga, çocuklarda olumsuz yönde etkileme boşanmaya neden olabilir. Hem İran hem Türkiye'de yazarların birçoğu bu konuyu fazlasıyla romanlarında işlerler.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Nevres'in Annesi tek kızı Nevres'i ve kocasını bırakıp Kabakulak Raşo adında biriyle kaçar. Bu kadın aldatan kadınlardan biridir. O zamandan

sonra Nevres hayal meyal hatırladığı bu kadını aklından çıkarıp babasıyla yaşar.

Şehrin Aynaları romanında da ahlaka mugayir bazı karakterleri görmekteyiz. Romanın en önemli kahramanlarından olan Isabel, evliliklerinin üzerinden çok geçmeden, kocasından göremediği ilgiyi kayınbiraderi Miguel'de bulup onunla beraber olur. Tek gecelik yasak aşkı yüzünden hamile kalan ve içine kapanan Isabel, yaptığı günahın farkında olduğu halde yaptığından hiç pişmanlık duymaz ve utanmaz. Ama Andres'in kendi kocasında değil de Miguel'den olduğunu hiç kimseye anlatmadan içine kapanır. Isabel de aldatan kadındır.

Bit Palas romanında Bonbon Palas Apartmanı'nın altı numaralı dairesinde, kocası Metin Çetin ile beraber oturan Nadya aldatılan kadınlardan biridir. Kocası Metin Çetin ile hatalı bir evlilik yapmasını, zamanında erkekler konusunda tecrübesiz olmasına bağlar. Nadya, Metin ile evlendikten sonra bir insan olarak görülmemenin ezikliğini yaşar ve sürekli şiddet görür. Aralarını düzeltmek için kocasına aşure tatlısı yapıp onun iş yerine götürür ama Metin'i başka bir kadınla diz dize oturmuş gülerken görür. Nadya'yı en çok üzen ve hırpalayan şey Metin'in yüzündeki ve gözlerindeki ışıltı ve yumuşak ifadedir çünkü kendisine hep farklı bakan kocasının gözlerini daha önce hiç böyle görmemiştir. Karısı Nadya, kocasının yanında gördüğü o kadının kim olduğunu araştırmaya başlar ve kadının yabancı bir dizinin başrolünde oynayan kadını seslendirdiğini öğrenir. Dolayısıyla hafta içi her gün öğleden sonra yayınlanan "Tutku Zakkumu" adlı diziyi hiç kaçırmaz.

Bit Palas'ta bir diğer aldatan kişi ise üniversite yıllarından beri arkadaş olan ve sık sık cinsel anlamda ilişkiye giren Anlatıcı ve Ethel arasında gerçekleşir. Anlatıcı, Ayşin ile evli olmasına rağmen Ethel ile de sürekli cinsel ilişki yaşar.

Bu romanda ihanete uğrayan bir diğer kadın Hijyen Tijen'dir. Hijyen Tijen'in kızı Su, bitlendiği için saçını kesmeye

kuaföre gittiğinde oradakilere kafasındaki bitlerin babasının sürtüklerinden babasına, babasından da ona bulaştığını annesinin söylediğini anlatır.

Aşk'ta David, karısı Ella'yı farklı kadınlarla özellikle genç sekreteriyle defalarca aldatır. Ella, onun bu yasak ilişkilerinin hepsini bilir ama kocasına hiçbir şey demez. Uzun bir süre sonra Ella, ünlü bir yayınevinde yayımlanmak üzere gelen romanlara rapor yazma göreviyle işe başlar. İlk görevi, tanınmamış bir yazarın, A. Z. Zahara'nın "Aşk Şeriatı" adlı romanına rapor yazmaktır. Romanı okumaya başlayan Ella, ilk sayfalarda etkilenmeye başlar ve romanın yazarına e-posta atar. Zamanla A. Z. Zahara ile aralarında bir arkadaşlık başlar ve bu arkadaşlık zamanla aşka dönüşür. Bir süre sonra Ella çocuklarını ve eşi David'i arkasında bırakarak A. Z. Zahara ile birlikte yaşamaya başlar. Daha önce kocası tarafından aldatılan Ella, artık kocasını başka biri için bırakıp gider.

Roya-ye Tibbet romanında, romanın anlatıcısı olan Şule, kendini gelinlikle hayal edemez çünkü daha önce Mehrdad diye bir çocukla aşk yaşar. Daha sonra Mehrdad başka biriyle evlenince ondan ayrılmak zorunda kalır. Mehrdad'ın ailesi onun asil bir ailenin kızıyla evlenmesini istediklerinden oğullarına bir kız bulup evlendirirler.

Yine aynı romanda, romanın başkahramanı olan Şiva'nın kocası Cavit'in yakın arkadaşı olan Sadık, sürekli Şiva'ların evlerine gelip gider. Fakat bir zamandan sonra Şiva ile aralarında aşk oluşur. Sadık, Şiva'nın hayatını bozmamak için onun kardeşi Şule'ye sığınır ve onunla ilişki yaşar. En sonunda yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder. Şule ve okuyucu da en sonunda Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını ve beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.

Bu romandaki bir başka aldatma olayı ise romanın başkahramanı olan Şiva'nın kocası Cavit'in üvey annesi tarafından işlenir. İlk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen,

kısır olduğundan dolayı Muhammet Ali'nin annesi, oğlu için başka birini bulup ayrılmalarına neden olur. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, kendisine âşık olan mahallenin bakkalı yani Cavit'in babasıyla evlenir. Fakat kocası ona karşı hep şüphelidir ve bu şüphede de gayet haklıdır. Erkeklerle konuşurken cilve yapan ve sesini incelten Furugh, kocasının evde olmadığı saatlerde süslenip evden çıkar. Kocası dönmeden eve döner. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp bıçakla tehdit eder. Dolayısıyla Muhammet Ali'den tamamen ayrılır ve ikinci kocası da bir müddet sonra ölür.

Razi Der Kuçeha romanında, Monir çok süslüdür. Makyaja çok düşkün olan bu kadın, kocası Murat ile yaşar. Monir'in mahallede isminin kötüye çıkması nedeniyle komşular onun evlerine gelip gitmesini istemezler. Monir'in en büyük sıkıntısı kocası tarafından kıskanılmamaktır. Hikâyenin sonunda Monir'in kendinden daha küçük olan komşularının bekâr oğlu Muhsin ile ilişki yaşadığını öğreniriz. Muhsin'in evinden çıkarken Muhsin'in babası tarafından yakalansa da kaçmayı başarır. Monir burada aldatan kadındır.

Her iki yazarın romanlarında da hem aldatan kadın, hem aldatılan kadın kahramanlar bulunmaktadır. Elif Şafak romanlarında Nevresin Annesi (Pinhan), Isabel (Şehrin Aynaları) ve Ethel (Bit Palas) aldatan kadın kahramanlardır. Yine Elif Şafak'ta Hijyen Tijen ve Nadya (Bit Palas) aldatılan kadın kahramanlardır. Burada önemli husus şu ki Elif Şafak'ta aldatıldığı için aldatan kadın kahramanları da görmekteyiz. Hem aldatan ve hem aldatılan kadın kahraman Ella (Aşk) dır.

Elif Şafak'ın romanlarında hem aldatan hem aldatılan ve hem de ikisini bir arada yaşayan kadın kahramanlar varken Fariba Vafi'de sadece aldatan kadınlar görmekteyiz. Şiva ve

Furugh (Roya-ye Tibbet) ve Monir (Razi Der Kuçeha) aldatan kadın kahramanlardır.

Hem Elif Şafak hem de Fariba Vafi ortak olarak aldatan kadınları romanlarında göstermekteler. Bu kahramanların hepsi yaptıkları sadakatsizliği tek başına değil de hayat ortağı olan kocalarının ilgisizliği ve yahut onların tavırlarından kaynaklandığını anlatmaya çalışmaktalar.

1.2.2. Eş Akrabasının Müdahalesi

Bazı kültürlerde ve ailelerde kadının baba evinden koca evine geçmesi onun yaşamındaki temel değişikliği oluşturur. Zira artık o bir eştir, bir gelindir ve bir anne adayıdır. Kadının evlenmeden önceki temel eğitmeni annesi iken evlendikten sonra bu sorumluluğu kayınvalide alır.

Elif Şafak'ın **Baba ve Piç** romanında Rose ve Barsam birbirlerini severek evlenirler ama evlilikleri boyunca başta kaynanası Suşan olmak üzere görümceleri evliliklerine müdahale edince aşkları azalır ve boşanırlar. Suşan, Rose ile Barsam boşanmış olmasına rağmen eski gelinini hâlâ dilinden düşürmez. Çünkü torunu onun yanındadır ve Rose da bir Türk'le evlenmiştir.

Fariba Vafi'nin **Roya-ye Tibbet** romanında Furugh ilk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen, çocuk sahibi olamadığı için Muhammet Ali'nin annesi, oğlu için başka birini bulup ayrılmalarına neden olur. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, mahallenin ona hayran olan bakkalı yani Cavit'in babasıyla evlenir. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp bıçakla tehdit eder.

Razi Der Kuçeha romanında Mahrokh'un elleri hep bahçede çamaşır yıkamaktan kıpkırmızı ve yaradır ama kocası bir

kere bile onun ellerini avucunun içine alıp okşamaz. Çünkü kocası öyle bir kültürü ve davranışı görmediği için böyle davranmayı bilmez ve kadının ellerinin sadece yıkamak ve çalışmak için olduğunu düşünür. Kaynanası da iki üç çamaşır yıkamayla bir şey olmayacağını söyleyerek tepkisini koyar. Kayınvalidesi her olayın mutlaka içindedir.

Baad Ez Payan romanında Roya ve Fateme'nin annesi, kocasının akrabalarını sevmediği ve onlann müdahale etmelerini istemediği için evine gelmelerini istemez, bir bahane ile onların ayağını evinden keser.

Eş ailesinin müdahale etmesi hem Elif Şafak romanındaki kahramanın (Rose), hem de Fariba Vafi'nin romanındaki kahramanın (Furugh) boşanmasına neden olmaktadır. Fariba Vafi'de bu konu Elif Şafak'a göre daha fazla işlenir ve Vafi'nin Mah Kamel Mişeved romanında Bahare'nin annesi bir bahane ile eş akrabasının ayağını evinden keser. Razi Der Kuçeha romanındaki Mahrokh ise kaynanası karşısında hep susan ve içine atan gelin figürü olur.

1.2.3. Monotonlaşan Evlilik

Bazı evliliklerde ortada hiçbir sorun olmazken eşler hayatın monoton ritminden sıkılıp hayatlarına heyecan katmak isterler. Bu heyecan ve neşe bazen olumsuz karar almalarına neden olabilir. Maalesef bu tarz düşünceler günümüzde gitgide artmaktadır ve romancılar romanlarında bu konuyu ele alırlar.

Elif Şafak'ın **Aşk** romanında Ella hayatındaki boşluğu doldurmak, sıkıntılardan kurtulmak ve monotonluktan kaçmak için evli olmasına rağmen Tanrı'dan aşk diler. İlk başta bir yayınevinde işe başlayan Ella, yayınevindeki kitap vasıtasıyla Aziz Zahara'ya karşı içinde aşk beslemeye başlar. Kocasını ve üç çocuğunu bırakıp Aziz ile gider.

Fariba Vafi'nin **Perende-ye Men** romanında romanın başkahramanı olan Anlatıcı, monoton hayattan, çocuklara bakmaktan, küçük evlerde yaşamaktan, sürekli bozuk olan kombiden ve her gece ağlamaktan son derece usanmış bir kadındır. Dolayısıyla bir gün şakayla karışık arkadaşına âşık olmak istediğini söyler. Bu kadın hayalindeki kuşu uçurup kocasından ve monoton hayatından o şekilde kaçıp uzaklaşır. Hayalinde kocasını hep aldattığını söyler.

> "...Günde yüz kere onu aldattığımdan haberi yok. Günde yüz kere bu birlikte yaşamanın dışına çıkıyorum. Hiçbir zaman evden uzaklaşmamış bir kadının korkusuyla, yavaş, sakin, sessiz ve ölüm kadar gizli bir şekilde Emir'in hiç tahmin edemediği bir yerlere gidiyorum. O zaman, tövbe etmiş bir kadının pişmanlığını taşıyarak, gecenin karanlığında Emir'in evine dönüyorum."[6]

Roya-ye Tibbet romanının başkahramanı olan Şiva, on altı yıllık evliliğin ardından artık değişmeye başlar. Düz ve monoton hayatından sıkılmaktadır. Eviyle ve çocuklarıyla ilgilenmeyip, ufak sorunlar için bile kavga çıkarır. Hayatında bir sıkıntı olduğunu herkesten çok kocası fark eder. En son yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder. Şule ve okuyucu da en sonunda kocasının arkadaşı Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını, beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.

Elif Şafak, sadece Aşk romanında monoton evlilik hayatından sıkılan kadın kahramanı sergiler. Hâlbuki Fariba Vafi birden fazla evlilik hayatının monotonluğundan sıkılan kadın kahramanlarını romanlarında gösterir. Her iki kadının da bu olaya karşı tutumu aynıdır; Aşkı başka yerde aramak ve gitmek hayali.

---

6. Vafi, Fariba, **Perende-ye Men**, Merkez Yayınları, Tahran, 2002, s. 41-42.

1.2.4. Geçimsizlik

Eşler arasındaki uyumsuzluk ve sonucunda geçimsizlik her iki kadın yazarımızın romanlarında da görülmektedir.

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında Isabel kocasının sakinliğinden zamanla sıkılır ve ne yaparsa yapsın onu bir türlü canlandıramayacağına inanarak onu kendi haline bırakır ve kendisi de mutsuz bir kadına dönüşür.

Bit Palas'ta Mavi Metres'in annesi ve babası sürekli kavga ederler ve şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanırlar. İkisi de boşandıktan hemen sonra başkalarıyla evlenirler.

Aynı romanda Ayşin ve kocası arasında çok fazla geçimsizlik görünmektedir. Anlatıcı sürekli içki içtiği için karısı Ayşin'i çileden çıkarıp boşanmalarına neden olur.

Yine aynı romanda Nadya, Metin Çetin ile evlendikten sonra, mutsuzluklarla dolu hayatını Türk yemeklerini öğrenip yapmakla geçirir. Kocası Metin Çetin ile hatalı bir evlilik yapmasını, zamanında erkekler konusunda çok tecrübesiz olmasına bağlar.

Nadya, Metin ile evlendikten sonra bir birey olarak görülmemenin ezikliğini yaşar ve sürekli şiddet görür. En sonunda kocasının onu aldattığını kendi gözüyle görür.

Baba ve Piç romanında, Gülsüm Nine'nin kocası Levent çok disiplinli ve şiddete meyilli bir insan olduğundan çocuklarına ve eşine karşı sert ve sevgisizdir. Karısı ve çocuklarına şiddet uygulayan Levent Kazancı genç yaşta vefat eder ve Gülsüm dul kalır.

Aynı romanda Kafe Kundera'da karşılaştığımız "Alkolik Karikatürist'in Karısı" hayata karşı öfkeli, hiçbir istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamanın kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu karı koca, her

şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın, zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

Fariba Vafi'nin **Perende-ye Men** romanında kocası ile hiç mutlu olmayan ve üç kız annesi olan Anlatıcı'nın Annesi, kocası evdeyken hep dertlenir. Kocası evden çıkıp başka şehre gittiğinde de derdi sona erer, kendini rahat hisseder. Bu kadın kocasının evde olmasına tahammül edemez. Kocası emekli olduktan sonra kadının sesi daha da artar ve adamcağız bu sesten kaçmak için evin alt katında küçük bir odaya yerleşir.

Aynı romanda Anlatıcı'nın annesinin kardeşi Mehbube Teyze, kocasına karşı çok sinirli ve öfkelidir. Bazen kocasına şiddet uygular.

Razi Der Kuçeha romanında Mahrokh'un kocası onu çok sevdiğinden hep onunla şakalaşmak istese de Mahrokh hiç tepki vermeden işine devam eder. Onu herkesten ve her şeyden kıskanan kocası, onu markete kadar bile göndermez. Hep kansını kıskanan ve huzursuzluk çıkaran bu kocaya karşı Mahrokh sessiz kalır ve hayata küsmüş bir şekilde hiç gülmez.

Baad Ez Payan romanında Bahare'nin annesi kocasıyla iyi anlaşamaz. Sürekli kocasına beddua eder. Hep hayata karşı mutsuz bir tavır sergileyen bu kadın, bedduaya başladığı zaman kocası unu duymamak için evden çıkıp gider.

Evlilikte geçimsizlik Elif Şafak'ın hemen hemen bütün romanlarında ele alınır. Farklı nedenlerden oluşan bu geçimsizlik kimi zaman kocanın duyarsızlığından (Isabel, Ayşin, Nadya, Gülsüm) kaynaklanan bir olaydır. Duyarsız kocaya karşı ya kavga ile tepki verilir ya da onun karşısında susup sessiz kalarak tepkisini belli ederler. Isabel (Şehrin aynaları), Nadya (Bit Palas), Gülsüm (Baba ve Piç) ve Mahrokh (Razi Der Kuçeha) kocalarının tavırlarına karşı sessizliği tercih eden kahramanlardır. Ayşin ve Mavi Metres'in Annesi (Bit Palas), Kahraman'ın Annesi ve Mehbube (Perende-ye Men), Bahare'nin Annesi

(Baad Ez Payan) kocalarının tavırlarına fazlasıyla tepki gösteren, onlara karşı susmayan kadın kahramanlardır.

1.2.5. Yaş Farkı Çok Olan Evliliklerin Zorlukları

Eşler arasında yaşların da birbirine uyması çok önemli bir konudur. Yaş farkı çok olan çiftler birbirlerini anlamakta zorlanırlar.

Elif Şafak bu konuyu **Pinhan** romanında Hokkagülü İfakat ve kendinden yaşça çok büyük ve çok zengin olan kocası arasında ele alır. Yaşça hayli büyük olan kocası erken ölür. Dolayısıyla Hokkagülü İfakat kocasının ölümünden sonra, onun bütün servetini zevk ve sefaya düşkün olduğu için harcayıp gününü gün eder.

Bit Palas romanında Agripina kendisinden otuz yaş büyük olan kocası General Paval Pavloviç ve karnında taşıdığı bebeğiyle birlikte 1920 yılında Rusya'dan kaçıp yük gemisi ile ayakta İstanbul'a gelir. Fakat İstanbul'a çok zor alışır ve ilk kez hayatında çalışmaya mecbur kalır. Çünkü kocası hem General olduğundan hem de yaşı büyük olduğundan dolayı çalışamaz.

Perende-ye Men romanında Anlatıcı'nın komşusu kocasından on yaş daha büyük olduğu için mahallede ona "Civcivci" derler.

Karı-koca arasındaki yaş farkını hem Elif Şafak'ta hem de Fariba Vafi'nin romanlarının bazısında görüyoruz. Elif Şafak'ın romanlarından yazarın bu evliliği onaylamadığını anlarız. Vafi romanında ise mahallelinin bu evliliği hoş görmediğini görmekteyiz.

1.2.6. Dul Kadınların Karşılaştıkları Zorluklar

Pinhan romanında genç yaşta dul kalmış, yıllarca yokluk ve sefalet çekmiş Pinhan'ın annesi, hem yokluğun hem de

anne olmanın mücadelesini vermektedir. Sürekli olarak gelgitler yaşayan bu kadın oğlunun tekkede daha rahat edeceğini, sofrasından bir boğaz eksileceğini düşünerek ona geleceği için hayır dualan eder. Fakat bu dualar oğlunun, akşam yemeğine onu dört yetimle açlık ve sefalete terk etmesine kızarak, beddualar ederek oturmasına kadardır. Açlık ve sefalet kadının aklını iyice başından almıştır.

Baba ve Piç romanında Gülsüm Nine'nin kocası Levent çok disiplinli ve şiddete meyilli bir insandır. Levent Kazancı genç yaşta vefat eder ve Gülsüm Nine dul kalır. Kocası öldükten sonra Gülsüm hayata karşı tek başına mücadele eder ve oğlu Mustafa da babası gibi erken yaşta ölmesin diye onu Amerika'ya gönderir.

Aynı romanda özel bir lisede tarih öğretmeni olan Cevriye, bir kazada çok sevdiği kocasını kaybettikten sonra annesinin evine yerleşip sürekli ağlar ve hayata küser. Sadece eşinin hatıraları ve fotoğraflarıyla yaşar. Annesi ve kardeşleri, ona kocasını her ne kadar unuttturmak isteseler de başaramazlar.

Baad Ez Payan romanında Menzer, yıllar önce kocasından boşanıp kızı Meryem ile İsviçre'ye gider. Menzer, orada dil bilmediğinden ve parasızlıktan ötürü çok zor durumda kalır. Fakat Ati adında bir kadın ona çok yardım eder çocuğuna bakarak Menzer'in işe gidebilmesini sağlar. Kızı Meryem sürekli ağlayıp babasını ister. Hem parasızlık, hem dil bilmemek, hem de kızının depresyona girmesi Menzer'i çok hırpalar.

Elif Şafak romanlarında kocasını kaybeden dul kadınlarla karşılaşınız. Fariba Vafi'de ise kocasından boşanan kadınla karşılaşmaktayız. Hem Şafak'ta, hem de Vafi'de kocasını kaybeden kadınlar ya da kocasından boşanan kadınlar, yoksulluk ve çocuk sorumluluklarıyla tek başlarına mücadele verdiklerinden çok zorlanırlar.

2. Çalışma Hayatı

Çalışma hayatı, uzun yıllar boyunca kadına kapalı kalmıştır. Kadının ev işleriyle ve çocuk bakımıyla yükümlü kabul edilmesi, onun ev dışında çalışamamasına neden olmuştur. Ancak son yüzyıl içerisinde bu anlayışın büyük oranda değiştiği görülmektedir. Gerek Elif Şafak'ın gerekse Fariba Vafi'nin romanlarında yer alan kadınların büyük bir kısmı bir mesleği olan, çalışma hayatına dâhil kimselerdir. Kadınlar arasında çalışmayıp ev hanımı olanlar da vardır. Bazıları ise ev hanımıyken olayların gidişatına bağlı olarak çalışma hayatına girerler. **Aşk** romanında Ella, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezundur fakat kocası onun çalışmasına izin vermemiştir. Çalışmak yerine çocuklarına bakmak, ev işlerini yapmak, yemek pişirmek, evin ihtiyaçlarını karşılamak gibi sorumlulukları üstlenen Ella, ilk başlarda durumdan pek şikâyetçi değildir ama kocasının kendisini aldattığını anladıktan sonra bütün bu işlerden sıkılır ve bir yayınevinde asistan olarak işe başlar.

Perende-ye Men romanındaki başkahraman olan kadın, ev hanımıdır. Maddi sorunları olunca kocasına çalışmak istediğini söylese de kocası kızarak tepki verir ve çocuklarını iyi terbiye etmesinin yeterli oluğunu vurgular.

Razi Der Kuçeha romanında, romanın başkahramanının annesi Mahrokh da ev hanımıdır. En küçük kızı Humeyra, onu sadece bahçede çamaşır yıkarken hatırlar. Annesini sürekli çalışırken hatırladığı gibi gelinlikle hiçbir şekilde hayal edemez.

Razi Der Kuçeha romanında, Humeyra'nın çocukluk arkadaşı olan Âzer'in annesi bir fırıncıda çalışarak evi geçindirir. Âzer sürekli fırına gidip annesinden para alır. Annesinin sürekli yüzü gözü unludur. Annesi ve babası evde olmadıkları için bu kız sabah akşam sokakta oynar.

Baad Ez Payan romanında Menzer, yıllar önce kocasından boşanıp kızı Meryem ile İsviçre'ye gider. Menzer, orada dil bilmediğinden ve parasızlıktan zor durumda kalır. Fakat Ati adında bir kadın ona çok yardım eder, çocuğuna bakarak Menzer'in işe gidebilmesini sağlar. Çalıştığı için kızıyla ilgilenemeyen Menzer, belli bir zamandan sonra kızının içine kapandığını ve âsi hareketlerine şahit olur.

Hem Elif Şafak hem Fariba Vafi çalışan kadına romanlarında yer verseler de genellikle çalışan annenin çocuğuyla iyi ilgilenemediğini ve o çocukların iyi yetişemediğini vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda her iki kadın yazarda da çalışmak isteyen fakat eşlerinden izin alamayan karakterler de görmekteyiz.

2.1. Meslek Sahibi Olan Kadınlar

Daha önce de anlatıldığı gibi artık son yüzyılda kadınların çalışma hayatına girdiklerini görüyoruz. Elif Şafak ve Fariba Vafi'de kadın kahramanları inceleyerek bu konuyu mesleklere göre tespit etmeye çalıştık.

2.1.1. Çiftçiler

Şehrin Aynaları romanında ismi geçmeden lakabıyla tanıdığımız Köyün Delisi'nin Karısı üç kişinin yapacağı işi tek başına yapardı. Kocası ve çocukları, bu insan azmanı kadını taparcasına sevmektedirler.

> "...Durmadan çalışır; üç kişinin yapacağı işi tek başına yapardı. Tarladan dönerken, deli kocasını ve yedi çocuğunu sırtında taşır; eve vardığında, onları un çuvalları gibi üst üste yere atardı. Böyle muamele görmek, adamın da çocukların da pek hoşlarına giderdi. Adam da, çocuklar da, bu insan azmanı kadını taparcasına severlerdi..."[7]

[7] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 40.

2.1.2. Öğretmenler-Akademisyenler

Bit Palas romanında Bonbon Palas Apartmanı'nın dört numaralı dairesinde kocası, oğlu ve iki kızıyla beraber yaşayan Zeren Ateşmizacoğlu, emekli organik kimya öğretmenidir.

Baba ve Piç romanında Armanuş'un halası olan Surpun Çakmakçıyan beşeri bilimler profesörüdür. Surpun, tam bir feministtir. Kendine güveni tam, çok ilimli, akıllı ve mantıklı bir akademisyendir.

Aynı romanda Çakmakçıyan ailesinin kızlarından bir başkası Zaruhi Hala Anaokulu öğretmeni olduğundan dolayı evde de herkese bir öğretmen gibi davranır ve sürekli insanların hatalarını düzeltir.

Yine aynı romanda Asya'nın teyzesi Cevriye, özel bir lisede tarih öğretmenidir.

Baad Ez Payan romanında Roya, liseyi bitirir bitirmez bir anaokulunda işe başlar. Kendisine hep sevdiği işleri yapacağına dair söz verir. Daha sonra işten ayrılıp Tahran'a çalışmaya gider.

2.1.3. Memurlar

Bit Palas romanında Bonbon Palas'ın beş numaralı dairesinde Hacı, oğlu, gelini ve torunları yaşar. Evin gelini çalıştığı için üç çocuk dedeleriyle birlikte kalırlar. Dedeleri ise sürekli tuhaf masallar anlatarak gelini sinirlendirir.

Aynı romanda Ceza Mahkemesi Kâtibesi ile sadece Bonbon Palas'ta bulunan kuaför dükkânında karşılaşınız. Bilgili ve aynı zamanda kendinden çok emin olan bu kadını diğer kadınlar mesleğinden dolayı dikkate değer bulur ve yaptıkları dedikoduları bile onun onaylamasını beklerler.

"...Çatlak bir ses yükseldi semtin tartışmasız en malumatfuruş kadını olan ve belki de yıllar boyu sürdürdüğü mesleğinden

ötürü insanların özel hayatlarının en sabıkalı ayrıntılarını kâğıtlara aktarmaya alışmış bulunan, Ceza Mahkemesi kâtibesi. Ayda bir saçlarını koyu kestaneye boyatıp taratmaya gelirdi. Herkesin onu dinlediğini görünce, arkasına yaslanıp kendinden gayet emin bir tavırla, elindeki verileri sıraladı..."[8]

Perende-ye Men romanında hiç evlilik yapmayan ve annesiyle birlikte yaşayan Şehla, memurdur.

2.1.4. Doktorlar-Hemşireler

Araf'ta Gail'in tedavi için yanına gittiği psikoterapist Ava O'connell, genç, çırpı bacaklı ve hiç güven vermeyen birisidir. İlk bakışta profesyonel görünmese de dışarıdan bakıldığının aksine oldukça iyi bir psikoterapisttir.

Roya-ye Tibbet romanının anlatıcısı olan Şule, hemşiredir.

2.1.5. Din Görevlileri

Şehrin Aynaları romanında Santa Clara Manastırı'nın başrahibesi inançlı bir Hristiyan kadındır. Romanın başkahramanı olan Isabel, Engizisyon Mahkemesi kararıyla bu manastıra kapatıldığında Başrahibe'yle karşılaşırız.

Mah Kamel Mişeved romanının başkahramanı Bahare'nin annesi, çocukları Tahran'a gittiklerinde ilk başta sürekli onları görmeye Tahran'a gider ama daha sonra kadınlarla birlikte hayır işlerine girip yetim kızlara çeyiz hazırlamak, hayır yemekleri ve dini konuşmaları düzenleme sorumlusu olur.

2.1.6. Hizmetçi / Hizmetkâr Kadınlar

Normalde maddi durumu iyi olan aileler ve işlerde yardıma ihtiyacı olan kişiler ev işlerinde yardım için hizmetçi ya

[8] A.e., s. 286.

gündelikçi alırlar. Romanlarda da bu tip karakterlerle karşılaşırız.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında, evinde her gece eğlence düzenleyen Hokka gülü İfakat'ın yanında çalıştırdığı yardımcıları vardır. Bu yardımcılardan biri olan Zişan, senelerdir İfakat'ın evinde çalışmaktadır ve her gece gelen konuklara hizmet etmektedir.

Maile, Naile ve Sallabaş Dürdane, Kevser Nine'ye her sene yabani otlar toplayan, renkli renkli giyinen kıpti kadınlardır. Maile ve Naile bohçacılıkla geçinmekte, adı Sallabaşı Dürdane olan ise susamcılık yapmaktadır.

Aynı romanda Sarsak Zehra, Nida Hamamı'nda hamamcılık yapar. Nida Hamamı yapılmadan evvel bohçacılıkla geçimini sağlar; girdiği evlerde beğendiği güzelleri lazım gelen yerlere, ufak bir bahşiş karşılığında yetiştiriverirdi. Hamama kapılandıktan sonra işini ilerletmiş; gelin adaylarını çok daha yakından görme fırsatı bulduğundan talep ettiği bahşişi de artırmıştır. Ağzı bozuk bir kadındır.

Şehrin Aynaları'nda Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin Zişan Kadın isminde bir yardımcısı vardır. Zişan Kadın, Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin evinin işlerinden sorumludur.

Yine aynı romanda maddî durumları iyi olan Isabel ve Antonie'nin evlerinde yardımcıları vardır. Onların hizmetini Ana isminde bir kız üstlenir. Bu kız, Isabel Nunez Alvarez'e çok bağlı ve sadık bir kızdır.

Bit Palas'ta Meryem, kocasıyla beraber Bonbon Palas'ın apartman görevlisidir. Ancak kocasının apartmana dair hiçbir iş yapmaması, bütün işlerin Meryem'in üzerine kalmasına neden olur. Apartman sakinlerinin siparişleri ve onların çöplerinin toplanması Meryem'in sorumluluğu altındadır. Bunun yanı sıra Meryem, apartmandaki beş daireye ev temizliğine gider. Hafta içi her gün farklı bir daireyi temizleyen Meryem,

hamilelik döneminde de çalışmaya devam eder. Meryem ve kocası, hem apartman görevliliğinden hem de bu temizlik işinden gelir elde ederler.

Aynı romanda Hijyen Tijen'in tavırlarına karşı koyabilen tek gündelikçi kişi Meryem'dir. Hijyen Tijen tarafından önüne yığılan işlere ses çıkarmayan Meryem, onun sözlerine ya da imalarına katlanamaz. Bu nedenle araları sürekli bozulur ve Hijyen Tijen, Meryem'den sonra gelen hiçbir gündelikçiyi beğenmediği için tekrar Meryem'den rica ile yardım ister. Meryem ile Hijyen Tijen'in bu ilişkisi devam eder ve her defasında barışırlar. Barışmalarının en büyük sebebi hem Hijyen Tijen'in her seferinde özür dilemesi hem de vaat ettiği yüksek ücrettir. Temizliğe çok düşkün olan Hijyen Tijen'i, en sadık temizlikçisi olan Meryem'in doğum vaktinin yaklaşması ve onun işi bırakacak olması endişelendirir. Çünkü yeni bir yardımcı bulması gerekecektir. Meryem'in bir hafta sonra işi bırakmasından sonra Hijyen Tijen, kendisini endişelendiren bu duruma Meryem ile birlikte bir çözüm bulur. Buldukları çözüme göre, Hijyen Tijen başka işlerle ilgilenirken yeni gelen gündelikçinin başında Meryem duracaktır.

Aynı romanda Agripina yetişme tarzından dolayı hep el üstünde tutulan, her isteği anında yerine getirilen ve güçsüz bir kadındır. İstanbul'a çok zor alışan Agripina ilk kez hayatında kocasından medet ummadan garson olarak çalışmaya başlar.

Araf'ta Alegre'nin en büyük teyzesi Piedad'ın evinde de hizmetçiler çalışmaktadır. Piedad, yaptıkları bir şeyi beğenmeyince hizmetçilerine kızar. Teyze Piedad, bir gün yaptığı yeşil bezelye çorbasını beğenmediği için hizmetçiyi herkesin önünde azarlar ve çorbayı yenilebilir hale getirmek için mutfağa gider.

Aynı romanda Mount Holyoke College Kampüsü'nde meymenetsiz, sakin ve pimpirikli olan bir hizmetçi kadın vardır. Bu kadın yurt odalarını temizleyen yan karakterlerdendir. Adı

romanda geçmeyen bu kadınla, Gail'in kendini odada asmaya çalıştığı an odaya girip Gail'in kurtarıldığı anda karşılaşırız.

Baba ve Piç'te Cicianne kocasının kendisine sunduğu imkânlarla hiç ev işi yapmaz, sadece kendini geliştirmeye çalışır. Evin işlerini ise hizmetçiler görür.

Romanda Ohannes İstanbuliyan'ın evinde Hizmetçi Marie'nin senelerdir çalıştığını görüyoruz.[9]

Elif Şafak romanlarında fazlasıyla hizmetçi kadınlarla karşılaşırız. Neredeyse bütün romanlarında bir veya birden fazla hizmetçi kadın figürü vardır. Fariba Vafi'de hizmetçi kadın hiç görülmemektedir.

2.1.7. Diğer Meslekler

Araf romanında Miguel'in eski sevgililerinden olan "La Loca" gezici bir kumpanyada baş aktris olarak çalışır.

Aynı romanda Northampton yerel gazetesini çıkaran Helen işini fazlasıyla önemseyen ve ahbaplığa değer veren bir kadındır.

Yine aynı romanda terapik okuma grubunun en çalışkan öğrencisi olan Amy, hırslı bir ev hanımıdır. Terapiye katılmadan önce evinde köpek bisküvileri yaparak nâm ve para kazanan Amy, daha sonra iflas etmiştir.

Baba ve Piç romanında Zeliha bir dövmeci dükkânına sahiptir. Zeliha bu mesleği, hem yaratıcı hem bağımsız olmasından ve çocukluğunda yaşadığı acılardan dolayı, başka insanların da acı çekmesinden hoşlandığı için seçer.

Baad Ez Payan romanın başkahramanı Roya'nın en samimi arkadaşı Nesrin, bir şirkette sekreter olarak işe başlar.

---

[9] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 240.

Nesrin'e göre çalışmaya başladığında özgürleşip evde daha fazla saygı görür ve evdeki bütün işlerden muaf olur.

Razi Der Kuçeha romanında, Humeyra'nın çocukluk arkadaşı olan Âzer'in annesi bir fırında çalışarak evi geçindirir. Âzer sürekli fırına gidip annesinden para alır. Annesinin sürekli yüzü gözü unludur.

Mah Kamel Mişeved romanında, romanın başkahramanı ve aynı zamanda ravisi Bahare, özel bir şirkette bilgisayar işlemlerini yapar.

Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarını inceleme sonucunda Elif Şafak'ın kadın kahramanlarının çiftçilik, öğretmenlik, memurluk, hizmetçi-gündelikçilik, psikoterapist, gazetecilik, falcılık, dövmecilik ve aktrislikle uğraştıkları tespit edildi.

Fariba Vafi'nin kadın kahramanlarının ise öğretmen, memur, hemşire, sekreter ve özel şirkette çalışan kadınlardan oldukları tespit edildi.

Her iki yazarın da romanlarında hem ev hanımlarının hem de çalışan kadınların olduğunu gördük. Fakat Elif Şafak'ın bütün romanlarında hizmetçi kadın kesinlikle bulunmaktadır. Fariba Vafi'de ise hizmetçi kadın hiç yok. Belki bu durum yazar kadınların yetişme tarzlarıyla ilgili bir konu olabilir. Her romanında kesinlikle bir veya daha fazla hizmetçi kadına yer veren Elif Şafak, Türkiye'de evlerin birçoğunda hizmetçilerin çalıştığını göstermektedir.

3. Kadın ve İnanç

Bu bölümde insanların inandıkları her hangi bir nesne veya özne, soyut ya da somut varlıklar değerlendirilecektir. Bu inançlar ya dini inançlar şeklinde ya da din ile pek ilgisi olmayan ama insanların itikadı olan şeylerdir.

3.1. Kadın ve Din

İnsanların en büyük inançları inandıkları dinleriyle ilgilidir. İnsanlar farklı dinlere mensup olsalar da bütün dinlerin temelinin aynı olduğunu bilmelidirler. Bu kısımda her iki yazarın da romanlarında bulunan inançlı kadınları inceleyeceğiz.

3.1.1. Dindar kadınlar

Elif Şafak'ın romanlarında bütün dinlerden gelen kadın kahramanlar mevcuttur. Müslüman, Hristiyan, Yahudi, Ateist kadınlar Elif Şafak'ın romanlarındaki kadınların inancını teşkil eder.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Dertli Hagopik'in âşık olduğu bir Müslüman kadının, gayrimüslim birinin dükkânına girmesinin hoş karşılanmayacağından bahsedilir. Kadın sevmediği bir adamla evlenmeden önce intihar etmek için, içine zehir koyacağı firuze bir yüzük yaptırmak ister. Ancak ona âşık olan Hagopik, ilk etapta bunun ne işe yarayacağını bilmediğinden, yüzüğü yapıp verir. Olayı fark ettiğinde çok geç kalmıştır.

Şehrin Aynaları romanında Zişan Kadın evin işlerini çekip çeviren, yaşlı bir Müslüman kadındır. İş yaparken sürekli dua eder. Onun bazı itikatları, Miguel'in korkularını yatıştırır. Mesela bazı geceler iyi uyumasını, onun bu hareketlerine bağlamadan da edemez. Ayrıca onun dindarlığı Andres'e huzur verir. Onun varlığından hoşnuttur. Zişan Kadın'ın sığındığı ve aynı zamanda korktuğu en büyük şey, evin karşısındaki türbede yatan evliyadır.

Aynı romanda Ortaçağ döneminde ortaya çıkan Engizisyon mahkemeleri ve olayları sıklıkla görülmektedir. Santa Clara Manastır'ının Başrahibesi inançlı bir Hristiyan kadındır. Romanın başkahramanı olan Isabel, Engizisyon Mahkemesi kararıyla bu manastıra kapatıldığında Başrahibe'yle karşılaşırız.

Başrahibe manastıra gelmeden önce büyük bir günah işlemiştir ve bu günahından pişmanlık duymadığı zamanlarda kendini affettirmek için dualar etmektedir.

Yine aynı romanda Elena, inançlı bir kadın olduğu için defalarca intiharın eşiğinden döner.

Bu romanda Beatriz de sevdiği Miguel'e büyü yaptırdığını Engizisyon Mahkemesi'ne gidip itiraf eder. Dolayısıyla onun yakılmasına karar verilir.

Araf romanında Abed'in annesi Fas'lı Zehra'nın, müslüman bir kadının giyim tarzına uyduğunu görürüz.

Aynı romanda dini bütün bir Katolik olan Teyze Piedad Meksika kökenli-Amerikalıdır.

Yine aynı romanda Alegre, henüz küçük yaşlarda iken okulun karşısında manav dükkânı işleten bir ailenin oğluyla iki kez beraber olmuş ve bu birliktelikten hamile kalmıştır. Bu bebeği istemeyen Alegre, teyzesi Tuta ile bir doktora gidip kürtaj olur. Yaptığının günah olduğunu bilen Alegre, kiliseye gidip günah çıkartır.

Baba ve Piç romanında falcılık yapan Banu bir gün kendini odasına kapatır, inzivaya çekilir ve kırk gün boyunca yıkanmadan, ekmek dışında bir şey yemeden odasından çıkmaz. Çıktığında ise başı örtülü bir şekilde ermiş olarak çıkar. Ailesine dini gereği kapandığını ve namaz kılmayı ihmal etmeyeceğini söyler.

Bit Palas romanında Nadya'nın halası yemeğin kutsallığına inanan ve hayli dindar Hristiyan bir kadındır.

Aşk romanında Jeannette ile Scott'un birbirlerine âşık olduklarını, Scott'un kendileri gibi Yahudi olmamasının evlendiklerinde sorun çıkartacağına ve aşkın geçici olduğuna kızını inandırmaya çalışan Yahudi Ella ile karşılaşırız.

Yine aynı romanda Fahişe Çöl Gülü, fahişeliği bırakıp Mevlana'ya sığınır ve ömrünün sonuna kadar Allah'ın iyi bir kulu olarak yaşamına devam eder.

Fariba Vafi, romanlarında din ve dini inançlarla ilgili bir şey söylemez. Fakat **Razi Der Kuçeha** romanında Mahrokh, İmam Rıza'yı ziyaret etmek için Meşhed'e gider. Evin baba-annesi Eziz ise namaz kılıp tesbih çeker.

İki kadın yazarımızın da romanlarındaki kadın kahramanları kıyasladığımızda Elif Şafak, romanlarında dine yer veren bir yazardır. Fakat çoğunlukla bu dindar kadınları Hazret-i İsa'nın inancına mensuplardan seçer. Pinhan romanında Müslüman kadın vardır. Şehrin Aynaları romanında Elena, Başrahibe ve Beatriz dindar Hristiyan kadınlardır. Aynı romanda Zişan Kadın Müslüman birisidir.

Araf romanında Zehra dindar bir Müslüman kadın, Piedad ve Alegre dindar Hristiyan kadınlar.

Bit Palas romanında yine Nadya'nın halası iyi bir Hristiyan'dır.

Elif Şafak Aşk romanında bu sefer iyi bir Yahudi olan Ella'yı karşımıza çıkarır.

Baba ve Piç romanında ise Banu Teyze sonradan çok iyi bir Müslüman olur.

Görüldüğü gibi Elif Şafak romanlarında Hristiyan dinine mensup kadınlar bayağı fazladır. Fariba Vafi ise dine çoğunlukla yer vermese de, Razi Der Kuçeha romanında bir gelin ve kaynanarın dindarlığına az da olsa bir şekilde işaret eder.

3.1.2. Ateist Kadınlar

Ateizm, yaratıcı bir gücü yani Allah'ı kabul etmemektir. Elif Şafak'ın romanlarında ateist olan ve Tanrı fikrini sorgulayan karakterlerin varlığını görmekteyiz.

Araf romanında Gail'in yarı Yahudi olduğu söylense de Gail'in Ateist olduğunu düşünmekteyiz.

Baba ve Piç romanında Zeliha Teyze, Kazancı ailesinde dine karşı en lakayt kişidir. Onun dinsizliği çocukluğuna kadar uzanmaktadır. O yaşlarda bile Allah'ı sorgulamaya başlayan Zeliha Teyze, büyüyünce ve kocaman bir kadın olunca da bu özelliğinden vazgeçmeyip Allah'a olan isyanını devam ettirir. Zeliha Teyze, hamile olduğunu anlayıp kürtaj olmak için doktora gittiğinde yarı baygın bir halde bebeği aldırmaktan vazgeçmiştir. Eve geldiğinde ailesine kürtaj olmadığını Banu Teyze'ye, Allah'ın ona bir mesaj gönderdiğini alaycı bir ifade ile söyler. Kürtaj olacağı esnada ikindi ezanıyla beraber bir sesin kendine seslendiğini belirten Zeliha Teyze, sesin bebeğin alınmaması gerektiğini söylediğini söyler. Zeliha Teyze, Allah'ın dünyada yaşananlara neden kayıtsız kaldığını ve haksızlığa göz yumduğunu düşünüp bunu dile getirir.

Zeliha Teyze'nin böyle bir inançsızlığa sahip olması, kendisine çok benzeyen kızı Asya'nın da dinsizliğe meyilli olmasını beraberinde getirmiştir. Sadece Asya değil, onun takıldığı Kafe Kundera'daki arkadaşları da dinsizdir.

İki kadın Ateist karakterler açısından kıyaslanırsa Fariba Vafi'nin romanlarında hiçbir şekilde dindarlığa ya da dinsizliğe yer verilmiyor. Ama Elif Şafak romanlarında hem inançlı hem de inançsız karakterler yer almaktadır.

3.2. Diğer İnançlar ve Batıl İnançlar

Bâtıl inançlar konusu yoğun olarak Elif Şafak romanlarında ele alınır. Kadınlar, evlilik sorunları ve hastalıklar başta olmak üzere pek çok sorunu büyüler, muskalar, iksirlerle çözmeye çalışmaktadırlar. Bâtıl inançların halk arasında yaygın olmasının bir başka nedeni ise çaresizliktir. Sağlık hizmetlerinden, sosyal haklardan uzak olan insanlar büyüler yoluyla tedavi olmaya,

sorunlarına bâtıl inançlar aracılığıyla çözümler bulmaya çalışmaktadırlar. Yanlış olduğu ve gerçek olmadığı bilindiği halde hurafelere pek çok kişi inanmaya devam etmektedir. Elif Şafak da bu insanlardan biri olduğunu ve ziyadesiyle hurafeye inandığını bir yazısında samimiyetle dile getirmiştir.[10]

Alamet derlemek, fal bakmak ya da baktırmak, büyü yapmak ya da yaptırmak, nazara inanmak Elif Şafak'ın romanlarında sık rastlanan temalardır.

Fariba Vafi, romanlarında bazen bu tür konulara değinir. Fakat Elif Şafak kadar Vafi'de bu konularla sık karşılaşılmaz.

3.2.1. Nazar

Eskiden beri insanlar, nazardan korunmak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. En bilindik uygulamalar nazar boncuğu taşımak, kurşun döktürmek, muska taşımak, ateşte tuz çevirme ve üzerliğin dumanını koklamaktır. Dolayısıyla yazarlar romanlarında bu konuya değinirler.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Akrep Arif Mahallesi sakinleri, çocuklarının nazardan korunması için kocakarıların hazırladığı nazar boncuklarını onların üzerine takarlar. Bu işler için en uygun kişi kocakarılardan Bedrenk Asiye'dir. Onu evlerine çağırmalarından ve el üstünde tutulmaktan pek memnun olan Bedrenk Asiye, nazar duaları okur, kurşun döker ve ateşte tuz çevirme gibi birçok yolla nazarı defetmeye çalışır.

Aynı romanda Nakş-i Nigar hastalanınca, kem göze deva bilen Bedrenk Asiye'nin evine götürülür. İkinci gün mahallenin altı kocakarısı Bedrenk Asiye'nin evine toplanır. Yedinci gecenin sabahında Nakş-ı Nigâr, iyileşerek merdivenlerden iner.

Şehrin Aynaları'nda Andres, İstanbul'a gelişinden bir süre sonra sabah yatağından kalktığı zaman başı dönmeye başlar

[10] www.elifsafak.us/yazılar.asp?islem=yazı&id=175 (Erişim: 07.05.2012)

ve tam bir hafta yataktan kalkamaz. Evin hizmetçisi Zişan Kadın, ona nazar değdiğini düşünür. Bu nedenle de evin her yerini üzerliklerle, muskalarla, nazarlıklarla donatır.

Baba ve Piç'te Cicianne, kocası Rıza Selim ile mutlu bir evlilik ve sakin bir yaşam sürdürürken kocasını aniden kaybeder. Onun ölümünden sonra hiç inanmadığı nazara inanmaya başlar. O günden sonra bir bardak çatlasa ya da kırılsa, nazarın ve kem gözlerin yok olduğuna inanan Cicianne, nazardan korunması için Asya'nın ceplerine okunmuş buğday taneleri koyar. [11] Bu nedenle de bir şey kırıldığında üzülmez, aksine yüreğinin ferahladığını hisseder. Alzheimer hastalığına tutulmadan önce de yine nazarın ortadan kalkması için Asya'ya kurşun döker.

Feride Teyze de nazara inanır. Bir sabah kahvaltısında Asya'nın elindeki çay bardağı çatlar ve Feride Teyze ona nazar değdiğini düşünür. Nazara çok inanan Cicianne sıhhatliyken yaptığı kurşun dökme görevini, son on yılda alzheimer hastalığına yakalandığından dolayı Zeliha'ya devreder.

3.2.2. Büyü

Bütün dinlerde ve İslam'ın kutsal kitabı Kurân-ı Kerîm'de de geçtiği gibi büyünün var olduğunu ama onu şiddetle ve en kesin ifadelerle yasaklandığını biliyoruz. Tarihin en eski dönemlerinden beri yapılan büyü, kimi zaman kişiye zarar vermek için kimi zaman da tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır.

Elif Şafak romanlarında büyünün insanlar tarafından kullanılmasını ve onun verdiği zararlı tarafları anlatmaktadır.

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında Beatriz, Miguel'e âşık olduğundan ona kavuşabilmek için her şeyi yapar.

[11] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 140.

Dolayısıyla Miguel'e büyü yaptırıp onun kendisiyle yatmasını sağlar. Bunun peşinden vicdan azabı duyan Beatriz, kendini günahkâr hissederek Engizisyon'a gidip günahını itiraf eder. Birkaç gün sonra da işlediği günahtan dolayı yakılır.

Beatriz'in yanına gittiği falcı kadının ismi La Barbuda'dır. Falcılığa ve büyücülüğe başlamadan evvel çok zor bir hayat yaşayan bu kadın tesadüfen bu işe girer. Zamanında istediği evliliği yapamamıştır. Çaresiz, ezik, cahil ve sefil olan bu üç çocuk annesi kadın, hastalık nedeniyle çocuklarını kaybeder. Bu büyük acı kadını hırpalasa da çocuklarının arkasından hiç ağlamamıştır. Hayatta kalmak için tesadüfen bulduğu paslı bir anahtar ona büyü âleminin kapısını açmıştır. Bu yüzden bu mesleği seçmiştir. Belki de intikamdı amacı. Büyülerle bend ettiği erkeklerin nezdinde kendisini karnında, kucağında bebeklerle terk edip giden sevgililerden, canını yakan bütün kadınlardan intikam alıyordu.

Bit Palas'ta Cemal ve Celal'in annesi, kocasının, oğlu Cemal'i de alıp Avustralya'ya gitmesine çok üzülür. Dolayısıyla kendisine tavsiye edilen bir hocaya gidip büyü yaptırmak ister. Nihayetinde hocanın evine Celal ile gider. Hoca şimdiye değin kötü büyü yapmadığını ama kocasının bunu hak ettiğini söyleyerek onlara yardım edeceğini ve kocasıyla oğlunun Avustralya'ya gitmesine engel olacağını ifade eder. Celal, hocanın dediklerini yapmaya çalışır ama korktuğundan pek de başarılı olamaz. Annesi o gecenin sabahında pişman olur ve Cemal'e kıyamayacağını söyler. Celal de büyüyü yapamadığını söyleyince annesinin içi ferahlar.

3.2.3. Fal

Fal, insanların gelecekten haberdar olmaları için başvurdukları yöntemlerdendir. Eski zamanlardan beri falın her çeşidine başvuran insanlar, hala günümüzde bile fala olan inançlarını

kaybetmemişlerdir. Dolayısıyla yazarlarımızın çoğu bu olayı romanlarında işlemektedirler. Elif Şafak'ın romanlarında en yaygın fal, kahve falıdır. Bunun yanı sıra yazarın diğer romanlarında başka falları da görmekteyiz.

Pinhan'da Akrep Arif Mahallesi'nin hürmet gören yedi koca karılarından olan Sidikli Safiye ile Hoyrat Hacer, çok güzel kahve falı bakarlar. Fakat baktıkları fallarda Sidikli Safiye hep güzel şeyler söylerken, Hoyrat Hacer ise hep olacak kötü şeyleri söylemektedir. Bu nedenle de fal baktıran kişiler aynı fincanı mutlaka ikisine de gösterirler.

Romanda bohçacılık ile geçinen ve aynı zamanda Kevser Nine'nin istediği otları toplayan Maile ile Naile, bazen gittikleri evlerde bakla falı da bakarlar.

Şehrin Aynaları'nda Zişan Kadın kahve falı bakmayı bilir.

Bit Palas romanında ise Meryem kendi akıbetini öğrenmek için kahve falı bakar. Böylece sabah kahvaltısından sonra her gün kendine kahve yapan Meryem, başına gelebilecek kötü şeyleri fal sayesinde öğrenmeye çalışır.

Romanda kahve falı bakan bir diğer kişi ise Metin Çetin'dir. Metin'in karısı Nadya, bir gün yaptığı aşureyle kocasının işyerine gitmeye karar verir. Kocasını odasına geldiğinde açık olan kapıdan içeri bakar ve Metin Çetin'in bir başka kadınla samimi bir şekilde yan yana oturduklarını ve birbirlerine kahve falı baktıklarını görür.

Baba ve Piç'te Banu Teyze, önceleri sadece kahve falı bakarken daha sonra alanını genişletir ve Tarot kartları, bozuk paralar, baklagil taneleri, tespih boncukları, inciler ile fal bakmaya başlar.[12] Daha sonraları ise kavrulmuş fındık taneleri ile fal bakmaya başlar. Dediğine göre fındıklar kavrulurken duyulan ses, ona hayata ve tabiata dair önemli sırlar verir. Kısa

[12] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 88.

zamanda İstanbul'da şöhreti dilden dile dolaşan Banu Teyze herkesin falına bakar. Baktığı falın karşılığında maddî durumu kötü olan müşterilerinden kesinlikle para almaz, onun yerine bir avuç fındık ister.

Banu Teyze kahve falı baktıktan sonra fincan ve tabağı soğuk suyla doldurur ki şekiller karışsın ve kimse ne olduğunu görmesin. Falcılık yapan Banu bir gün kendini odasına kapatır, inzivaya çekilir ve kırk gün boyunca yıkanmadan, ekmek dışında bir şey yemeden odasından çıkmaz. Çıktığında ise başı örtülü bir şekilde ermiş olarak çıkar. Ailesine "Dinim gereği kapandım ve namaz kılmayı ihmal etmeyeceğim." der.

Aşk romanında Şems, el falı bakar. Kaldığı handa parası olmadığı için hancının el falına bakarak borcunu ödemek isteyen Şems, onun falına bakar. Şems, falcı ve büyücülerin geleceği bildiklerini iddia ettiğini, oysa kendisinin sadece geçmişi okuyabilme yeteneğine sahip olduğunu söyler.

Mah Kamel Mişeved romanında romanın başkahramanı Bahare'nin arkadaşı Şehrnuş fal bakıp rüya tabirleri yapar.

Perende-ye Men romanında Mehbub'un çok hamarat olduğunu, falda, büyüde ve dansta iyi olduğundan bahseder:

> "...Teyzem çok becerikliydi. Tedaviden tut, fal, dua ve büyüye kadar. Şarkı söylemeyi ve dans etmeyi de iyi bilirdi. Teyzem, Kadir enişteni bazen öyle bozardı ki adam kıpkırmızı kesilirdi... Mehbub teyzem annemin tersine istediği her yere gidebilirdi..." [13]

3.2.4. Cin

Cin dinî bir mevzudur ve bu nedenle onun hakkında bilgi edinebileceğimiz metinler dinî kaynaklardır. Kurân-ı Kerîm'de başlı başına bir "Cin Suresi" vardır. Bu surede cinlerin kesin

[13] A.e., s. 34.

olarak var olduklan yazılıdır. Elif Şafak'ın romanlarında da roman kişilerinin, cinleri kendilerine bağladıkları ve onlardan kimi zaman bilgi aldıklarını görüyoruz.

Pinhan'da Akrep Arif Mahallesi'nin kocakarılarından biri olarak tanıtılan ve saygı duyulan kadınlarından İsmihan Kadın, doğumundan itibaren Kişniş ve Karakura isimli cinlerini yanında taşır. Kişniş adlı cin, ufak tefektir ve son derece neşelidir. Gün boyu insanlara şakalar yapar. Karakura ise siyah giyinen bir cindir, somurtkandır ve keçi kılığında dolaşır. Bu iki cinin yanına İsmihan Kadın, sonradan hapsolduğu bir kutudan çıkardığı Kepoz adlı cini de eklemiştir. Bu cini kutudan çıkardıktan sonra onun sol bileğine bir iğne batırarak kendine bağlamıştır. Böylece Kepoz, efendisinin sözünden çıkmayacak ve kimseye zarar vermeyecek kadar İsmihan Kadın'a itaat etmiştir. Her gün farklı bir kılığa giren Kepoz, insanlara görünür ve mahalledeki herkes de onu tanır.[14] Cinleri sayesinde olağanüstü güçlere sahip olan İsmihan Kadın, kimin hangi sırrı varsa öğrenir ve onların akıllarından ne geçtiğini bilir. Böylece İsmihan Kadın, mahalleliye korku salmış ve herkesin saygı duyduğu bir kişilik haline gelmiştir. İsmihan Kadın, Nevres'in Kepoz cininin iğnesini çıkarmasıyla, Kepoz İsmihan Kadın kılığında içeri girip efendisi olan İsmihan Kadını öldürür.[15]

Aynı romanda mahallede kim doğum yaptıysa kocakarılar onun evine giderler ve üç gün üç gece nöbet tutarlar. Yeni doğan bebeklere ve lohusaya dadanan Pirelik, Pirabok ve Alkarısı adlı cinlerin uzak tutulması için gece gündüz uyumadan nöbet beklerler.

Şehrin Aynaları romanında Yaşlı adında bir kadın, günahlarını ve sevaplarını yazan iki cine sahiptir. Bunlardan biri

[14] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 166.
[15] A.e., s. 210.

Gece'dir ama kendisine Eceg diye hitap edilmesini ister ve kadın kılığında dolaşır. Kıskanç bir cin olmasına rağmen çok merhametlidir. Diğerinin adı ise Züdnüg'dür ama kendisine Gündüz denmesinden hoşlanır. Kötü niyetli bir cin değildir. İkisi bir gün Yaşlı'ya yakalanıp boyunlarına bir iğne batırılarak ona itaat etmek zorunda kalmışlardır. Hep Yaşlı'ya hizmet ederler.

Ebe olan Yaşlı doğum sırasında kaval çaldırır çünkü ona göre kaval sesi kötü cinlerin sözünü örter, bu dünyanın yaşanılası bir yer olduğunu söyler; doğum yapan kadın korkularını değil, mayasını ve canından bir parça vermelidir. Çocuk, korku nedir bilmeden yaşamalıdır. Esir olan iki cin de doğumları severler.

Yine aynı romanda Elena rüya görür. Sesler duyan Elena, mutfakta bir yaratık görür. O gecenin üzerinden yedi ay yedi gün geçer. Elena'nın karnı şişer. Kocasına, şeytanın çocuğunu taşıdığını söyleyince, kocası, evi terk eder. Kadın, şeytanın bebeğini taşıyorum diye bağırarak kendini Casa Santa'ya atar. İki hafta sonra döner.

Araf romanında Zehra çok inançlı bir Müslümandır. Abed'e hamileyken reçel pişirdiği bir günde kapı çalar. Kapının arkasında olan bir aç ve susuz kadın Zehra'dan yemek ister. Zehra bu acayip varlıktan tırsıp kapıyı suratına kapatır. Abed dünyaya gelince karnında kocaman bir lekeyle doğar. Zehra o kadının cin olduğuna, üstelik Abed'i lanetlediğine inanır. Dolayısıyla her sene oğlunu korumak adına koç kurban eder. Amerika'da bulunduğu zaman ise dediğini yaptırarak oğlunu korumak için sadaka olarak koç kestirir. Abed de çocukluğundan itibaren o kadını kâbuslarında görür. Bu nedenle her gece televizyonun karşısında uyur.

Baba ve Piç romanında Banu Teyze iki adet cine sahiptir. İyi olan Şekerşerbet Hanım sağ omzunun, kötü olan Ağulu Bey ise sol omzunun üstündedir. Banu Teyze onların gerçek isimlerini bildiği halde asla telaffuz etmez. Şekerşerbet

Hanım'a çok güvenir. Bu cin, diğer cinlerin aksine dinine bağlı bir Müslüman'dır ve sık sık camileri, türbeleri ziyarete gider. Banu Teyze'nin nefsini yenmek için kırk gün kendini bir odaya kapatıp kırkıncı günün sabahında kendine bağladığı cin Ağulu Bey ise, çok yaşlı bir cindir ve dolayısıyla çok güçlüdür. Sahibine çok bağlı olan Ağulu Bey, ona birçok konuda bilgi vermiştir. Öyle ki sahibine verdiği bu bilgiler, onun meşhur bir falcı olmasını sağlamıştır. Kötü cininden para, refah yaşam gibi kişisel şeyler istemekten kaçınan Banu Teyze, ondan sadece bilgi istemiştir. Farklı konularda bilgilenmek isteyen ve kimi zaman kendine gelen insanların sorduğu sorulara bu cini sayesinde cevap veren Banu Teyze, Ağulu Bey'den kendisi için yalnızca bir şey ister. O da yeğeni Asya'nın babasının kim olduğunu söylemesidir. Cin taifesinin asla yalan söylemediğini bilen Banu Teyze, yine de Asya'nın babasının kardeşi Mustafa olduğuna inanmak istemez. Öğrendiği için de pişman olur.

Aşk romanında ise Kebikeç isimli bir kitap cinine olan inanışı görmekteyiz. İnanışa göre bu cin, kitaplara dadanıp onların sayfalarını kemirir. Bu cini kitaplardan uzak tutmak için kitapların ilk sayfasına bir yazı yazılır: *"Ya Kebikeç! Bu kitaptan uzak dur! Sana göre değil bu sayfalar!"* [16]

Aynı romanda yine Şems ile Kimya'nın evlendikleri gece cinlerin onlardan uzak tutulması için odada tütsüler yakılır. Fariba Vafi bu konuyu hiç işlememiştir.

3.2.5. Rüyalar ve Tabirleri

Rüya, uyku esnasında ve bilinçaltında oluşan olaylara verilen isimdir. Rüya tabiri ise, görülen rüyanın iyi veya kötü bir şekilde yorumlanmasıdır. Rüyayı tabir etme işi, Kurân-ı Kerîm'de geçmektedir. Elif Şafak da bu konuyu romanlarında işler.

[16] Şafak, Elif, **Aşk**, çev. K. Yiğit Us, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 214.

Pinhan'da mahallenin yedi kocakarısından biri olan Şebgir Kamer, beş kocasını da toprağa vermiştir. Beşinci kocasını kaybettikten sonra uyku problemi çeken Şebgir Kamer, dolayısıyla rüya da görmez. Bu eksikliğini başkalarının rüyalarını dinleyip tabir etmekle gidermeye çalışır. Rüya görmeyi çok özler ve rüya tabir etmek için kendisine kimsenin gelmediği zamanlarda mahalledeki çocukları çevirip onlara rüyalarında neler gördüğünü sorar. Şebgir Kamer, ramazan sonlarına doğru kadınları iftar yemeğine çağırır. Yemekler yendikten sonra Şebgir Kamer, misafirlerinin rüyalarını tabir etmeye başlar.

Şehrin Aynaları'nda Elena rüya görür. Sesler duyup mutfağa gider. Mutfakta bir yaratık görür. O gecenin üzerinden yedi ay yedi gün geçer. Elena'nın karnı şişer. Kocasına, şeytanın çocuğunu taşıdığını söyleyince, kocası, evi terk eder.

Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı Zülfe, rüyasında bir yabancıyı ve onun başının dertte olduğunu görür. Rüyası gerçekleşir ve başı dertte olan Miguel'e yardım eder. Onu kurtarmak için tavan arasından dışarıya çıkmaya karar verir.

Bit Palas'ta Madam Teyze de iyi bir rüya tabircisidir. Bunun yanı sıra gördüğü rüyaların hepsi de gerçekleşir. Bu rüyaların tabirini de bilen Madam Teyze, rüyalar üzerine ne söylediyse hepsi çıkar. Bir gün kardeşini arayan Madam Teyze, ona rüyasını anlatır ve tabirinde de vaktinden önce öleceğini söyler. Nitekim onun bu rüyası ve tabiri de gerçekleşir.

Araf'ta Abed, zaman zaman kâbus görür. Annesi Amerika'ya geldiğinde kâbus görüp görmediğini sorar. Hikâyeye göre Abed'in annesi Zehra, Abed'e hamileyken bir cin görmüştür. Üç gündür aç ve susuzum diyen bir kadın kapıya gelir. Zehra, kadını görünce donup kalır. Çünkü güzel kadının ağzı yoktur. Zehra, kapıyı kadının yüzüne kapatır. Abed doğduğunda, göbeğinde ağza benzeyen koyu kızıl bir leke vardır ve bu kadın hayatı boyunca Abed'in rüyalarına girer.

Yine aynı romanda Alegre'nin büyük teyzesi rüyasında öleceğini görür ve rüyasına inanarak çok kıymetli porselen takımını yeğeni Alegre'ye bırakır.

Baba ve Piç'te Zeliha kürtaj koltuğunda rüya görür. Kürtaj yapmaması gerektiğinin vahy edildiğini düşünür. "Durun!" diye bağırır. Kürtaj olmaktan vazgeçer.

Mah Kamel Mişeved romanında romanın başkahramanı Bahare'nin arkadaşı Şehrnuş fal bakıp rüya tabirleri yapar.

3.2.6. Adak

Müslüman ülkelerde bazı insanlar bir işe bağlanmadan önce o çevrede bulunan ulu bir kişinin mezarı ya da türbesini ziyaret ederek isteklerde bulunulur ve adaklar adarlar. Eğer dilek-istek yerine gelirse bu adağın da yerine getirilmesi gerekir. Adak, bir dileğin gerçekleşmesi halinde kan akıtma yani kurban kesme inancına dayanır.

Araf romanında Zehra çok inançlı bir Müslüman kadındır. Abed'e hamileyken reçel pişirdiği bir günde kapı çalar. Kapının arkasında olan aç ve susuz bir kadın Zehra'dan yemek ister. Zehra bu acayip varlıktan tırsıp kapıyı suratına kapatır. Abed dünyaya gelince karnında kocaman bir lekeyle doğar. Zehra o kadının cin olduğuna, üstelik Abed'i lanetlediğine inanır. Dolayısıyla her sene oğlunu korumak adına koç kurban eder. Amerika'da bulunduğu zaman ise dediğini yaptırarak oğlunu korumak için sadaka olarak koç kestirmek ister. Abed ise kasaptan parça etler alıp Zehra'ya gösterir ve kurbanın kesildiğini söyler. Zehra Ömer'in bu yalanına inanır ve etleri yedi kapıya dağıtma derdine düşer.

3.2.7. Diğer İnançlar

Pinhan romanında batıl inançların/hurafelerin çokluğu ve çeşitliliği ile karşılaşmaktayız. Nevres'in babasının öldüğü

gün ak karınca görülür. Mahalledeki herkesin inanışına göre bu ak karınca, ölümün habercisi Erda'dır. Erda'nın birden bire mahallede görünmesi herkesi tedirgin eder. Onlara göre ak karıncanın görünmesi, mahallelerinin adının Akrep Arif iken Nakş-ı Nigar'a dönüşmesine bağlıdır. Akrep Arif namlı kabadayı, ismi heba edildiği için kefaret istemektedir. Erda'nın ortaya çıkması, mahallede garip hadiselerin yaşanmasına neden olur. Bunlardan biri de garip doğumların ortaya çıkmasıdır.

Yine bu romanda Macuncu Makbule'nin farklı inançları olduğunu ve bu inançları mahalledeki kadınlara öğrettiğini görürüz. Macuncu Makbule'nin inancına göre cima yapmanın günü ve şekli çocuğun karakterinin oluşumunda çok önemlidir;

> "...Macuncu Makbule'ye göre, Ramazan Bayramı gecesi cima edilirse, işte o vakit ana rahmine düşen çocuk muhakkak isyankâr olurdu. Perşembeler pek hayırlı günlerdi; zira tohumu perşembeden atılan çocuk büyüyünce âlim olurdu. Gene de en nurlu gün şüphesiz ki cuma idi; zira cuma çocukları muhakkak arif olurdu. Hilalin ilk göründüğü gece yapılan cimadan doğan çocuk, kız olsun erkek olsun, görenleri hayrete düşürecek, düşmanlarını hasedinden çatır çatır çatlatacak kadar güzel ve Yusuf yanaklı, Azra suratlı olurdu. Usullere gelince, ayakta yapılan cimanın zararı da vebali de büyüktü; zira doğacak çocuk seneler boyu altına işemekten kurtulamazdı. Ve katiyen cima ederken konuşulmaması şart idi; zira o geceden çıkma çocuk ömür boyu lâl kalırdı. Yorgansız yapılan cimadan doğma çocuk ise el-mahkum münafık olurdu." [17]

Romanda bir diğer batıl inanç, yine bu mahallenin sakinlerinde görülmektedir. Akrep Arif Mahallesi'nin sakinleri, mahalle dışında istedikleri her şeyi yaparlar ama kesinlikle dışarıdan kız almazlar ve dışarıya kız vermezler.

---

[17] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 186.

Bunun nedeni soylarının bozulmaması ve sütlerine zehir karışmamasıdır.[18]

Yine aynı romanda Akrep Arif mahallesinde bulunan yedi yaşlı kadının olağanüstü güçlerinden ve insanların onlara duydukları saygıdan bahsedilir.

Bit Palas romanında Bonbon Palas apartmanın bir numaralı dairesinde kocası Musa ve altı yaşındaki oğlu Muhammet ile birlikte apartmanın kapıcısı olarak oturan Meryem, hep alâmet toplamaktadır. Hurafeye, batıl inançlara ve nazara fazlasıyla inanan bu kadının acayip itikatları var: Örneğin ona göre gece vakti tırnak nasıl kesilmemeliyse rüya da tabir edilmemeliydi. Sağ gözü seyirirse iyiye, sol gözü seyirirse kötüye işarettir. Sağ kulağı çınlarsa müjdeli haber, sol kulağı çınlarsa kötü haberdir. Saçlarını taradıktan sonra fırçadaki kılları teker teker toplar, bir kâğıda sarıp banyoda yakar ve onların iyice yok olduğuna ikna olana kadar fırçayı yıkar. Bunun dışında eğer saç kılını evin dışında bir yerde görürse hemen onu yerden alır. Meryem, kimsenin elinden bıçak almaz, makası ağzı açık bırakmaz, mezarlığın yanından geçerken hayatta olan birinin ismini anmaz, Kurân-ı Kerîm'in bulunduğu odada hayvanlar üzerine konuşmaz, geceleri kalktığında hiç konuşmaz. Eğer birisi ölüm döşeğindeyse Azrail'in aklını karıştırmak için hastaya farklı bir isimle hitap eder. Azrail'i kandıramayıp hasta vefat ederse, onun kıyafetlerini mutlaka ölüyü tanımayan bir eskiciye verir. Meryem'e göre bir insanın üzerinde dikiş dikilmemelidir. Eğer mecbur kalınırsa iğnenin uğursuzluğunu ortadan kaldırmak için mutlaka ağza bir nesne alınmalıdır. Meryem böyle durumlarda ağzına tahta kaşık veyahut bez parçası alır. Aynaların uğursuzluğuna da inanan Meryem, eğer ayna ezkaza kırılırsa gider yeni bir ayna alır ve uğursuzluk ortadan kalksın diye onu da kırar. Kapı eşiklerinden çok korkan

[18] A.e., s. 89.

Meryem, buralara basmamak için büyük gayret sarf eder ve kapıdan geçerken ilk olarak sağ ayağıyla adım atar. Sağ elinin temizliğine inanan Meryem, sağ eliyle iyi şeyleri ve sol eliyle de pis işleri yapar. Sabah uyandığında sağ tarafıyla kalkar ve yine biri ona seslendiğinde sağ tarafıyla arkasına döner.[19]

Aynı romanda Mavi Metres, zeytinyağı tüccarının ölümünden kendini suçlu hisseder, çünkü Meryem'in hurafelerini dinleyip Hıdırellez'e mektup yazıp tüccara beddua eder.

Araf romanının en önemli kadın karakteri olan Gail'in de batıl inançları vardır. Annesiyle küçükken oynadıkları bir oyun, Gail'in ilerleyen yaşlarında da devam eder. Annesi küçükken ona Tanrı'nın eskiden cennette bir alfabe çorbası pişirdiğini, çorbayı soğuması için mutfak penceresinin önüne koyduğunu, o anda esen sert bir rüzgârla tencerenin devrildiğini, alfabe çorbasının yeryüzüne döküldüğünü, harflerin her yere yayıldığını ve onların bulunmayı beklediklerini söyler. Böylece Gail, çocukluğunda yiyeceklerinin içinde gördüğü harflere bir anlam yüklemeye başlamış ve bu durum, tüm hayatına yayılmıştır. Hayatının büyük bir kısmında sadece muz ve çikolata ile beslenmiş olan Gail, muzların içinde her seferinde bir harf aramaya başlar ve bulduğunda onlara bir anlam yükler. Bu oyuna gerçekten inanan Gail, o gün gördüğü harften çıkardığı anlamın bütün haftasını etkileyeceğini düşünür. Gail karga gördüğünde canı sıkılır. Çünkü Gail, kargaların uğursuzluğuna ve onun uğursuzluğundan dolayı işlerin iyi gitmeyeceğine inanır.

Baba ve Piç'te Kazancı ailesinde Gülsüm Nine, sık sık aşure yapar ve komşularına kâse kâse dağıtır. Çünkü her kâsenin dayanışma ve hayatta kalmanın simgesi olduğuna inanır.

Aşk romanında bir fahişe olan Çöl Gülü, İstanbul'a giderken eşkıyalara yakalanır. Eşkıyalar ona bakire olup olmadığını

[19] Şafak, Elif, **Bit Palas**, Metis Yayınları, 7.B., İstanbul, 2006 s. 39.

sorarlar. Çünkü çete lideri bir süre önce tifoya yakalanmıştır ve biri ona eğer bir bakire ile birlikte olursa hastalığının geçeceğini söylemiştir. Çete lideri de buna inanıp derdine devayı fahişe Çöl Gülü'nde aramıştır.

Görüldüğü gibi Elif Şafak romanlarında bu tür inançlara fazlasıyla yer verilir. Bu inançların çok eskiden geldiğini ve bazılarının geleneklerle ilgili olduğunu gördük. Batıl inançların özellikle kadınlar arasında yaygın oluğu dikkat çekicidir ve toplumda birçoğunun hala devam ettiğine şahitiz. Fariba Vafi romanlarında bu tarz inançlara hiç yer verilmez.

4. Kadın, Cinsiyet ve Cinsellik

Cinsellik konusu 1980-2000 döneminde kadın yazarların dikkatle ele aldıkları ve önemsedikleri konulardan biridir. Yazarlarımızın birçoğu kadını ve kadınla ilgili konuları romanlarında işlemeye başlarlar. Elif Şafak'ın Pinhan romanında mahallenin yedi koca karısından biri olan Macuncu Makbule kadınları cinsellik konusunda aydınlatmakta, onların bu konudaki problemlerini çeşitli macunlar yaparak çözmeye çalışmaktadır. Elif Şafak'ın romanlarında hem heteroseksüel hem de homoseksüel ilişkiler yaşayan kişiler vardır. Fariba Vafi, Elif Şafak kadar bu konuyu ele almasa da inceden bu konulara değinmektedir.

4.1. Erkek Gibi Kadınlar

Kadın olmayı tam yaşayamayan, kadın gibi ince ve zarif bir ruha sahip olmayan, toplum ve ailenin baskısı altında erkek olmaya çalışan kadınlarla normal hayatta karşılaşınız. Bazen toplumun erkekleri kadınlardan daha fazla önemsediğini ve değer verdiğini gören kadın, erkekleri taklit etmeye başlar. Erkek gibi giyinip, erkek gibi konuşup, erkek gibi davranırlar. Yazarlarımız da bu konuyu ele alarak bu tavrın tüm yönlerini

ve topluma etkisini göstermeye çalışırlar. Hem Elif Şafak hem de Fariba Vafi romanlarında bu tip kadınlarla karşılaşmaktayız.

Elif Şafak'ın **Araf** romanında Alegre, erkek arkadaşı Piyu ve onun ev arkadaşlarıyla birlikte yaşar ve neredeyse onların bütün yemeklerini karşılık beklemeden ve şikâyet etmeden yapar. Piyu, Alegre ile hiç yatamaz ve her defasında reddedilir. Çünkü Piyu, Alegre'nin biraz daha kadınsı ve zarif olmasını, kadınlar gibi ağlamasını ve hatta dırdır etmesini ister. Alegre tüm bunların tam tersi özelliklere sahip bir kadındır.

Tibet Rüyası romanında erkek toplumunun egemenliğinde kendi kadınlığını inkâr etmeye karar veren bir kadının hikâyesine şahit oluruz. Şiva kadınlığını inkâr eden ve erkeklere benzemeye çalışan bir kadındır. Şiva toplumda kadınlık özelliklerini inkâr ederek etrafından olumlu tepkiler alan kadınların sembolüdür. O yıllarca bu şekilde yaşasa da en sonunda vücudunun en değerli parçasından yani kızlığından vazgeçtiğini anlayıp artık kadın olmak ister. Bu hikâyede baskıyı toplumun geleneksel kuşağı tarafından değil de kendini ileri görüşlü sanan bir grup tarafından görürüz. Bu grup kadın hallerini, düşüncelerini ve duygularını alay konusu edip aşağı görürler. Bu romanın başkahramanı olan Şiva, daha doğmadan babasının gördüğü rüyada ilham olan bir erkek ismiyle çağırılır. Babası, erkek olarak değil de kız doğan Şiva'ya Hüseyin Bey adı takıp ona Hüseyin diye hitap eder. Şiva'nın bir kadından ziyade erkek gibi yetişmesi onu, kadınlık kimliğini kabullenmesinde çok zorlar. Daha sonra göğüsleri büyüyen Şiva, vücudundan nefret etmeye başlayıp ağlar. Şiva, kendi vücudundan iğrenen ve kadınlık kimliğini kabullenmekte çok zorlanan bir kızdır. Çünkü çocukluğunda ona hep erkek kimliği yüklenir. Şiva'nın eşi Cavit'de kadınlık duygularını küçük görür ve Şiva'nın erkek hallerinden dolayı onu teşvik eder. Yani Cavit Şiva'nın erkek gibi oluşunu sever.

4.2. Eşcinseller-Lezbiyenler

Eşcinsellik, üzerinde eskiden beri tartışılan bir konudur. Başta psikologlar olmak üzere birçok bilim adamı, insanların neden böyle bir ilişkiyi tercih ettikleri üzerine araştırmalar yapmışlardır. Eşcinsellik bazı ülkelerde kabul görse de çoğu ülkede bu ilişkiye şiddetle karşı çıkılmaktadır. Kitapta bu ilişki üzerinde fazla araştırma yapmadan doğru veya yanlış olan yönünü değil de romanlarda olan yeri araştırıldı.

Eşcinsellik konusu özellikle Elif Şafak tarafından ele alınan konulardandır. Elif Şafak'ın **Pinhan** adlı romanında cinsiyet açısından farklı bir konu ele alınır. Romanın ana kahramanı Pinhan doğuştan itibaren çift cinsiyetlidir ve bu nedenle büyük mutsuzluk yaşamaktadır. Roman temelde Pinhan'ın bu ikiliği üzerine kurulur ve roman Pinhan'ın tek bir cinsiyeti tercih etmesiyle çözüme ulaşır. Bu romanda hemcinslerine tutkuyla bağlı olan insanlardan bahseder. Çift cinsiyetli ya da romanda geçen tabi- riyle iki başlı bir derviş olan roman kahramanı Pinhan'ın, erkek gibi göründüğü ama aslında kadın olduğu, büyüdükçe güzelliğine güzellik kattığı anlatılır. Pinhan geceleri kâbuslarına kadar giren bu durumu kimseye anlatamaz. Kimliğini bulmak için Dürri Baba Tekkesi'nden ayrılıp İstanbul'a giden Pinhan, İstanbul'da Karanfil Yorgaki diye birini gördüğü anda etkilenir. Aynı etkilenme Karanfil Yorgaki'de de görülür. Onlar bir evde görüşüp bütün kandilleri söndürürler. Karanfil Yorgaki, Pinhan'ın önünde oynamaya başlar ve Pinhan çift cinsiyetli olduğunu ona anlatıp cinsel bir ilişkiye girerler. Bu beraberlikten sonra sevgili olurlar. Kaldığı mahallede altı koca karı yardımıyla Pinhan bir kadına dönüşür ve Denizli'ye geri döner. Karanfil Yorgaki bunu öğrenince Pinhan'ının peşinden gider ve Denizli'de onu ölü bulup orada defneder.

Pinhan romanında yaşanan bir diğer eşcinsel lezbiyen ilişki, Hokkagülü İfakat ile bir Çengi arasındadır. Hokkagülü

İfakat, kendisinden yaşça büyük olan kocası öldükten sonra ondan kalan mirasla her gece evinde kadınları toplayıp eğlenceler düzenler. Her eğlenceye mutlaka bir de çengi getirten Hokkagülü İfakat'ın, bu çengiler arasında Kaymaktabağı Rana adında kadına ayrı bir düşkünlüğü vardır. Bütün gücünü ve iradesini Kaymaktabağı Rana'ya karşı yitiren İfakat'ın ona olan sevgisinden bütün kadınların haberi vardır. Dolayısıyla Kaymaktabağı oynarken başka kadınlara cilve yaparsa kadınlar İfakat'ın onu çok kıskandığını bildiklerinden ona hiç yüz vermezler.

Şehrin Aynaları romanında ise Kösem Sultan'ın olduğu sarayda ağırlığı olan Meleki Kadın'ın sağ kolu olan Mihrengiz Kadın'ın saraydaki hemcinslerine olan düşkünlüğü ve aynı zamanda yardımseverliği her tarafta konuşulur.

Araf'ta Gail, Ömer ile evlenmeden önce Debra Ellen Thompson ile eşcinsel bir ilişki yaşar. Önceleri güçlü bir kişiliğe sahip olmayan ve ne kadınlar ne de erkekler tarafından sevilmediği için hangi cinse meyledeceğini bilemeyen Gail, Debra Ellen Thompson ile bir dönem ilişki yaşar ama kendini bulduktan ve geliştirdikten sonra ilişkilerindeki rolleri değiştirir. Debra Ellen Thompson'a göre lezbiyen olmak esasen bir cinsellik ya da cinsiyet meselesi değil, daha soyut, zihinsel bir şeydi: *ZİHİN BERRAKLIĞI.*[20]

Erkeklerden nefret eden bu kız kadınlarla daha samimi ilişkiler kurar. Debra Ellen Thompson, eşcinselliğini özgürce yaşayan ve bu tercihinin herkesçe duyulmasından rahatsız olmayan bir kişiliğe sahiptir. Gail'e karşı büyük bir aşk besleyen ve onu arzulayan Debra Ellen Thompson, onun Ömer'e olan ilgisini fark ettikten sonra Ömer'e büyük bir öfke duyar. Gail'i kaybettiğinin farkında olan Debra Ellen Thompson, onun Ömer ile evlenmesinin ardından Alegre'yle yakınlaşmaya başlar. İyi

[20] Şafak, Elif, **Araf**, çev. Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 66.

birer arkadaş olmaya başlayan ve sık sık birlikte vakit geçiren Alegre ile Debra Ellen Thompson, bir gün bir mekâna gidip otururlar. Günün sonunda Alegre masadan kalkarken Debra Ellen Thompson'ın yanağına bir öpücük kondurur. Şaşkına dönen Debra Ellen Thompson, aynı anda Alegre'yi kendine çeker ve onu dudaklarından öper. Alegra bu durumdan hoşlansa da bunu dile getirmez, çünkü o Debra gibi güçlü, isteklerini kolaylıkla dile getirebilen biri değildir ve Debra'yı iterek oradan uzaklaşır. Debra'nın bu ilişkiyle ilgili düşünceleri çok önemlidir:

"...Debra Ellen Thompson bir bakıma alışıktı bu acıya ama hiç bu kadar şiddetlisini yaşamamıştı. Heteroseksüel bir kadın âşık olup reddedilirse kendini kötü hissederdi ama sadece ediminin sonucu, yani reddedilme yüzünden. Öte yandan eşcinsel bir kadın, normal bir kadına âşık olup onun tarafından reddedildiğinde, sadece ediminin sonucundan değil, böyle bir şeyi talep etme cüreti yüzünden de kötü hisseder kendini..." [21]

Fariba Vafi eşcinsel veya lezbiyen kişilere romanlarında hiç yer vermemektedir. Elif Şafak ise bu konuyu özellikle Pinhan ve Araf romanında işlemektedir.

4.3. Bekâret

Toplumda bekârete yüklenen değerler genç kızların cinsellik konusundaki görüşlerini de etkilemektedir. Bu konu doğu ülkelerinde daha önemli bir yere sahiptir.

Elif Şafak'ın **Baba ve Piç** romanında Rose'un ikinci kaynanası Gülsüm Nine, oğlunun evlendiği kadının bakire olmadığını, üstelik dul olduğunu öğrendiğinde şok olup üzülür. Fakat en sevdiği evladı Mustafa ve karısı Rose, İstanbul'a geldiklerinde onlara hiçbir şey söylemez. Hatta geliniyle yakından ilgilenir.

[21] A.e., s. 355.

Aşk romanında Kimya, Şems ile evlendikleri gece gerdekte beyaz elbisesiyle Şems'in ona yaklaşmasını beklerken Şems onu sadece öper ve gider. Kimya, Şems'in gitmesine ne kadar da engel olmak istese de Şems kabul etmeden gider. Hatta Kimya'nın bakire olmadığından odayı terk ettiğini düşünmesinler diye avucunu içini keser ve Kimya'ya kanlı mendili vererek dedikoducuların ağzını bunla kapat der. Kimya çok büyük bir hata yaptığını o an anlar çünkü altı ay evli kalmalarına rağmen bir kere bile beraber olmazlar. Kimya, Şems'in evlilik için yaratılmadığını anlar.

Aynı romanında Çöl Gülü İstanbul'da halasının yanına gelmek istediğinde yolda haydutlara yakalanıp bir köye götürülür. Haydut çetesinin reisi Tifoya yakalandığı için birisi ona bir bakireyle yatarsan hastalığın senden çıkıp ona geçer der. Dolayısıyla Çöl Gülü'ne orada tecavüz edilir ve bekâreti zedelenir. Fariba Vafi bu konuya hiç değinmemiştir.

4.4. Kadın ve Karşılaştığı Cinsiyet Zorlukları

Bazen kadın, kadın olduğu için birçok sorunla baş başa kalabilir. Erkeğin fiziki gücü kadına göre daha fazla olduğundan kadın bazı durumlarda kendini savunamaz hale gelebilir ve bu durum birçok olaya sebep olur.

4.4.1. Kadın Olduğu İçin Hor Görülmek

Bazı toplumlarda kadın küçük ve hor görülür. Bu hor görülmek daha çok kırsal kesimlerde erkeğin daha güçlü olduğunu, dolayısıyla tarlada daha fazla yardım edebileceği düşüncesi için olabilir. Ama günümüzde bu tarz bakış açılarının çok azaldığını görüyoruz.

Aşk romanında Kimya'nın annesi, Kimya'nın okumak için Konya'ya gitmesine çok karşı çıkar çünkü ona göre kızlar okumamalılar ve sadece ev işlerine yardım etmeliler.

Fariba Vafi'nin **Razi Der Kuçeha** romanında, Âzer'in topal olan abisi Gholameli, Âzer'i hiç sevmez ve onun her yaptığına tepki gösterir. Çünkü ona göre bütün kadınlar ya iffetsiz ya da annesi gibi zavallılardır.

> "...Âzer, Gholameli'nin onu neden sevmediğini hiç anlayamıyordu. Her yaptığına tepki verir, yakınına oturduğunda ise burnunu kapatıp pis koktuğunu söyleyip uzakta durmasını isterdi. Hiçbir zaman Âzer'in yüzüne bakarak konuşmazdı. Âzer'den ve onun bütün hemcinslerinden nefret ederdi. Çünkü ona göre bütün kadınlar ya Monir gibi iffetsizdi ya da anası gibi zavallı." [22]

Baad Ez Payan romanında Şiva erkek toplumunun egemenliğinde kendi kadınlığını inkâr eden bir kadındır. Şiva toplumda kadınlık özelliklerini inkâr ederek iyi tepki alan bir kadının sembolüdür. Yıllarca bu şekilde yaşasa da en sonunda vücudunun en değerli parçasından yani kızlığından vazgeçip kadın olmak ister. Şiva, daha doğmadan babasının gördüğü rüyanın ve rüyada ilham olan ismin etkisiyle erkek ismiyle çağırılır. Babası erkek çocuğu olarak değil de kız doğan Şiva'ya Hüseyin Bey adı takıp ona Hüseyin diye hitap eder. Şiva'nın bir kadından ziyade erkek gibi yetişmesi onu, kadınlık kimliğini kabullenmesinde çok zorlar. Daha sonra göğüsleri büyüyen Şiva vücudundan nefret etmeye başlar.

Her iki kadın yazar da hor görülen kadınları romanlarında göstermeye çalışmaktalar. Hem Türkiye'de, hem İran'da bu bakış açısını eleştirel bir şekilde romanlarında işleyen yazarlar, kadının kadın olduğu için değerli olduğunu vurgulamaya çalışırlar.

4.4.2. Tecavüz

Dünyanın her yerinde ve bütün toplumlarında tecavüz olaylarıyla karşılaşırız. Elif Şafak **Pinhan** romanında tecavüz

---

[22] Vafi, Fariba, **Razi Der Kuçeha**, Merkez Yayınları, Tahran, 2007, s. 176.

konusunu farklı bir boyutta okurla buluşturur. Deryakeş ile eşcinsel bir ilişki sürdüren Karanfil Yorgaki, Tannaz Mustafa ve adamlarının fiziksel şiddet de içeren tecavüzlerine uğrar. Yedi gün ve yedi gece boyunca bedenine yapılan işkencelere katlanan Yorgaki'nin bu travmadan kurtulması çok uzun zaman alır.

Baba ve Piç'te ailede herkes ağlamayı sevdiği için ağlamaktan nefret eden Zeliha, aynı zamanda ağlayan kadınları hiç sevmez. Babasının öldüğü gün onun mezarına bile gitmeyen Zeliha, evde abisinin tecavüzüne uğrar. Zeliha korkunç tecavüz olayını herkesin mezara gittiği gün yaşar. Elif Şafak burada da farklı bir tecavüz olayını işler yani ağabeyin kız kardeşine tecavüz etmesini.

Aşk romanında İstanbul'a giden Çöl Gülü yoldaki haydutlara yakalanıp tecavüze uğrar. Bu tecavüz onun kötü yollara gitmesinde çok etkili olur.

Elif Şafak tecavüzün bir kadının hayatını ne denli etkilediğini göstermeye çalışır. Fariba Vafi romanlarında bu konuya hiç rastlamadık ama Elif Şafak bu konuda çok duyarlı olduğunu gösterir. **Baba ve Piç**'te tecavüze uğrayan Zeliha bir piç doğurup ömür boyu onun acısını taşır. **Pinhan**'da Çöl Gülü uğradığı tecavüzden sonra kötü yollarda ilerleyip yıllarca bir kerhanede çalışmaya başlar.

4.4.3. Kadın ve Şiddet

Kadına yönelik fiziksel şiddet konusuna birçok eserde rastlamak mümkündür. Kırsal alanda ve gelişmemiş toplumlarda kadına yönelik şiddetin yaygın olduğunu görmekteyiz. Elif Şafak ve Fariba Vafi bazı romanlarında kadına şiddet uygulanmasını göstermeye çalışırlar.

Bit Palas romanında kocası Metin Çetin ile beraber oturan Nadya bu kadınlardan biridir. Kocası Metin Çetin ile

hatalı bir evlilik yapmasını zamanında erkekler konusunda çok tecrübesiz olmasına bağlar. Nadya, Metin ile evlendikten sonra bir insan olarak görülmemenin ezikliğini yaşar ve sürekli şiddet görür.

Baba ve Piç romanında Gülsüm Nine'nin kocası Levent çok disiplinli ve şiddete meyilli bir insandır. Dolayısıyla hem çocuklarına hem de eşine karşı sert ve sevgisizdir. Karısı erkek çocuk doğurmadığı için ondan uzaklaşır.

Fariba Vafi **Perende-ye Men** romanında şiddeti farklı bir şekilde ele alır. Bu sefer şiddeti uygulayan erkek değil de kadındır. Mehbube Teyze sinirlendiğinde ve kızdığında kocasına şiddet uygular.

Razi Der Kuçeha romanında Mahrokh'un kocası onu bahçede inşaat yapan işçilerden kıskandığında ilk kez ona işçilerin önünde dayak atar ve o hiçbir şey söylemeden evden çıkıp hamama gider. O günden sonra Mahrokh bir daha konuşmaz ve kocası onun bu sessizliğini kırmak için elinden geleni yapar.

Elif Şafak'ın romanlarındaki şiddete maruz kalan kadınlar bu şiddete karşı susup ses çıkarmazlar. Gülsüm ve Nadya örneğin. Ama Fariba Vafi'de ilk ve son dayağa maruz kalan Mahrokh bir daha hiçbir şekilde kimseyle konuşmaz ve kocası hatasını telafi etmek için elinden geleni yapar. Bir başka örnek ise Mehbube'nin kocasına attığı dayaktır. Kocası ona çok iyi davransa da o sinirlendiğinde kocasına şiddet uygular.

5. Aşk

Elif şafak her romanında aşka yer vermiştir. Bu aşk, kimi zaman platonik kimi zaman da karşılıklı bir çizgide seyreder.

5.1. Karşılıklı Aşk

Karşılıklı aşk, kişilerin birbirlerine karşılıklı duydukları sevgi, aşk ya da ilgidir. Elif Şafak'ın romanlarında âşık olan roman kişilerinin bazılarının aşklarına karşılık bulduğunu görüyoruz.

Yan yana durduklarında insanların şaşkın bakışlarını üzerlerinde hisseden sevgililer, dışarıda pek dolaşmazlar. Be-Ce Şişko'yla beraber olduğu yıllarda "Nazar Sözlüğü" adında bir proje üzerinde çalışır ve bunu Şişko'dan saklar. Şişko, Be-Ce'nin evde olmadığı bir vakitte neredeyse bitmiş olan bu sözlüğün taslağını bulur ve okumaya başlar. İki sevgilinin aşkı da Şişko'nun, sözlükteki maddelerden birini teşkil ettiğini anlamasıyla biter. Be-Ce eve geldiğinde Şişko, durumu anlatır ve gitmeye hazırlanır. Fakat evi Be-Ce terk eder, Şişko ise niye yaptığını tam olarak bilmese de intihara kalkışır.

Romanda bir başka aşk, Madame de Marelle ve çiftlikte çalışan delikanlı arasında yaşanmıştır. Evliliğin ilk yıllarında kocası tarafından şiddete maruz kalan Madame de Marelle, kocasının düzelmesine rağmen yaşadıklarından dolayı sert bir mizaca sahip olur. Çiftliğe bir gün bir delikanlı gelir ve Madame de Marelle, işlerin çokluğundan şikâyet eden kâhyaya yardımcı olması için onu işe alır. Delikanlının güzelliğini görür görmez, Tanrı tarafından sınandığını ve delikanlının şeytanın elçisi olduğunu düşünen Madame de Marelle, yine de onun kendisini davet eden bakışlarına karşı koyamamıştır. Delikanlıyla nehir kıyısında cinsel birliktelik yaşayan Madame de Marelle, ona bir daha görüşmeyeceklerini söyler ve delikanlı ortadan kaybolur. Bu birliktelikten sonra Madame de Marelle hamile kalır ve biri kız diğeri erkek olmak üzere ikiz çocuk doğurur.

Bit Palas'ta Ayşin ile Anlatıcı birbirlerini sevmektedir. Ethel'in sayesinde tanışan çift, bir süre flört edip hemen evlenirler. Evliliklerinin ilk senelerinde her şey yolundadır. Anlatıcı,

Ayşin hoşlanmadığı için içkiyi de bırakır. Fakat bir süre sonra yeniden içkiye başlamış ve içki meselesini "değer" meselesine dönüştüren Ayşin'in bu düşüncesi gerçekleşmediği için de aşkları ve evlilikleri biter.

Romanda bir başka karşılıklı aşk Mavi Metres ile postanedeki memur arasında yaşanır. Mavi Metres bir sabah fatura yatırmak için postaneye gider ve parayı alan eflatun renginde gözleri olan –Eflatun Prens dediği– gence bağlanır. Bir başka gün yine aynı kişiyi görür ve genç memur ona gülümser. Bir süre flört ederler ve nişanlanırlar. Fakat Eflatun Prens'in onunla devamlı alay etmesi üzerine Mavi Metres ondan ayrılır.

Ethel zamanında gönlünü fena halde bir neyzen Mevlevi'ye kaptırır. Onun enginliğinde boğulmamak için kitaplar okur. Fakat neyzen çocuk aniden ölür. Ethel'in kafası tekrar karışır ve acısını başka erkeklerle birlikte olarak dindirmeye çalışır.

Araf'ta Gail ile Ömer birbirlerini sevmektedir. Gail'e âşık olana kadar aşka dair en ufak bir düşüncesi olmayan ve cinsel düşkünlüğü yüzünden birçok kadınla birlikte olan Ömer, Gail'in kendisini sevdiğini ilk başta hissedemez. Arkadaşlarının yardımıyla Gail'e ilan-ı aşk edebilmek için çırpınır ve en nihayetinde aşk ile ilgili düşüncelerini söylediği bir anda Gail de onu sevdiğini itiraf eder.

Romanda Alegre'nin ve Piyu'nun aşkları da karşılıklıdır ve evlenmeyi düşünmektedirler. Fakat Piyu, evlilik fikrinden korkmaktadır. Piyu'nun bu düşüncelerle boğuşmasının temel nedeni, onun Alegre'yle birlikte olamamasıdır. Bu kaygısını Abed'le paylaşır. Alegre bu evliliğin ve cinselliğin gerçekleşmeyeceğini anladığında Piyu'yu terk eder.

Baba ve Piç'te Zeliha ve Ermeni asıllı Aram, birbirlerini severler. Uzun süredir sevgili olan bu çiftin evlenmek gibi bir niyetleri yoktur. Özellikle Zeliha bu fikre sıcak bakmaz. Onun bu düşüncesini, Zeliha'nın kızı Asya şu cümlelerle anlatır:

"Babam her kimse Zeliha Teyze'nin onunla tecrübesinden sonra evlilik fikrinden soğuduğunu tahmin ediyorum. Erkeklere itimat etmekte güçlük çekiyor galiba." [23]

Zeliha ve Aram'a yaşadıkları aşk ve istekleri her zaman her bakımdan beraber olmalarına yetmektedir. Aralarında birbirlerini tamamlayacak ve anlayacak kadar müthiş bir uyum vardır. Öyle ki birinin başladığı cümleyi diğeri bitirir.

Aşk'ta Jeannette ile Scott'un birbirlerine âşık olduklarını görmekteyiz. Henüz üniversite eğitimleri bitmemiş olan ikili, bu büyük aşklarından dolayı evlenmeye karar verirler ve evlilik düşüncelerini ailelerine açarlar. Jeannette, ailesine evlenmeye karar verdiğini söylediğinde, Ella buna şiddetle karşı çıkar. Scott'un kendileri gibi Yahudi olmamasının evlendiklerinde sorun çıkartacağına ve aşkın geçici olduğuna kızını inandırmaya çalışır. Oysa Jeannette, ailesini özellikle de annesini karşısına alarak aşkını yüceltir. Kızının istemediği bir evliliğe doğru yol almasından endişe eden Ella, Scott'u arayarak evlenme kararlarını bir kere daha gözden geçirmelerini söyler. Bu konuşmayı Scott Jeannette'e, Jeannette de babasına söyler. David, Ella'yı başkalarının hayatına karışmakla suçlar. Jeannette ise bu telefon konuşmasından sonra eve uğramaz. Fakat bir süre sonra anne-kız barışır ve Jeannette eve gelir. Jeannette eve geldikten bir süre sonra Scott ile ayrıldığını açıklar ve böylece Ella'nın haklılığı ortaya çıkar.

Romanda birbirlerini seven bir çift de Aziz ile Ella'dır. Evlendikten sonra aşk üzerine düşüncelerini negatif bir şekilde değiştiren Ella, kızının kendisine yönelttiği suçlamalardan ve A. Z. Zahara'nın "Aşk Şeriatı" isimli romanını okumaya başladıktan sonra hem beşerî hem de manevî aşkı düşünmeye başlar ve hayatında aşk olmasını diler. Bu esnada Ella, kitabın

[23] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 257.

yazarı Aziz ile yazışmaya, telefonda konuşmaya başlar. Bu görüşmeler onun dileğinin gerçekleşmesini sağlar ve Ella Aziz'e âşık olur. Ella'dan bir aşk mektubu alan Aziz ise onun yaşadığı şehir Boston'a gelir. Böylece nihayet yüz yüze gelirler. Aziz, Ella'yı sevdiğini söyler ve yaklaşık iki ay sonra Ella, evini terk ederek Aziz'le beraber gider. Bir yıl beraber yaşadıktan sonra Aziz ölür. O öldükten sonra Ella evine değil Aziz'in memleketi Amsterdam'a gider.

Perende-ye Men romanında Şiva, sürekli evlerine girip çıkan eşinin arkadaşı Sadık'la aşk yaşamaktadır. Onun o eve girip çıkması yavaş yavaş Şiva'nın duyguları ve düşüncelerini etkiler ve ister istemez onun zihninde meşguliyete sebep olur. Aynı zamanda Sadık, bu hikâyeyi anlatan Şule'yle de birliktedir ve bir nevi Şule'yi, Şiva'nın yerine koymuştur. Çünkü Şiva onun en yakın arkadaşıyla evlidir ve onun hayat düzenini bozmak istemez.

Karşılıklı aşk az da olsa romanlarda geçer. Fakat her iki yazarın da romanlarında bu karşılıklı aşklar yasak aşklardan ibarettir ve bir iki örnek hariç hepsi aşk-ı memnu sayılır.

5.2. Platonik Aşk

Pinhan romanında Dertli Hagopik adında bir derviş sarraf dükkânına gelen müşterisine âşık olur. Müşterisi olan Müslüman kadın Hagopik'e içinde kimsenin göremeyeceği bir yerde kutusu olan bir yüzük yapmasını söyler. Daha sonra Hagopik, kadının gerdek gecesi yüzükteki kutunun içine zehir koyup intihar edeceğini öğrenir.

Bu romanda bir başka karşılıksız aşk, soytarı olarak konakta çalışan Cüce Cafer'in, Semiz Halil Paşa'nın kızı Nakş-ı Nigar'a tutulmasıdır. Nakş-ı Nigar bir gün ansızın hastalanınca Akrep Arif Mahallesi'nin ünlü kocakarısı Bedrenk Asiye'nin yanına tedavi için götürüldüğünde Bedrenk Asiye'ye yabani

otlar taşıyan Civan Ömer'i görüp sırılsıklam âşık olur. Akrep Arif Mahallesi sakinleri ise mahallenin dışından kız alıp vermedikleri için kavuşamadığı karasevdası için hasta yatağına düşer ve ölür.

Şehrin Aynaları romanında Miguel Pereira'ya karşılıksız bir şekilde âşık olan iki kadın vardır. Bunlardan ilki Beatriz'dir. Bu aşk öyle şiddetlidir ki Beatriz aşkına karşılık bulmak için büyü yaptırır. Diğer âşık kadın ise Lucrecia'dır. Bu kadın, gezici bir kumpanyanın baş aktristidir. Bir ara Miguel'in sevgilisi olan Lucrecia, Miguel, Engizisyon tarafından arandığı zaman, onu kendi evine alıp saklar. Miguel'in kendisine sığındığı geceden sonraki haftalar boyunca Lucrecia, Miguel'e âşık olur ve evine hiçbir erkeği bir daha almaz.

Baba ve Piç romanında Kafe Kundera'nın müdavimlerinden biri olan Alkolik Karikatürist, on dokuz yaşındaki Asya'ya âşık olur. Evli ve yaşlı olan Karikatürist, Asya ile herkesten sakladığı evinde buluşup beraber olurlar.

Aşk romanında Mevlana'nın üvey kızı Kimya evlerine gelip kalan Şems'e âşık olur ve onu görmek, onunla konuşmak için fırsat kollamaya başlar. Dolayısıyla manevî babası Mevlana'ya Şems ile evlenmek istediğini söyler. Evlenirler, fakat evliliğin sonu hüsranla biter.

Kimya'ya tek taraflı âşık olan kişi ise Mevlâna'nın küçük oğlu Alaaddin'dir. Kimya'yı eve geldiği ilk günden beri seven Alaaddin, aşkına karşılık bulamaz.

Perende-ye Men romanında Râvi zaman zaman kocası Emir'in ona doyduğu, sıkıldığı anlarda onu ayıya benzettiğini, şişko olduğunu ve çocuklarının da anneleri gibi zeki olmadığını söyler. Hâlbuki kendisinin Emir'den sıkıldığı anlarda ona sarılır ve böyle düşündüğü için içten içe ondan özür diler. Kocasına âşık olan bu kadın aynı aşkı kocasından göremez.

Baad Ez Payan romanında Nesrin, uzak akrabası olan genç bir çocuk ile sürekli görüşüp onu aydın biri olarak görür ve devamlı onun kitaplarını alıp okur. Düzenli olarak uzak akrabası olan çocukla dağa tırmanan Nesrin, sürekli çocuğun onun elini tutacağını düşünür fakat o bir kere bile onun elini tutmaz. Nesrin platonik bir aşk yaşadığını yıllarca anlayamaz. Nesrin uzak akrabasının yurt dışına çıkıp evlendiğini, daha sonra Nesrin'i arayıp onunla Türkiye'de görüşmek istediğini arkadaşı Roya'ya anlatır. Onun isteği üzerine Nesrin Türkiye'ye gider fakat uzak akrabanın onunla sadece boşa vakit geçirmek istediğini ve Nesrin'e karşı hiçbir şey hissetmediğini anlayarak İran'a geri döner. Sıradan bir kadın olmaktan hep kaçınan Nesrin, sonunda aşk değil, aile ve çocuk sahibi olmak istediğini fark etse de artık geç kalmıştır.

Razi Der Kuçeha romanında Mestane, komşularının oğlu Muhsin'le ilişki yaşamaktadır. Fakat Muhsin, komşuları Monir ile ilişki ve aşk yaşamaktadır.

> "Mestane huysuzdu daha da huysuz olmuştu. Beni hiç kaldıracak hali yoktu. Kimseyi istemiyordu. Saçını artık taramayıp ağaca sarılmıyordu ve şiir söylemiyordu." [24]

Her iki yazar da platonik aşka yer vermekteler. Elif Şafak bu aşkı hem kadın, hem erkek tarafından gösteriyor. Fakat Fariba Vafi platonik aşkı kadın açısından işler.

5.3. Aşka İnanmayan Kadınlar

Aşk romanında "Aşk Şeriatı" isimli romanı okuyunca ve Aziz'le tanışan Ella'nın hayatı değişir. Üzerine bir dinginlik gelir ve çocuklarına uyguladığı baskıdan vazgeçer. Kendisini ailenin ve evin merkezi olarak görürken, bu merkeziyetçiliğinden sıyrılır ve etrafı sadece gözlemlemeye çalışır. Çocuklarının

[24] A.e., s. 116.

yaptıklarını sorgulamaz, onlarla artık sadece sohbet eder. Ella'daki bu değişikliği önce kocası, sonra da çocukları fark eder. Bir süre sonra da Ella evini, eşini ve çocuklarını arkada bırakarak Aziz'le beraber Boston'dan ayrılır.

Baba ve Piç'te Fiziksel cazibesinin yanı sıra çok da zeki olan Armanuş, kitap okumayı çok sever. Erkeklere karşı ilgisizdir. Bir erkekle vakit öldürmektense evde oturup kitap okumayı tercih eder. Gerçi bu özelliğiyle de erkekleri kendinden uzaklaştırdığını çok iyi bilir. Ona göre aşk, vakit harcamak dışında başka bir şey değildir. Fariba Vafi'de bu tarz aşkla karşılaşılmadı.

5.4. Aşkla Evlenen Kadınlar

Aşk'ta "Aşk Şeriatı" isimli romanı okuyunca ve Aziz'le tanışan Ella'nın hayatı değişir. Üzerine bir dinginlik gelir ve çocuklarına uyguladığı baskıdan vazgeçer. Kendisini ailenin ve evin merkezi olarak görürken, bu merkeziyetçiliğinden sıyrılır ve etrafı sadece gözlemlemeye çalışır. Çocuklarının yaptıklarını sorgulamaz, onlarla artık sadece sohbet eder. Ella'daki bu değişikliği önce kocası, sonra da çocukları fark eder. Bir süre sonra da Ella evini, eşini ve çocuklarını arkada bırakarak Aziz'le beraber Boston'dan ayrılır.

5.5. Kadın ve Aşk Yolunda Yaşadığı Zorluklar

Pinhan romanında Nakş-i Nigar hastalanınca, kem göze deva bilen Bedrenk Asiye'nin evine götürülür. İkinci gün mahallenin altı kocakarısı Bedrenk Asiye'nin evinde toplanır. Yedinci gecenin sabahında Nakş-ı Nigâr iyileşerek merdivenlerden inince, Bedrenk Asiye'ye yabanı ot taşıyan Civan Ömer'i görür ve karasevdaya tutulur. Ama Akrep Arif mahalleliler dışarıya kız alıp vermediklerinden Civan Ömer, Nakş-ı Nigâr'ı

istemez. Nakş-ı Nigâr bu karasevdadan hastalanır. Son nefesinde mahalleye bir hamam yaptırılmasını vasiyet edip ölür.

Aşk romanında Şems ile Kimya evlendikleri gece Şems, evlilik hayatının ona göre olmadığını düşünür. Evliliklerinin ilk gecesinden itibaren Kimya ile hiç karı-koca hayatı yaşamazlar. Kimya ise Şems'e gerçekten âşıktır ve onun kendisiyle ilgilenmemesinden dolayı acı çeker. Altı ay boyunca ayrı odalarda yatarlar ve Kimya, onun odasına ne zaman girecek olsa Şems'e önceden haber verir. Hayli üzgün olan Kimya, artık kendileriyle yaşamaya başlayan fahişe Çöl Gülü'ne gider ve ondan kocasıyla nasıl beraber olabileceklerine dair malumat almak ister. Fahişe Çöl Gülü, ona bir erkeğe nasıl davranılacağına dair bilgiler verir. Onu süsler ve kocasının karşısına çıkarır. Fakat Şems Kimya'yı o halde görünce odasından kovar. O günden sonra Kimya, odasından dışarı adımını atmaz ve orada hasta döşeğine düşüp ölür.

6. Kadın ve Doğum

Kadın yazarlarımızın romanlarında kadın bedeniyle ilgili eylemlerden sıkça söz edilir, doğum bunların başında gelir. Doğum, yazarlar tarafından özellikle de kadın yazarlarımız tarafından ayrıntılı betimlemelerle verilir. Soyunu sürdürmek amacıyla hareket eden kadın için doğum sadece biyolojik değil psikolojik bir süreç olarak da romanlarda ele alınır. Doğum öncesi hamilelik, doğum yapmak ve doğum sonrası bütün halleriyle farklı romanlarda çeşitli yazarlar tarafından anlatılır. Elif Şafak bu yazarlardan biridir. Fariba Vafi'de az çok bu olaya romanlarında değinmektedir.

6.1. Hamilelik

Hamilelik ve doğum kadına ait eylem alanlarıdır. Romanlarda doğanın kadına verdiği bu ayrıcalığın, kadını daha

duyarlı bir hâle getirdiği anlatılır. Pasifik Günlerinde hamilelik ve doğum sürecinin kadın için fiziksel ve ruhsal açıdan büyük değişimler içerdiği ve bu değişimleri bazı kadınların kaldıramadığı ve lohusa depresyonuna girdikleri anlatılır. Çünkü kadın hem bir yandan kendi bedenini toparlamaya çalışmakta hem de her yönden kendine bağlı olan yeni bir canlının ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kalmaktadır. Elif Şafak bu konuyu en fazla işleyen romancılarımızdan sayılır.

Elif Şafak **Pinhan** romanında cinselliğin kadın dünyasının önemli bir parçası olduğunu vurgular. Kadınlar doğum kontrol yöntemleri ve hamile kalma usulleri konusunda bilgi sahibi olmak için mahalledeki yedi kocakarıya danışırlar.

Bit Palas romanında ikinci çocuğuna hamile olan Meryem, beş aylık hamile olmasına rağmen her gün dairelerin çöplerini toplar, evlerde gündelikçi olarak çalışır ve apartmandakilerin alışverişlerini yapar.

Aynı romanda Agripina'nın kendisinden otuz yaş büyük olan kocası General Paval Pavloviç ve karnında taşıdığı bebeğiyle birlikte 1920 yılında Rusya'dan kaçıp yük gemisi ile ayakta İstanbul'a gelirken çektikleri acıları ve zorlukları görmekteyiz.

Araf romanında Zehra'nın hamileliği de anlatılır. Abed'e hamileyken reçel pişirdiği bir günde kapı çalar. Kapının arkasında olan aç ve susuz bir kadın Zehra'dan yemek ister. Zehra bu acayip varlıktan korkup kapıyı suratına kapatır. Abed dünyaya gelince karnında kocaman bir lekeyle doğar. Zehra o kadının cin olduğuna, üstelik Abed'i lanetlediğine inanır. Dolayısıyla her sene oğlunu korumak adına koç kurban eder.

Görüldüğü gibi Elif Şafak bazı romanlarında hamile kadınlara yer verir. Fakat Fariba Vafi romanında hamile kadına hiç yer vermez. Elif Şafak'ta Agripina ve Meryem (Bit Palas) hamile olan fakat buna rağmen çok çalışan, evi geçindiren kahramanlardır.

6.2. Kürtaj

Romanlarda kadınların istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması veya gayrı meşru olarak hamile kaldıklarında mecburen bebeklerini aldırmaları ve bazen bu hususta yalnız bırakıldıkları anlatılır.

Elif Şafak, **Araf**'ta kadınlığa yeni adım attığı yıllarda Ukraynalı bir gençle birlikte olan Alegre'nin hamile kaldığını, dolayısıyla bebeği aldırmaya karar verdiğini anlatır. Bebeği aldırmaya karar veren Alegre, kürtaja teyzesi Tuta ile gider ve bu meseleden sadece onun haberi olur. Çünkü teyzelerinin arasında sır saklamasını bilen bir tek o vardır. Kürtajdan sonra teyzesi ona sarılıp dersini alıp almadığını sorar.

Aynı romanda Ömer'in Amerika'ya gelmeden önce İstanbul'da iki sene beraber olduğu eski sevgilisi Defne, Ömer'i kıskandırmak için başkasından hamile kaldığı yalanını söyler ve ilişkileri bozulur. Daha sonra kürtaj yaptıran Defne ne yaparsa yapsın bir türlü Ömer'i inandıramaz.

> "..."Neden daha önce gitmedin?" diye sormuştu tekrar tekrar. Bu "önce" için belirli bir tarih vermediği halde ikisi de bunun karşılıklı sadakatsizlikleri, artık alışkanlık haline alan ayrılmaları arasındaki nice dönemeçten herhangi biri olabileceğini ya da Defne'nin başka birinden hamile olduğunu itiraf ettiği, Ömer'in bebeğin babasını öğrenmek için ona haftalarca eziyet ettiği, onun Ömer'e sessizliğiyle eziyet ettiği, Ömer'in ona biraz daha eziyet ettiği, nihayet Defne'nin bebeğinin babasının ondan başka kimse olmadığını, onca zamandır onu kıskandırmak için yalan söylediğini itiraf ettiği, Ömer'in ona hiç mi hiç inanmadığı, Defne'nin kendisine inanmadığı için onu asla affetmediği kürtaj sonrası döneminde olabileceğini biliyordu. O kavşakların herhangi birinde ayrılabilirlerdi ama şimdi değil, besbelli ki Defne şimdi ayrılmamaları gerektiğini düşünüyordu..."[25]

[25] A.e., s. 93.

Baba ve Piç romanında abisinden hamile kalan Zeliha bebeğini aldırmaya gider fakat ezan okunduğunda rüya gören Zeliha kürtaj yapmaktan vazgeçer ve çocuğu doğurmaya karar verir. Romanın adında geçen Piç, o doğan bebeğe verilen lakaptır.

Aşk romanında Çöl Gülü İstanbul'a halasının yanına gelmek istediğinde yolda haydutlara yakalanıp bir köye götürülür. O köyde tecavüze uğrar ve kız farklı adamlarla yattığından peş peşe hamile kalır ve yaptığı kürtajlardan dolayı genç yaşta gebe kalamaz olur. Dolayısıyla Çöl lakabını alır.

Elif Şafak üç romanında kürtaj yapan kadına yer verir. Her üç romandaki üç kadın da gayrı meşru hamile kaldıklarından kürtaj yaptırmak isterler ve yazar bu eylemin kadınların sonraki yaşamlarını nasıl kötü etkilediğini göstermeye çalışır. Örneğin Çöl Gülü kürtaj yaptırdığı için bir daha hamile kalamaz. Fariba Vafi, romanlarında kürtaja yer vermemektedir.

6.3. Evde Doğum Yapan Kadınlar

Evde yapılan doğumlara her iki yazar da doğrudan değinmezler. Fakat Elif Şafak, **Şehrin Aynaları** romanında ebe olan Yaşlı'nın evlere doğuma gittiğini genel olarak anlatır. Yaşlı, doğum sırasında kaval çaldırır çünkü ona göre kaval sesi kötü cinlerin sözünü örter, bu dünyanın yaşanılası bir yer olduğunu söyler; doğum yapan kadının, korkularını değil, mayasını ve canından bir parça vermesi gerektiğini düşünür. Yaşlı'ya esir olan iki cin de doğumları çok sever. Yaşlı ne zaman bir kadına doğum yaptırmaya gitse peşinden ayrılmazlar. Bebeğin çıkışını izlemeye bayılan Eceg ve Gündüz, Yaşlı'dan korktukları için çıt çıkarmadan doğumu izlerler.

6.4. Erkek Çocuk Doğurmak İsteyen Kadınlar

Toplumda, özellikle de doğu ülkelerinde erkek çocuk isteğinin yaygın olduğu görülür. Erkeğin bir güç ögesi olabilmesi için erkek çocuk sahibi olması gerektiği yönündeki görüşler hâlen etkilidir. Toplumda kadınların erkek çocuk doğurduktan sonra daha önemli bir konuma geldikleri de görülmektedir. Kırsal kesimde bu anlayışın daha yaygın olmasının altında tarımsal alanda kas gücüne daha çok ihtiyaç duyulması yatmaktadır.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Kadı Felekmeşreb Ferid Efendi'nin karısı Kerime Hanım bütün hayatı, altı kızın ardından doğurduğu oğlu Recep'tir.

Baba Ve Piç romanında Gülsüm Nine varlıklı bir aile olan Kazancılara gelin gider. Bu ailede erkek bireylerin başlarındaki ölüm belasından dolayı erkek çocuk doğurması gerektiğini bilir. Çünkü ailede erkek nüfusu azdır ve erkeğin önemi büyüktür. Gülsüm Nine, ardı ardına üç kız çocuk dünyaya getirir. Levent Kazancı ise bu doğumların ardından ona durmadan baskı yapar ve günden güne Gülsüm Nine'den uzaklaşır. En nihayetinde de Gülsüm Nine Mustafa'yı dünyaya getirir ve ölene kadar da çocukları içinde en çok onu sever ve ona ayrıcalıklı davranır.

Perende-ye Men romanında başkahramanın annesi bir oğlunun olmasını çok ister. Erkek çocuk sevdalısı olan bu kadın, her çocuk doğurduğunda erkek olacak ümidiyle doğursa da üç kızı olur. Bunu kızların üçü de biliyordur ve onlara göre en çok Şehla (kendini ne tam bir kız ne de tam bir erkek gördüğünden) annesinin isteğine karşı kurbanlık olur.

Roya-ye Tibbet romanında Şiva'nın annesi ve babası oğulları olmasını çok isterler. Şiva daha doğmadan babası gördüğü rüya yüzünden, erkek değil de kız doğan Şiva'ya Hüseyin Bey diye diye hitap eder.

Razi Der Kuçeha romanında romanın başkahramanı Humeyra'nın annesi Mahrokh, çocuklarının bebekliğini anlattığında özellikle oğlu Mesut'un doğumunu büyük bir hevesle anlatır ve Mesut'u doğurduğunda çok mutlu olduğunu söyler.

Her iki kadın yazar da romanlarında bazı kadınların erkek çocuğu doğurmak istediklerine değinirler. Bu Fariba Vafi'de daha çok görülür. Kadınlardan bazıları toplumun onlara dayattığı baskıyla, bazıları ise kocalarının isteği üzerine ve bir kısmı da sadece erkek çocuğu sevdiklerinden bir oğulları olmasını isterler. Kerime Hanım, Gülsüm Nine ve Mahrokh erkek çocuğu sahibi olmak isteyen ve isteklerine kavuşan kahramanlardır. Her üç kadının da bir oğlu vardır. Anlatıcı'nın Annesi ve Şiva'nın Annesi erkek çocuk isteyen fakat sahip olamayan kadın kahramanlardır. Sonuç olarak hem Türk hem İranlı yazarlarımızın ortak olarak üzerinde durdukları konuların başında kadınların erkek çocuğu doğurma isteği gelmektedir.

6.5. Doğum Sırasında Vefat Eden Kadınlar

Doğum sırasında ölen kadın, eski zamanlarda daha çok rastladığımız ve çoğunlukla evde doğum yapan ve imkânsızlıklardan ölen kadınlardır.

Elif Şafak **Pinhan** romanında Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin, Rabia Hanım ile çok mutlu bir yuvaları varken Rabia Hanım'ın üçüncü kızını dünyaya getirdikten sonra vefat ettiği anlatılır.

Şehrin Aynaları'nda Amet Zambarel'in esmer güzeli olan ikinci eşi ve Yaşlı'nın annesi olan bu kadın, Yaşlı'yı doğururken ölür.[26]

Aşk romanında Çöl Gülü'nün annesi hamile kaldığı dönem, ebenin de fark edemediği üçüz hamilelik yaşar. Kadın,

[26] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 89.

doğumda iki bebekle birlikte ölür ve sadece bebeklerin birisi hayatta kalmayı başarır. Babası bu çocuğa karşı kin besleyip ona ters davranır. Çünkü karısının ölümüne sebep olarak o çocuğu görür.

Doğum sırasında vefat eden kadını sadece Elif Şafak romanında işlemektedir. Fariba Vafi'de bu konuya değinilmemiştir.

6.6. Lohusalık Dönemi ve Zorlukları

Kadınların doğum yaptıktan sonra yaşadıkları dönem yani lohusalık dönemi, onların hem fizyolojik hem psikolojik açıdan en çok zorlandıkları dönemlerdendir.

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında mahallede kim doğum yaparsa mahalledeki kocakarılar onun evine giderler ve üç gün üç gece nöbet tutarlar. Yeni doğan bebeklere ve lohusaya dadanan Pirelik, Pirabok ve Alkarısı adlı cinlerin uzak tutulması için gece gündüz uyumadan nöbet beklerler.

"Mahallede doğan her bebek ve doğum yapan her kadın, hayatlarını bu kocakarılara borçlu olduklarını gayet iyi bildiklerinden onlara saygıda asla kusur etmezlerdi." [27]

Bit Palas romanında Agripina, kocası General Paval Pavloviç ve karnında taşıdığı bebeğiyle birlikte 1920 yılında Rusya'dan yük gemisi kaçıp İstanbul'a sığınırlar. İstanbul'a çok zor alışan Agripina, doğurduğu, bir türlü ısınamadığı ve sevemediği bebeğini aniden kaybeder. Doğumdan sonra depresyona giren Agripina bebeğini bir türlü sevemez fakat onu kaybedince tamamen gücünü kaybeder.

Yine görüldüğü üzere iki kadın yazardan sadece Elif Şafak doğum sonrası depresyona giren kadınlara yer verir ve diğer yazar bu konuyu hiç işlemez. Elif Şafak ise tıp dünyasında çok normal bir durum olan doğum sonrası depresyonu

[27] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 88.

normal bir durumdan ziyade eskilerden kalan inançlara ve cinlere bağlar.

6.7. Kısır Olmak

Hem kadınlarda, hem erkeklerde tıbbi nedenlerden dolayı çocuk sahibi olamama durumu her zaman ve herkes için yaşanabilecek bir durumdur ve bu durumun normal bir şey olduğunu yazarlarımız romanlarında göstermeye çalışırlar.

Pinhan romanında Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Şebgir Kamer beş kere evlenir ama hiç çocuğu olmaz.

Aynı romanda Şehla Nefise'nin gelini, Macuncu Makbule'nin yanına gidip çocuğu olmuyor diye macun ister fakat sorunun kendisinde olmadığını, kocasından kaynaklandığını öğrenir.

Aşk romanında Çöl Gülü İstanbul'da halasının yanına gitmek istediğinde yolda haydutlara yakalanıp tecavüze uğrar. Daha sonra farklı adamlarla yattığından peş peşe hamile kalır ve yaptığı kürtajlardan dolayı genç yaşta gebe kalamaz olur. Güzel olduğundan gül, kısır olduğundan da çöl denmiş ve "Çöl Gülü" olarak tanıtılmıştır.

Roya-ye Tibbet romanında Furugh ilk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen, çocuk sahibi olmadığından dolayı Muhammet Ali'nin annesi, oğlu için başka birini bulup ayrılmalarına neden olur. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, mahallenin bakkalıyla evlenir.

Mah Kamel Mişeved romanında Ferzane ve kocası Mühendis Naci'nin, çocukları olmaz. Evliliklerin ilk yıllarında çocuk sahibi olmak için çaba gösterseler de daha sonra bırakırlar.

Perende-ye Men romanında kısır olan Mehbube, çocuk eksikliğini ara sıra yeğenlerinden birini yanına alarak giderir. En fazla da Anlatıcı'yı tercih eder. Banyoya sokup yıkayacak

kadar ilgilenir. Kızı kendi istediği gibi terbiye etmek ve giyindirmek ister ama kız onun kocasından çekinir, rahat edemez.

Her iki yazar da kısır olan kadına yer verirler ve her iki yazarın romanında bu sorunun sadece kadın tarafından değil de bazen erkek tarafından da kaynaklandığını görebiliriz. Şehla Nefise'nin Gelini ve Ferzane kocalarından kaynaklanan sorundan ötürü hamile kalamadıklarını öğrenen kadın kahramanlardır.

7. Kadın ve Psikoloji

7.1. Psikolojik Sorunu Yaşayan Kadınlar

Toplum ve aile içindeki sorumluluklar, bazen insanlara ekstra yükler getirebiliyor. Böyle durumlarda stresin de katkısıyla çeşitli psikolojik dalgalanmalar yaşanıyor. Bu durum kadınlarda ve erkeklerde de yaklaşık eşit oranda görülmektedir.

Bit Palas romanında, psikolojisi oldukça bozuk olan Mavi Metres köşeye sıkıştığı an kendine zarar verir. Ancak bunu o anda idrak edemez ve olay sonrasında fark eder olan biteni. Bu yüzden vücudunun çesitli yerlerinde yara izleri mevcuttur. Onun bu davranışını, nişanlısıyla tartıştığında kendi yüzünü tokayla kestiğinde görürüz. O yaranın izi hala suratında durur. Bir başka yerde zeytinyağı tüccarı kalp krizi geçirip öldüğünde bacağının birini boydan boya jiletle keser, daha sonra havluya sarar. İlişki yaşadığı Anlatıcı bunu fark edip onu kurtarır.

Aynı romanda Zeren Ateşmizacoğlu'nun en büyük derdi, oğlunun eğri burnudur. Oğlunun dört kez kırılan burnunu bir takıntı haline getiren Zeren, oğlunu evlendirdikten sonra sabırsızlıkla torununun burnunu görmeyi bekler.

Yine aynı romanda temizlik hastası olan bir kadın vardır. Bu hastalığı yüzünden sürekli mahallenin ve binadaki kuaför

dükkânının dedikodu malzemesi olur. Evine gelen gündelikçiler bile dayanamayıp belli bir süre sonra işe bırakırlar.

Aynı romanda Zeliş Ateşmizacoğlu Psikosomatik hastalığına yakalanır. Aşırı evhamdan kaynaklanan bu hastalık nedeniyle yüzü puantiyeli bir masa örtüsüne dönüşür. Yine aynı romanda Zeliş'in kardeşi Zeynep Ateşmizacoğlu annesinin çalıştığı okulda müdür olmak ya da babasının kovulduğu Sular İdaresi'nin sularını bitirmek için bir itfaiyeci olmayı hayal eder. Fakat bu akıllı kız sadece hayallerle yaşamına devam eder, onları gerçekleştiremez. Herkesten daha ileride olmaya çalışan Zeynep hiçbir yere varamaz. Sinir krizleri geçiren Zeynep, ailesini, özellikle onu diğer çocuklarından daha fazla seven annesini çok telaşlandırır. Fakat kısa zamanda iyileşir. Zaman geçtikçe bu hastalık yeniden nükseder. En ufak kötü bir haber onun tekrar kriz geçirmesine neden olur.

Araf romanında Gail, kızları hiç sevmez. Kaldığı kolejde kızların fazla olması onu son derece rahatsız eder.

Gail, psikolojisinin kötü olduğunu kabul ederek bir psikoloğa gider ve daha sonra bir terapiye başlar.

Gail'in bir başka dikkat çekici özelliği ise simsiyah saçlarına sürekli taktığı gümüş kaşıktır. Bu da onun ruh halinin bozukluğunun bir göstergesidir. Her gece çıkarttığı, sabah tekrar saçını bozmadan taktığı o kaşıkla kocası Ömer'i fazlasıyla şaşırtır.

> "...karısının alabildiğine gür, çılgınca kıvırcık, kuzguni saçlarından gümüş kaşığı çıkarışını seyretti. Neredeyse bir yıllık yakın birlikteliğe rağmen onun her sabah saçına bir kâşık iliştirmeyi başarması Ömer'in fazlasıyla esrarengiz bulduğu bir soruydu. Hele her gece saçının şeklini bozmadan aynı kaşığı nasıl çıkardığı sorusu daha da şaşırtıcıydı ..." [28]

[28] Şafak, Elif, **Araf**, çev. Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 37.

Sürekli isim değiştiren Gail'in romanın başında ismi Zarpandit'tir. Daha sonra kaç defa isim değiştirse de sonrasında sürekli Gail adıyla karşımıza çıkar. Bu isimlerin değişimi onun ruh halinin de değişimine neden olur. Öyle ki daha önce utangaç ve asosyal olan Gail daha sonra kendi ayakları üstünde duran, kimseden çekinmeyen biri olur. Sürekli çikolata ve muz yer ve yediği muzların kabuğuna bakıp muzun içinde harf arar. Benzettiği harfin ise ona bir şeyler çağrıştırdığına inanır

Sürekli intihara teşebbüs eden Gail'in intihar düşüncesi iki yaşındayken boğazına kaçan mamasını hatırlaması ve sekiz yaşına geldiğinde onu tekrarlamasıyla başlar. Bir diğer intihar denemesi ise bir partide kafasını fırına sokup gazdan zehirlenmek istemesidir. Fakat Alegre onu kurtarır. Başka bir intihar teşebbüsü de Debra ile tartışıp tren raylarına yatmasıdır. Fakat oradan geçen bir adamın onu kurtarması üzerine yine intihar edemez. Daha sonra Ömer ile tanışır ve evlenmeye karar verirler. Ömer onun evlendikten sonra değişeceğini düşünür ama durum çok daha kötüye gider. Gail'in psikolojik sorunları daha da artar ve Ömer, Gail'i hem havası değişsin diye hem de ailesiyle tanıştırmak için İstanbul'a götürür. Gail'in son intihar teşebbüsü orada gerçekleşir. Türkiye'den Boston'a dönmek için taksiyle köprüden hava alanına giderken, sıkışan köprü trafiğini fırsat bilir ve müzik dinlemekte olan Ömer'in de dalgınlığından yararlanarak arabadan inip kendini Boğaz'ın mavi sularına atar.

Aynı romanda terapik okuma grubunun en çalışkan öğrencisi olan Amy, terapiye katılmadan önce evinde köpek bisküvileri yaparak nâm ve para kazanır. Daha sonra iflas eden Amy bisküvi rengi veya malzemesi olan hiçbir şeyi ağzına süremediği için delirmek üzereyken, yemek yeme terapisi programlarına katılarak tedavi görmeye başlar.

Baba ve Piç romanında Feride Teyze'nin çocukluğundan beri psikolojik rahatsızlıkları vardır. Feride Teyze'ye büyüdüğünde de aynı şekilde psikolojik sorunlarının neden olduğu pek çok hastalık tanısı konur; "Stress Ülser", "Major Depresif Bozukluk", "Sınırda Kişilik", "Hebephrenik Şizofreni" gibi. Hiç dışarı çıkmayan Feride, takıntılı bir kadındır. Aklındaki şeyleri hastalığından dolayı insanların gözünün içine bakarak değil de nesnelere bakarak söyler. Çok dengesiz biri olan Feride, çocukken okulda öğrencilere ayak uyduramaz. Bir tek coğrafya dersinden bir iki konu öğrenebilir. Her gün gazetelerin havadis bölümünü okur ve onları diğerlerine anlatır. Hastalığı iyice ilerleyen Feride, deliliğe iyice yaklaşır ve doktorlar onun ruh halini saçlarının şeklinden keşfetmeye başlarlar ve hastalık safhalarını saç şeklinden takip ederler. Bazen saçını kazıtıp bazen saç ekleyerek uzatır. Her renge boyadığı saçlarını bazen dik dik Punk stili yapar. Zehir gibi bir hafızaya sahip olan Feride, çok duyarlıdır fakat hastalığından dolayı her şeyi parçalar halinde algıladığından bu parçaları bir arada bütün olarak tutamaz. Tamamen bir hayal dünyasında yaşayan Feride bazen bir sevgilisi olduğunu hayal eder.

> "... Zihni zehir gibi. Yaratıcı bir kadın o, bir kolaj kadını. Bir de parçaları bir arada tutabilse. Bunca duyarlı olmak olağandışı, bunca duyarlı olmak külfet, bunca duyarlı olmak korkutucu. Çünkü her an her şey olabilir, ayağını bastığı toprağın sağlamlığından asla emin olamaz. Ne bir emniyet ne de süreklilik hissi var. Hayat birleştirilmeyi bekleyen parçalar halinde yağıyor üstüne üstüne ama bir türlü bir bütünlük kuramıyor. Zaman zaman Feride Teyze bir sevgilisi olduğunu hayal ediyor..." [29]

Baba ve Piç romanında Zeliha da psikolojik sorunlar yaşar. Bir dövmeci dükkânına sahip olan Zeliha, bu mesleğin

[29] A.e., s. 242.243.

hem yaratıcı hem bağımsız olmasından ve çocukluğunda yaşadığı acılardan dolayı başka insanların da acı çekmesinden hoşlandığı için seçer.

Bir diğer psikolojik sorunları olan, dik başlı ve huzursuz Asya, babasız büyümesinden kaynaklanan bireysel ve toplumsal sıkıntıları içten içe yaşar ve kendine "Şahsi Nihilizm Manifestosu" oluşturur.

Aynı romanda Gülsüm, sevgi yoksunu kocası Levent'in hayattayken onun uyguladığı şiddetten, ölümünden sonra ise onun yokluğundan canı yanarak, katı bir insana dönüşür. Bunun üzerine tek oğlu Mustafa'nın Arizona'ya gitmesi kadını iyice yıpratır, psikolojisini bozar. Kendini kıymetsiz, terkedilmiş ve değersiz hisseder.

Perende-ye Men romanında Anlatıcı Kadın (başkahraman) yaşadığı psikolojik sorunlarını romanın başından sonuna kadar okuyucuya yansıtır. Anlatıcı sürekli olumsuz düşünen, dengesiz, ne istediğini bilmeyen ve kendi ayakları üzerinde duramayan bir kadındır. Kadın, hikâyenin her yerinde huzursuzluğunu aşırı derecede belli ederek bu huzursuzluğu okura bile aktarmayı başarır.

Psikolojik sorunlar yaşayan kadınlar, Elif Şafak'ın romanlarında fazlasıyla görülür. Aile içi sıkıntılar, hayatın zorlukları, çocukluk dönemi yaşanılan travmalar ve başka nedenlerden dolayı psikolojik rahatsızlıkları olan kadınlar Elif Şafak'ın romanlarında sıklıkla görülür. Fariba Vefi'de sadece bir kadın karakterde bu şekil sıkıntı görülmektedir.

7.1.1. Agresif Kadınlar

Nakş-ı Nigâr Mahallesi'nin yedi kocakarısından biri olan Hoyrat Hacer asık suratlıdır ve olayların kötü taraflarını gören biridir. Sidikli Safiye'nin en yakın arkadaşı olan bu kadın,

onun aksine asık suratlı, hep olumsuzlukları düşünen biridir. En kötü, en olmadık ihtimalleri sıralar.

Baba ve Piç romanında Alkolik Karikatürist'in Karısı, hayata karşı öfkeli, hiçbir istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamanın kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu karı koca her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

Baad Ez Payan romanında Mehbube teyze agresif bir kadındır ve kızdığı zaman kocasına dayak atar.

Agresif kadını her iki yazarın romanında da evlilik sonrası kocalarına karşı sergilediğini görmekteyiz.

7.1.2. Mutsuz Kadınlar

Bit Palas romanında Agripina Kendisinden 30 yaş daha büyük olan kocası General Paval Pavloviç ve karnında taşıdığı bebeğiyle birlikte 1920 yılında Rusya'dan kaçıp yük gemisi ile İstanbul'a sığınırken çektikleri acıları ve zorlukları bize yansıtır. İstanbul'a çok zor alışan ve ilk kez hayatında kocasından medet ummadan garson olarak çalışmaya başlayan Agripina, doğurduğu, bir türlü ısınamadığı ve sevemediği bebeğini aniden kaybeder. Bu acı kaybının ardından çok bunalıma giren Agripina kocasıyla birlikte 1922 yılında Paris'e gider. Ama onun bu derin ruh yarası orada dinmeyip daha da kötüleşir. O kadar ki onu bir akıl kliniğine yatırırlar.

Razi Der Kuçeha romanında Humeyra'nın annesi Mahrokh, anne ve babasını kaybetmesinin ardından iki erkek kardeşine bakar ve onların her işlerini yapar. Kardeşleri evlendikten sonra ise Mahrokh ile irtibatlarını keserler. Bu Mahrokh'un psikolojisini kötü etkiler. Kimsesizliğinin ona bahşettiği sessizliği

yaşatır. Mahrokh evlilikten sonra da bu depresif halleri taşır ve sessiz ve mutsuz bir şekilde hayata devam eder. Çok genç yaşta vefat eder.

Baad Ez Payan romanında annesine çok düşkün olan Fateme annesi hastalanınca çok üzülür ve annesinin başından ayrılmayıp hep ağlar. Daha sonra annesini kaybedince Daryuş ile tanışıp evlenmesi onun toparlanmasını sağlar. Evlilikten belli bir zaman geçtikten sonra annesini özleyen Fateme yine depresyona girip psikolojik tedavi görür. Kocası da Fateme'nin kendisini daha iyi hissetmesi için ona sürekli makyaj yapıp gezip eğlenebileceğini söyler.

Her iki yazarın romanında da gerek sevdiklerini kaybettiğinden gerek hayallerine ulaşamadığından ve yahut başka etkenlerden kaynaklanan, mutsuz kadın tipler görülmektedir.

7.1.3. Kimliğini Bulmaya Çalışan Kadınlar

Baba ve Piç romanında Armanuş babaannesi Şuşan'ın İstanbul'da geçirdiği çocukluk ve gençlik yıllarını merak edip kendi soyunu araştırmak adına üvey babası Mustafa'nın ailesinin yanına İstanbul'a gider. Elif Şafak'ın romanlarının hemen hemen hepsinde kimlik arayışında olan birileri vardır. Bu romanda arayış içinde olan kişi ise Armanuş'tur. Romanda onu artık Asya'ların eski konağında görürüz. Annesi ve babasına söylemeden İstanbul'a gelen Amy, anne ve babasının kendisinin İstanbul'a geldiğini öğrendiklerini anlar.

Perende-ye Men romanında başkahraman olan kadın hep kendiyle konuşur. Evlendikten sonra artık geçmişini ve mutsuzluğu bırakacağını düşünür ama öyle olmadığını, geçmişten kaçmamak gerektiğini ve tek başına yaşamayı öğrenir. Romanın sonunda ise artık Anlatıcı korkularının üzerine giderek babasının öldüğü karanlık olan alt kata inip artık korkularını

ve şüphelerini yenmeye karar verir. Otuz beş yıl korktuğu, kiracı gibi yaşadığı mekânın artık ev sahibesi olduğunu düşünür. Artık korku ve perişanlık ormanında esir olmak yerine, kendi çevresindeki koruyucu karanlıkla savaşır ve güçlü birisi olarak hayatına devam eder.

"Yürüyerek kavşağı geçiyorum ve sessiz bir sokakta buluyorum kendimi. Bu sokak mahalledeki hiçbir sokağa benzemiyor. Hem ağaç var bu sokakta hem güzel kokular, yasemin, gül kokusu gibi. Evlerin penceresi daha büyük ve avizeleri tül perdelerin arkasından görünüyor. Kuşu bir yerden uçup giderin bir daha o yerde kalması çok zordur. Evinde bile kendini gurbetteymiş gibi hisseder.

Acaba benim de bir kuşum var mı? Kendi kuşum. Kuşu olmayan kimse yok ki zaten. Mahallenin delisi Cafer'in bile kuşu var..." [30]

7.1.4. İntihara Sürüklenen Kadınlar

İnsanlar kadere karşı çıktıklarında, toplumdan dışlandıklarında ve kendilerini kabul ettiremediklerinde, anlaşılmadıklarında, değersiz hissettiklerinde, mutsuz evliliklerin doğurduğu durumlarında ve farklı nedenlerle intihar girişiminde bulunurlar. Elif Şafak romanlarında bu konuya değinir.

Pinhan romanında Dertli Hagopik adında bir derviş sarraf dükkânına gelen müşterisine âşık olur. Müşterisi olan Müslüman kadın Hagopik'e içinde kimsenin göremeyeceği bir yerde kutusu olan bir yüzük yapmasını söyler. Daha sonra Hagopik, kadının gerdek gecesinde yüzükteki kutunun içine zehir koyup intihar edeceğini öğrenir.

Araf romanında Gail sürekli intihara teşebbüs eder. Gail'ın intihar düşüncesi iki yaşındayken boğazına kaçan mamasının hatırasını canlandırmak adına sekiz yaşına geldiğinde bu

[30] A.e., s. 140-141.

olayın tekrarlamasıyla başlar. Bir diğer intihar denemesi ise bir partide kafasını fırına sokup tüpten zehirlenmek istemesidir. Fakat Alegre onu kurtarır. Bir diğer intihar eğilimi ise, Debra ile tartışıp tren raylarına yatmasıdır. Daha sonra kocası Ömer ile İstanbul'a kayınvalidesini ziyarete gittiğinde Türkiye'den Boston'a dönmek için taksiyle köprüden hava alanına giderken, sıkışan köprü trafiğini fırsat bilir ve müzik dinlemekte olan Ömer'in de dalgınlığından yararlanarak arabadan inip kendini Boğaz'ın mavi sularına atar. Burası tam bir araftır ve hikâye bu olayla biter.

Bit Palas romanında eşyalarına sahip çıkamayan bir kişi olarak kendini suçlayan Madam Teyze evde bulduğu eşyaları ve çöpleri atmamaya ve onlara sahip çıkmaya karar verir. Dolayısıyla apartmanı böcekler ve kokular sarar. Bu olay diğerleri tarafından öğrenilince Madam intihar eder.

Baba ve Piç romanında Asya'nın hayatındaki bütün olumsuzluklar bazen onu intihar fikrine sürükler. Hatta bir kere teşebbüs etse de kurtarılır.

Görüldüğü gibi Elif Şafak romanlarında intihar eden kadınlar bulunurken Fariba Vafi'de intihar konusu hiç geçmez

8. Kadın ve Eğitim

Eskiden sadece doğu toplumlarında değil de batı toplumlarında da kız çocuklarının eğitimi gereksiz görülmekteydi. Bu yüzden fakir aileler kızlarını okutmazken, zengin aileler ise kızlarını sadece evlendiklerinde eşlerini memnun edecek konular üzerine eğitiyorlardı. Modern çağın etkisiyle kız çocukları da eğitim konusunda erkek çocuklarla eşit haklara sahip olabildiler. Her ne kadar toplumların bazı geri kalmış kesimleri kızlarını okula göndermeyi reddetse de, bilinçlenen kesimlerin çalışmalarıyla bu sayı giderek azalmaktadır.

8.1. Okumayı Sevenler ve Teşvik Edenler

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında yer alan Isabel, babası sayesinde yaşadıkları döneme rağmen okuma yazma öğrenip, kültürlü bir kadın olma şansını yakalar. Babasının Isabel'e okuttuğu kitaplar, kızının eğitimli biri olması konusuna verdiği önemi gösterir. Kızının eğitimli biri olmasına ve düşüncelerini kendisiyle paylaşabilmesine önem veren baba, kızının okuyacağı kitapları sınırlandırarak onun boş şeylerle kafasını doldurmasını engellemeye de çalışır. Isabel ise babasının onaylamadığı kitapları ondan gizli okur.

Aynı romanda Isabel'in babasının yasakladığı kitaplar aşk romanlarıdır. O romanlar da Isabel'in annesine ait olan kitaplardır. Bu da Isabel'in annesinin okumayı sevdiğini göstermektedir.

Baba ve Piç romanında Armanuş fazlasıyla kitap okumaya düşkündür. Fiziksel cazibesinin yanında çok da zeki olan Armanuş, kitap okumayı çok sever. Erkeklere karşı ilgisizdir. Bir erkekle vakit öldürmektense evde oturup kitap okumayı tercih eder

Aşk romanında, Kimya'nın kız çocuğu olduğu için eğitim alamaması konusuna değinilir. Fakir bir ailenin kızı olan Kimya, babasının eve dinlenmesi için davet ettiği bir derviş tarafından keşfedilir. Bilge, Kimya'nın özel bir çocuk olduğunu ve muhakkak eğitim görmesi gerektiğini söyler. Fakir ve eğitimsiz olan ailenin annesi, kızların okumaması gerektiğini söyler; baba ise ilme ve eğitime duyduğu saygıdan ötürü kızını okutmak ister. Kimya, annesinin karşı çıkmasına rağmen babasının kararı ile öğrenim görebilmesi için Konya'ya götürülür. Kızının iyi bir eğitim görüp, güzel şartlarda yaşamasını isteyen baba, Mevlana'dan kızını eğitmesini ister. O dönemde mektepte hiç kız talebe yoktur. Bu yüzden Kimya, Mevlana'nın himayesine girip, eğitimini onun evinde alır ve bir nevi Mevlana'nın manevi kızı olur.

Kız çocuğunun evlenip çoluk çocuğa karışacağı gerekçesiyle okumasına gerek duymayan ikizlerin anaları Naze de kızlarının okula gitmesini onaylamaz. Kocası Berzo'nun, ikizleri okutmak konusundaki kararlığını da anlayamaz.[31] Kızlarının evlendikleri zaman kocalarından kötü muamele görmeleri durumunda haklarını arayabilmeleri gerektiğini düşünen ve bu yüzden eğitimli birer birey olmaları için onları okula gönderen Berzo, bu yönüyle olumlu bir baba figürü örneği sergiler.

Baad Ez Payan romanında, romanın asıl kahramanı Roya evlenip çoluk çocuğa karışmayı hiç düşünmez. Dolayısıyla annesi ona kesinlikle okuması gerektiğini söyler. Annesi hasta yatağındayken Roya ile çok rahat konuşur ve onun okumasını ister:

> "...Dersini sakın bırakma. Bir yere varmanı istiyorum. Bizler gibi sıradan bir hayat yaşamak istemiyorsan buradan git. Kendisi de nereye ve nasıl gitmem gerektiğini hiç bilmiyordu sadece beni mutlu etmek için söylüyordu. Babana sana çok karışmasın diye tembih ettim. Baban iyi bir adamdır özünde..." [32]

Onu hep arkadaşı Nesrin ile kitap okurken görürüz. Dünya kitaplarının hepsini okumaya çalışmaktadır. Aynı romanda Roya'nın yeğeni Aysan İsviçre'de üniversiteye gitmektedir.

Elif Şafak'ta da olduğu gibi Fariba Vafi'de de okumayı seven kadınlar görülmektedir. Bununla beraber sadece okumayı seven kadınlar değil onların ebeveynlerinin de eğitime önem vermeleri dikkate değer bir konudur. Elif Şafak'ın roman kahramanlarının ortak noktaları; hepsinin babaları tarafından teşvik edilmeleridir. Hem Isabel, hem Kimya, hem Cemile ve Pembe babalarının onların okumalarını istemesi üzere okumaya teşvik edilirler. Kimya, Pembe ve Cemile'nin

[31] A.e., s. 61.

[32] A.e, s. 94.

anneleri de babalarına tersine kızların okumasına karşı çıkarlar. Firuze (Siyah Süt) ise okumayı ve yazmayı çok sever fakat toplumdan ve ailesinden çekindiği için bu yolda ilerleyemez. Aynı durum Armanuş (Baba ve Piç) için de geçerlidir. Çünkü Armanuş kitap okumayı çok sevdiğini fakat ailesinin onun bu huyunu onaylamadığından yakınır.

Fariba Vafi'de Roya (Baad Az Payan) hem evlenmek istemediği için hem de sıradan biri olmak istemediğinden okumayı tercih edenlerdendir. Roya'nın hem annesi hem de babası onu teşvik eden kişilerdir.

Her iki yazarda da hem okumayı seven kadınlar, hem de onları okumaya teşvik eden ebeveynler özellikle kızlarını teşvik eden babalar görülmektedir. Ayrıca Elif Şafak bazı kadınların okumaya çok düşkün olduğunun yanında ailesi ve toplumun kadının eğitime karşı bakışından dolayı bu yolda ilerleyemediğini göstermeye çalışır.

8.2. Eğitime Karşı Olanlar ve Eğitim Görmeyenler

Baba ve Piç romanında Armanuş fazlasıyla kitap okumaya düşkündür. Halası onun bu kitap okuma düşkünlüğünden haz almaz ve onu merak eder. Çünkü Armanuş'un üvey babası Türk'tür ve zamanında Osmanlı devleti Ermeni Entelektüellerini sürgüne göndermiştir. Bu nedenle de halası, Armanuş'un kitap okumasından endişe duyar. Fakat Armanuş, kitapların dünyasından çıkmak istemez ve onlardan vazgeçemez. Rose ise kızının bu özelliğinden hiç memnun değildir. Zira o kızının zengin bir erkekle evlenmesinin hayalini kurar. Dolayısıyla erkeklerin gözünde kitap okuyan bir kızın hiçbir cazibesi olmadığını düşünür. Bu nedenle de Rose, kızına erkek arkadaşlarının yanında kitaplardan söz etmemesi için uyarılarda bulunur.[33]

[33] Şafak, Elif, **Baba ve Piç**, çev: Aslı Biçen, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 104.

Aşk romanında ise, Kimya'nın kız çocuğu olduğu için eğitim alamaması konusuna değinilir. Bilge'nin biri, Kimya'nın özel bir çocuk olduğunu ve muhakkak eğitim görmesi gerektiğini söylese de fakir ve eğitimsiz olan ailenin annesi, kız kısmının okumasına hiç gerek olmadığını söyler. Ona göre bir kızın mutlaka ev işlerinde eğitim alması gerekir. Kimya, annesinin karşı çıkmasına rağmen babasının kararı ile öğrenim görebilmesi için Konya'ya götürülür.

Aynı romanda Mevlana'nın ikinci karısı olan Kerra da eğitim almayı çok istediğini ama toplumun buna müsaide etmediğini belirtir:

> "...Sosyal hayatın dayattığı bu kuralları bütün kadınların ezbere bildiğinden, bazı kadınların erkeklerini nasıl baştan çıkarabileceğine dair tüyolar aldığından ve kimsenin kadının eline kitap vermemesinden yakınır." [34]

İncelenen bu konuya bakılırsa İranlı yazar Vafi'de okumayan veya okumaya karşı çıkan toplum ve aile görülmemektedir. Elif Şafak'ta bu konu birkaç romanda ele alınır. Kimya (Aşk) ve Armanuş (Baba ve Piç) okumayı seven fakat okumaları anneleri tarafından onaylamayan kahramanlardır. Kimya'nın annesi kendisine ev işlerinde yardım etmek için Kimya'nın okumasına karşı çıkar. Armanuş'un annesi ise kızının kitaplarla bu kada zaman geçirmesinin erkekleri kendinden uzaklaştıracağından, dolayısıyla kızının evlenemeyeceğinden korktuğu için okumasına karşı çıkar. Kerra (Aşk) ise toplum ve ailesi onaylamadığı için okumayı bırakan kahramanlardır.

8.3. Eğitimli Olanlar

Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarında yüksek eğitim alan veya eğitimine devam eden kahramanlar mevcuttur.

[34] Şafak, Elif, **Aşk**, çev. K. Yiğit Us, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 213.

Örneğin Elif Şafak'ın **Bit Palas** romanında Nadya Onissimovna bir böcekbilimcisidir. **Araf** romanında Ava O'connel bir psikoterapisttir.

Aynı romanda Northampton yerel gazetesini çıkaran Helen Lehman'ı görürüz.

Baba ve Piç romanında Armanuş'un halası olan Surpun, beşerî bilimler profesörüdür. Zaruhi Hala ise anaokulu öğretmenidir. Aynı romanda terapik okuma grubunda olan Connie psikoloji mezunudur. Yine aynı romanda Kazancı ailesinin kızlarından olan Cevriye özel bir lisede tarih öğretmenidir.

Aşk romanında Ella, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuş, fakat kocası onun çalışmasına izin vermemiştir. Ella'nın kızı Jannette de üniversite öğrencisidir.

Fariba Vafi'nin **Razi Der Kuçeha** romanında, başkahraman olan Humeyra, üniversite için Tahran'a gider.

Bad Ez Payan romanında Aysan, İsviçre'de üniversite öğrencisidir.

9. Kadın ve Aile İlişkileri

Fariba Vafi ve Elif Şafak'ın romanlarında aile içi sorunlar en çok işlenen temalardan biridir. Bu bölümde kadın ve etrafındakilerle ilişkisi Elif Şafak ve Fariba Vafi romanlarında incelenecektir.

9.1. Karı-Koca İlişkisi

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında Isabel'in kocası Antonio'nun sadece işleriyle meşgul olması ve Isabel ile ilgilenmemesi Isabel'i kocasından uzaklaştırır. Tek derdi başarılı olmak olan Antonio, üniversitede felsefe kürsüsünün başına geçmek için sürekli çalışıp durur. Dolayısıyla birbirinden

duygusal olarak çok uzak kalan karı-kocanın ilişkisi, zamanla Isabel'in onu aldatması ve evden gitmesiyle biter.

Şehrin Aynaları'nda bir diğer karı- koca ilişkisi, Elena ve kocasının mutsuz evliliğidir. Kocası oğulları Diego'yla bir gün panayıra gitmek için evden çıkarlar fakat Diego bir kazada ölür. Oğlunun ölümünden sonra Elena, kocasına olan bütün ilgisini ve güvenini yitirir. Kocası ise Diego'nun ölümünden sonra kendini içmeye verir ve karısının yüzüne bakamaz hale gelir. Daha sonra sarsılmış olan ilişkileri yok olma derecesine gelir.

Bit Palas'ta Agripina ve Pavel Pavloviç çifti Bolşevik Devrimi'nden sonra İstanbul'a gelirler ve iş aramaya başlarlar. Agripina garson olarak işe başlar ve kısa bir müddet sonra doğum yapar. Kızlarının doğumuyla ilişkileri iyice sarsılır. Agripina, kızını dünyaya getirince bunalıma girer. Bir öğleden sonra bebeği emzirmek için eve gelen Agripina, onu yatakta ölü bulur. Çok daha fazla bunalıma giren Agripina Fransa'da bir kliniğe yatırılır. Pavel Pavloviç, ona olan vefa duygusundan dolayı tekrar İstanbul'a gitmeye karar verir ve orada Bonbon Palas isimli bir apartman yaptırarak o apartmanın on numaralı dairede ölene kadar yaşarlar.

Romanda bir başka karı-koca ilişkisi Anlatıcı'nın anne ve babasının ilişkisidir. Her akşam içki içen babasına annesi akşamlar düzenli bir sofra hazırlar. Kadın ve oğlu sofrada ona eşlik ederler. Bu kadın kocasını kıskanır. Çünkü geçen yılların ardından kendisi fazlasıyla çökmüştür fakat kocasının hala yakışıklılığını muhafaza ettiğini düşünür. Annesi bu durumdan oldukça rahatsızdır. Daha sonra Anlatıcı'nın Annesi vefat eden kocasından sonra ikinci kez evlenir.

Anlatıcı ise üniversite yıllarında tanıştığı Ayşin ile evlenir. Evlendikten sonra babasının izinden yürüyen Anlatıcı çok içmeye başlar fakat Ayşin annesi gibi tahammül edemez ve evliliklerine son verir.

Bu romanda bir diğer karı-koca ilişkisi Metin Çetin ile karısı Nadya arasındadır. Kocasından hiç değer görmeyen Nadya bazen kocasının şiddetine de maruz kalır. Mutsuz bir evliliği olan Nadya, kocasının sevdiği tatlıyı yapıp götürür. Kocasının odasına gittiğinde onu bir kadınla yan yana çok samimi bir şekilde görür ve kocasının kendisini aldattığını öğrenir.

Araf'ta Ömer ile Gail çifti de çok severek evlenseler de Gail'in yaşadığı psikolojik sorunlardan dolayı bir türlü mutlu olamazlar. Gail hep isim değiştirip intiharı düşünür. Ömer Gail'e âşıktır ve onu korumak için her şeyi yapar. Fakat Gail, çocukluğundan beri içine işleyen ölüm dürtüsünden kurtulamaz. İstanbul'da Ömer'in ailesini ziyarete gittiklerinde Boğaziçi Köprüsü'nden kendini aşağıya atar ve ölür.

Baba ve Piç'te Rose, ilk eşi Barsam'dan intikam almak için Mustafa ile evlenir fakat yıllar sonra Mustafa'yı kendine bir sığınak olarak görür ve kocasını sever. Daha sonra İstanbul'a aile ziyaretine gittiklerinde Mustafa zehirli aşureyi yiyerek ölür.

Bu romanda bir diğer karı-koca ilişkisi de Rıza Selim ve Şermin arasındadır. Rıza Selim'in ilk karısı Şermin kendi kimliğinden vazgeçemeyip oğlu Levent'i ve kocasını geride bırakarak Amerika'ya gider. Karısının gidişinden sonra Rıza Selim Kazancı, uzun süre acı çeker ve ona büyük bir kin duyar. Rıza Selim, ikinci evliliğini Cicianne ile yapar. Evlilikleri hoşgörü ve güven çizgisinde seyreder. Rıza Selim, karısına her türlü refahı ve eğitim imkânlarını sağlar. Cicianne piyano dersleri alır, Fransızca öğrenir. Rıza Selim karısıyla birlikte ölene dek dingin bir evlilik sürdürür.

Bir diğer evlilik ise Kazancı kardeşlerinin en büyüğü Banu ve kocası arasındadır. İki erkek çocuğunu bir hastalık yüzünden kaybeden Banu, kocasını da terk edip annesinin evine yerleşir. Kocası gayet iyi bir adamdır ve kimseye kötülük etmez. Banu evine gidip kocasına yemek pişirir, evi temizler, ortalığı toplar. Ama evinde asla kalmaz.

Gülsüm Nine ise varlıklı bir aile olan Kazancılar'a gelin gider. Bu ailede erkek bireylerin başında olan ölüm belasından dolayı çok erkek çocuk doğurması gerektiğini bilir. Çünkü ailede erkek nüfusu azdır ve erkeğin önemi büyüktür. Gülsüm Nine, ardı ardına üç kız çocuk dünyaya getirir. Levent Kazancı ise bu doğumların ardından ona durmadan baskı yapar ve günden güne Gülsüm Nine'den uzaklaşır. En nihayetinde de Gülsüm Nine, Mustafa'yı dünyaya getirir. Gülsüm, sevgi yoksunu kocası Levent'in hayattayken ona uyguladığı şiddetten, ölümünden sonra ise onun yokluğundan canı yanarak katı bir insana dönüşür. Bunun üzerine tek oğlu Mustafa'nın Arizona'ya gitmesi kadını iyice yıpratır, psikolojisini bozar. Kendini kıymetsiz, terkedilmiş ve değersiz hisseder.

Aynı romanda yine Kafe Kundera'nın müdavimlerinden Alkolik Karikatürist ve karısının ilişkilerinde de mutsuzluk hâkimdir. Alkolik Karikatürist, çizdikleriyle çevresinden fazlasıyla takdir görür. Hayata karşı öfkeli, hiçbir istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir alamamasının kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu kan koca her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

Aşk'ta Ella ile David'in ilişkileri, çocukları da dâhil olmak üzere dışarıya mutlu bir birliktelik olarak gösterilirken içeride durum bunun tam tersidir. Kocasının kendisini aldattığını anladıktan sonra bütün ev işlerinden sıkılır ve bir yayınevinde asistan olarak işe başlar. Ella hiçbir zaman kocasına kendisini neden ve kiminle aldattığına dair soru sormaz. Her şeyi bilmezden ve görmezden gelmiştir. David, geceleri eve gelmediğinde Ella ona hesap sormaz. Uzun bir zaman kocasından hiç sevgi ve ilgi görmez. Nadir sevişmeler dışında birbirlerine hiç dokunmazlar ve bazen haftalar ve aylarca sevişmedikleri

olur. Ella kocasının sadakatsizliğinin kokusunu alır. Özellikle sekreterinden şüphelenir. Kendisine hiç güvenmeden, aşağılık duygusu içinde dış görünüşünü yadırgamaya başlar

Ella "Aşk Şeriatı"nın yazarı Aziz'e âşık olduktan sonra üzerine bir dinginlik gelmiştir. Aziz ile olan ilişkisini Ella'nın e-postalarını okuyarak öğrenen David, karısına karşı kabahatli olduğunu, onu kırdığını söyler. Fakat Ella bu sözlerden etkilenmez. En nihayetinde de Ella, kocasını ve çocuklarını bırakıp Aziz'le evlenir. Kaç yıl mutlu bir evlilik sürdükten sonra Aziz hastalık yüzünden ölür ve Ella onun doğduğu şehire yerleşir.

Bu romanda bir başka ilişki, Mevlâna ile Kerra arasındadır. Mevlâna, ilk eşi Gevher Hatun öldükten sonra Kerra ile evlenir. Evlendikten sonra Kerra, Mevlâna'nın oğullarına kendi öz evlatları gibi davranır ve kocasına da yoldaş olur. Fakat Şems hayatlarına girdikten sonra Mevlâna, ne karısıyla ne çocuklarıyla ne de öğrencileriyle ilgilenir. Kerra, kocasını görememekten dolayı hüzünlüdür, ona artık sadece uyuduğu zamanlarda yakındır. Şems onları terk ettikten sonra Kerra, kocasının mutsuzluğunu görüp ikileme düşer. Bir yandan Şems'in gitmesine ve kocasının kendine kalmasına sevinir, fakat bir yandan da Mevlalna'nın mutsuzluğuna tahammül edemez. Evliliği boyunca hep fedakâr olan bu kadın, bu durumda bile susarak aslında kocasını düşündüğünü gösterir.

Romanın bir başka karı-koca ilişkisi Şems ile Kimya arasındadır. Evlendikleri gece Şems, evlilik hayatının ona göre olmadığını düşünür. Evliliklerinin ilk gecesinden itibaren Kimya ile hiç karı-koca hayatı yaşamazlar. Kimya ise Şems'e gerçekten âşıktır ve onun kendisiyle ilgilenmemesinden dolayı acı çeker. Altı ay boyunca ayrı odalarda yatarlar ve Kimya, onun odasına ne zaman girecek olsa, önceden Şems'e haber verir.

Hayli üzgün olan Kimya, artık kendileriyle yaşamaya başlayan Fahişe Çöl Gülü'ne gider ve ondan kocasıyla nasıl beraber olabileceklerine dair malumat almak ister. Fahişe

Çöl Gülü, ona bir erkeğe nasıl davranılacağına dair bilgiler verir. Onu süsler ve kocasının karşısına çıkarır. Fakat Şems Kimya'yı o halde görünce odasından kovar. O günden sonra Kimya, odasından dışarı adımını atmaz ve orada hasta döşeğine düşüp ölür.

Perende-ye Men romanında, romanın başkahramanı Anlatıcı, evliliğinde ayrılık kokusunu aldığından, her anı kocası ve çocuklarıyla mutlu geçirmek ister. Kocasının ona öküz gibi kilo aldığını söylemesine hiç aldırış etmez. Hatta kocasının zayıf ve ince kadınları sevip övmesine bile. Ona göre evlilik insanın cildini kalınlaştırır. Dolayısıyla umursamaz ve duyarsız davranmasını sağlar. Evlendikten yıllar sonra bağırıp çağırmanın hiçbir şeyi çözemeyeceğini anlayan Anlatıcı, kocasının bazı söylediklerine karşı sessiz kalıp zamanını bekler ama kocası onun bu tutumunu kadın kurnazlığı diye adlandırır. Kocası onları bırakıp Bakü'ye çalışmaya gittiğinde karısına, kendisine bağlı kalıp hayatını mahvetmemesini tavsiye etmesi onun gururuna dokunur. Kocasının ondan çok kolay vazgeçtiğini ama kendinin ona çok bağlı olduğunu düşünerek kocasını kıskanır.

Yine aynı romanda, kocasını önceden tanımayan, görücü usulü ile evlenen anlatıcının annesi, kocasını ilk başta ikinci babası olarak düşünür. Daha sonra yediği dayakla kendine gelir ve artık evlendiğini anlar. Bu kadın ne kocasına, ne evine ve ne de çocuklarına bağlı birisidir. Gençken çocuklarına sarılmayı, kocasının yanında yatmayı sevmeyen bu kadın, yalnız başına yürümeyi tercih eder. Kocası ile mutlu olmayan ve üç kız annesi olan bu kadın, kocası eve davetsiz misafir getirdiğinde bağıra bağıra ağlar. Kocası evdeyken kadın hep dertlidir. Kocası evden çıkıp başka şehre gittiğinde de derdi sona erer, kendini rahat hisseder. Kocası emekli olduktan sonra kadının sesi daha da artar ve adamcağız bu sesten kaçmak için evin alt katında bulunan odaya yerleşir. Anlatıcı'ya göre annesi sadece

kendine karşı vicdanlı olan, ancak kocasına karşı hiç ama hiç vicdanlı olamayan biridir. Çünkü kocası bir gece ağrıdan bağırıp ağladığında kocasının sesini duymasına rağmen aşağı kata yardım için inmemiş ve aynı gece kocası vefat etmiştir.[35]

Roya-ye Tibbet romanında Şiva'nın eşi Cavit kadınlık duygularını küçük görür ve Şiva'nın erkeksi tavırlarından dolayı onu teşvik eder. Cavit Şiva'nın erkek gibi olan yönünü sever. Üvey annesinin çok cilveli ve babasını aldatan bir kadın olduğunu bilen Cavit, Şiva'nın böyle olmasından memnundur.

Cavit'in eş seçiminde birinci ve son kriteri sadakattir. Şiva ona neden kendisini eş olarak seçtiğini sorusunun cevabında güzel, hamarat veya gururlu değil ama sadakatli ve ihanet etmeyecek biri olarak düşündüğünü söyler.[36]

Kocası Cavit'in yakın arkadaşı olan Sadık, sürekli Şiva'ların evlerine gelip gider. Fakat bir zamandan sonra aralarında aşk oluşur. On altı yıl evlilikten sonra Şiva artık çok değişir. Eviyle ve çocuklarıyla hiç ilgilenmez ve en ufak şey için kavga çıkarır. Bir sıkıntısı olduğunu herkes ve en çok da kocası fark eder. En sonunda yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder. Şule ve okuyucu da en sonunda Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını, beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.[37]

Yine aynı romanda Şiva'nın kocası, Cavit'in üvey annesi Furugh, ilk kocası Muhammet Ali'yi çok sevmesine rağmen, kısır olduğundan dolayı Muhammet Ali'nin annesinin baskısıyla kocasından ayrılmak zorunda kalır. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, mahallenin bakkalı, yani Cavit'in babasıyla evlenir fakat kocası ona karşı hep şüphelidir ve bu

---

[35] Vafi, Fariba, **Perende-ye Men**, Merkez Yayınları, Tahran, 2002, s. 37.

[36] Vafi, Fariba, **Roya-ye Tibbet**, Merkez Yayınları, Tahran, 2005, s. 60-61.

[37] A.e., s. 175.

şüphede de gayet haklıdır. Erkeklerle konuşurken cilve yapan ve sesini incelten Furugh, ikinci kocasının iki çocuğuna (Cavit ve İran) bakar. Furugh sürekli onun evde olmadığı saatlerde süslenip evden çıkar. Kocası dönmeden eve döner. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp bıçakla tehdit eder. Dolayısıyla Muhammet Ali'den tamamen ayrılır ve ikinci kocası da bir müddet sonra ölür.

Razi Der Kuçeha romanında, Mahrokh, kocasına karşı çok sessizdir. Kocası onu çok sevdiğinden onu konuşturmak ister ve hep onu kızdıracak şeyler söylese de Mahrokh hiç tepki vermeden işine devam eder. Onu herkesten ve her şeyden kıskanan kocası, onu markete kadar bile göndermez. Yeni komşuları olan Monir, ona makyaj yaptığında kocasının makyaja karşı olduğunu bildiğinden o gelmeden hemen makyajını silmeye koşar. Yan komşularının kocasıyla konuştuğunda kendini kapatmadığından ve onunlayken güldüğünden kocası evde huzursuzluk çıkarır ama Mahrokh sessizliğini koruyarak kendini savunmaz. Hâlbuki komşuları olan adam kördür ve kocası bunu bilmemektedir. Humeyra bunu babasına söylediğinde babası, bir erkeğin kadını hissetmesi için göze ihtiyacı yok der. Mahrokh gece uyurken kocasının haklı olduğunu düşünür ve adamın gerçekten yakışıklı olduğunu ve hamam işlettiğinden dolayı sürekli koktuğu sabunun kokusuna âşık olduğunu hisseder. Kocası onu çok sevdiğinden onu sürekli görebileceği ve göz göze gelebileceği şekilde oturur ama Mahrokh bundan hoşnut olmaz. Mahrokh'un kocası onu bahçede inşaat yapan işçilerden kıskandığında ilk kez ona işçilerin önünde dayak atar ve karısı hiçbir şey söylemeden evden çıkıp Humeyra ile hamama gider. O günden sonra Mahrokh bir daha konuşmaz ve kocası onun bu sessizliğini kırmak için elinden geleni yapar. Kocası yaptığı hatayı telafi etmek için gezmeyi çok sevdiğini bildiği karısını

uçakla Meşhed'e gönderir. Meşhed'den döndüğünde onu çiçeklerle karşılamaya gelen ailesi onu beklerken o tereddütle bakıp durur. Çünkü artık o eve ve o ortama geri dönmek istediğinden emin değildir.

Bu romanın diğer bir karı-koca ilişkisi komşu kadın Monir ve kocası Murat arasındadır. Monir kendisini ve kocasını dünyanın en mutlu çifti olarak gösterse da bir gün Mahrokh'a hiç mutlu olmadığını, kocasının onu kıskanmamasından üzüldüğünü anlatır. Mahrokh ise herkesin onun hayatına imrendiklerini ve onun gibi özgür yaşamak istediklerini söyler. Hâlbuki Monir'in en büyük sıkıntısı kocası tarafından kıskanılmamaktır. Hikâyenin sonunda Monir'in kendinden daha küçük olan komşularının bekâr oğlu Muhsin ile ilişki yaşadığını öğreniriz.

Mah Kamel Mişeved romanında Bahare'nin annesi, kocasıyla iyi anlaşmaz ve sürekli beddua eder. Bedduaya başladığı zaman kocası onu dinlemek istemez ve evden çıkar. Bu kadın, hayata karşı hep mutsuz bir tavır sergiler.

Aynı romanda Bahare'nin yakın arkadaşı olan Ferzane ve Mühendis Naci'nin, mühendisten kaynaklanan bir sorundan dolayı çocukları olmaz. Evliliklerinin ilk yıllarında çocuk sahibi olmak için çaba gösterseler de daha sonra vazgeçerler. Çok iyi anlaşan bu karı-koca, Bahare'yi evlenmesi için arkadaşlarıyla tanıştırırlar.

Baad Ez Payan romanında Fateme, annesini kaybedince Daryuş ile tanışıp evlenir ve bu onun annesinden sonraki bunalımlı halinin toparlanmasını sağlar. Daryuş, Fateme'yi sürekli şımartır, el üstüne tutar.[38]

Evlendikten bir süre sonra annesini özleyen Fateme, yine depresyona girip psikoloji tedavi görür. Kocası da Fateme'nin kendisini daha iyi hissetmesi için ona sürekli gezip tozması gerektiğini söyler.

[38] Vafi, Fariba, **Baad Ez Payan**, Merkez Yayınları, Tahran, 2013, s. 164.

Yine aynı romanda Fateme'nin annesi, hayatından memnun değildir. Kocasının akrabalarını sevmediği için onların eve gelmelerini istemez. Kocasının bir sürü eski eşyasını, o evde yokken hurdacıya bedava verince kocası buna çok kızar ve yatağını ayırır. Makyaj yapınca çok daha güzelleşen bu kadının kocası, güzelliğiyle yeteri kadar dikkat çektiğini düşünerek karısının makyaj yapmasını hiç istemez.

İki yazarın romanlarını incelendiğinde, her iki kadının da karı-koca ilişkisine ne kadar fazla önem verdikleri görülmektedir. Bu konuyu bazı romanlarda eleştirel, bazı romanlarda teşvik edici tavırla ve bazı romanlardaysa farklı bir biçimde anlatmaya çalıştıklarını gördük. Karı-koca ilişkilerini bozan nedenleri ve o nedenlerden doğan sorunların sonucunu göstermeye çalışan yazarlar, her romanda farklı kahramanlara farklı huy ve tavırlar yükleyerek bunu gerçekleştirmişlerdir. Elif Şafak'ta Isabel (Şehrin Aynaları), Kerra ve Kimya (Aşk) kocalarının ilgisizliğinden şikâyet eden kadın kahramanlardır. Isabel bu ilgisizliğe bir başkasını sevmekle, Kerra ve Kimya ise kocalarını çok sevdiklerinden onlara katlanıp evliliklerine devam etmekle karşılık vermekteler. Fakat Kimya kocasının ilgisizliğinden ölen kadın kahramandır. Fariba Vafi'de Perende-ye Men romanındaki kahraman Anlatıcı da kocasının ilgisizliğini görüp evliliğini devam ettiren kahramandır. Elena (Şehrin Aynaları), Agripina (Bit Palas) ve Banu (Baba ve Piç) çocuklarını kaybettikleri için kocalarından duygusal olarak ayrılan kadın kahramanlardır. Madam De Marelle (Mahrem) ve Gülsüm Nine (Baba ve Piç) kocalarından şiddet gören kadın kahramanlar, Nadya (Bit Palas) ve Ella (Aşk) kocaları tarafından aldatılan kadınlardır. Fakat Nadya hayatına devam eder, Ella ise kocasını aldatır. Mahrokh (Razi Der Kuçeha) kocasının gereksiz kıskançlığından usanan ama evliliğine devam eden fakat kocasından duygusal anlamda ayrılan kadındır. Monir (Razi Der Kuçeha) ise kocası tarafından

hiç kıskanılmadığı için ondan duygusal olarak ayrılıp aldatan kadın kahramandır.

9.2. Anne-Evlat İlişkisi

Anne ile oğul arasındaki ilişkilerin, anne kız ilişkilerinden daha farklı bir durumu vardır. Anne-kız ilişkilerinde anne, kız için her şeyden önce bir rehberdir, öğretmendir. Ancak anne-oğul ilişkilerinde ise anne oğlunu soyunu sürdürecek bir veliaht gibi görür.

9.2.1. Anne-Kız İlişkisi

Pinhan romanında Nevres'in Annesi, onu ve babasını bırakıp kaçtığı için Nevres'in içinde biriken öfkeden dolayı psikolojisinin çok kötü olduğunu görmekteyiz.. Babası öldükten sonra halası Nevres'i yanına alır. Babasının ölümü üzerine, kaçmış olan annesinin dedikodusunu yapan komşu kadına o psikoloji ile ders vermek isteyen Nevres'in olağanüstü güçleri ortaya çıkar. Dedikoducu Düsükçene Pakize'nin kulağındaki küpeye konsantre olarak, küpenin kulağını yırtarak aşağı düşmesini sağlar.

Bit Palas romanında, Su ve annesi arasındaki ilişki sadece temizlik üzerine kurulur. Kızı ve hiç ortalıkta görünmeyen kocasıyla oturan bu kadın temizlik hastasıdır. Kızı Su'yun bitlendiğini öğrendiğinde binadaki kuaföre götürüp kızının saçlarını kestirir.

Araf romanında Alegre'nin annesi, onun şişmanlamamasını, daima ince kalmasını ister. Aksi takdirde zengin ve görgülü bir koca bulma şansını kaybedeceğini söyler. Alegre, annesinin kendisinden utandığını hisseder.

Baba ve Piç romanında Gülsüm Nine'nin kızlarıyla olan ilişkisi Mustafa'yla olan ilişkisinden çok farklıdır. Mustafa'dan

sonra yine erkek olur umuduyla doğurduğu Zeliha'nın aykırı davranışlarından, giyiminden, asiliğinden ve babası belli olmayan bir çocuk dünyaya getirmesinden dolayı ona sürekli diklenir. Asi ve sivri dilli Zeliha, annesinin bu düşüncelerini önemsemez. Gülsüm Nine, sonradan dindar olan en büyük kızı Banu'nun başını örttüğünü gördüğünde tepkisi ağır olur.

Zeliha'nın haram yoldan doğurduğu kızı Asya ile ilişkisi çok farklıdır. Asya kendi annesini anneden ziyade bir teyze olarak görür ve ona Zeliha Teyze der. Asya, annesinin kendisinden daha güzel olmasına katlanamaz. Annesinin bütün huyunu alıp da güzelliğini alamamasından dolayı mutsuzdur. Bunu adaletsizlik olarak görür. Belki de bunun için annesine "teyze" diyerek hitap eder, böylece araya bir mesafe koyar. Asya'nın kendisine "teyze" diyerek hitap etmesi Zeliha'nın canını yaksa da teyzeliği, annelikten daha iyi yapabileceğine inanır. Zeliha, Asya'yı çok sever ama kızının sigara içtiğini bilmesine rağmen ona tepki vermez.

Romanda bir diğer anne-kız ilişkisi Rose ile Armanuş arasındadır. Armanuş, annesinin çocukluğundan beri üstüne fazlaca düşmesinden rahatsızdır. Bu nedenle de onunla sağlıklı bir iletişim kuramaz. Kızını sürekli kontrol etmek derdinde olan Rose, Armanuş'un kimseye haber vermeden İstanbul'a gittiğini öğrendiğinde çok telaşlanır. Nitekim Rose kızını almak için hemen İstanbul'a gider. Durmadan kitap okuyan Armanuş, annesinin ona tepki göstermesine şaşırır. Rose kızına, erkeklerin gözünde kitap okuyan bir kızın hiçbir cazibesi olmadığını söyler.

Aşk romanında Ella, evlendikten sonra tüm hayatını evine ve çocuklarına adar. Çocuklarının kahvaltıda ne yediklerini ya da ne yemediklerini bilir ve her birine özel yiyecekler hazırlar. Bir cumartesi öğleden sonra büyük kızı Jeannette'in evlenme kararı aldığını açıklamasıyla Ella şok olur. Kızına bu evliliğe kesinlikle karşı olduğunu söylemesiyle Jeannette'e onun

aşktan anlamadığını söyler. Jeannette, annesinin mutsuzluğundan dolayı Jannette'in mutluluğunu kıskandığını söyleyerek Ella'nın düşüncelerine itiraz eder. Ella, kızının bu itirazlarına rağmen bildiğinden şaşmaz ve Scott'u arayarak bu evliliği onaylamadığını söyler. Annesinin Scott'u aramasının ardından Jeannette evi terk eder. Ella, bir süre sonra hatasını anlayıp kızını arar ve özür dileyerek onunla barışır.

Yine aynı romanda çocukluk yılları çok iyi geçmeyen Ella, babasının kendisini asmasına şahit olur ve bu olaydan annesini sorumlu tutarak annesine karşı öfke ve nefret duyar.

> "Ella ile annesinin aralarının düzelmesi uzun zaman almıştı. Aslında yakın zamana kadar annesine nefreti devam etmiş, ancak birkaç sene önce maziyi deşmeyi bırakabilmişti. Artık yorulmuştu öfke duymaktan. Geçmişe öfkelenmek ağır bir yüktü." [39]

Perende-ye Men romanında başkahraman babasının ölümü üzere annesi ile arasında bir sır taşır: evin alt katında ağrıdan ve sızıdan bağırıp ağlayan babasının sesini annesi duysa da o gece adamı kurtarmak için gitmez ve babası o gece vefat eder. Daha çocukken annesinin onunla arkadaşlık kurmaması, rahat konuşamaması ve aralarındaki uzaklığı kendi kızında telafi etmeye çalışır. Kendi kızı Şadi'ye ondan büyük olan erkeklere karşı dikkatli olmasını ve ona dokunmak istediklerinde sessiz kalmayıp bağırması gerektiğini nasıl anlatacağını düşünür. Anlatıcı annesine hiç bağlı olmasa da hep onu düşünür. Bu kadın, annesinin onu erkek çocuğum olur ihtimali ile doğurduğunu söyler. Babasının da onu hep erkek çocuğu gibi gördüğünü ve ona hep erkek çocuğu görevleri verdiğini anlatır. Kocası Emir yurtdışına çıktığında annesinin yanında birkaç gün kalan Anlatıcı, annesinin kendisinden çok rahatsız olduğunu düşünür ve kendi evine döner.

---

[39] A.e., s. 124.

Aynı romanda hiç evlilik yapmayan ve annesiyle birlikte yaşayan Şehla, annesinin en yakın arkadaşı sayılacak kadar samimi olduğu kızıdır. Şehla annesiyle birlikte yaşamaktan mutlu olsa da temizliğe çok önem vermektedir. Annesini temiz bulmadığından artık onunla birlikte yaşamaya dayanamadığını kardeşine anlatır.

Roya-ye Tibbet romanında, Şiva ve Şule'nin annesi kızlarına çok bağlıdır. Bu kadın kızlarının içki içmelerine tepki gösterip kızar ve kızı Şule'nin birisiyle çıktığını öğrenip diğer kızı Şiva'ya anlatır. Dünürü Furugh hastalanınca kızının ona bakmasını kıskanıp kızının sadece yabancıları sevdiğini, kendi hariç herkese iyi baktığını söyler.

Razi Der Kuçeha romanında romanın başkahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı olan Humeyra, annesi Mahrokh'un çocuklarına hiç sarılmadığını ve kendisine sadece bir kere hamamda sarıldığını anlatır. Humeyra, annesi Mahokh'u hep evde çamaşır yıkayıp temizlik yaparken hatırlar ve babasının annesine zulmettiğini düşünür. Özellikle annesinin genç yaşta ölmesi, Humeyra'nın bu düşüncesini daha fazla tetikler.

Baad Ez Payan romanında yıllar önce kocasından boşanıp kızı Meryem ile İsviçre'ye giden Menzer ve kızı Meryem'in ilişkisine rastlarız. Orada Ati adında bir kadın onlara çok yardım eder ve Meryem'e bakarak Menzer'in işe gidebilmesini sağlar. Menzer, zaruri bir durum olmadıkça kızı Meryem ile konuşmaz. Ancak eskiye göre Menzer'in artık kızıyla arasının iyi olduğunu ve o eski günlerin bir daha geri dönmemesini istediğini görürüz.

Bu romanda Menzer'in annesiyle ilişkisine ve annesinin verdiği öğüdü de görmekteyiz. Kocasının sürekli küstüğünü ve her küstüğünde yatağını ayırdığını annesine anlatan Menzer, annesinin bu konuyla ilgili kızına ne olursa olsun yatağını kocasından ayırmamasını çünkü bu olayın evliliğin sonu olduğunu anlatmaktadır.

Aynı romanda Fateme ve annesinin ilişkisi de çok derindir. Annesine çok düşkün olan Fateme annesi hasta olduğunda çok üzülür ve annesinin başından ayrılmaz, hep ağlar. Annesini kaybedişinin ardından Daryuş ile tanışıp evlenmesi onun toparlanmasını sağlar. Evlilikten kısa bir süre geçtikten sonra annesini özleyen Fateme yine depresyona girip psikolojik tedavi görür.

Yine aynı romanda Aysan annesiyle çok iyi anlaşan ve ona çok bağlı bir kızdır. Ama Fateme ve küçük kızı Aylar sürekli tartışırlar. Ergenlik çağında olan bu kız annesinin baskısından usanıp sürekli teyzesinin vasıtasıyla annesinden dışarı çıkmak için izin ister. Fateme'ye göre kızı Aylar şefkatsizdir ve bu yüzden onunla kimsenin evlenmek istemediğini düşünür.

Hem Elif Şafak hem de Fariba Vafi anne kız ilişkisini fazlasıyla romanlarında işlemekteler. Bu romanların bazısında anne-kız ilişkisinin çok derin ve duygusal olduğunu, bazısında ise bu ilişkinin biraz çekişmeli ve rekabet içerdiğini görürüz. Kimi romanda annenin babaya zulmettiğini, neticesinde anneye sert tavır koyduğunu, kimi romanda ise babanın anneye zulmettiğini, dolayısıyla kızın annesine acıdığını, bazısında da annenin kızına karşı koruyucu tavırlar sergileyip zamanında onun yaptığı hataları tekrar etmemesini istediğini gördük. Söz konusu, anne-kız ilişkisinin hem Türkiye'de hem de İran'da aynı şekilde ve aynı duyguları içerdiğini görüyoruz.

9.2.2. Anne-Oğul İlişkisi

Pinhan romanında, yıllarca yokluk ve sefalet çeken Pinhan'ın annesi, hem yokluğun hem de anneliğin mücadelesini verir. Sürekli olarak gelgitler yaşayan bu kadın oğlunun tekkede daha rahat edeceğini, sofrasından bir boğaz eksildiğini düşünerek ona geleceği için hayır duaları eder. Fakat bu dualar, akşam yemeğinde oğlunun onu dört yetimle açlık ve

sefalete terk etmesine kızarak, hatta beddualar ederek oturmasına kadardır.

Şehrin Aynaları romanında Elena Rodriguez, oğlu Diego'yu kaybettikten sonra psikolojisi çok kötü olur. Dolayısıyla komşusu Isabel'in oğlu Andres'i, Tanrı tarafından ona çektiği acıların bir mükâfatı olarak gönderildiğini düşünerek bağlanır. Acılar içinde kıvranırken Andres'e sahip olmak için onun ailesini ispiyonlayıp geriye kalan süre içinde akli dengesini de kaybeder. Isabel ise bu kadını sevmemesine rağmen oğlunu Diego'nun yerine koyduğunun farkındadır. Kadının acısının hafifletmesinden dolayı bu duruma itiraz etmez.

Bit Palas romanında kuaför olan Celal ve Cemal kardeşlerin babaları Avustralya'ya çalışmaya gider. Orada çok zengin olur ve güzel bir kadınla birlikte yaşar. Oğullarına kadının ve oturacakları evin fotoğrafını gösterip annelerini köyde bırakıp yanlarına gelmelerini söyler. Oğlanlar da annelerini yalnız bırakarak yola çıkarlar. Fakat arabaya binerken ayakkabısı çıkan Celal arabadan atlar. Oda köyde annesiyle kalmaya mecbur kalır. Cemal ise yıllar sonra bu olayı hatırladığında annesini terk etmenin acısını kardeşine anlatır. Onlar gittikten sonra Celal ve annesi büyü yaptırmak için bir hocaya giderler. Celal, hocanın dediklerini yapmaya çalışır ama pek de başarılı olamaz. Annesi o gecenin sabahında pişman olur ve Cemal'e kıyamayacağını söyler. Celal de büyüyü yapamadığını söyleyince annesinin içi ferahlar.

Aynı romanda "Anlatıcı'nın Annesini, onun bize anlattıklarıyla tanıyoruz. Romanın içinde rolü olmayan bu kadın, Anlatıcı'nın anlattığına göre kocasına her zaman güzel mezeler hazırlar. Anlatıcı, eski karısı Ayşin'i annesiyle kıyasladığında, karısının annesine hiç benzemediğini düşünür. Çünkü Ayşin hiçbir zaman onun için yemekler hazırlayıp masalar donatmaz. İki erkek bir kız annesi olan bu kadın, kızına çok düşkündür ve onu kendisi gibi yetiştirir.

Aynı romanda temizlikçi olan Meryem, kocasına ve huylarını babasına fazlasıyla benzeyen oğlu Muhammet'e çok üzülür ve onların Meryem olmadan hiçbir şey yapamayacaklarını düşünür:

> "...Meryem'in kocasından bir şey beklediği yoktu. Kendi işini kendi görürdü ve zaten uzun zamandır Musa'nın işlerini de kendi vazifesi bellemiş bulunuyordu. Her akşam, çöp kamyonunun gelmesine yarım saat kala dairelerin çöplerini toplar, sabahları da ekmeğini gazetesini dağıtırdı. Sabahki faslı erkenden yapardı ki Muhammet'le didişmeye ve kahve falına vakit kalsın. Kahvesini içmeden katiyen çalışmaya başlamaz, başladığı zaman da kolay kolay durmazdı. Bonbon Palas'ta beş ayrı eve temizliğe gidiyordu. Hafta içi her gün birine..."[40]

Son derece şefkatli bir anne olan Meryem, oğlu Muhammet'in toplumda ezik ve zayıf olmasına çok üzülür ve ona nazar değecek düşüncesiyle sürekli endişelenir. Meryem'in bu dünyadaki tek isteği, oğlunu biraz daha cesur ve güçlü görmektir.

Yine aynı romanda emekli organik kimya öğretmeni olan Zeren'in en büyük derdi, oğlunun eğri burnudur. Oğlunun dört kez kırılan burnunu bir takıntı haline getiren Zeren, oğlunu evlendirdikten sonra sabırsızlıkla torununun burnunu görmeyi bekler. **Baba ve Piç** romanında Suşan, oğlu Levent'i yürümeye başladığı zamanlarda terk edip Amerika'ya gider. Suşan, Levent'e annesinden hatıra olan nar şeklinde bir broşla birlikte bir mektup bırakır. Levent annesiz büyür ve anne sevgisini tatmadığı için de hayatı boyunca katı bir adam olur. Amerika'ya giden Suşan orada yeniden evlenir ve çocukları olur. Çocuklarını Türklerden nefret eden bir Ermeni olarak yetiştirir.

---

[40] Şafak, Elif, **Bit Palas**, Metis Yayınları, 7.B., İstanbul, 2006 s. 191.

Araf romanında Zehra, kocasının ölümünden sonra doktora eğitimi için Amerika'ya gitmekten vazgeçen oğlu Abed'i oraya gitmesi için ikna eder. Zehra, eğitim almamış biri olmasına rağmen Abed'in okumasına destek verir. Uçaktan korkmasına rağmen oğlunu görmek için Amerika'ya gider. Abed, annesinin geleceği haberini aldığında tedirgin olur. Çünkü Zehra inançlı bir Müslüman'dır ve ev arkadaşlarını, özellikle de onların yaşama şekillerini görünce annesinin üzüleceğini düşünür. Fakat Zehra onları görünce oğluna her medeniyetin farklı yaşam tarzları olduğunu söyler.

Bu romanda bir başka anne-oğul ilişkisi Ömer ile annesi arasında geçer. Ömer'in annesi oğluna karşı her zaman sevgi dolu ve sevecendir. Ama Ömer üniversite yıllarından sonra bu sevgiye karşılık vermez. Annesi, o lisedeyken yatağının altında cinsel içerikli dergiler ve CD'ler bulur. Oğlundan hesap sormak yerine bu dergileri yok eden anne, ona hiçbir şey söylemez. Ömer, annesinin böyle davranmasından dolayı ona içten içe çok kızar. Ömer, doktora için Amerika'ya gittiğinde annesi her telefon konuşmalarında, televizyondan öğrendiği kötü haberlere dikkat çekerek oğluna dikkatli olmasını söyler. Ömer, ise onun bu davranışlarından rahatsız olur.

Roya-ye Tibbet romanında Furug kocasıyla (Muhammet Ali) mutlu bir evlilik yaşar fakat çocuk sahibi olamazlar. Dolayısıyla Muhammet Ali'nin annesi oğlu için başka birini bulup ayrılmalarına neden olur.

Anne-oğul ilişkisi de anne-kız ilişkisi kadar romanlarda işlenmektedir. Her iki yazarın da romanlarında genellikle annenin oğluna karşı acıma ve koruma duygusu beslediğini gördük. Fakat koruyucu olmanın, oğulları rahatsız ettiğini ve belli bir zamandan sonra usandırıcı olduğunu gördük.

9.3. Baba-Kız ilişkisi

Pinhan romanında Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin en büyük kızı Züleyha, annesi öldükten sonra babası ve kız kardeşlerine tek başına kol kanat gerip analık eder. Babası ona hem çok güvenir, hem de onu her gördüğünde içi sızlar ve onun için çok üzülür.

Yine bu romanında Nevres'in babası içkiye düşkün biridir. Babanın içkiye olan düşkünlüğü kızıyla arasındaki bağların zayıflamasına sebep olur. İçki kokusuyla babasını özdeşleştiren Nevres, babasının ölümünü ise soğukkanlılıkla karşılar.

Şehrin Aynaları romanında Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı Zühre, babasını en iyi bilen ve anlayan kişidir. Babasına çok düşkündür. Babasının çektiği sıkıntıları bildiğinden onu çok merak eden Zühre, babası için çok üzülür.

Aynı romanda Isabel'in babası, tek kız çocuğu olan Isabel'in okuma yazma öğrenmesi için elinden geleni yapar. Isabel de babasının bu ısrarlı arzusuna kayıtsız kalmadan büyük bir iştahla kitapları okur.

Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı Zülfe son derece çirkin ve değişik bir yüze sahiptir. Babası Şeyh Süleyman Sedef Efendi onu kimseler görmesin ve çirkinliğini yüzünü vurarak incitmesin diye tekkenin en üst katında ona bir yer ayarlar ve kız orada yalnız yaşar. Kızı ziyaret eden tek kişi babası olur.

Yine aynı romanda Camgöbeği renginde gözleri olan Yaşlı diye tanıdığımız kadın, çocukken babası Amet Zambarel'in gözünden şöyle anlatılır:

> "...Kızına her bakışında, onun saçlarında, buğday teninde, uzun boylu olacağını gösteren hatlarında kansını görmüştü. Haksız da sayılmazdı hani. Küçük kız tıpatıp annesine benziyordu. Bir tek şey hariç. Bu küçük kız ne baba ne de anne tarafında benzerine rastlanan camgöbeği gözlere sahipti. Ne gariptir ki küçük kızın gözbebekleri, güneşli

havalarda büyüyüp saydamlaşıyor, yağmurlu havalarda ise küçülüp, masmavi bir renk alıyordu. Geceleri ışıl ışıl, gündüzleri ise boş boş bakıyordu..."[41]

Bit Palas romanında General Pavel Pavloviç Antipov'un gayrimeşru kızı Valerie Germian, babasını hiç sevmeyen ve onu ilgisizliğinden dolayı affetmeyen bir kızdır. 1972 yılında babası öldüğünde mezarına bile gitmez.

Baba ve Piç romanında Barsam Çakmakçıyan'ın açık görüşlü bir baba olduğunu kızının bir erkekle buluşmasını destekliyor oluşundan anlarız. Baysam'ın karısından boşandığına rağmen hep kızının yanında olduğunu, kızı Armanuş'un babası Barsam'a çok fazla düşkün olduğunu görürüz. Bununla birlikte Baysam'ın kızı için kaygılandığını, onun için en iyisini istediğini ve kızının incinmesinden korktuğunu da görmekteyiz.

Aşk romanında Ella, babasının annesi tarafından yeteri kadar mutlu edilmediği için öldüğünü düşünür. Bunun için annesini uzun bir süre affetmez ve kendine annesi gibi olmayacağına ve eşini mutlu edeceğine dair söz verir.

Perende-ye Men romanında hiç evlilik yapmayan ve annesiyle birlikte yaşayan Şehla, babasına çok bağlıdır ve babası alzheimer olduğunda kaybolmaması için sürekli onun cebine adres yazıp bırakan kızıdır. Daha sonra babası rahat etsin diye annesiyle birlikte babasını evin alt katındaki odaya yerleştirip orayı resmen bir hastaneye dönüştürür. Babası vefat edince hayata karşı kayıtsız kalan Şehla, adeta dünyaya küser.

Razi Der Kuçeha romanında, romanın başkahramanı Humeyra, babasının hasta yatağının yanında, hastaneden geçmişe ve çocukluğuna yolculuk yaparak hikâyenin akışını sağlar. Babasından sürekli dayak yiyen Humeyra, üniversite bahanesi ile evden ayrılıp Tahran'a gider. Humeyra için babanın bir

[41] A.e., s. 89.

anlamı yoktur. Hastalandığında yanında olmayan Humeyra, vicdan azabından babasının cansız bedeninin yanında hastanede bekler. Humeyra kendisini hiç eleştirmeyen ve çocukluğunda sokağa çıkmasına hiç engel olmayan babasına karşı çok duygusuzdur.

Aynı romanda, Humeyra'nın çocukluk arkadaşı olan Âzer'in babası uyuşturucu kullanan birisidir. Babasını polisler gelip evlerinden götürdüklerinde Âzer çok ağlar. Humeyra keşke benim de babamı alıp götürseler diye dua eder.

Baar Ez Payan romanında annesinin vefatından sonra babasına bakan Fateme, babasının tekrar evlenmesine karşı çıkar ve sürekli babasını takip eder. Babası kızından çok usandıysa da ona muhtaç olduğu için bir karşılık veremez. Nihayetinde babasının tekrar evlenmesine razı olur fakat babası kalp krizi geçirip vefat eder. Fateme, babası tekrar evlenmek istediği için ona karşı içinde bir kin taşır. O yüzünden babasının mezarına hiç gitmez. Babasına olan öfkesi biraz dindikten sonra, son model siyah arabasıyla kardeşini de yanına alıp babasının mezarına gider.

Aynı romanda Fateme'nin kız kardeşi Roya babasına karşı duygusal bir kızdır. Roya, annesi vefat ettikten sonra babasının tekrar evlenmek istemesine hiç tepki göstermezken ablası babasına karşı nefret ve kin duyar.

Baba ve kız ilişkisi kimi romanda çok duygusal ve derinken kimi romanda da çok duygusuz, bazen kin ve düşmanlık içeren bir ilişkidir. Bu her iki yazarda da görülür. Bazı kadın kahramanlar babalarına çok bağlıyken, bazıları babalarını hiç sevmeyip vicdan azabıyla babalarına yaklaşmaktadırlar.

9.4. Teyze-Yeğen İlişkisi

Araf romanında, Alegre, annesini ve babasını trafik kazasında kaybedince en büyük teyzesi Piedad'ın evinde diğer dört

teyzesi ve dört halasıyla birlikte yaşarlar. Küçük yaşta hem yetim hem de öksüz kaldığı için teyzeleri ve halaları onu koruyup kollarlar. En büyük teyzesi Alegre'ye büyük bir sevgi ve ilgi gösterir. Ancak Alegre zaman zaman bu aşırı ilgiden sıkılır. Alegre, genç kızlığa yeni adım attığı yıllarda Ukraynalı bir gençle iki kez birlikte olur ve hamile kalır. Bebeği aldırmaya karar veren Alegre, kürtaja teyzesi la Tia Tuta ile gider ve bu meseleden sadece onun haberi olur. Çünkü teyzelerinin arasında sır saklamasını bilen bir tek o vardır. Kürtajdan sonra teyzesi ona sarılıp dersini alıp almadığını sorar.

Baba ve Piç romanında Asya, teyzelerle dolu bir evde yaşar. Birbirine bağlı olan Kazancı ailesinde teyzeler farklı nedenlerden dolayı evlendikten sonra annelerinin evine geri dönmüşlerdir. Asya'ya göre onlar, zamanında yapmak isteyip de yapamadıkları ne varsa, ailenin tek çocuğu Asya'ya yaptırmak istemektedirler. Asya ailenin tek çocuğu olmasından dolayı bütün ilginin ve sevginin kendisine yönelmesinden hayli rahatsızdır.

Baad Ez Payan romanında başkahraman Roya iki yeğeniyle de çok samimidir ve sürekli ablasıyla kızlarının arasında kalır. Yeğeni Aysan, annesinin teyzesi Roya gibi olmasını çok istediğini arkadaşına anlatır. Aylar ise hep dışarı çıkmak istediğinde Roya'yı araya koyarak annesinden izin alır.

Romanları incelediğimizde, teyzenlerin yeğenlerini kendi çocuğu gibi çok sevdiklerini ve onlara çok bağlı olduklarını görürüz.

9.5. Hala-Yeğen İlişkisi

Pinhan romanında Nevres, babasının ölümünden sonra halasının evinde yaşamaya başlar. Nevres, bu eve geldiği ilk günden itibaren öfkesinden bir şey kaybetmez ve hissizliğine devam eder. Halası ise onu gözlemler ve onun bu hallerinden

ürker. Nevres'in davranışlarını çocukluğuna ve annesinden sevgi görmemesine bağlayan hala, onun ancak sevgi ve merhametle düzeleceğine inanır. Bu nedenle ona sürekli gülümser ama Nevres, halasının yüzünde ne zaman gülümseme görse ondan iğrenir.

Nevres'in, kızı Safinaz'ın çeyizine imrenerek baktığını gören hala, vakti gelince ona da böyle bir çeyiz hazırlayacağını söyler.

Bit Palas romanında Nadya, halasına bir Türk ile evleneceğini söylediğinde halası yeğeninin bu evlilik düşüncesine karşı çıkar. Türkler şarap içmediklerinden, şaraba ve kadına saygılı olmadıklarını yeğeni Nadya'ya anlatmaya çalışan hala, yine de başarılı olamaz. Nadya, Metin Çetin ile evlenir. Halası yine de Nadya ile ilişkisini kesmez, yeğeniyle sık sık mektuplaşırlar.

Baba ve Piç romanında Armanuş'un annesi ile babası boşanır. Armanuş ise bazen annesinin yanında bazen de babasının yanında kalır. Babasının yanına gittiğinde halalarıyla da görüşür. Annesi onun üzerine ne kadar düşüyorsa, Çakmakçıyanlar da aynı derecede sevgileriyle onu boğarlar. Yemek kültürleri hayli geniş olan Çakmakçıyan ailesinde halaları ona durmadan yemek yedirirler. Bazen de istemese dahi zorla yedirirler.

Hala-yeğen ilişkisinin derin ve kopmaz olduğu sadece Elif Şafak romanlarında görülmektedir. Fariba Vafi bu konuya değinmez.

9.6. Gelin-Kaynana İlişkisi

Pinhan romanında Kevser Nine'yle aynı evde oturan gelin, evin üçüncü katının Kevser Nine'nin olduğunu ve oğlu İdris'in onun gözündeki değerini bilir. Dolayısıyla seneler boyu gül gibi geçinip giderler. Kevser Nine'nin kaynanalık hakları

karşılığında evin en küçük çocuğu ona verilir. Kaynana dırdırı çekmeyen, mutfağının ve evinin tartışmasız tek hâkimi olan gelin de bu durumdan memnundur.

Aynı romanda Macuncu Makbule'nin yanına bebek sahibi olmayan bir gelin kaynanaların gelip macun aldıklarını görürüz. Macuncu Makbule ise geline fazla yüklenilmemesi gerektiğini, kabahatin muhtemelen onda olmadığını söylemeyi ihmal etmez. İki kadın konuşurken taze gelin Vesile, utancından kıpkırmızı olur.

Baba ve Piç romanında Rose ve Barsam birbirlerini severek evlenirler ama evlilikleri boyunca başta kaynanası Suşan olmak üzere görümceleri evliliklerine müdahale edince aşkları azalır ve boşanırlar. Suşan, Rose ile Barsam boşanmış olmasına rağmen eski gelinini hâlâ dilinden düşürmez. Çünkü torunu onun yanındadır ve Rose da bir Türk'le evlenmiştir.

Rose'un ikinci kaynanası Gülsüm Nine ise, oğlunun evlendiği kadının bakire olmadığını, üstelik dul olduğunu öğrendiğinde şok olur. Fakat en sevdiği evladı Mustafa ve karısı Rose İstanbul'a geldiklerinde onlara hiçbir şey söylemez. Hatta geliniyle yakından ilgilenir.

Aşk romanında da Ella ile kaynanası arasında sıcak bir ilişki görülür. Kaynanası, Ella'ya nişanlandıkları zaman bir erkeğin nasıl eve bağlanacağına dair ipuçları verir. Kaynanası Ella'ya ekmeğini kendi pişirirse, kocasının böylelikle eve bağlı kalacağını söyler. Ella da hep onun dediklerini uygular.

Roya-ye Tibbet romanında, Furug'un kaynanası gelini kısır olduğu için, oğlunu başka biriyle evlendirir. Kocasından boşanmak zorunda kalan Furugh, kaynanasının zoruyla ayrılsa da o öldükten sonra tekrar kocasıyla görüşmeye başlar.

Razi Der Kuçeha romanında Mahrokh'un kaynanası da onlarla birlikte yaşar. Mahrokh'un kocası annesinin yanında karısıyla şakalaşıp konuşmaz. Mahrokh'un elleri hep

bahçede çamaşır yıkamaktan kıpkırmızı ve yaralarla doludur ama kaynanası onu haksız bulup iki çamaşırda ne var sanki bir kışlanın çamaşırlarını yıkadı diyerek oğluna tepki gösterir. Mahrokh'un kocası, karısına yaptığı hatayı telafi etmek için, gezmeyi çok sevdiğini bildiğinden karısını uçakla Meşhed'e gönderir. Kaynanası ne zamandan beri karı anneden daha değerli olmuş diye oğluna çemkirir. Gelini gittikten sonra ev işlerini kimsenin yapmadığını, yemek de yapamadığından dolayı gelininin dönmesi için dua eder.

Hem Elif Şafak hem de Fariba Vafi gelin-kaynana ilişkisini romanlarında işlerler. Her iki yazarda da hem iyi geçinen gelin-kaynana, hem iyi geçinmeyen ve birbirini sevmeyen gelin-kaynanalar görülmektedir. İki yazarın romanında hem aynı evde yaşayan gelin-kaynana, hem de ayrı evlerde yaşayan gelin-kaynanalar bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Fariba Vafi de gelininin çocuk sahibi olamadığı için oğlundan boşanmasını isteyen kaynana figürü vardır.

10. Gelenekler ve Kadın

Her toplumun eskiden kalan adetlerin, inançların ve düşüncelerin günümüze saygıyla taşınması gelenek olarak adlandırılır. Gelenekler bütün toplumlarda özellikle kadınlar tarafından saygıyla anılıp kuşaktan kuşağa aktarılır. Kadın özgürlüğü konusundaki en büyük engelin yine geleneksel değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalan kadınların olduğu romanların çoğunda gösterilmeye çalışılır. Hem Elif Şafak hem de Fariba Vafi romanlarında geleneklere yer vermektedirler.

10.1. Evlilik Gelenekleri

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Nevres'in evlenmek üzere olan halasının kızı Safinaz annesiyle birlikte çeyiz sandığı hazırlamaktadır. Onu tek mutlu eden şey kendi için özenle

hazırlanan çeyizidir. Hem de ne çeyiz; eksiği, gediği olmayan bir çeyiz.[42] Nevres halasının kızını çeyizinden dolayı kıskanır ve bu gelenek küçük bir kız olan Nevres'in bile dikkatini çekip onu özendirir.

Aynı romanda, Akrep Arif mahallesinin geleneklerine göre mahalle dışından kız alınmaz kız verilmez. Dolayısıyla başka bir gence âşık olan Nakş-i Nigar aşkına kavuşamayıp üzüntüden ölür.

Aşk romanında Şems ile Kimya'nın evlendikleri gece Mevlana'nın karısı Kerra, o yörenin geleneklerinden olan gerdek gecesinde gelinin duvağı damat tarafından kaldırdığında damatın geline altın takması gerektiğini Şems'e öğretir.

Aynı romanda Şems ile Kimya düğünden sonra odaya girdiklerinde masanın üstünde nar bulurlar çünkü o yöre geleneklerine göre yeni evlenen çiftlerin odasında nar bulunması o evliliğe uğur getirir.

Yine aynı romanda Şems ile Kimya'nın evliliğinde bir başka gelenekle karşılaşırız. Gelinin ilk gece bakire olduğunun ispatı için damatın ailesinden bazı bayanlar gelinden kanlı mendil beklerler.

Yine bir geleneğe göre Şems ile Kimya'nın evlendikleri gece cinlerin onlardan uzak tutulması için odada tütsüler yakılır.

Fariba Vafi'nin **Baad Ez Payan** romanında Menzer'in annesinin ona verdiği öğüt de geleneklerin göstergesidir. Anneye göre karı ve kocanın başına ne gelirse gelsin yataklarını ayırmamaları gerekir.

> "...Benim kocama kaşının altında göz var dediğimde kızar yorganını alır iki metre uzağa yatardı. Hemen peşinden giderdim. Çünkü annem başına ne gelirse gelsin yatağını kocandan ayırma derdi. Anneme göre en önemli hayat savaşı buydu. On yıl çift kişilik yatağımızı korudum ama

[42] Şafak, Elif, **Pinhan**, Metis Yayınları, 10.B., İstanbul, 2008, s. 179.

daha sonra kendi yatağımı da ona vermeye razı oldum ve yerde yattım."[43]

10.2. Doğum Gelenekleri

Türk ve İran kültüründe doğum öncesi, doğum ânı ve doğum sonrası uygulanan fazlasıyla gelenek vardır. Örneğin hamilelik sonrasında lohusa olan kadının ve aile bireylerinin yapması gereken birçok gelenek vardır. Bunun dışında yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunarak "ad koyma" adı verilen bir gelenek her iki ülkede de uygulanır.

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında ebe olan Yaşlı kadınlara doğum yaptırırken o yöre ve kültüre has doğum geleneklerini uygular. Yaşlı, doğum yapılan odanın içinde mutlaka kaval çalınmasını gerekli görmektedir. Çünkü Yaşlı'ya göre kaval sesi doğum için dadanan cinleri uzaklaştırır.[44] Doğum esnasında odanın bir yanında kaval çalınırken, Yaşlı da anne ile ilgilenir. Yanında iki tas bulunduran Yaşlı, bunlardan birini mavi, diğerini beyaz sıvıyla doldurur. Anne doğum yapmaya çalışırken Yaşlı, parmağını mavi sıvıya batırıp kadının alnına üç harf yazar.[45] Anne doğum yaptıktan sonra ise elini ılık suyla yıkayan Yaşlı, beyaz sıvıya işaret parmağını batırır ve mavi sıvıyla yazdığı harfleri tersten silmeye başlar. Yaşlı, doğum yaptırdığı her kadına bu geleneğini uygular.[46]

Fariba Vafi'nin Razi Der Kuçeha romanında Mahrokh ve Eziz, Baad Ez Payan romanında Fateme ve Fateme'nin Annesi geleneklerine bağlı olan kadın kahramanlardır. Fakat Fariba Vafi bu gelenekleri detaylı bir şekilde romanlarında göstermez ve sadece geleneksel bir kadın diyerek konuyu kapatır.

---

[43] Vafi, Fariba, **Baad Ez Payan**, Merkez Yayınları, Tahran, 2013, s. 59.

[44] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 42.

[45] A.e., s. 43.

[46] A.e., s. 48.

Elif Şafak geleneklere fazlasıyla bağlı olduğunu romanlarındaki karakterlerine yükleyerek gösterse de Fariba Vafi hakkında aynı durum geçerli değildir. Neredeyse her iki ülkenin de doğum gelenekleri aynıdır. Geleneklerine çok yer vermeyen Vafi sadece iki romanında özet bir şekilde geleneklere yer verir ama Elif Şafak'ın hemen hemen bütün eserlerinde geleneklerin izi bulunmaktadır. Elif Şafak'ta özellikle Aşk romanında evlilik geleneklerini ve Siyah Süt romanında ise doğum gelenekleriyle karşılaşınz. Her iki kadın yazar da genel olarak geleneklere bağlı olan kişiyi yaşlı bir kahramana yüklerler.

Her iki yazarın romanlarını inceleme sonucunda geleneklere yer verdiklerini gördük. Elif Şafak'ın Pinhan romanında Nevres'in Halası, Kevser Nine, Sidikli Safiye, Hoyrat Hacer, Şebgir Kamer, Macuncu Makbule, İsmihan Kadın ve Bedrenk Asiye; Şehrin Aynaları'nda Yaşlı, Amet Zambarel'in İlk Eşi, Serafina, Zühre ve Zişan Kadın, Araf'ta Zehra, Cicicanne, Baba ve Piç'te Banu Teyze ve Aşk'ta Kerra geleneklerine bağlı olan kadın kahramanlardır.

11. Kadın ve Ahlaki Konular

Ahlak-i değerler her toplumda ve kültürde önemli bir yere sahiptir ve bu değerler genellikle bütün toplumlarda eşit bir şekilde karşılanır. İran ve Türkiye'de İslam dini aracılığıyla ahlak-i değerler üzerinde çokça tartışılır. Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarında iyi ve kötü ahlak sahibi olan kadın ve erkeklere rastlamak mümkündür. Fakat konumuz kadın olduğundan sadece bu yazarların romanlarındaki kadın kahramanların ahlak konusu incelendi.

11.1. Fedakâr Olanlar

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin en büyük kızı Züleyha, çok fedakâr bir kızdır.

Annesi öldükten sonra babası ve kız kardeşlerine tek başına kol kanat gerip onlara analık eder. Burada bir kızın babasına ve kardeşlerine karşı fedakârlığı söz konusudur.

Aynı romanda bir başka fedakâr kişi ise Nevres'in Hala'sıdır. Erkek kardeşi ölünce yeğenine (Nevres'e) sahip çıkan tek kişi o olur. Nevresi evine götürüp kızı gibi ona bakan hala, çok anlayışlı, sabırlı ve merhametlidir. Nevres'in yaşadığı acıların kolay olmadığını düşünüp zamanın bir merhem gibi yaralarını saracağını ümit eden hala, ilk işi kendi kızının çeyizini hazırladıktan sonra Nevres'e çeyiz hazırlamak olacaktır.

Şehrin Aynaları romanında ismi geçmeden lakabıyla tanıdığımız Köyün Delisi'nin Karısı üç kişinin yapacağı işi tek başına yapar. Kocası ve çocukları, bu insan azmanı kadını taparcasına severler.

> "...Durmadan çalışır; üç kişinin yapacağı işi tek başına yapardı. Tarladan dönerken, deli kocasını ve yedi çocuğunu sırtında taşır; eve vardığında, onları un çuvalları gibi üst üste yere atardı. Böyle muamele görmek, adamın da çocukların da pek hoşlarına giderdi. Adam da, çocuklar da, bu insan azmanı kadını taparcasına severlerdi..." [47]

Yine aynı romanda Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızı Zühre, babasını en iyi bilen ve anlayan insandır. Babasına çok düşkündür. Zühre babası için çok üzülür ve elinden gelen her şeyi yapar.

Bit Palas romanında Meryem'in kocası Musa çok sorumsuz ve vurdumduymaz olduğundan, Meryem kocasından bir şey beklemeden hayatın tüm yükünü tek başına sırtlanır. Beş aylık hamile olmasına rağmen her gün dairelerin çöplerini toplar, evlerde gündelikçi olarak çalışır ve apartmandakilerin alışverişlerini yapar. Meryem kocasına ve huyları babasına

[47] Şafak, Elif, **Şehrin Aynaları**, Metis Yayınları, 8.B., İstanbul, 2007, s. 40.

benzeyen oğlu Muhammet'e çok üzülür ve onların Meryem olmadan hiçbir şey yapamayacaklarını düşünür.

Araf'ta anne ve babasını bir kazada kaybeden Alegre, hiçbir zaman kendi iradesiyle istediği gibi davranamaz çünkü teyzeleri ve halalarını kırmak istemez. Alegre, erkek arkadaşı Piyu ve onun ev arkadaşlarının neredeyse bütün yemeklerini karşılık beklemeden ve şikâyet etmeden yapar.

Aynı romanda Abed'in annesi Zehra uçaktan korksa da oğlu için uçağa binip Amerika'ya gider. Oğlu Abed'in Amerika'ya gelmesine iki ay kala kocasını kaybeden Zehra, "Babadan sonra erkek çocuğun annesine bakması lazım." gibi söylemlerin hepsine karşı çıkıp zorla oğlunu Amerika'ya gönderir ve "Bir oğulun varlığı babasının yokluğunun yerini dolduramaz.", der.

Aşk romanında Mevlâna'nın ikinci eşi Kerra, Mevlâna'nın oğullarına kendi öz evlatları gibi davranır ve kocasına da yoldaş olur. Evliliği boyunca hep fedakâr bir eş ve üvey anne olarak hayata devam eder.

Fariba Vafi'nin **Perende-ye Men** romanında romanın başkahramanı kadın, kocası Emir'e karşı çok fedakârdır. Ona göre evlilik insanın cildini kalınlaştırır ve dolayısıyla umursamaz ve duyarsız davranmasını sağlar. Evlendikten yıllar sonra bağırıp çağırmanın hiçbir şeyi çözemeyeceğini anlayan Anlatıcı, kocasının bazı söylediklerine karşı sessiz kalıp zamanını bekler ama kocası onun bu tutumunu kadın kurnazlığı diye adlandırır. Romanın bir kısmında kocasının sıcakta çalıştığını düşünen Râvi, klimayı açmaz, öğlen uyumaz ve arkadaşlarıyla buluşmaz çünkü kocasının sıcakta bir köle gibi çalıştığını düşünüp vicdan azabı duyar. Bu da onun vefalı bir eş olduğunu gösterir. Kocasına çalışmak istediğini ve ona yardımcı olmak istediğini söylese de kocası kabul etmez ve onun sadece çocuklarına bakmasını ister.

Baad Ez Payan romanında Nesrin ana-babasız kaldıktan sonra kendini kız kardeşlerine adar ve hiç evlenmez.

Her iki yazarın romanlarını inceleme sonucunda Elif Şafak'ta fedakâr kadın tipleriyle daha fazla karşılaşıldı. Elif Şafak'ın hemen hemen bütün romanlarında bir veya birden fazla fedakârlık yapan kadın vardır. Kimisi babasına karşı çok fedakârdır: Züleyha (Pinhan) ve Zühre: (Şehrin Aynaları); gibi, kimisi yeğenine karşı Nevres'in Halası: (Pinhan) ve Alegre'nin Teyzesi: (Araf); gibi, kimisi kocası ve çocuklarına karşı Köyün Delisi'nin Karısı: (Pinhan), Meryem: (Bit Palas) ve Kerra (Aşk); gibi ve kimisi ise çocuğuna karşı Zehra: (Araf); gibi çok fedakârdır. Elif Şafak romanlarında fedakârlık sergileyen kadın karakterlerin çoğu (Köyün Delisi'nin Karısı ve Meryem dışında) bir acı kaybın (ölüm) ardından acıma duygusuyla çevresindekilere fedakârlık göstermeye başlarlar. Örneğin babalarına karşı fedakâr olan kızlar annelerini kaybeden kızlardır ya da yeğenlerine karşı fedakâr olanlar kardeşlerini kaybedenlerdir.

Fariba Vafi'de ise sadece iki kadın karakterde fedakârlık görürüz. Perende-ye Men romanındaki Anlatıcı, kocası başka ülkede çalıştığında çocuklarına tek başına bakar. Diğer bir fedakâr kadın ise Baad Ez Payan romanında çalışıp kardeşlerine bakan Nesrin'dir.

11.2. Ahlakı Bozuk Kadınlar

Her kültürde kadın veya erkeğin ahlak bozukluğu makbul görülmemektedir. Elif Şafak ve Fariba Vafi de romanlarında ahlakı bozuk kadınlara yer verirler.

Pinhan romanında Kaymaktabağı Rana adında bir Çerkez güzeli, Hokkagülü İfakat'ın aklını başından alan ve İfakat ile eşcinsel aşk yaşayan bir kadındır. Çok cilveli olan bu

kadın raks ederken kadın misafirlerden birine açık açık cilve yaptığında Hokkagülü İfakat onu kıskanıp çıldırır.

Aynı şekilde Hokkagülü İfakat da hemcinslerine meyleden birisidir. Evinde ahlaka mugayir işler çevirdiği için adı Hokkagülü İfakat olarak anılmaktadır. Ahlak konusunda kusurlu davranışlarından ötürü, mahalleli bir süre sonra artan dedikodulara dayanamayıp kapısına dayanır.

Aynı romanda Nevres'in Annesi tek kızı Nevres'i ve kocasını bırakıp Kabakulak Raşo diye biriyle ile kaçar. O zamandan sonra Nevres hayal meyal hatırladığı bu kadını aklından çıkarıp babasıyla yaşar.

Yine aynı romanda Emsalinur, Şeyh Mehmet Mühür Efendi'nin emanet kitabının içinde bulunduğu minekari kutuyu çalan, Mısırlı İbrahim Efendi'ye para karşılığında götüren ve para için her şeyi göze alabilen bir kadındır. Bir gerdanlık için Horoz Baba Tekkesi'nin yanmasına sebep olur.

Karanfil Yorgaki, Meyhaneci Manol'un meyhanesinde çalışan bir ateş oğlanıdır. Romanda, Deryakeş adlı bir kabadayı ile ve sonra Pinhan'la yaşadığı eşcinsel aşk anlatılır. Gönlü hangi yana akarsa o yana gitmektedir. Çok güzel dans eden bu çocuk tam bir erkek güzelidir. Hikâyenin bir yerinde Yorgaki Pinhan'ı öper ve onunla cinsel ilişkiye girer.

Şehrin Aynaları romanında da ahlaka mugayir bazı karakterler görülmektedir. Romanın en önemli kahramanlarından olan Isabel, evliliklerinin üzerinden çok geçmeden, kocasından göremediği ilgiyi kayınbiraderi Miguel'de bulur ve onunla beraber olur. Tek gecelik yasak aşkı yüzünden hamile kalan ve içine kapanan Isabel, yaptığı günahın farkında olduğu halde hiç pişmanlık duymaz ve utanmaz. Romanın diğer önemli kahramanlarından olan Miguel'in ise canı bir kadınla yatmak istediğinde aklına gelen güzel, kızıl saçlı ve bakire olan Beatriz olur. Isabel'in de arkadaşı olan bu kadın,

istediği adamla evlenmediği için hayatından memnun değildir ve bu yüzden mutlu olan aileleri kıskanır. Beatriz, Miguel'e büyü yaptırıp onun kendisiyle yatmasını sağlar. Bunun peşinden vicdan azabı duyan Beatriz, kendini günahkâr hissederek Engizisyon'a gidip günahını itiraf eder. Birkaç gün sonra da işlediği günahtan dolayı yakılır.

Bu romanda diğer ahlaka mugayir davranışlar sergileyen kişi ise Kösem Sultan'ın olduğu sarayda ağırlığı olan, Meleki Kadın'ın sağ kolu Mihrengiz kadındır. Oldukça zengin bir İstanbul hanımefendisi olan Mihrengiz, İstanbul'un birçok yerinde konağa sahiptir. Sarayda hemcinslerine olan düşkünlüğü ve aynı zamanda yardımseverliği her tarafta konuşulur.

Bir diğer ahlakı bozuk kişi ise Miguel'in eski sevgililerinden olan Lucrecia'dır. Miguel, Engizisyon tarafından arandığında ona sığınır. Gezici bir kumpanyada baş aktrist olmasına rağmen, şöhretini oyunculuktan ziyade kırdığı cevizlere borçludur. Gamsız, işvebaz ve âteşin olan bu kadın, canı çektiği erkeği nasıl baştan çıkaracağını çok iyi bilir ve beraber olduğu erkeğin sayısı oldukça fazladır.

Bit Palas romanında, Mavi Metres, babası yaşında olan zengin bir zeytinyağı tüccarının metresidir. Onu bu yola iten nedenleri açıklamak için geçmişinden başlayarak kısaca hayatı hakkında bilgi verilir. Dört yaşındayken babasını kaybettikten sonra annesi tekrar evlenince dedesiyle yaşamaya başlar. Dedesi öldükten sonra da annesi ve üvey babasının yanına yerleşir. Daha sonra nişanlandığı erkekten ayrılır. Annesi ve üvey babasının ilgisizliklerine tahammül edemeyip evden kaçar. İstanbul'da kendini avutmak için iki yıl boyunca farklı tarikatların sohbetlerine katılır. Tüm bu sohbetlerden bir sonuç alamaz ve zeytinyağı tüccarıyla metreslik hayatı yaşamaya başlar.

Mavi Meres aynı zamanda Anlatıcı'yla da ilişki yaşamaktadır. Anlatıcıya göre karısı tarafından terk edilen bir erkeğin ve başkasının kocasıyla mutsuz bir metreslik yaşayan Mavi

Metres'in ortak ihtiyaçları, evlilikle ilgili hayal kırıklıklarının kendilerinden kaynaklanmadığını göstermektedir.

Yine aynı romanda, ahlaka mugayır davranışlarda bulunan bir diğer isim de Ethel'dir. Bonbon Palas Apartmanı'nın sakinlerinden olmayan Ethel yedi numarada yaşayan "Anlatıcı"'in evinde sürekli cinsel ilişki yaşar. Hemcinslerinden nefret eden Ethel, zeki erkeklere düşkündür. Nerede bir zeki ve akıllı erkek görse hemen onunla beraber olmaya başlar. Fakat bu ilişkiler Ethel'in ve beraber olduğu erkeklerin başladığı işi bitirememe huylarından ötürü çok uzun sürmez.

Araf'ta, Debra Ellen Thompson bir lezbiyendir. Ona göre lezbiyen olmak esasen bir cinsellik ya da cinsiyet meselesi değil, daha soyut, zihinsel bir şeydir: *ZİHİN BERRAKLIĞI*. Erkeklerden nefret eden bu kız kadınlarla daha samimi ilişkiler kurar. Psikolojik terapi esnasında Gail'le tanışan Debra, lezbiyen olduğunu da açıklar. Gail'le birlikte yaşamaya karar verip birlikte çikolata mağazası işletmeye başlarlar. Gail'in evlenmesi onu çok yıpratır ve psikolojisini bozar. Bunun üzerine, Alegre'yle derdini paylaşmaya başladığı gibi ilişkilerine ağırlık verir ve gitgide ilişkilerini farklı boyutlara taşır. Öyle ki, herkesin önünde bir kafede Alegre'yi dudağından öper.

Yine aynı romanda Ömer'in günlük sevgilileri ile karşılaşırız. Sırf yatmak için beraber olan bu kızların ismi Tracy ve Pearl'dır.

Baba ve Piç'te henüz on dokuz yaşında olmasına rağmen geçmişte birçok erkekle beraber olan ve Alkolik Karikatürist'le devam eden bir ilişkisi olan Asya, bu durumdan hiç rahatsız değildir ve en ufak bir suçluluk hissetmez. Asya'ya göre cinsellik, fiziksellikten ziyade duygusal bir şeydir ve bir erkekle beraber olmadan onu tanımak mümkün değildir.

Aşk romanında Çöl Gülü İstanbul'da halasının yanına gelmek istediğinde yolda haydutlara yakalanıp bir köye götürülür.

Haydut çetesinin reisi tifoya yakalandığı için biri ona bir bakireyle yatarsan hastalığın senden çıkıp ona geçer der. Dolayısıyla Çöl Gülü orada tecavüze uğrar. Daha sonra oradan kaçan kız farklı adamlarla yattığından peş peşe hamile kalır ve yaptığı kürtajlardan dolayı genç yaşta gebe kalamaz olur. Daha sonra Çakal Kafa diye birisi onu bulup Konya'daki kerhaneye getirir. Yattığı erkekleri anlatırken bazıların çok vahşi olduğunu, bazı erkeklerin ise çok sakin olduğunu söyler. Hatta bir erkeğin onunla sevişirken sürekli yüzüne tükürüp küfrettiğini anlatır. Genç bir kadın olan Çöl Gülü, dokuz yıl boyunca Konya'daki kerhanede çalışır.

Roya-ye Tibbet romanında Şiva'nın kocası Cavit'in yakın arkadaşı olan Sadık, sürekli Şiva'ların evlerine gelip gider. Fakat bir zaman sonra Şiva'la aralarında aşk başlar. Sadık, Şiva'nın hayatını bozmamak için onun kardeşi Şule'ye sığınır ve onunla da ilişki yaşar. Çünkü Şiva'ya en çok benzeyen kişi kardeşi Şule'dir. Tabii hikâyenin sonuna kadar bu olaylardan habersiz romanı okuruz. Sadık Tibet'e gitmek için hazırlanıyordur. On altı yıl evlilikten sonra Şiva artık çok değişir. Eviyle ve çocuklarıyla hiç ilgilenmeyip, en ufak şey için kavga çıkarır. Bir sıkıntısı olduğunu herkes ve en çok da kocası fark eder. En sonunda yıldönümlerini kutladıkları akşam Şiva artık Tibet'e gitmek istediğini itiraf eder. Şule ve okuyucu da en sonunda Sadık'ın Şiva ile aşk yaşadıklarını ve beraber Tibet'e gitmek istediklerini anlar.

Aynı romanda erkeklerle konuşurken cilve yapan ve sesini incelten Furugh, ikinci kocasının iki çocuğuna (Cavit ve İran) bakar. Furugh sürekli kocasının evde olmadığı saatlerde süslenip evden çıkar. Kocası dönmeden eve döner. Daha sonra Muhammet Ali'nin annesi öldükten sonra onunla tekrar irtibata geçip birlikte kaçmaya karar verirler fakat kocası onları yakalayıp bıçakla tehdit eder.

Razi Der Kuçeha romanında, Monir'in mahallede isminin kötüye çıkması nedeniyle komşular onun evlerine gelip gitmesini istemezler. Monir'in en büyük sıkıntısı kocası tarafından kıskanılmamaktır. Hikâyenin sonunda Monir'in kendinden daha küçük olan komşularının bekâr oğlu Muhsin ile ilişki yaşadığını öğreniriz. Muhsin'in evinden çıkarken Muhsin'in babası tarafından yakalansa da kaçmayı başarır.

Her iki yazarın romanlarındaki kadınlar incelendiğinde Elif Şafak'ın bütün romanlarında ahlaksız kadın bulunmaktadır. En fazla da Pinhan romanında ahlakı bozuk kadınlara rastlarız. Elif Şafak romanlarında kadın ve erkek ilişkisi dışında bir de eşcinsel ilişkilere yer verir. Elif Şafak'ta Pinhan romanında Kaymaktabağı Rana, Hokkagülü İfakat, Pinhan ve Karanfil Yorgaki, Şehrin Aynaları romanında Mihrengiz Kadın ve Araf'ta Debra karakterleri eşcinsel ve hemcinslerine meyilli karakterlerdir. Bu eşcinsel tiplere Fariba Vafi romanlarında hiç karşılaşılmaz. Yine Şafak'ın Pinhan romanında Nevres'in Annesi, Şehrin Aynaları romanında Isabel kocalarını aldatan evli kadın karakterlerdir. Fariba Vafi'nin Roya-ye Tibbet romanında Şiva ve Razi Der Kuçeha romanında Monir kocalarını aldatan kadın karakterlerdir.

Elif Şafak romanlarında fahişe kadın kahramanlar da görülmektedir. Şehrin Aynaları romanında Beatriz, Lucrecia, Bit Palas romanında Mavi Metres ve Ethel, Aşk romanında Çöl Gülü gibi kahramanları görürüz. Fakat bu kahramanlardan Çöl Gülü ve Beatriz pişmanlık duyup yollarını değiştirirler. Çöl Gülü artık tövbe edip Mevlana'nın evinde kendini Allah'a adar. Beatriz ise gidip Engizisyon Mahkemesi'ne yaptıklarını itiraf ettikten sonra yakılır.

Yine Pinhan romanında Emsalinur hırsız ve vicdansız bir kadın tipi olarak karşımıza çıkar. Baba ve Piç romanında Asya, Araf romanında ise Tracy ve Pearl gayr-i meşru ilişkiler yaşayan kişilerdir.

11.3. Ağzı Bozuk Olanlar

Elif Şafak'ın **Pinhan** romanında Nida Hamamı'nda hamamcılık yapan Sarsak Zehra, ağzı bozuk ve çok küfürbaz bir kadındır.

Şehrin Aynaları romanında ismi geçmeden lakabıyla tanıdığımız Köyün Delisi'nin Karısı çok küfürbaz, sivri dilli, mahremiyet nedir bilmeyen ama yüreğinde hiç kötülük olmayan biridir.

Bit Palas romanında Ethel ağzı bozuk bir kadındır.

Araf'ta Debra Ellen Thompson'un ağzı çok bozuktur.

Aynı romanda Northampton yerel gazetesini çıkaran Helen Lehmen, daha önce altı ay yanında çalışan İlena adında bir kızdan bayağı memnun kalmasına rağmen kız onu ortada bırakıp haber vermeden işten ayrılır. Dolayısıyla kızın arkasından küfürlü konuşur ve ettiği küfürlerle içindeki öfkeyi boşaltmaya çalışır.

Fariba Vafi romanlarında ağzı bozuk ve küfürbaz kadın kahramanlara yer verilmemiştir.

11.4. Hırslı ve İntikam Peşinde Koşan Kadınlar

Elif Şafak'ın **Şehrin Aynaları** romanında La Barbuda adında falcı bir kadın, falcılığa ve büyücülüğe başlamadan evvel çok zor bir hayat yaşamıştır. Bu kadın üç çocuk annesiyken aniden bir hastalık nedeniyle çocuklarını kaybeder. Bu büyük acı kadını hırpalasa da çocuklarının arkasından hiç ağlamaz. Hayatta kalmak için tesadüfen bulduğu paslı bir anahtar ona büyü âleminin kapısını açar. Bu yüzden bu mesleği seçmiştir. Belki de intikamdı amacı. Büyülerle bend ettiği erkeklerin nezdinde kendisini karnında, kucağında bebeklerle terk edip giden sevgililerden, canını yakan bütün kadınlardan intikam alıyordu.

Aynı romanda Amet Zambarel'in ilk karısı, Amet'in tekrar evlendiği ve ikinci karısını çok sevdiği için onları çok kıskanır. Kıskançlığını alnına göz şeklinde bir dövme yaparak gözler önüne serer.

Bit Palas romanında General Pavel Pavloviç Antipov'un gayrimeşru kızı olan Valerie Germian babasını hiç sevmez ve ilgisizliğinden dolayı babasını asla affetmez ve ona karşı kin duyar. 1972 yılında babası öldüğünde mezarına bile gitmez.

Baba ve Piç romanında Armanuş'un annesi olan Rose, Ermeni olan Barsam ile aşk evliliği yapsa da koyu Ermeni olan kocasının ailesi yüzünden kocası Barsam'dan boşanmak zorunda kalır. Kocası Barsam'dan boşandıktan sonra tam bir Ermeni düşmanı olan kadın, kocasının ailesinin Türklerden nefret ettiğini bildiği ve onlardan intikam almak istediği için bir Türk olan Mustafa Kazancı ile evlenir. İçi fesat olan Rose, kayınvalidesi Şuşan'ın bu haberi duyduğu andaki tepkisini hayal ederek güler ve mutlu olur. Bu evlilik kocasının ailesini sinir küplerine bindirmek için yeterli bir sebeptir. Ermeni kadınlarını ve yemeklerini her fırsatta karalayan Rose'un boşandıktan sonra karşılaştığı aileler ona mutluluk tablosu çizerler bu durum onu bunalıma sürükler.

Aynı romanda Kafe Kundera'da karşılaştığımız "Alkolik Karikatürist'in Karısı" hayata karşı öfkeli, hiçbir istediğini elde edemeyen, çok çabuk sinirlenen, çabuk insan harcayan ve çizdiği karikatürlerin kocasının çizdiklerinden çok daha iyi olmasına rağmen hiç takdir almamanın kini ve hıncını taşıyan bir kadındır. Birbirinden nefret eden bu karı koca her şeye rağmen evliliklerini on iki yıl sürdürürler. Çünkü kadın zamanı gelince kocasından intikam alma peşindedir.

Baad Ez Payan romanında annesinin vefatından sonra babasına bakan Fateme, babasının tekrar evlenmesine karşı çıkar ve sürekli babasını takip eder. Bundan dolayı Fateme

babasına karşı içinde kin taşır ve bu yüzünden babasının mezarına hiç gitmez.

Her iki yazarın da romanlarında öfke ve hırs taşıyan kadınlar görülür. Elif Şafak'ın Şehrin Aynaları romanında La Barbuda erkeklere karşı, Bit Palas'ta Valerie babasına karşı, Baba ve Piç romanında Rose eski eşinin ailesine karşı, Karikatürist'in Karısı da kocasına karşı kin ve nefret beslemektedirler. Bu kin ve hırsı kimisi büyü yaptırarak (La Barbuda), kimisi tekrar evlenerek (Rose), kimisi alnında dövme yaptırarak(Amet Zambarel'in İlk Karısı), kimisi ölümünde mezarına gitmeyerek (Valerie) ve kimisi de ihanet ederek (Madam De Marelle) kusarlar.

Elif Şafak ve Fariba Vafi'de de babalarına karşı kin besleyen, dolayısıyla babaları öldüğünde mezarına bile gitmeyen kadın kahramanlar bulunmaktadır.

Sonuç

Türk ve İran edebiyatının önemli isimlerinden olan Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanları üzerinde yapılan bu araştırma, her iki yazarın da kadın meselesi üzerine ciddiyetle eğildiğini göstermektedir. Kitabın birinci bölümünde görüldüğü üzere, Elif Şafak'ın romanlarında yer alan ve belirleyici olan kahramanların hemen hepsi kadındır. Aynı durum Fariba Vafi için de geçerlidir. Elif Şafak'ın romanlarında yer alan kadın kahramanlar toplumun bütün kesimlerinden seçilmiştir. Şehir kökenli kahramanların yanı sıra kırsal kesime ait kadınlar da romanlarda yer alır. Yazar bu tavrıyla belli bir kesime odaklanmayı, kendi bakış açısıyla kadını bir bütün olarak görmeyi ve göstermeyi tercih etmiştir. Elbette bu durum kadının olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca onun romanlarında kadınlık, cinsel tercihleri, toplum içindeki konumu, evlilik kurumuna bakışları, aşk konusundaki tutumları, eğitim düzeyleri gibi özellikleriyle çeşitlilik arz eder.

Elif Şafak romanlarında kadın-erkek ilişkilerinin yanı sıra kadın-kadın ilişkileri bakımından da önemlidir. Kadın sorunları, kadının toplum içindeki konumu, kadın-erkek ilişkileri, geleneksel anlayışları sorgulama vb. meselelerin erkek yazarlara göre, kadın yazarlar tarafından daha geniş çerçevede ele alındığını görüyoruz. Hatta bu konuda farklı edebiyat

geleneklerine mensup kadın yazarlar arasında ortak yaklaşım ve tavırlardan söz etmek mümkündür.

Bu kitapta tarih boyunca etkileşim içinde bulunmuş iki ayrı edebiyat geleneğine sahip olan Türk ve İran edebiyatında kadın konusunun ne şekilde ele alındığı Elif Şafak ve Fariba Vafi romanlarından hareketle ortaya konmaya çalışıldı. Kitapta dönem olarak 1980 sonrası tercih edildi. Bilindiği üzere 12 Eylül 1980 tarihinde Türkiye'de ordu yönetime el koymuş ve demokrasi kesintiye uğramıştır. Bu durum hem siyasi, hem kültürel, hem de iktisadi açıdan toplumu etkilediği gibi, edebiyatı ve yazarların bakış açısını da etkilemiştir. Aynı durum 1979 yılında devrim yaşayan İran için de geçerlidir.

Elif Şafak ve Fariba Vafi hemen hemen aynı dönemde önemli değişiklikler yaşayan, memleketlerinin önemli kadın yazarları olarak tanınmaktalar. Şüphesiz kadın meselelerini bu iki kadın yazar etrafında ele almak her iki ülkenin yaşadığı gelişmeler açısından oldukça anlamlı olacaktır.

Max Nordau'nun *'modern toplumu oluşturan roman ve tiyatrodur'* şeklindeki tespitinden hareketle, kadınların önce romanın kurmaca dünyasında, yani kurgusal düzleminde; sonrasında ise gerçek hayatta, yani kılgısal düzleminde daha fazla aktif ve görünür olduklarını söyleyebiliriz. Kadınların her iki düzlemde de yavaş yavaş ön plana çıkmasıyla birlikte sanat ve edebiyat alanında da boy göstermeye başlamaları bu sürecin bir uzantısıdır. Kadınların sosyal hayata daha aktif katılımı sonucu doğan söylemlerin politik tarafı (feminist politikalar) konumuzla direkt ilgili olmasa da, bu söylemlerin sosyolojik ve literal tarafları incelememizle doğrudan bir göbek bağına sahiptir. Tarihsel olarak savunmacı ve tepkisel bir eylem ve düşünce akımı olan feminizm, N. Stevenson'un iradesiyle 'kadınların hazlarını fazlasıyla eril çerçeve ve tanımlamalardan kurtarmayı' amaçlar. Bu noktada çalışmamızın merkezinde bulunan iki kadın yazarın kadın gözüyle baktıkları kadın

meselesi/problemi (veya olgusu) içerden bir okumaya imkân sağlamaktadır. Hem kültürel hem feminen bir çerçeve içinde karşılaştırmalı bir okuma yapmak, her ne kadar kurmaca bir dünya olsa da gerçek hayatın kısmî bir izdüşümü sayılabilecek romanlar üzerinden kadın algısını ve kadının kadın algısını tespit etmeye fırsat verir niteliktedir. Temel ilkeler bağlamında (hak, özgürlük, adalet, eşitlik vs) homojen; yöntem amaç bakımından heterojen yapılanmalar olan feminist teorilerin ilk dönemi, kadınları içinde bulundukları toplumsal, geleneksel, ekonomik pozisyondan kurtarmaya yönelik söylemsel bir retorik iken; çağdaş feminizm denilen modern oluşumlar dilden kültüre, iş hayatından cinsel ve sosyal hayata kadar eril algıyı ve tahakkümü kırmaya yönelik aktivist bir görüntü arz etmektedir. Kimileri politik sisteme eklemlenerek ve sistemin muhalif görünümlü destekçileri olarak devam ederken; bazıları (İrigaray, Kristeva, Cixous vb) eleştirel söylemler geliştirerek düşünce dünyasına, bazıları da sanatın gücünü/imkânını kullanarak politik ve sosyolojik bir durumu/olguyu edebiyatın tarafsız diliyle ortaya koymak suretiyle yazın dünyasına katkılarını sürdürmektedir. Araştırmanın merkezinde bulunan iki kadın edebiyatçının romanlarında işledikleri kadın karakterler (ve bu karakterler üzerinden işlenen sosyolojik durumları) değişik sınıflandırmalar altında irdelemeye çalışıldı. Bu hem bir konum tespitidir hem de durum tahlili.

Kitabın birinci bölümünde Elif Şafak'ın bütün romanlarında bulunan kadın kahramanlar ayrıca kadın olmayan ama kadın ruhu taşıyan erkekler bütün özellikleriyle ele alındı. Onların bütün fizikî ve ruhsal özellikleri söylenerek yazarın romanda ne tip kadınlara yer verdiği tespit edilmeye çalışıldı. Çünkü yazarların romanlarında ve hikâyelerinde yer verdikleri kadın kahramanların o yazarın karakterini yansıttığına inanmaktayız. İkinci bölümde ise Fariba Vafi'nin bütün romanları

ve bu romanlarda bulunan kadın kahramanlarının hepsi bütün iç ve dış özellikleriyle ele alındı.

Üçüncü bölümde ise, birinci ve ikinci bölümde tespit edilen kadın algıları ve kadın meseleleri bütün hatlarıyla ele alındı. Sonuçları her bölümün sonunda söylenmeye çalışıldı.

Elif Şafak romanlarında şahısları incelerken kendi kişiliğini yansıtan, bazen tam anlamıyla farklı bir ismin ardına saklanan Elif Şafak'ı gördük. Aynı durum Fariba Vafi için de geçerlidir. Bütün karakterler özellikle romanlardaki başkahramanlarda tam anlamıyla Fariba Vafı yer almaktadır. Ayrıca Elif Şafak'ın romanlarında göze çarpan özelliklerden birisi romanlarda kurallara ve manifestolara yer vermesidir. Bu kurallar yazarın yaşam biçimini ve günlük hayatta da nasıl bir insan olduğunu bize göstermektedir. Örneğin Baba ve Piç romanında Asya *"Şahsi Nihilizm Manifestosu"* oluşturmaktadır.

Elif Şafak'ın bütün eserlerinde mutlaka İstanbul vardır ve romanlarındaki kahramanlarının hepsi sevgisiz ya da Araf'ta olduğu gibi aşırı sevgiden bunalmış, hayatı sevmeyen insanlardan oluşur. Fariba Vafi'de ise özellikle başkahramanlarda, yalnız ve bunalımlı kadın tiplemelerini gözlemledik. Elif Şafak'ın romanları bünyesinde çok kültürlülüğün ögelerini barındırırken, aynı zamanda kalabalık şahıs kadrolarını da içerisinde barındırmaktadır. Fakat Fariba Vafi'de şahıslar kadrosu hiç ama hiç kalabalık değildir ve genellikle üç dört kişi ile sınırlıdır.

Elif Şafak romanlarında sadece kadın-erkek ilişkisine yer verilmez, aynı zamanda kadın-kadın ya da erkek-erkek ilişkileri de gösterilir. Yani Elif Şafak'ta -Pinhan ve Araf romanları başta olmak üzere- heteroseksüel ve homoseksüel karakterler bir yer alırken bu tarz ilişkiler Fariba Vafi'de hiç yer almaz. Elif Şafak'ın romanlarında Eşcinsel karakterler arasında Pinhan, Karanfil Yorgaki, Hokkagülü İfakat, Kaymaktabağı Rana

(Pinhan), Mihrengiz Kadın (Şehrin Aynaları), Gail ve Debra'yı (Araf) söyleyebiliriz.

Her iki yazar da, roman karakterlerinin çoğunu psikolojik rahatsızlıkları olan şahıslar arasından seçerler ve bu durum Elif Şafak'ta daha çok görülür. Bit Palas, Baba ve Piç ve Araf romanında çok fazla psikolojik sorunu olan kadın karakterler yer almaktadır.

Romanlarında aile ve aile hayatlarına yoğun olarak yer veren Şafak'ın, baba-kız ilişkileri üzerinde ise çok durduğu söylenebilir.. Bu durumu, hayatı boyunca baba figürünün eksikliğini çekmiş olmasının romanlarına yansıması şeklinde açıklamak yanlış olmaz. Araf ve Mahrem romanlarında kadın karakterlerin babalarıyla ilişkilerine ebeveyn çerçevesi içerisinde tanıklık ederiz. Her iki romanda da özel bir baba-kız ilişkisi karşımıza çıkmaz. Babasının müdahaleci ve otoriter oluşunu sindiremeyen Zeliha, onun ölümüyle özgürlüğüne kavuşmuş gibi olur. Kendisine ve kardeşlerine olan sert tutumundan dolayı öldükten sonra bile babasını affedemez. Fariba Vafi'de ise ya anneye ya da babaya karşı hep sevgisiz ve ilgisiz bir tavır görmekteyiz. Genelde kadın kahramanların annesine ya da babasına tepkisiz ve kayıtsız kaldıkları görülmektedir. Ayrıca Vafi'nin birçok romanında ezik baba figürüyle, babasına acıyan kız çocuklarıyla ve zalim anne tipleriyle karşılaşıyoruz. Sevgisiz anne tipi her iki kadın yazarın romanlarında görülmektedir. Elif Şafak'ta da görüldüğü gibi Vafi'nin Perende-ye Men romanında anlatıcı kahraman annesini babasına karşı kayıtsız ve sevgisiz davrandığından dolayı affetmez. Baad Ez Payan romanında da Fateme annesinin vefatından sonra tekrar evlenmek isteyen babasını hiçbir zaman affetmez ve babası öldükten sonra mezarına bile gitmez. Yani her iki kadın yazarda da babasını affetmeyen kızlar bulunmaktadır. Razi Der Kuçeha romanında acımasız baba figürü bulunmaktadır.

Elif Şafak'ın romanlarında kadının en önemli temalardan biri olduğunu gördük. Annesi ile babası ayrıldığı için çocukluğundan itibaren annesiyle yaşayan Şafak, "kadın" kavramı hakkında kendi hayatında önemli bir deneyim sahibi olmuştur. Romanlarında kadın karakterlere çok fazla yer vermesi, romandaki "asıl sözü" onlara söyletmesi, kadına dair halleri mesele haline getirmesi, onların zayıflıklarını, hassasiyetlerini, uç noktalardaki tercihlerini ve zıtlıklarını ortaya koyması yazarın kadın duyarlılığının göstergesidir. Kurguladığı kadın karakterler gerçekçi olduğu kadar masalsı, cesur olduğu kadar korkaktır. Yazarın kadın karakterleri zaman zaman en koyu feminist, en ateşli lezbiyen veya en dindar kimliklere bürünebilirler.

Elif Şafak'ın romanlarının çoğunda, doğum yaparken hayatını kaybeden kadınlar yer alır. Bu kadınlardan bir kısmının geride bıraktıkları kocaları ise yaşadıkları kayıptan kaynaklanan hüznü çocuklarına yönelik şiddet ve öfke duygularını yansıtarak açığa çıkarırlar.

Her iki yazar, kadınların eğitimi konusunda önemle durup bunu gelişmişliğin ilk şartlarından biri olarak görmüşlerdir.

Görücü usulü evlilik konusu Fariba Vafi'ye oranla Elif Şafak'ın romanlarında daha fazla karşımıza çıkan bir konudur. Her iki yazarın da bu mesele hakkındaki düşünceleri genellikle olumsuzdur ve mutsuz evliliklerin sebebi olarak görülürler. Kendi rızaları dışında görücü usulüyle evlenen kahramanlar, büyük sıkıntıya uğradıklarını göstermeye çalışılır. Aynı zamanda Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarındaki aşk evliliklerinin de hepsinin sonu hüsranla biter. Aslında her iki yazara göre sadece aşk ile evlenen mantıksız evliliklerin sonu hep mutsuzluk ve ayrılıkla sonuçlanır. Her iki yazarda da evli ama başkasına âşık olan kadınları görürüz. Ella ve Şiva gibi. İki farklı kültürden olan yazarlar (Elif Şafak ve Fariba Vafi) romanlarında hiçbir şekilde mutlu evlilik görülmemektedir ve

hep mutsuz evlilikler ya da monoton ve düz evlilikler konu edilir. Fariba Vafi romanlarının birçoğunda mutsuz evlilikler yer almaktadır ama bu mutsuz evlilikler bir gün düzelir ümidiyle hep devam etmektedir. Aynı durum Elif Şafak romanlarında da birçok mutsuz çiftte görülmektedir. İki yazarın da evliliğe karşı tutumları hemen hemen aynıdır. Evlilikler ya ayrılıkla devam eder ya da mutsuzlukla devam eder. Boşanmış eşlerden ziyade o eşlerin çocuklarının daha fazla hırpalandığı gösterilmeye çalışılır.

Evliliklerde, eş ailesinin müdahalesi hem Elif Şafak romanındaki kahramanın (Rose), hem de Fariba Vafi'nin romanındaki kahramanın (Furugh) boşanmasına neden olmaktadır. Fariba Vafi'de bu konu Elif Şafak'a göre daha fazla işlenir ve Vafi'nin Mah Kamel Mişeved romanında Bahare'nin annesi, bir bahane ile eşinin akrabalarının ayalarını evinden keser.

Mutsuz olmalarına rağmen boşanmayan çiftler de genellikle her iki yazarın ele aldığı konulardandır. Bu konuyla ilgili eşlerin birbirinden tamamen kopması ve hayatın monotonluğundan şikâyet etmeleri en çok görünen sonuçlardandır. Bu durum Fariba Vafi romanlarında daha fazla görülmektedir. Her iki yazarın kadın kahramanlarının bu olaya karşı tutumu aynıdır; Aşkı başka yerde aramak ve gitmek.

Elif Şafak romanlarında kocasını kaybederek dul kalan kadınlarla karşılaşırız. Hâlbuki Fariba Vafi'de kocasından boşanan kadın kahramanlarla karşılaşırız. Hem Şafak'ta hem de Vafi'de kocasını kaybeden ya da kocasından boşanan kadınlar, maddi zorluklar ve çocuklarının sorumluluklarıyla tek başlarına mücadele verdikleri için fazlasıyla zorlanırlar.

Elif Şafak romanlarında eşlerin boşanması eşlerden ziyade o evlilikten doğan çocukları çok daha derin yaralar ve bunu bütün romanlarında göstermeye çalışır. Hâlbuki Fariba Vafi'deki kadınlar boşandıklarında başta mutsuzlar fakat daha sonra hayata bağlanan, neşeli ve olumlu insanlara dönüşürler.

Kadın yazarların romanlarında kadın bedeniyle ilgili eylemlerden sıkça söz edilir. Doğum bunların başında gelir ve yazarlar tarafından özellikle de kadın yazarlar tarafından ayrıntılı betimlemelerle verilir. Soyunu sürdürmek amacıyla hareket eden kadın için doğum sadece biyolojik değil psikolojik bir süreç olarak da romanlarda ele alınır. Doğum öncesi hamilelik, doğum yapmak ve doğum sonrası bütün halleriyle. Elif Şafak ve Friba Vafi'nin bazı romanlarında anlatılır. Fariba Vafi de az da bu olaya değinmektedir.

Alamet derlemek, fal bakmak ya da baktırmak, büyü yapmak ya da yaptırmak, nazara inanmak Elif Şafak'ın romanlarında sık rastlanan konulardandır. Yine en çok işlenen ve üzerinde durulan konuların başında batıl inançlar ve hurafeler gelmektedir. Özellikle Elif Şafak'ta görülen bu inançlar Şafak'ın anneannesi sayesinde hayatına girer. Yazar beslendiği bu damarı eserlerine yansıtır. Fariba Vafi'de batıl inançlar yok denecek kadar azdır.

İki kadın yazar Elif Şafak ve Fariba Vafi'nin romanlarına bakıldığında duygusal boşanmanın resmi boşanmadan daha fazla olduğu görülmektedir. Fariba Vafi, romanlarında resmi boşanmadan ziyade duygusal boşanmayı işler ve Vafi'nin romanlarında Şafak'a göre daha fazla bu durum görülmektedir. Elif Şafak'ta Bedrenk Asiye(Pinhan) ve Banu (Baba ve Piç) ortada hiçbir sorun yokken eşlerini bırakıp başka yere yerleşirler. Isabel, Elena (Şehrin Aynaları) ve Hijyen Tijen (Bit Palas) kocalarıyla aynı evde yaşayan fakat eşleriyle aralarında hiçbir duygusal bağ olmayan kadın kahramanlardır. Bu mesafe, kadın kahramanların kocaları tarafından önemsenmedikleri için oluşmaktadır.

Her iki yazarın da romanlarında hem ev hanımlarına hem de çalışan kadınlara yer verilmektedir ve Elif Şafak'ın bütün romanlarında hizmetçi kadın bulunmaktadır. Fariba Vafi'de ise hizmetçi kadın hiç yok. Belki bu durum yazar kadınların

yetişme tarzlarıyla ilgili bir konu olabilir. Her romanında kesinlikle bir veya daha fazla hizmetçi kadına yer veren Elif Şafak, Türkiye'de evlerin birçoğunda hizmetçilerin çalıştığını göstermeye çalışmış olabilir.

İki kadın yazarın da romanlarındaki kadın kahramanları kıyasladığımızda Elif Şafak dine yer veren bir yazardır. Fakat çoğunlukla bu dindar kadınları Hristiyanlar arasından seçer.

Her iki kadın yazar, hor görülen kadınları romanlarında göstermeye çalışmaktalar. Hem Türkiye'de, hem İran'da bu bakış açısını eleştirel bir şekilde romanlarında işleyen yazarlar, kadının kadın olduğu için değerli olduğunu vurgulamaya çalışırlar.

Elif Şafak, tecavüzün bir kadının hayatını ne denli etkilediğini göstermeye çalışır. Fariba Vafi romanlarında tecavüze hiç yer vermez. Ama Elif Şafak bu konuda çok duyarlı olduğunu gösterir. Tecavüze uğrayan Zeliha bir piç doğurup, ömür boyu onun acısını yaşar. Çöl Gülü uğradığı tecavüzden sonra kötü yollara düşüp yıllarca bir kerhanede çalışır.

Elif Şafak'ın romanlarında şiddete maruz kalan kadınlar şiddete karşı susup ses çıkarmazlar. (Gülsüm ve Nadya) Ama Fariba Vafi'de hayatında ilk ve son dayağa maruz kalan Mahrokh bir daha konuşmaz ve kocası hatasını telafi etmek için elinden geleni yapar. Fariba Vafi'den bir başka örnek ise Mehbube'nin kocasına attığı dayaktır. Kocası ona çok iyi davransa da o sinirlendiğinde kocasına şiddet uygular.

Her iki yazarda da hem okumayı seven kadınlar, hem de onları okumaya teşvik eden ebeveynler, özellikle babalar görülmektedir. Ayrıca Elif Şafak, bazı kadınların okumaya çok düşkün olduğunu, ailelerin ve toplumun kadının eğitim almasına karşı olmalarından dolayı bu yolda

ilerleyemediklerini göstermeye çalışır. İncelenen bu konuya bakılırsa İranlı yazar Vafı'de okumayan veya okumaya karşı çıkan toplum ve aile görülmemektedir. Elif Şafak'ta bu konu birkaç romanda ele alınır.

Kaynakça

ŞAFAK, Elif.: 2004	**Araf**, İstanbul: Metis Yayınları
ŞAFAK, Elif.: 2009	**Aşk**, İstanbul: Doğan Kitap
ŞAFAK, Elif.: 2006	**Baba ve Piç**, İstanbul: Metis Yayınları
ŞAFAK, Elif.: 2006	**Bit Palas**, İstanbul: Metis Yayınları
ŞAFAK, Elif.: 2008	**Pinhan**, İstanbul: Metis Yayınları
ŞAFAK, Elif.: 1999	**Şehrin Aynaları**, İstanbul: Metis Yayınları
VAFİ, Fariba.: 2002	**Perende-ye Men**, Merkez Yayınları
VAFİ, Fariba.: 2005	**Roya-ye Tibbet**, Merkez Yayınları
VAFİ, Fariba.: 2013	**Baad Ez Payan**, Merkez Yayınları
VAFİ, Fariba.: 2007	**Razi Der Kuçeha**, Merkez Yayınları
VAFİ, Fariba.: 2010	**Mah Kamel Mişeved**, Merkez Yayınları

Gülendam, Ramazan: **Türk Romanında Kadın Kimliği**, Konya, Salkımsöğüt Yayınları, 2006.

Şafak, Elif: **Araf**, Çev. Aslı Biçen, İstanbul, Metis Yayınları, 2004.

Şafak, Elif: **Aşk**, Çev. K. Yiğit Us, İstanbul, Doğan Kitap, 2009.

Şafak, Elif: **Baba ve Piç**, Çev. Aslı Biçen, İstanbul, Metis Yayınları, 2006.

Şafak, Elif: **Bit Palas**, İstanbul, Metis Yayınları, 2006.

Şafak, Elif: **Pinhan**, İstanbul, Metis Yayınları, 2008.

Şafak, Elif: **Şehrin Aynaları**, İstanbul, Metis Yayınları, 1999.

Vafi, Fariba: **Perende-ye Men**, Tahran, Merkez Yayınları, 2002.

Vafi, Fariba: **Roya-ye Tibbet**, Tahran, Merkez Yayınları, 2005.

Vafi, Fariba: **Baad Ez Payan**, Tahran, Merkez Yayınları, 2013.

Vafi, Fariba: **Razi Der Kuçeha**, Tahran, Merkez Yayınları, 2007.
Vafi, Fariba: **Mah Kamel Mişeved**, Tahran, Merkez Yayınları, 2010.

Makaleler

Argın, Şükrü: "Elif Şafak'ın Aşk'ı: 'Umutsuz Ev Kadınları'na Sufiyane

Toksöz, Leyla: "Elif Şafak'ın Baba ve Piç Romanında Kadınlaşmış Erkekler ve Erkekleşmiş Kadınlar," (Dan.:), 2009.

Röportajlar

Aygündüz, Filiz: "Elif Şafak'la Söyleşi," Milliyet Gazetesi Kültür & Sanat Eki, 21 Mart 2002.

Gazete Yazıları

Şafak, Elif: " Batıl İnançlar," (Çevrimiçi) www.elifsafak.us/yazilar, tarih

Şafak, Elif: "Bilim Ehli Kadınlar ve Batıl İnançlar," (Çevrimiçi) www.elifsafak.us/yazilar, tarih

Şafak, Elif: "Nasıl Yazar Olunur," (Çevrimiçi) www.elifsafak.us/yazilar, tarih

Necati, Gültepe, Türk Kadın Tarihine Giriş, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2008, s. 284.

Daghighi, Mojde: "Otaghi Ez Ane Khod" Zenan-i Emruz, 25 Temmuz 2014.

Necati, Gültepe, **Türk Kadın Tarihine Giriş**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2008, s. 284.

Sharhmoosh, Parsipoor, **Zenan Bedune Merdan**, neşr-i Noghre, Tahran, 1989.

Daghighi, Mojde: "**Otaghi Ez Ane Khod**" Tebriz Modern, 25 Temmuz 2014.

www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=438 (Erişim: 12.05.2012)

www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=175 (Erişim: 07.04.2012)

www.metiskitap.com/Scripts/Catalog/Interview/Interview.asp?ID=985, (Erişim: 15.04.2002)

Dizin

A

Aldatmak 200

Anne 77, 96, 132, 173, 193, 283, 287, 290, 299

Araf 19, 69, 73, 74, 75, 83, 184, 214, 216, 217, 220, 221, 222, 229, 231, 232, 235, 237, 239, 240, 246, 253, 254, 261, 267, 273, 275, 283, 290, 293, 300, 302, 303, 306, 308, 309, 316, 317, 323

Aşk 19, 108, 109, 110, 112, 115, 163, 176, 182, 184, 185, 194, 195, 202, 203, 205, 206, 211, 220, 221, 227, 230, 235, 241, 243, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 255, 257, 259, 269, 272, 273, 276, 277, 282, 284, 292, 296, 298, 300, 302, 303, 306, 308, 323, 324

B

Baad Ez Payan 21, 165, 166, 169, 177, 191, 194, 195, 205, 208, 209, 210, 212, 213, 217, 242, 250, 265, 266, 270, 281, 286, 294, 298, 299, 303, 310, 323

Baba ve Piç 19, 86, 87, 88, 90, 96, 104, 184, 186, 187, 193, 195, 196, 200, 204, 207, 208, 210, 213, 217, 220, 221, 222, 224, 226, 229, 232, 235, 240, 243, 244, 246, 247, 249, 251, 255, 263, 265, 266, 268, 269, 271, 272, 273, 275, 282, 283, 289, 292, 294, 295, 296, 300, 306, 308, 310, 311, 316, 317, 320, 323, 324

Batılı 222, 236, 324

Bit Palas 19, 56, 57, 60, 66, 184, 186, 189, 192, 194, 196, 200, 201, 203, 207, 208, 209, 213, 215, 220, 221, 225, 226, 231, 234, 235, 243, 245, 253, 258, 260, 265, 268, 273, 274, 282, 283, 288, 289, 292, 295, 301, 303, 305, 308, 309, 310, 311, 317, 320, 323

C

Cinsellik 236

Ç

Çalışmak 211

D

Doğum 50, 252, 255, 257, 258, 299, 320

E

Eğitim 271

Elif Şafak 12, 18, 19, 21, 43, 56, 73, 86, 97, 108, 181, 183, 184, 186, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 226, 228, 230, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 282, 287, 295, 297, 299, 300, 303, 308, 309, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324

Erkek 35, 127, 132, 236, 256, 301, 302

Eşcinsel 316

Evlilik 109, 129, 181, 200, 205, 297

F

Fariba Vafi 12, 13, 18, 20, 21, 22, 123, 137, 148, 159, 160, 165, 181, 183, 184, 186, 189, 191, 195, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 208, 210, 211, 212, 217, 218, 221, 222, 223, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 244, 250, 251, 252, 253, 255, 257, 258, 268, 270, 271, 272, 273, 282, 287, 295, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 308, 309, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321

H

Hamilelik 252

İ

İlişki 64, 66, 260

K

Kadın 12, 15, 16, 17, 19, 24, 25, 28, 31, 35, 38, 41, 46, 51, 53, 54, 55, 56, 60, 66, 74, 82, 83, 90, 104, 112, 124, 126, 132, 136, 137, 142, 150, 161, 165, 169, 177, 190, 191, 200, 215, 219, 221, 224, 226, 228, 229, 236, 239, 241, 243, 251, 252, 264, 278, 297, 300, 302, 305, 308, 313, 317, 320, 323, 324

M

Mah Kamel Mişeved 21, 159, 160, 161, 183, 185, 191, 194, 195, 205, 218, 227, 232, 259, 281, 319, 323, 324

P

Perendeye Men 20, 126, 187, 191, 196, 200, 206, 208, 209, 211, 227, 244, 248, 249, 256, 259, 264, 266, 278, 282, 285, 302, 303

Pinhan 19, 23, 24, 25, 26, 27, 37, 38, 42, 43, 182, 189, 190, 191, 195, 200, 203, 209, 215, 219, 221, 223, 226, 228, 231, 232, 233, 236, 238, 240, 242, 243, 248, 251, 253, 256, 257, 258, 259, 267, 283, 287, 291, 294, 295, 297, 298, 300, 303, 304, 308, 309, 316, 317, 320, 323

Psikoloji 84

R

Razi Der Kuçeha 20, 21, 148, 149, 150, 189, 199, 200, 203, 204, 205, 208, 211, 218, 221, 242, 244, 257, 265, 273, 280, 282, 286, 292, 296, 299, 308, 317, 323, 324

Roman 17, 56, 58, 105, 108, 149, 171, 238, 297

Roya-ye Tibbet 20, 137, 138, 188, 198, 200, 202, 204, 206, 214, 256, 259, 279, 286, 290, 296, 307, 308, 323

S

Şehrin Aynaları 19, 43, 44, 46, 51, 185, 196, 200, 201, 203, 207, 212, 214, 215, 219, 221, 223, 224, 226, 228, 231, 239, 249, 255, 257, 269, 273, 274, 282, 291, 299, 300, 301, 303, 304, 308, 309, 311, 317, 320, 323

T

Tecavüz 242

Modern Türk ve İran Romanında Kadın

Kadın araştırmalarını antropoloji, toplum bilimi, tıp, psikoloji, edebiyat ve estetik gibi disiplinler arası alanlarda görebiliriz. Modern dönemde bilinçlenen kadın, erkek kimliği karşısında silik kadın algısından kurtulmak için "feminizm" kavramı etrafında çeşitli kadın hareketleriyle özgürlükçü ve eşitlikçi hakları savunmaya başlamıştır.

Bu kitapta tarih boyunca etkileşim içinde bulunmuş iki ayrı edebiyat geleneği olan Türk ve İran edebiyatı çerçevesinde kadın konusunu ne şekilde ele alındığını Elif Şafak ve Fariba Vafi örneğinden hareketle ortaya koymaya çalıştık. Elif Şafak ve Fariba Vafi'yi seçme nedenimiz, her iki kadının da 1980 sonrası yazmaya başlaması ve her iki yazarın da hem ülkelerinde hem de dünya çapında başarılı romancı olmalarıdır.

ISBN 978-605-9786-65-2

